

รายงานฉบับสมบูรณ์

(Final Report)

โครงการศึกษาและประเมินผล

โครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง

เชียงใหม่

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

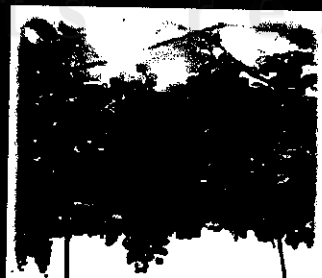
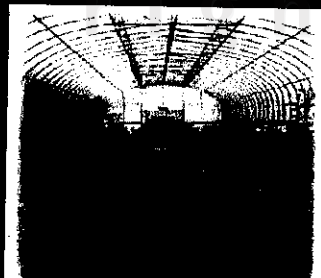
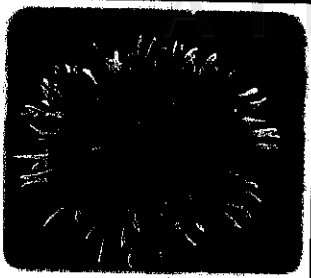
โดย

ศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์ วัฒนศิริกุล

ศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์ วัฒนศิริกุล

พฤษภาคม 2549

Copyright © Chiang Mai University



คณะกรรมการดำเนินงาน

ที่ปรึกษา

- | | |
|---------------------------------------------|-----------|
| 1. ศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ | ที่ปรึกษา |
| อธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | |
| 2. รองศาสตราจารย์ นายแพทย์วัชร รุจิเวชพงศธร | ที่ปรึกษา |
| รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ | |
| 3. รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา | ที่ปรึกษา |

คณะกรรมการดำเนินงาน

- | | |
|----------------------------------------------|-----------------------------|
| 1. รองศาสตราจารย์ ดร.อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์ | ผู้บริหารโครงการและนักวิจัย |
| 2. รองศาสตราจารย์ ดร.ต่าย เชียงณี | นักวิจัย |
| 3. รองศาสตราจารย์ เพทาย พงษ์เพ็ญจันทร์ | นักวิจัย |
| 4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรัทศน์ อินทร์คัมพร | นักวิจัย |
| 5. นายสุพัฒน์ ไตวิจิษณ์ชัยกุล | นักวิจัย |
| 6. นางสาวศิริอร สักคีวิไลสกุล | นักวิจัย |
| 7. นายปกรณ์กฤษณ์ บุญมณี | ผู้ช่วยนักวิจัย |
| 8. นางสาววิภาพร เลิศสุขสถาพร | ผู้ช่วยนักวิจัย |
| 9. นางอรกานต์ ไชยยา | เลขานุการโครงการ |
| 10. นางอำไพ โหมยิตศักดิ์ | ผู้ช่วยเลขานุการ |
| 11. นางสาวสุพรรณษา ผิวสุวรรณ | ผู้ช่วยเลขานุการ |

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

คำนำ

การศึกษาและประเมินผลโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง เป็นการศึกษาระยะประเมินผลโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง 36 แห่งในพื้นที่ 5 จังหวัด คือ เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา ลำพูน และแม่ฮ่องสอน ดำเนินการโดย สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

คณะผู้ศึกษาได้วิเคราะห์และประเมินผล โดยใช้เครื่องมือ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกตการณ์ แบบสอบถาม และประเด็นคำถามในการประชุมกลุ่มย่อย โดยได้รับความร่วมมือจากผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ท่องเที่ยว และชุมชนของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยดี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ รองศาสตราจารย์ นายแพทย์วัชร รุจิเวชพงศธร รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา และนายสุทัศน์ ปลื้มปัญญา ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ที่กรุณาให้คำปรึกษาในการศึกษารั้งนี้เป็นอย่างดี ขอขอบคุณนักวิจัย จากคณะศึกษาศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ สถาบันวิจัยสังคม สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย และสำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และคณะอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ มหาวิทยาลัยรังสิต สมาคมมัคคุเทศก์ สมาคมผู้ประกอบการการท่องเที่ยวภาคเหนือ ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยว ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ผู้แทนชุมชน และประชาชนในพื้นที่ ทั้ง 36 ศูนย์ ตลอดจนบุคคลและหน่วยงานที่ไม่สามารถเอ่ยนามได้ทั้งหมด

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สิงหาคม 2549

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

โครงการวิจัย : การศึกษาและประเมินผลโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง

รายชื่อคณะผู้วิจัย :

ที่ปรึกษา :

- | | |
|-------------------------------|--------------|
| 1. ศาสตราจารย์ ดร. พงษ์ศักดิ์ | อังกลีทรี |
| 2. รองศาสตราจารย์ น.พ.วัชร | รุจิเวชพงศธร |
| 3. รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเลิศ | ตั้งจิตวัฒนา |

คณะผู้วิจัย :

- | | |
|----------------------------------|------------------|
| 1. รองศาสตราจารย์ ดร.อนรรักษ์ | ปัญญาอนุวัฒน์ |
| 2. รองศาสตราจารย์ ดร. ต่าย | เชียงใหม่ |
| 3. รองศาสตราจารย์เพทาย | พงษ์เพ็ญจันทร์ |
| 4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรทัศน์ | อินทร์คัมภร |
| 5. นายสุพัฒน์ | โตวิจักขณ์ชัยกุล |
| 6. นางสาวศิริอร | ศักดิ์วิไลกุล |

ผู้สนับสนุนงบประมาณ :

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

บทคัดย่อ

การศึกษาและประเมินโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลความสำเร็จของการดำเนินงาน ศึกษาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยว และเสนอแนะแนวทางจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรมของพื้นที่โครงการหลวง การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์หัวหน้าศูนย์พัฒนาโครงการหลวง จำนวน 36 คน สอบถามเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวประจำศูนย์พัฒนาโครงการหลวง จำนวน 36 คน ผู้แทนชุมชนในหมู่บ้าน จำนวน 183 คน นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวภายในศูนย์พัฒนาโครงการหลวง จำนวน 225 คน จากการสังเกต และศึกษาจากเอกสาร รวมทั้งจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group discussion) โดยมีผู้แทนจากสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) หัวหน้าและเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวศูนย์พัฒนาโครงการหลวง รุทธิจเอกชนด้านการท่องเที่ยว รวมจำนวน 29 คน การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์หรือระดับที่ตั้งไว้ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ผลการประเมินการจัดการท่องเที่ยวโดยภาพรวมทั้ง 36 ศูนย์ ด้านบริบท โดยภาพรวมผ่านเกณฑ์ และมีศูนย์ฯ ที่ผ่านเกณฑ์ 34 ศูนย์ ไม่ผ่านเกณฑ์ 2 ศูนย์ ด้านปัจจัยนำเข้า โดย

ภาพรวมผ่านเกณฑ์ และมีศูนย์ฯ ที่ผ่านเกณฑ์ 24 ศูนย์ ไม่ผ่านเกณฑ์ 12 ศูนย์ ด้านกระบวนการ โดยภาพรวมไม่ผ่านเกณฑ์ และมีศูนย์ฯ ที่ผ่านเกณฑ์ 7 ศูนย์ ไม่ผ่านเกณฑ์ 29 ศูนย์ ด้านผลผลิต โดยภาพรวมผ่านเกณฑ์ และมีศูนย์ฯ ที่ผ่านเกณฑ์ 32 ศูนย์ ไม่ผ่านเกณฑ์ 4 ศูนย์

2. ผลการศึกษาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงในด้านบริบทโดยภาพรวมมีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง จากตัวชี้วัด 5 ตัว มีศักยภาพสูง 2 ตัว ปานกลาง 3 ตัว มีศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่มีศักยภาพสูง 17 ศูนย์ และปานกลาง 19 ศูนย์ ด้านปัจจัยนำเข้า มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง จากตัวชี้วัด 15 ตัว มีศักยภาพสูง 3 ตัว ปานกลาง 11 ตัว และต่ำ 1 ตัว มีศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่มีศักยภาพสูง 3 ศูนย์ ปานกลาง 32 ศูนย์ และต่ำ 1 ศูนย์ ด้านกระบวนการ โดยภาพรวมมีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง จากตัวชี้วัด 8 ตัว มีศักยภาพปานกลาง 6 ตัว และ ต่ำ 2 ตัว มีศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่มีศักยภาพสูง 1 ศูนย์ ปานกลาง 32 ศูนย์ และต่ำ 3 ศูนย์

3. ผลการศึกษาพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม ของพื้นที่โครงการหลวง ภายใต้บริบทของมูลนิธิโครงการหลวงและชุมชน ควรใช้แนวคิดของการบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งเน้นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรมในพื้นที่โครงการหลวงควรพิจารณาถึงขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาของพื้นที่ (Carrying Capacity) และ การบริหารจัดการตลาด โดยใช้เทคนิค STP และ ใช้ส่วนประสมทางการตลาดเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว การบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชนในพื้นที่โครงการหลวงควรมีระบบการบริหารจัดการแบบพหุภาคี โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการการท่องเที่ยวซึ่งประกอบด้วยผู้แทนจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง องค์กรชุมชนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวของโครงการหลวงและชุมชนใน 5 ด้านได้แก่ 1) การวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว 2) การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว 3) การแสวงหาและสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ 4) การให้บริการท่องเที่ยวและ 5) ด้านการตลาด ผลกระทบที่ควรระมัดระวังจากโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง ได้แก่ผลกระทบทางสังคม ผลกระทบทางเศรษฐกิจ และผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม

4. ข้อเสนอแนะแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม ของพื้นที่โครงการหลวงในระยะสั้นและระยะยาว โดยให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ของประเทศ ให้ความสามารถแข่งขันได้และมีความยั่งยืน โดยใช้องค์กรชุมชนเป็นฐานและระมัดระวังความเปราะบางของระบบนิเวศและวัฒนธรรม ควรมุ่งพัฒนาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง รวมทั้งเพิ่มอัตราบุคลากร องค์กรที่รับผิดชอบและความพร้อมของ

องค์กรชุมชนสร้างเอกภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้สอดคล้องเป็นแนวทางเดียวกับชุมชนและ
องค์กรชุมชน ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาตำนานหรือประวัติศาสตร์และ
ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญของชุมชน ควรมีการศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวตามรอยเบื้องพระยุคลบาท
ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และศึกษาการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ให้เหมาะสมกับ
กลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยว



ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

Research Project: A Study and Evaluation of the Tourism Source Development within the Royal Project Areas

Researchers:

Advisors: 1. Prof.Dr.Pongsak Angkasith, Ed.D.

President of Chiang Mai University

2. Assoc.Prof.Dr.Vajara Rujiwetpongstorn, M.D.

Vince President for Administrative Affairs of Chiang Mai University

3. Assoc.Prof.Dr.Boonlert Jittangwatana, Ph.D.

Rangsit University

Researchers:

1. Assoc.Prof.Dr.Anurak Panyanuwat, Ph.D.

2. Assoc.Prof.Dr.Tay Chiengchee, Ed.D.

3. Assoc.Prof.Petai Pongpiachan

4. Assist.Prof. Dr.Worathat Intarukkumporn, Ph.D.

5. Mr.Suphat Tovichakchaikul

6. Miss.Siriorn Sakwilaisakul

Supporting Organization: Highland Research and Development Institute (Public Organization)

Conducting Research Organization: Uniserv, Chiang Mai University

Duration: 2006

Abstract

The main objectives of this research, namely, A Study and Evaluation of the Tourism Source Development within the Royal Project Areas, were to evaluate the success of the project operations, study the tourism management capacity, recommend tourism patterns, and provide some appropriate suggestions for conducting the cultural, ecological and agricultural tourism of the Royal Project Development Centers.

A number of key informants were identified, consisting of 36 tourism officers and 36 administrators of the Royal Project Development Centers, 183 villager representatives, 225

visiting tourists within the centers, and 33 representatives of the tourism business organizations. Data were collected by the use of questionnaires, interviewing formats, community observation format, documentary analysis issues, and particularly, a set of issues for focus group discussion among the representatives of tourism business organizations. The collected data were analyzed by the application of SPSS program for windows, using frequency distribution, arithmetic means, standard deviation, t-test, and content grouping descriptively.

The results of the research were as follows:

1. The overall context evaluation of 36 Royal Project Development Centers indicated that 34 of them passed the appropriate criteria previously set for this evaluation, only two were still under the criteria standard. The summative results of the centers' input evaluation stated that all of them passed the criteria, but in details, 24 of them passed the criteria while 12 of them did not. The overall result of the process evaluation of the centers in conducting their eco-tourism failed to meet the criteria standard as set for this research. However, there were 7 individual centers passed the criteria, while 29 did not. The outcome evaluation of the centers' tourism management showed that there were 32 centers passed the criteria standard, while 4 centers did not.

2. The study results of the centers' capacity in conducting the agro - eco and cultural tourism management stated that their overall context showed a moderate level of capacity, while individually, 17 centers had a high level of capacity, and 19 centers had a moderate level. The overall input evaluation result was found at a moderate level. Three individual centers performance were found with a high level of capacity, 32 centers at a moderate level, and 1 center with low capacity level. Collectively, the process evaluation results were found at a moderate level. Individually, there was 1 center found with a high degree of capacity, while 32 centers were at a moderate level, and 3 centers at a low level.

3. The research results found a number of ways relating to the management development patterns of agro - eco and cultural tourism within the Royal Project Development Center areas. Within the project area and the Royal Project Foundation context, an integrated pattern of management should be based on a participatory sustainable development concept. The centers should be aware of their carrying capacity, marketing management, bilateral and mutual help among the community organizations and the centers. The community organizations should be

involved in at least 5 aspects of management. Those were (1) tourism source development, (2) tourism source management, (3) marketing of and creating new tourism sources, (4) tourism services, (5) marketing and impacts of social, economic and cultural aspects.

4. Based on the research results, some recommendations are given as that:

4.1 In a long run, the management of agro - eco and cultural tourism within the Royal Project Development Centers should be in line with the country's related strategies, competitiveness, and participatory sustainability. Within a short term, it should develop the capacity and readiness of the responsible organizations, personnel, and community organizations in managing such tourism in line with similar directions. In the marketing dimension, the responsible bodies should integrate the concepts of marketing mix with the idea of product packaging such as developing a joint venture or cooperative partnership with low cost air liners or national air liners appropriately with the royal project development centers' destinations, merging the centers' activities with the 18 national park destinations in the aspect of soft adventure tours, or even with some local cultural seasonal events. One stop service (OSS) system should be developed through some convenient stores, hotels, hostels, and banks for publications, marketing promotion, ticket and accommodation booking channel, and two way communications between potential tourists and the responsible bodies. The tourism activities organized or even naturally existed should be viewed as communicative and educative dimensions integrated with marketing and ecological and cultural sustainability. A community capacity in agro - eco and cultural tourism management should be strengthened on a participatory and educative basis.

4.2 Further researches should be conducted on some important issues covering history, local myths, local wisdoms, Royal Trails of Development within the Highland Areas, and the appropriate usages of publication media to fit the target groups, either in the senses of marketing or educative publication.

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
บทคัดย่อ	ข
สารบัญ	ฅ
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญแผนภาพ	ค
สารบัญแผนภูมิ	ง
บทที่ 1 บทนำ	1-1
1.1 หลักการและเหตุผล	1-1
1.2 วัตถุประสงค์	1-5
1.3 ขอบเขตการดำเนินการ	1-6
1.4 กรอบแนวคิดการประเมิน	1-9
1.5 นิยามคำศัพท์เฉพาะ	1-10
1.6 ประโยชน์ที่จะได้รับ	1-12
บทที่ 2 แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	2-1
2.1 บริบทของโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง	2-1
2.2 ยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง	2-12
2.3 หลักการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง	2-18
2.4 หลักการที่ใช้ในการประเมินผลโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง	2-43
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	2-49
บทที่ 3 วิธีการดำเนินงาน	3-1
3.1 ประชากร ผู้ให้ข้อมูลหลัก และกลุ่มตัวอย่าง	3-1
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาและการประเมินฯ	3-2
3.3 การสร้างเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมิน	3-6
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	3-7
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูลและการประเมิน	3-7

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการประเมิน	4-1
4.1 ผลการศึกษาและประเมินผลความสำเร็จของการดำเนินงาน โครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง ระหว่างปี 2545 ถึง 2548	4-1
4.2 ผลการศึกษาศักยภาพ โอกาส และข้อจำกัดในการจัดการท่องเที่ยว เชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม ของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง ในปัจจุบัน และแนวโน้ม ในอนาคต	4-123
4.3 ผลการศึกษาพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และ วัฒนธรรม ของพื้นที่โครงการหลวง ภายใต้บริบทของมูลนิธิโครงการหลวง และชุมชน	4-132
4.4 ข้อเสนอแนะแนวทางจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม ของพื้นที่โครงการหลวงในระยะสั้นและระยะยาว โดยให้สอดคล้อง กับแผนยุทธศาสตร์ของประเทศ	4-148
บทที่ 5 สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	5-1
5.1 สรุป	5-1
5.2 อภิปรายผล	5-13
5.3 ข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศและวัฒนธรรม ของพื้นที่โครงการหลวงในระยะเร่งด่วน ระยะสั้น และระยะยาว	5-19
บรรณานุกรม	6-1
ภาคผนวก	
- ภาคผนวก ก แผนที่ในการประเมินโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง	
- ภาคผนวก ข	
- แบบสัมภาษณ์หัวหน้าศูนย์พัฒนาโครงการหลวง	
- แบบสอบถามเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยว	
- แบบสอบถามนักท่องเที่ยว	
- แบบสอบถามชุมชน	
- แบบสังเกตการณ์	
- ประเด็นคำถามการประชุมกลุ่มย่อย	

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติที่เดินทางเข้ามา ยังจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2545 – 2547	1-3
2	รายได้จากการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มายัง จังหวัดเชียงใหม่ โดยจำแนกตามหมวดค่าซื้อสินค้าและของที่ระลึก ในปี พ.ศ. 2545 – 2547	1-3
3	รายได้จากการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มายัง จังหวัดเชียงใหม่ โดยจำแนกตามหมวดค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในปี พ.ศ. 2547	1-4
4	แสดงศูนย์พัฒนาโครงการหลวง จำนวน 36 แห่ง ในพื้นที่ 5 จังหวัด	1-6
5	ผลการประเมินด้านบริบทของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็น เป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณปี พ.ศ. 2545-2548 จำนวน 11 ศูนย์	4-104
6	ผลการประเมินด้านบริบทของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็น เป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณปี พ.ศ. 2546-2548 จำนวน 10 ศูนย์	4-105
7	ผลการประเมินด้านบริบทของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็น เป้าหมายรอง จำนวน 15 ศูนย์	4-106
8	ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้าของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็น เป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณปี พ.ศ. 2545-2548 จำนวน 11 ศูนย์	4-107
9	ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้าของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็น เป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณปี พ.ศ. 2546-2548 จำนวน 10 ศูนย์	4-108
10	ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้าของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็น เป้าหมายรอง จำนวน 15 ศูนย์	4-109
11	ผลการประเมินด้านกระบวนการของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็น เป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณปี พ.ศ. 2545-2548 จำนวน 11 ศูนย์	4-111
12	ผลการประเมินด้านกระบวนการของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็น เป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณปี พ.ศ. 2546-2548 จำนวน 10 ศูนย์	4-113

สารบัญญัตินำ (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
13	ผลการประเมินด้านกระบวนการของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็น เป้าหมายรอง จำนวน 15 ศูนย์	4-115
14	ผลการประเมินด้านผลผลิตของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็น เป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณปี พ.ศ. 2545-2548 จำนวน 11 ศูนย์	4-117
15	ผลการประเมินด้านผลผลิตของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็น เป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณปี พ.ศ. 2546-2548 จำนวน 10 ศูนย์	4-118
16	ผลการประเมินด้านผลผลิตของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็น เป้าหมายรอง จำนวน 15 ศูนย์	4-119
17	ผลการประเมินโดยภาพรวม ทั้ง 36 ศูนย์	4-121
18	เปรียบเทียบการจัดการท่องเที่ยวด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และโดยภาพรวมของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายหลัก ที่ได้รับงบประมาณปี พ.ศ. 2545-2548 และงบประมาณปี พ.ศ. 2546-2548 และศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายรอง	4-121
19	ศักยภาพในด้านบริบท ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงในการที่จะพัฒนาเป็น แหล่งท่องเที่ยว	4-123
20	ศักยภาพในด้านปัจจัยนำเข้าของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงในการที่จะ พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว	4-124
21	ศักยภาพในด้านกระบวนการของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงในการที่จะ พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว	4-125

สารบัญแผนภาพ

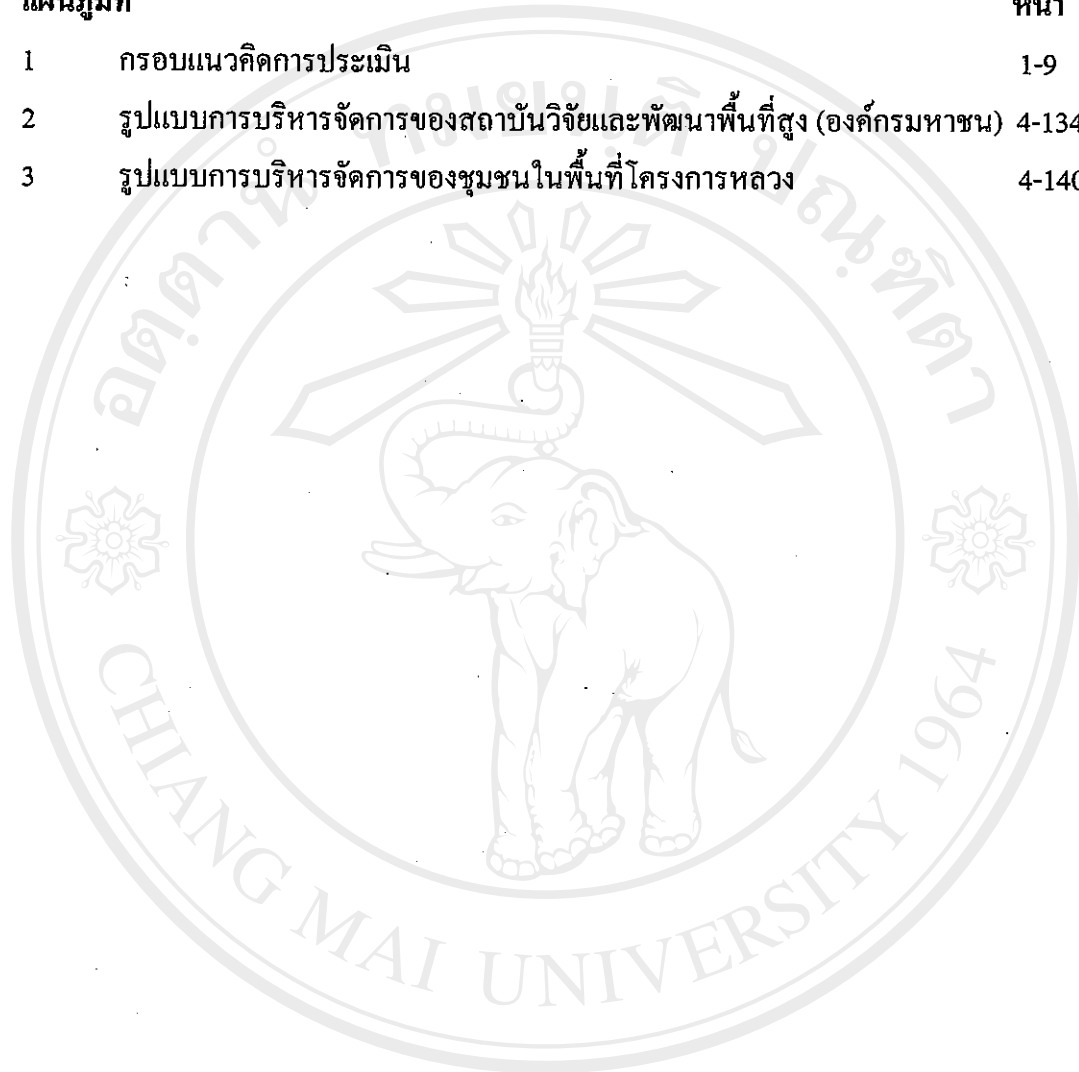
แผนภาพที่		หน้า
1	ที่ตั้งอุทยานแห่งชาติในจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน และแม่ฮ่องสอน	5-24



ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

สารบัญแนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดการประเมิน	1-9
2	รูปแบบการบริหารจัดการของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์กรมมหาชน)	4-134
3	รูปแบบการบริหารจัดการของชุมชนในพื้นที่โครงการหลวง	4-140



ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved



ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

ในปี พ.ศ. 2512 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้ทรงจัดตั้งโครงการหลวงขึ้นเพื่อใช้เป็นกลไกสำคัญในการแก้ปัญหาเรื่องการปลูกพืชเสพติดและการบุกรุกทำลายป่าต้นน้ำลำธารของราษฎรเพื่อทำไร่เลื่อนลอยในการเลี้ยงชีพในพื้นที่สูงของภาคเหนือประเทศไทย โดยอาศัยบุคลากรจากมหาวิทยาลัยและหน่วยงานต่าง ๆ มาดำเนินการวิจัยและพัฒนา มุ่งหาพืชต่าง ๆ มาส่งเสริมให้ราษฎรปลูกทดแทนฝิ่นเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ ชีวิตความเป็นอยู่บนพื้นที่สูงในท้องถิ่นทุรกันดารให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและสามารถประกอบอาชีพเป็นหลักแหล่ง ไม่ต้องบุกรุกทำลายป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอยในการเลี้ยงชีพ

มูลนิธิโครงการหลวงโดยความร่วมมือจากส่วนราชการต่าง ๆ ได้ดำเนินการตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเขา และการฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธารในความรับผิดชอบของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ซึ่งในปัจจุบันมี จำนวน 36 ศูนย์ ครอบคลุมพื้นที่ 5 จังหวัด 21 อำเภอ เน้นการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ การพัฒนาชุมชนและสังคม การฟื้นฟูและอนุรักษ์ธรรมชาติ การพัฒนาปัจจัยพื้นฐาน การปรับปรุงคุณภาพผลผลิต การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และการวิจัยและพัฒนาปัจจัยการผลิต เป็นต้น ซึ่งผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงสามารถแก้ไขปัญหาการปลูกพืชเสพติดได้จนหมดสิ้น และการบุกรุกทำลายป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอยในพื้นที่โครงการหลวง ได้ลดลงจนเกือบหมดเช่นเดียวกัน ราษฎรในพื้นที่โครงการหลวงสามารถประกอบอาชีพเป็นหลักแหล่งและรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มและเครือข่ายเพื่อดำเนินการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธารในรูปแบบการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงมีการกำหนดลักษณะงานทั้งที่ต่างกันและเหมือนกัน ตามสภาพของบริบทชุมชนและแหล่งผลิต ส่วนที่เหมือนกันมักเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพผลผลิต การลดการใช้สารเคมี การควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน การอนุรักษ์ดินและน้ำ ด้วยหญ้าแฝก การพัฒนากิจกรรมกลุ่มของชุมชน ส่วนที่แตกต่างกัน ได้แก่ การกำหนดชนิดพืชที่ปลูก การปลูกพืชผักอินทรีย์ การปลูกพืชสมุนไพรและพืชที่มีคุณค่าสูง การปรับปรุงมาตรฐานโรงคัดบรรจุ การปรับปรุงโรงเรือน การท่องเที่ยวและหัตถกรรม รวมทั้งโครงการหมู่บ้านสะอาด เป็นต้น โดยมีแนวคิดยุทธศาสตร์ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง แบ่งเป็นยุทธศาสตร์เชิงรุก ได้แก่ การมุ่งเพิ่มมูลค่าและสร้างความเข้มแข็งจากฐานเศรษฐกิจเดิม ยุทธศาสตร์เชิงปรับตัว ได้แก่

การกระจายการผลิตเพื่อสร้าง จุดเด่นของพื้นที่ที่มีความหลากหลายเป็นจุดแข่งขัน และ ยุทธศาสตร์เชิงรับ ได้แก่ การฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เสริมสร้างความเข้มแข็งของ ชุมชนและการปรับปรุงการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาโครงการหลวงนอกจากการเป็นศูนย์เรียนรู้ ด้านการเกษตรที่สูงแล้ว ความเป็นป่าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและภูมิอากาศที่ดี ภายใต้บริบทของ ความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรมของชนเผ่าต่าง ๆ ในพื้นที่โครงการหลวง ได้เป็นปัจจัย ดึงดูดที่สำคัญให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเดินทางไปศึกษาและพักผ่อน

ประเทศไทยได้กำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว พ.ศ. 2547-2551 ไว้ 3 ยุทธศาสตร์ คือ (1) เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว (2) พัฒนาสินค้าและบริการด้านการ ท่องเที่ยว และ (3) พัฒนาระบบบริหารจัดการแบบบูรณาการ โดยมีวิสัยทัศน์ที่จะให้การท่องเที่ยว เป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมสาขาหลักที่เติบโตอย่างยั่งยืนที่สามารถกระจายรายได้ และ โอกาส การพัฒนาแก่ชุมชนอย่างทั่วถึง มีเป้าหมายเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติให้เป็น 20 ล้านคน หรือเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวไม่น้อยกว่า 7 แสนล้านบาท ภายในปี 2551 โดยการเพิ่มระยะเวลา พำนักให้นานขึ้นแต่อาจจะมีหลายมุมมองสำหรับการท่องเที่ยวทั้งลบและบวก ในทางบวกแล้ว การท่องเที่ยวอาจเป็นกลไกหนึ่งในการแก้ปัญหาความยากจน อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพและมรดกทางวัฒนธรรมได้ ถ้าให้โอกาส คนท้องถิ่นและผู้ที่มีส่วนได้ ส่วนเสียมีส่วนรับผิดชอบและรับประโยชน์จากการจัดการแหล่งท่องเที่ยวใช้การพัฒนาการ ท่องเที่ยวเป็นกลไกการกระจายรายได้เป็นกระบวนการเรียนรู้ พัฒนา จิตสำนึกในการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และพัฒนาศักยภาพของคนท้องถิ่นและเสริมสร้างความเข้มแข็งของ ชุมชนพร้อมไปกับการยกระดับคุณภาพมาตรฐานการท่องเที่ยว แต่ในทางลบอาจมีผลกระทบต่อ ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพและมรดกทางวัฒนธรรมได้เช่นกัน

นักท่องเที่ยวให้ความสนใจแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งในจำนวนนี้ เป็นที่ตั้งของโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง ที่มีศูนย์พัฒนาโครงการพัฒนา โครงการหลวง ตั้งอยู่ถึง 26 ศูนย์ หรือร้อยละ 72.22 ของจำนวนศูนย์ทั้งหมด 36 ศูนย์ที่มีอยู่ จำนวนของนักท่องเที่ยวที่มาจากจังหวัดเชียงใหม่ในปี พ.ศ. 2545-2547 ส่วนใหญ่ เป็นนักท่องเที่ยว ชาวไทยมากกว่าชาวต่างชาติ โดยจะเห็นได้จากในปี พ.ศ. 2545 มีนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 1,639,473 คน คิดเป็นร้อยละ 51.27 ในปี พ.ศ. 2546 มีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 1,714,843 คน คิดเป็นร้อยละ 54.51 และในปี พ.ศ. 2547 จำนวนนักท่องเที่ยว 1,877,194 คน คิดเป็นร้อยละ 51.81 (ตาราง 1) จากสถิติของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ มี อัตราเพิ่มขึ้นทุกปี ซึ่งก่อให้เกิดผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการขยายตัวของอุตสาหกรรมต่อเนื่อง ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิตสินค้าประเภทหัตถกรรม

ภาครัฐได้ให้ความสำคัญกับการสนับสนุนเรื่องสินค้าหัตถกรรมเช่นกัน โดยมีการประชุมเพื่อหาแนวทางพัฒนา และส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งชาติ เมื่อวันที่ 20 เมษายน พ.ศ. 2544 โดยนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นประธาน ในส่วนของประเด็นสั่งการ การพัฒนาสินค้าและบริการ ข้อที่ 5 ได้กำหนดให้มีการพัฒนาการผลิต และการส่งเสริมการขายหัตถกรรมของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว ให้มีมาตรฐานและดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เลือกซื้อสินค้า โดยผู้รับผิดชอบคือ กระทรวงอุตสาหกรรม ทำให้นักท่องเที่ยวหันมาสนใจสินค้าประเภทหัตถกรรมเพิ่มมากขึ้น

ตาราง 1 จำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติที่เดินทางเข้ามายังจังหวัดเชียงใหม่ในปี พ.ศ. 2545-2547

(หน่วย : ล้านคน)

นักท่องเที่ยว	ปี 2545		ปี 2546		ปี 2547		ปี 2548	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ชาวไทย	1,639,473	51.27	1,714,843	54.51	1,877,194	51.81	2,160,142	54.04
ชาวต่างชาติ	1,558,317	48.73	1,431,351	45.49	1,746,201	48.19	1,837,634	45.96
รวม	3,197,790	100	3,146,194	100	3,623,395	100	3,997,776	100

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2547)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคเหนือเขต 1 (เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2547) รายงานว่ารายได้จากการท่องเที่ยวด้านสินค้าหัตถกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ มี 667.36 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2545 เพิ่มเป็น 869.94 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2546 และเพิ่มอีก 7.47 เท่าตัว เป็น 6,493.67 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2547 (ตาราง 2)

ตาราง 2 รายได้จากการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มายังจังหวัดเชียงใหม่ โดยจำแนกตามหมวดค่าซื้อสินค้าและของที่ระลึก ในปี พ.ศ. 2545-2547

(หน่วย : ล้านบาท)

นักท่องเที่ยว	รายได้จากการซื้อสินค้าและของที่ระลึก		
	ปี 2545	ปี 2546	ปี 2547
นักท่องเที่ยวชาวไทย	667.36	869.94	6,493.67

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2547)

ในปี พ.ศ. 2547 มีนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มายังจังหวัดเชียงใหม่มีค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้าและของที่ระลึกมาเป็นอันดับแรก จึงแสดงให้เห็นว่าผู้บริโภคที่เป็นคนไทยส่วนใหญ่นิยมที่จะซื้อสินค้าและของที่ระลึกมากกว่าการใช้จ่ายในหมวดอื่น ๆ (ตาราง 3)

ตาราง 3 รายได้จากการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มายังจังหวัดเชียงใหม่ จำแนกตามหมวดค่าใช้จ่ายต่างๆ ปี พ.ศ. 2547

(หน่วย : ล้านบาท)

หมวดค่าใช้จ่ายต่าง ๆ	นักท่องเที่ยวชาวไทย	
	จำนวน	ร้อยละ
1. ค่าที่พัก	4,545.93	22.24
2. ค่าอาหารและเครื่องดื่ม	2,701.30	13.21
3. ค่าบริการเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัด	2,811.57	13.75
4. ค่าซื้อสินค้าและของที่ระลึก	6,493.67	31.76
5. ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง	2,569.68	12.57
6. อื่น ๆ	1,322.46	6.47
รวมทุกหมวดรายได้	20,444.61	100

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2547)

คณะกรรมการอำนวยการและประสานงานมูลนิธิโครงการหลวงในคราวประชุมครั้งที่ 1/2544 เมื่อวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2544 ซึ่งมี ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี เป็นประธาน ได้อนุมัติในหลักการให้ดำเนินการโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพของพื้นที่โครงการหลวงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ นำไปสู่การสร้างรายได้จากการบริการด้านการท่องเที่ยวภายในประเทศ สร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับงานโครงการหลวงการเกษตรบนพื้นที่สูง สิ่งแวดล้อมและพืชพรรณธรรมชาติ สังคม วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ รวมทั้งสนับสนุนกิจกรรมชุมชนให้มีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยว และก่อให้เกิดการกระจายรายได้ที่เหมาะสม โดยรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณค่าใช้จ่ายสำรองเพื่อการกระตุ้นเศรษฐกิจสำหรับดำเนินการในปี พ.ศ. 2545 และได้จัดสรรงบประมาณต่อเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบัน

การดำเนินการโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงได้แบ่งพื้นที่ดำเนินการออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ พื้นที่เป้าหมายหลัก คือศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่มีความพร้อมและมีศักยภาพในการพัฒนา จำนวน 11 แห่ง และพื้นที่เป้าหมายรอง คือศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่มีความสวยงามโดยธรรมชาติ นักท่องเที่ยวมีตามฤดูกาล ส่วนใหญ่เป็นป่าชุมชนแต่ยังขาดการเตรียมความพร้อม จำนวน 25 แห่ง

จากผลการดำเนินงานที่ผ่านมา โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า ได้ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการและมีความก้าวหน้าในระดับต่าง ๆ แต่ยังไม่มีการศึกษาผลลัพธ์และผลกระทบที่เกิดจากโครงการที่จะนำไปสู่ทิศทางของการพัฒนาในอนาคตได้อย่างเป็นรูปธรรม จึงสมควรที่จะทำการศึกษาว่าจะดำเนินการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงให้เหมาะสมได้อย่างไร ทั้งในมิติของการตลาด การบริหารจัดการ ศักยภาพในการรองรับและผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อให้มูลนิธิโครงการหลวง สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระดับต่าง ๆ ได้นำไปใช้ในการปรับปรุงกระบวนการดำเนินการให้สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่และสถานการณ์ปัจจุบันต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาและประเมินผลความสำเร็จของการดำเนินงานโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง ระหว่างปี พ.ศ. 2545-2548
2. เพื่อศึกษาศักยภาพ โอกาส และข้อจำกัดในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงในปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรมของพื้นที่โครงการหลวงภายใต้บริบทของมูลนิธิโครงการหลวงและชุมชน
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรมของพื้นที่โครงการหลวงในระยะสั้นและระยะยาว โดยให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ของประเทศ

1.3 ขอบเขตการดำเนินการ

1.3.1 ขอบเขตพื้นที่ ครอบคลุมในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 36 แห่ง ในพื้นที่ 5 จังหวัด คือ เชียงใหม่ พะเยา ลำพูน เชียงราย และแม่ฮ่องสอน (ตาราง 4)

ตาราง 4 แสดงศูนย์พัฒนาโครงการหลวง จำนวน 36 แห่ง ในพื้นที่ 5 จังหวัด

จังหวัด	อำเภอ/กิ่งอำเภอ	ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง
เชียงใหม่	เชียงดาว	1. แก่น้อย
	จอมทอง	2. ขุนแม่ะ
	แม่วาง	3. ขุนวาง
	กิ่งอำเภอแม่ออน	4. ดินตก
	หางดง	5. ท่งเริง
	สะเมิง	6. ท่งเรา
	แม่วาง	7. ท่งหลวง
	แม่แจ่ม	8. ปางอู้ง
	คอกสะเก็ด	9. ป่าเมียง
	แม่แตง	10. ม่อนเงาะ
	ฮอด	11. แม่โถ
	กิ่งอำเภอแม่ออน	12. แม่ทาเหนือ
	แม่วาง	13. แม่สะป๊อก
	แม่ริม	14. แม่สาใหม่
	แม่แตง	15. แม่หลอด
	สะเมิง	16. แม่พะ
	แม่แจ่ม	17. แม่เฮ
	แม่แจ่ม	18. วัดจันทร์
	เชียงดาว	19. หนองเขียว

ตาราง 4 แสดงศูนย์พัฒนาโครงการหลวง จำนวน 36 แห่ง ในพื้นที่ 5 จังหวัด (ต่อ)

จังหวัด	อำเภอ/กิ่งอำเภอ	ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง:
เชียงใหม่	แม่วิม	20. หนองหอย
	แม่ฮ่าย	21. หมอกจำ
	เชียงดาว	22. ห้วยลึก
	จอมทอง	23. ห้วยส้มป่อย
	หางดง	24. ห้วยเสี้ยว
	ฝาง	25. อ่างช้าง
	จอมทอง	26. อินทนนท์
พะเยา	ปง	27. ปึงคำ
ลำพูน	ลี้	28. พระบาทห้วยต้ม
เชียงราย	เวียงป่าเป้า	29. แม่ปูนหลวง
	เชียงแสน	30. สะโงะ
	แม่สรวย	31. ห้วยน้ำขุ่น
	เวียงป่าเป้า	32. ห้วยน้ำริน
	เวียงป่าเป้า	33. ห้วยโป่ง
	เวียงแก่น	34. ห้วยแล้ง
แม่ฮ่องสอน	แม่ลาน้อย	35. แม่ลาน้อย
	แม่สะเรียง	36. แม่สะเรียง

1.3.2 ขอบเขตเนื้อหา

1. ศึกษาผลการดำเนินงาน โครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงที่ผ่านมาในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 36 แห่ง โดยศึกษาประเมินผลปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Output) หรือผลลัพธ์ (Outcome) รวมทั้งปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงและปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินงานโครงการ

2. ศึกษาศักยภาพ โอกาส และข้อจำกัด ตลอดจนผลกระทบของการดำเนินงานที่ผ่านมาในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรมในพื้นที่โครงการหลวงในปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต ตลอดจนรวบรวมปัญหาที่อาจเกิดขึ้นและข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

- 1) ศักยภาพของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงในด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า และกระบวนการในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงที่ผ่านมาถึงปัจจุบัน
- 2) จุดเด่นจุดด้อย โอกาส และข้อจำกัดในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง
3. เสนอรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรมของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงภายใต้บริบทของมูลนิธิโครงการหลวงและชุมชนต่างวัฒนธรรม ประกอบด้วย
 - 1) รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม
 - 2) ระบบการบริหารจัดการของชุมชนในพื้นที่โครงการหลวง การเข้าถึงพื้นที่ และแหล่งท่องเที่ยว การติดต่อสื่อสาร ความสะดวกด้านที่พักและการรองรับด้านที่พักต่าง ๆ ในเกณฑ์ที่ดี ความปลอดภัย ความตั้งใจ รวมทั้งศักยภาพการรองรับทางการตลาด การบริหารจัดการ สมรรถภาพบุคลากร ตลอดจนการเตรียมความพร้อมของชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมทั้งผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมผลกระทบต่อระบบนิเวศและวัฒนธรรมท้องถิ่นในระยะสั้นและระยะยาว
 - 3) รูปแบบการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวของโครงการหลวงและชุมชนใน ส่วนที่เกี่ยวข้องกับองค์กรชุมชน
4. ข้อเสนอแนะในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรมของพื้นที่โครงการหลวงในระยะสั้นและระยะยาว

1.3.3 ขอบเขตประชากร 4 กลุ่มคือ

- 1) กลุ่มผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง จำนวน 36 คน
- 2) กลุ่มธุรกิจเอกชนด้านการท่องเที่ยวและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในด้านการท่องเที่ยว จำนวน 36 คน
- 3) ผู้แทนชุมชนในหมู่บ้าน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ผู้แทนกลุ่มแม่บ้าน ผู้อาวุโส ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้แทนเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวในชุมชน จำนวน 183 คน
- 4) นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวภายในบริเวณศูนย์พัฒนาโครงการหลวง จำนวน 225 คน

1.4 กรอบแนวคิดการประเมิน



แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดการประเมิน

1.5 นิยามคำศัพท์เฉพาะ

การศึกษา หมายถึง การหาข้อมูลข้อเท็จจริง จาก การสังเกต การสัมภาษณ์ การสอบถาม การสนทนากลุ่มย่อย (Focus group discussion) และจากเอกสาร.

การประเมิน หมายถึง การพิจารณาตัดสินในด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และ ผลผลิต ของการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง ว่าอยู่ในระดับสูง ปานกลาง ต่ำ หรือ ผ่านเกณฑ์ หรือไม่ผ่านเกณฑ์

เกณฑ์ หมายถึง ตัวชี้วัดหรือตัวบ่งชี้ถึง คุณภาพของการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้พัฒนาขึ้นมา มี 4 ด้าน คือ ด้านบริบท มี 5 ตัวชี้วัด ด้านปัจจัยนำเข้า มี 15 ตัวชี้วัด ด้านกระบวนการ มี 8 ตัวชี้วัด และด้านผลผลิต มี 17 ตัวชี้วัด

ความสำเร็จของการดำเนินงาน หมายถึง ผลการประเมินว่าผ่านเกณฑ์หรือไม่ผ่านเกณฑ์ ตามตัวชี้วัดที่ผู้ประเมินพัฒนาขึ้นมา

ศักยภาพ หมายถึง ความสามารถในการรับนักท่องเที่ยว ใน 3 ด้าน คือด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า และด้านกระบวนการ

ศักยภาพในด้านบริบท หมายถึง สภาพการเข้าถึงพื้นที่โครงการหลวง เช่น สภาพถนน จุดท่องเที่ยวและภูมิทัศน์ระหว่างเส้นทาง ฯลฯ

ศักยภาพในด้านปัจจัยนำเข้า หมายถึง ความสามารถในการรับนักท่องเที่ยวในเรื่องเกี่ยวกับจำนวนจุดท่องเที่ยวภายในศูนย์และชุมชน จำนวนกิจกรรมที่ศูนย์และชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยว จำนวนที่พักภายในศูนย์และบริเวณรอบ ๆ ศูนย์ จำนวนร้านอาหาร จำนวนที่พัก ห้องสุขา โทรศัพท์ ไฟฟ้า แหล่งน้ำ เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย ฯลฯ

ศักยภาพในด้านกระบวนการ หมายถึง กระบวนการจัดหรือกิจกรรมที่จัดให้นักท่องเที่ยว เช่น การติดต่อประสานงาน ความแปลกใหม่และความหลากหลายของกิจกรรมที่จัด การมีส่วนร่วมของชุมชนกับศูนย์ ฯลฯ

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ในที่นี้ หมายถึง เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เห็นคุณค่าและเอกลักษณ์ของแต่ละแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางระบบนิเวศที่เกี่ยวข้องกับคน พืช สัตว์ ดิน น้ำ อากาศ และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยรับผิดชอบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว และสิ่งแวดล้อมให้โอกาสแก่นักท่องเที่ยวได้สัมผัส เรียนรู้ และประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและวัฒนธรรมให้ประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น และคืนประโยชน์กลับสู่ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น แต่ควรมีผลตอบแทนแก่ผู้ประกอบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ความสำเร็จของการดำเนินงานโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงระหว่างปี 2545 – 2548 ในที่นี้ หมายถึงผลการดำเนินงาน ตามหลักการของโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง ที่ได้รับผลใกล้เคียงกับวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาศักยภาพของพื้นที่โครงการหลวงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ นำไปสู่การสร้างรายได้จากการบริการด้านการท่องเที่ยวภายในประเทศ สร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ส่งเสริมการท่องเที่ยวได้สัมพันธ์กับงานโครงการหลวงการเกษตรบนพื้นที่สูง สิ่งแวดล้อมและพีชพรรณธรรมชาติ สังคมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ รวมทั้งสนับสนุนกิจกรรม ชุมชนให้มีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวและก่อให้เกิดการกระจายรายได้ที่เหมาะสม

ศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม ของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง ในที่นี้ หมายถึงความสามารถที่มีอยู่ภายในชุมชนและที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนิเวศ และวัฒนธรรม ของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง อันได้แก่ การเข้าถึงพื้นที่ และแหล่งท่องเที่ยว การติดต่อสื่อสาร ความสะดวกด้านการรองรับด้านที่พักต่าง ๆ ในเกณฑ์ดี ความปลอดภัย ความดึงดูดใจ รวมทั้งศักยภาพการรองรับทางด้านการตลาด การบริหารจัดการ สมรรถภาพบุคลากร ตลอดจนการเตรียมความพร้อมของชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมท้องถิ่นในระยะยาว

โอกาสและข้อจำกัดในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม ของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง หมายถึง การจัดการท่องเที่ยวที่จำเป็นต้องพิจารณาประเด็นสำคัญได้แก่ การมีแหล่งท่องเที่ยวที่คงงาม อยู่ในสภาพสมบูรณ์ ไม่เสื่อมโทรม คงประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามและดำรงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น การประกอบอาชีพทางการเกษตรที่มีสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย มีความปลอดภัยจาก อาชญากรรม อุบัติเหตุและอันตรายต่างๆ มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมทั้งปริมาณ และคุณภาพ มีการคมนาคมที่สะดวกเหมาะสม

รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิง เกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม ของพื้นที่โครงการหลวง ภายใต้บริบทของมูลนิธิโครงการหลวงและชุมชน หมายถึง ลักษณะคุณสมบัติของมาตรการจัดการท่องเที่ยวที่เปิด โอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ มีการปรึกษาหารือระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ มีการเพิ่มศักยภาพและคุณภาพของบุคลากรทุกระดับ ด้านการท่องเที่ยว มีข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมของท้องถิ่นพร้อมสำหรับนักท่องเที่ยว มีการศึกษา วิจัย ตรวจสอบ ติดตามผล การส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

รูปแบบนี้ควรคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างพอเหมาะพอดี เพิ่มคุณภาพสิ่งแวดล้อมด้วยการลดของเสีย รักษาความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม มีการประสานการพัฒนาการท่องเที่ยวกับแผนฯ ชาติ จังหวัด และท้องถิ่น และเป็นกิจกรรมที่รองรับเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยรักษาคุณค่าสิ่งแวดล้อมทางนิเวศและวัฒนธรรมให้มากที่สุด

แนวทางจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม ของพื้นที่โครงการหลวงในระยะสั้นและระยะยาว หมายถึง มาตรการการบริหารและจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ดีที่สามารถสร้างผลตอบแทนอย่างเหมาะสมแก่ผู้ประกอบการและชุมชน ให้ความเคารพต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน ระบบนิเวศที่สมบูรณ์ ดำรงไว้ซึ่งสุนทรียภาพของสถานที่ โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับเชิงนิเวศวิทยาของสถานที่ (Ecological Carrying Capacity) รักษาไว้ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity)

1.6 ประโยชน์ที่จะได้รับ

1. ได้รับทราบถึงผลความสำเร็จของการดำเนินงานศูนย์พัฒนาโครงการหลวงในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่
2. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม ของพื้นที่โครงการหลวงภายใต้บริบทของมูลนิธิโครงการหลวงและชุมชน
3. ได้ข้อเสนอแนะแนวทางจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรมของพื้นที่โครงการหลวงในระยะสั้นและระยะยาวที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ของประเทศ



บทที่ 2
แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

บทที่ 2

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ คณะผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา โดยเสนอตามลำดับหัวข้อดังนี้

- 2.1 บริบทของโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง
- 2.2 ยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง
- 2.3 หลักการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง
- 2.4 หลักการที่ใช้ในการประเมินผลโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 บริบทของโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ โดยรวมก่อให้เกิดการลงทุนในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก การพัฒนาด้านเทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งการขยายตัวของธุรกิจที่เกี่ยวข้องมากมาย ดังนั้นประเทศไทยได้กำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว พ.ศ. 2547-2551 ไว้ 3 ยุทธศาสตร์ คือ

1. เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว
2. พัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว
3. พัฒนาระบบบริหารจัดการแบบบูรณาการ

โดยมีวิสัยทัศน์ที่จะให้การท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมสาขาหลักที่เติบโตอย่างยั่งยืนที่สามารถกระจายรายได้ และโอกาสการพัฒนาแก่ชุมชนอย่างทั่วถึงมีเป้าหมายเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติให้เป็น 20 ล้านคน หรือเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวไม่น้อยกว่า 7 แสนล้านบาท ภายในปี พ.ศ. 2551 โดยการเพิ่มระยะเวลาพำนักให้นานขึ้นแต่อาจจะมีหลายมุมมองสำหรับการท่องเที่ยวทั้งทางลบและบวก ในทางบวกแล้ว การท่องเที่ยวอาจเป็นกลไกหนึ่งในการแก้ปัญหาความยากจน อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพและมรดกทางวัฒนธรรมได้ ถ้าให้โอกาสคนท้องถิ่นและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนรับผิดชอบและรับประโยชน์จากการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ใช้การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นกลไกการกระจายรายได้ เป็นกระบวนการเรียนรู้พัฒนาจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและพัฒนาศักยภาพของคนท้องถิ่นและความเข้มแข็งของชุมชนพร้อมกับการยกระดับคุณภาพมาตรฐานการท่องเที่ยว แต่ในทางลบอาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพและมรดกทางวัฒนธรรมได้เช่นกัน

มูลนิธิโครงการหลวงร่วมกับส่วนราชการต่าง ๆ ได้ดำเนินตามแนวพระราชดำริของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยภูเขาและการฟื้นฟูป่า ดินน้ำลำธารในความรับผิดชอบของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่ปัจจุบันมีจำนวน 36 ศูนย์ ครอบคลุมพื้นที่ 5 จังหวัด 21 อำเภอ เน้นการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ การพัฒนาชุมชนและสังคม การฟื้นฟูและอนุรักษ์ธรรมชาติ การพัฒนาปัจจัยพื้นฐาน การปรับปรุงคุณภาพผลผลิต การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและการวิจัยและพัฒนาปัจจัยการผลิต เป็นต้น ซึ่งผลการดำเนินงานของ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงสามารถแก้ไขปัญหาการปลูกพืชเสพติดได้จนหมดสิ้น และการบุกเบิก ทำลายป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอยในพื้นที่โครงการหลวงได้ลดลงจนเกือบหมดสิ้น ราษฎรในพื้นที่ โครงการหลวงสามารถประกอบอาชีพเป็นหลักแหล่งและรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มและเครือข่ายเพื่อ ดำเนินการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่า ดินน้ำลำธารในรูปแบบการพัฒนาอย่างยั่งยืน ยุทธศาสตร์ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแบ่งเป็นยุทธศาสตร์เชิงรุก ได้แก่ การมุ่งเพิ่มมูลค่าและสร้าง ความเข้มแข็งจากฐานเศรษฐกิจเดิม ยุทธศาสตร์เชิงปรับตัว ได้แก่ การกระจายการผลิตเพื่อสร้าง จุดเด่นของพื้นที่ที่มีความหลากหลายเป็นจุดแข่งขันและยุทธศาสตร์เชิงรับ ได้แก่ การฟื้นฟูและ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และการปรับปรุงการบริหารจัดการ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงนอกจากการเป็นศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรที่สูงแล้ว ความเป็นป่าเขารธรรมชาติ ที่สมบูรณ์และภูมิอากาศที่ดีภายใต้บริบทของความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรมของชนเผ่า ต่าง ๆ ในพื้นที่โครงการหลวง ได้เป็นปัจจัยดึงดูดที่สำคัญให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและ ชาวต่างประเทศเดินทางไปศึกษาและพักผ่อน

จากแนวคิดดังกล่าว สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) จึงได้มีการจัดทำ โครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงขึ้นเพื่อเป็นการดำเนินการพัฒนา ตามแผนแม่บทศูนย์พัฒนาโครงการหลวง (พ.ศ. 2545-2549) และได้นำเสนอต่อการประชุม คณะกรรมการอำนวยการและประสานงานมูลนิธิโครงการหลวง ครั้งที่ 1/2545 เมื่อวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2545 ณ สถานีวิจัยเกษตรหลวงอ่างขาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยที่ประชุมได้ เห็นชอบในหลักการโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง และได้รับการ สนับสนุนงบประมาณค่าใช้จ่ายสำรองเพื่อการกระตุ้นเศรษฐกิจประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2545 ดำเนินการในพื้นที่เป้าหมายหลัก 11 แห่ง ได้แก่ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอ่างขาง อินทนนท์ ห้วยลึก หนองหอย แม่สาใหม่ วัดจันทร์ ขุนวาง ปังค่า ห้วยโป่ง ห้วยน้ำริน และสะโงะ และ ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2546 สำนักพัฒนาเกษตรที่สูง สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้รับจัดสรรงบประมาณดำเนินโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง และมีพื้นที่ เป้าหมายหลัก จำนวน 10 แห่ง ได้แก่ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮ ปางอุ๋ง ขุนแปะ

ทุ่งหลวง หนองเขียว หมอกจ๋าม แม่สะป๊อก แม่ปุนหลวง แม่ตาน้อยและพระบาทห้วยต้ม ซึ่ง
การดำเนินการดังกล่าว เป็นการเตรียมความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ชุมชนและบุคลากร
ด้านการท่องเที่ยวเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง รวมทั้งเพื่อพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวให้
เป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่สำคัญ

2.1.1 วัตถุประสงค์และผลที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการ

1) วัตถุประสงค์ของโครงการกำหนดไว้ 3 ประการ ดังนี้

1.1) เพื่อพัฒนาศักยภาพของพื้นที่โครงการหลวงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มี
คุณภาพ นำไปสู่การสร้างรายได้จากการบริการด้านการท่องเที่ยวภายในประเทศ และ
การสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนจากฐานรายได้ด้านการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและ
ชัดเจน

1.2) เพื่อส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสงานโครงการหลวง การเกษตร
บนที่สูง สิ่งแวดล้อมและพิชพรรณธรรมชาติ สังคม วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ

1.3) เพื่อสนับสนุนกิจกรรมชุมชนในพื้นที่โครงการหลวงให้มีส่วนร่วม
ด้านการท่องเที่ยว ให้สามารถสร้างรายได้จากการบริการและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นแก่
นักท่องเที่ยวก่อให้เกิดการกระจายรายได้ที่เหมาะสมเพื่อเป็นฐานการสร้างรายได้ในอนาคต

2) ผลที่คาดว่าจะได้จากโครงการ คือ

2.1) ได้รับการเผยแพร่รูปแบบการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ
ในการพัฒนาชาวเขาและการเกษตรที่สูงให้เป็นที่รู้จักกว้างขวางมากขึ้นทั้งชาวไทยและ
ชาวต่างประเทศ

2.2) เกิดรายได้จากการประกอบอาชีพเสริมโดยการบริการด้านการท่องเที่ยว
ในสิ้นปีแรก 87.75 ล้านบาท และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 14 เมื่อสิ้นปีที่ 4

2.3) เกิดรายได้จากการบริการนักท่องเที่ยว เมื่อสิ้นปีแรกของโครงการจาก
การประกอบอาชีพคนนำทาง ให้เช่าที่พัก จำหน่ายอาหาร ผลิตภัณฑ์แปรรูป ผลิตภัณฑ์งานฝีมือ
และจากการที่นักท่องเที่ยวอยู่ในพื้นที่นานขึ้น โอกาสในการให้บริการจะมากขึ้น โดยจะสามารถ
สร้างรายได้จากการท่องเที่ยวได้ ดังนี้

2.3.1) รายได้จากนักท่องเที่ยวในการใช้จ่ายในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน
6,200 บาท/คน/วัน

2.3.2) รายได้จากนักท่องเที่ยวในการใช้จ่ายในพื้นที่โครงการหลวง จำนวน
1,700 บาท/คน/วัน

2.3.3) ชุมชนจะมีโอกาสเพิ่มทักษะและกระบวนการเรียนรู้ การจัดระเบียบกฎเกณฑ์ชุมชน ตลอดจนการอนุรักษ์ธรรมชาติ เพื่อสงวนพื้นที่เพื่อสร้างประโยชน์การท่องเที่ยว

2.3.4) ชุมชนมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูและรักษามรดกทางวัฒนธรรมและประเพณี ตลอดจนมีการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมในชุมชน

2.3.5) มีนักท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงเพิ่มขึ้นจากปัจจุบัน 200,000 คน เป็น 270,000 คน เมื่อสิ้นปีที่ 1 และเพิ่มเป็น 405,000 คน ในปีที่ 4

2.1.2 ผลการดำเนินงานตามกิจกรรมในโครงการ

การดำเนินงานตามกิจกรรมในโครงการ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2545 – 2548 เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้มีการแบ่งกิจกรรมเป็น 5 กลุ่ม ประกอบด้วย

1. การประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมและแหล่งท่องเที่ยวของโครงการหลวง
2. การปรับปรุงภูมิทัศน์และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว
3. สนับสนุนชุมชนด้านการท่องเที่ยว
4. การพัฒนาบุคลากรเพื่อการท่องเที่ยว
5. กิจกรรมสนับสนุนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินโครงการ

1) ผลการดำเนินงานปีงบประมาณ พ.ศ. 2545

1.1) ผลการดำเนินงานด้านการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมและแหล่งท่องเที่ยวของโครงการหลวง โดยใช้งบประมาณ 9,300,000 บาท มีกิจกรรมดังนี้

1.1.1) จัดทำเอกสารสิ่งที่น่าสนใจด้านการท่องเที่ยวโครงการหลวง โดยผลิตเอกสารสิ่งที่น่าสนใจด้านการท่องเที่ยวในโครงการหลวง จำนวน 6 เรื่อง เป็นหนังสือเย็บมุม ให้ความรู้เกี่ยวกับพรรณไม้ สัตว์ป่า และหัตถกรรม 35,000 เล่ม และเอกสารแผ่นพับ เป็นพับขนาด 21 x 37 เซนติเมตร พับ 4 พับ จำนวน 16,000 เล่มมี 11 ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

1.1.2) จัดกิจกรรม Familialization trip ร่วมกับ โครงการหลวงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 ครั้ง ได้แก่ งานอสังการล้านนา งานมหัศจรรย์ไม้ผลเมืองหนาวแม่เส และงานเทศกาลท่องเที่ยวโครงการหลวง โดยประสานงานร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

1.2) ผลการดำเนินงานด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวโดยใช้งบประมาณ 65,512,000 บาท มีดังนี้

1.2.1) ศูนย์บริการข้อมูลและบริการนักท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นเป็นอาคารเอนกประสงค์ จำนวน 6 หลัง และอาคารวัฒนธรรมของชุมชนชาวเขา จำนวน 6 หลัง

1.2.2) ปรับปรุงภูมิสถาปัตยกรรมและสิ่งอำนวยความสะดวก 5 รายการ ได้แก่ ปรับปรุงพื้นที่ 25 ไร่ จำนวน 9 แห่ง จัดหาโต๊ะและเก้าอี้หวาย 200 ชุด ศูนย์โครงการหลวง ทั้ง 36 แห่ง ถังขยะ 200 ถัง ศูนย์โครงการหลวงทั้ง 36 แห่ง และก่อสร้างศาลาชมวิว 5 หลัง

1.2.3) ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาในพื้นที่มากขึ้น โดยปรับปรุงเส้นทางเดินเท้า ศึกษาธรรมชาติ ขนาด 9 พื้นที่ ระยะ 30 กิโลเมตร ปรับปรุงถนนระหว่างหมู่บ้าน เป็นถนนลาดยาง 24 กิโลเมตร ปรับปรุงลานจอดรถยนต์ ลาดยาง 4,800 ตารางเมตร ที่พักนักท่องเที่ยว 10 หลัง สร้างห้องน้ำสำหรับนักท่องเที่ยว 24 ห้อง และจัดทำป้ายบอกเส้นทางนักท่องเที่ยวและป้ายสัญลักษณ์จราจร เป็นป้ายขนาดใหญ่และป้ายขนาดเล็กตามมาตรฐาน จำนวน 446 ป้าย สำหรับติดตั้งในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเป้าหมายหลัก จำนวน 11 แห่ง

1.3) ผลการดำเนินงานการสนับสนุนชุมชนด้านการท่องเที่ยว โดยใช้งบประมาณ 7,380,000 บาท ดังนี้

1.3.1) ส่งเสริมความรู้ชุมชน ในการผลิตผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น (Local Product) โดยพัฒนาฝีมือการจัดทำผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชน จำนวน 15 เรื่อง

1.3.2) อบรมภาคปฏิบัติการผลิตผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น จำนวน 7 หลักสูตร ในพื้นที่โครงการหลวง 27 แห่ง จำนวน 20 ครั้ง

1.3.3) การส่งเสริมและพัฒนาชุมชนเชิงปฏิบัติการและสัมมนาผู้นำชุมชน โดยมีผู้เข้ารับการอบรมทั้งสิ้น 216 คน และจัดทำคู่มือการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ จำนวน 250 เล่ม โดยสาระสำคัญประกอบด้วย การนำเสนอถึงความสำคัญและความจำเป็นที่ต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของท้องถิ่นตนเอง

1.4) ผลการดำเนินงานการพัฒนาบุคลากรเพื่อการท่องเที่ยว โดยใช้งบประมาณ 21,250,000 บาท

1.4.1) ฝึกอบรมเตรียมความพร้อมสำหรับการเป็นไกด์ท้องถิ่นและสัมมนาเจ้าหน้าที่ด้านการท่องเที่ยว มีผู้เข้าร่วมอบรมทั้งสิ้น 250 คน และจัดทำคู่มือสำหรับไกด์ท้องถิ่น ซึ่งเป็นเอกสารแนะนำการทำงานบริการนำเที่ยวของชุมชนในพื้นที่โครงการหลวง หนังสือแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง จำนวน 250 เล่ม และหนังสือความรู้เบื้องต้นสำหรับอาสาสมัครนำชมในท้องถิ่นจากหมู่บ้านต่าง ๆ ในเขตพื้นที่โครงการหลวง จำนวน 250 เล่ม

สาระสำคัญประกอบด้วยคู่มือในการเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวและนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ประโยชน์ในการเป็นอาสาสมัครนำชมที่มีประสบการณ์ในชุมชนต่อไป

1.4.2) จัดสัมมนาบุคลากรของศูนย์ด้านการท่องเที่ยว มีวัตถุประสงค์เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว รวมทั้งเพิ่มพูนทักษะในการจัดการการท่องเที่ยวจากผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งสิ้น 216 คน

1.4.3) ซ่อมแซมอาคารฝึกอบรมและสัมมนา เป็นการปรับปรุงอาคารฝึกอบรม ห้องประชุม และห้องพักที่มีอยู่แล้วเพื่อรองรับกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งกิจกรรมต่อเนื่องในด้านต่าง ๆ

1.5) ผลการดำเนินงานกิจกรรมสนับสนุน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินโครงการโดยใช้งบประมาณ 8,574,000 บาท ในการสร้างฐานข้อมูลของกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่โครงการหลวงแต่ละแห่ง เพื่อประโยชน์ในการเผยแพร่และการปรับปรุงการดำเนินงานในระยะต่อไป จัดหาบุคลากรเพื่อดำเนินงานเสริมประสิทธิภาพในการเตรียมความพร้อมชุมชนและสนับสนุนกิจกรรมของชุมชนในระยะเริ่มต้นในพื้นที่โครงการหลวงทั้ง 36 แห่ง เพื่อเสริมสร้างเอกลักษณ์ของท้องถิ่น การติดต่อสื่อสารกับธุรกิจเอกชนและบริการต่าง ๆ รวมทั้งให้ชุมชนมีองค์กรที่เข้มแข็งในการจัดการกับกิจกรรมท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ

2) ผลการดำเนินงานปีงบประมาณ พ.ศ. 2546

2.1) ผลการดำเนินงานการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมและแหล่งท่องเที่ยวของโครงการหลวง ใช้งบประมาณทั้งหมด 7,800,000 บาท มีดังนี้

2.1.1) จัดกิจกรรม Fam Trips (Familiarization Trip) จำนวน 6 ครั้ง มีผู้ร่วมงานทั้งสิ้น 210 คน

2.1.2) จัดทำเอกสารและสิ่งพิมพ์เผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวในโครงการหลวง จำนวน 4 เรื่อง คือ 1) ไม้ดอกโครงการหลวง 2) สมุนไพรโครงการหลวง 3) แหล่งท่องเที่ยวโครงการหลวง 4) วัฒนธรรมชนเผ่าในพื้นที่โครงการหลวง จำนวน 10,000 เล่ม

2.1.3) การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในต่างประเทศ (Travel Mart) จำนวน 2 ครั้ง มีผู้ร่วมงานทั้งสิ้น 450 คน โดย ครั้งที่ 1 จัดที่ประเทศอิตาลี เมื่อวันที่ 4-10 กันยายน พ.ศ. 2546 มีผู้เข้าร่วมงานทั้งสิ้น 200 คน และ ครั้งที่ 2 ประเทศออสเตรเลีย เมื่อวันที่ 23-28 กันยายน พ.ศ. 2546 มีผู้เข้าร่วมงานทั้งสิ้น 250 คน

2.1.4) การจัดนิทรรศการเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง 2 ครั้ง ได้แก่ การจัดนิทรรศการเนื่องในโอกาสครบรอบ 111 ปี ของการสถาปนากระทรวงเกษตร และสหกรณ์ พิพิธภัณฑสถานเกษตรเฉลิมพระเกียรติ ฯ คลองหลวง จังหวัดปทุมธานี และงานประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงในงาน Amazing Thailand Grand Sale, Grand Service Fair 2003 เมื่อวันที่ 5 – 8 มิถุนายน พ.ศ. 2546

2.2) ผลการดำเนินงานด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว โดยใช้งบประมาณ 51,062,500 บาท ดังนี้

2.2.1) การบำรุงดูแลรักษาภูมิสถาปัตยกรรมศาสตร์พัฒนาโครงการหลวง จำนวน 11 ศูนย์ พื้นที่ 25 ไร่

2.2.2) การปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกซึ่งได้มีการปรับปรุงอาคารเอนกประสงค์จำนวน 5 หลัง ได้แก่ ศูนย์ฯ แม่แฮ หมอกจ๋าม หนองเขียว ขุนแปะ และแม่สะป๊อก ปรับปรุงเส้นทางเดินเท้าธรรมชาติ ระยะทาง 30 กิโลเมตร รวมทั้งสิ้น 6 ศูนย์ฯ ได้แก่ ศูนย์ฯ แม่แฮ 10 กิโลเมตร ศูนย์ฯ หนองเขียว 2 กิโลเมตร ศูนย์ฯ ทุ่งหลวง 4 กิโลเมตร ศูนย์ฯ ปางอู่ 3 กิโลเมตร ศูนย์ฯ ขุนแปะ 3 กิโลเมตร และศูนย์ฯ แม่ลาน้อย 4 กิโลเมตร นอกจากนี้ยังมีการปรับปรุงถนนระหว่างหมู่บ้านเป็นถนนลาดยาง รวมระยะทาง 20 กิโลเมตร ภายใน 6 ศูนย์ฯ ได้แก่ ศูนย์ฯ หมอกจ๋าม 1 กิโลเมตร ศูนย์ฯ แม่แฮ 3.5 กิโลเมตร ศูนย์ฯ หนองเขียว 3 กิโลเมตร ศูนย์ฯ พระบาทห้วยต้ม 3 กิโลเมตร ศูนย์ฯ ปางอู่ 3.5 กิโลเมตร และศูนย์ฯ ขุนแปะ 3 กิโลเมตร และได้มีการสร้างที่พักนักท่องเที่ยว จำนวน 10 หลัง ได้แก่ ศูนย์ฯ แม่แฮ หมอกจ๋าม หนองเขียว ทุ่งหลวง พระบาทห้วยต้ม ขุนแปะ แม่ลาน้อย แม่ปุนหลวง แม่สะป๊อก และป่าเมี่ยง รวมทั้งจัดทำป้ายบอกเส้นทาง จำนวน 250 ป้าย ดำเนินการในพื้นที่ศูนย์ฯ เป้าหมาย 11 แห่ง คือ ศูนย์ฯ หมอกจ๋าม 22 ป้าย ศูนย์ฯ แม่แฮ 33 ป้าย ศูนย์ฯ หนองเขียว 19 ป้าย ศูนย์ฯ ทุ่งหลวง 27 ป้าย ศูนย์ฯ พระบาทห้วยต้ม 23 ป้าย ศูนย์ฯ ปางอู่ 44 ป้าย ศูนย์ฯ ขุนแปะ 17 ป้าย ศูนย์ฯ แม่ลาน้อย 13 ป้าย ศูนย์ฯ แม่ปุนหลวง 21 ป้าย ศูนย์ฯ แม่สะป๊อก 11 ป้าย และศูนย์ฯ ป่าเมี่ยง 10 ป้าย

2.3) ผลการดำเนินงานการสนับสนุนชุมชนด้านการท่องเที่ยว โดยใช้งบประมาณ 995,200 บาท มีดังนี้

2.3.1) ส่งเสริมความรู้ชุมชนในการผลิตผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น โดยอบรมภาคปฏิบัติการผลิตผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น จำนวน 5 หลักสูตร คือ 1) การพัฒนารูปแบบของลวดลายสิ่งทอ และการย้อมสีผ้า 2) การประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากผ้า 3) การผลิตไวน์ผลไม้ 4) การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร และ 5) การประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเชือกกล้วย ในพื้นที่

โครงการหลวง 18 แห่ง จำนวน 18 ครั้ง จำนวนผู้เข้าร่วมทั้งหมด 675 คน ประกอบด้วย เกษตรกร กลุ่มแม่บ้าน และเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ

2.3.2) การส่งเสริมและพัฒนาชุมชนในการเตรียมความพร้อมในกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนในพื้นที่ 36 แห่ง ได้แก่ การประชุมเชิงปฏิบัติการและสัมมนาผู้นำชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการท่องเที่ยวโดยคัดเลือกกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวและการวิเคราะห์ผลกระทบของการจัดกิจกรรม เพื่อเพิ่มศักยภาพด้านการส่งเสริมการตลาด ดำเนินการฝึกอบรม จำนวน 3 ครั้ง ๆ ละ 2 วัน ระยะเวลารวม 6 วัน มีผู้เข้าร่วมฝึกอบรมจากศูนย์ฯ ทั้งหมด 36 แห่งทั้งสิ้น 191 คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนในพื้นที่ครั้งละ 72 คน

2.4) ผลการดำเนินงานการพัฒนาบุคลากรเพื่อการท่องเที่ยว โดยใช้งบประมาณ 586,800 บาท มีดังนี้

2.4.1) จัดฝึกอบรมไกด์ท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้เตรียมความพร้อมสำหรับการเป็นไกด์ท้องถิ่น โดยการฝึกทักษะในการต้อนรับ การให้บริการ และการนำเสนอข้อมูลด้านการท่องเที่ยวของชุมชนให้แก่นักท่องเที่ยว ศึกษาวงแหวนวัฒนธรรม ประเพณีของตนเอง ดำเนินการอบรม 3 ครั้ง ๆ ละ 5 วัน มีผู้เข้ารับการอบรมจากศูนย์ฯ 10 ศูนย์ รวมทั้งสิ้น 169 คน

2.4.2) สัมมนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว เพื่อเสริมทักษะด้านการประสานงานการสร้างเครือข่ายกิจกรรมการท่องเที่ยว และการบริหารจัดการการท่องเที่ยวจากผู้เชี่ยวชาญ และแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ระหว่างบุคลากรที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว ครั้งละ 72 คน รวมทั้งสิ้น 198 คน

2.5) ผลการดำเนินงานกิจกรรมสนับสนุน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินโครงการ โดยใช้งบประมาณ 13,459,200 บาท มีการสร้างฐานข้อมูลของกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่โครงการหลวงแต่ละแห่ง เพื่อประโยชน์ในการเผยแพร่และการปรับปรุงการดำเนินงานในระยะต่อไป จัดหาบุคลากรเพื่อดำเนินงานเสริมประสิทธิภาพในการเตรียมความพร้อมชุมชนและสนับสนุนกิจกรรมของชุมชนในพื้นที่โครงการหลวงทั้ง 36 แห่ง เพื่อเสริมสร้างเอกลักษณ์ของท้องถิ่น การติดต่อสื่อสารกับธุรกิจเอกชน และการให้บริการต่าง ๆ รวมทั้งให้ชุมชนมีองค์กรที่เข้มแข็งในการจัดการกับ กิจกรรมท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ

3) ผลการดำเนินงานปีงบประมาณ พ.ศ. 2547

3.1) การดำเนินงานการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมและแหล่งท่องเที่ยวของโครงการหลวง งบประมาณทั้งหมด 6,979,000 บาท มีดังนี้

3.1.1) จัดทำเอกสารสิ่งพิมพ์เผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง จำนวน 22 ศูนย์ โดยมีสาระสำคัญประกอบด้วย สถานที่ตั้ง จุดท่องเที่ยวภายในศูนย์ฯ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวก การเดินทางและสถานที่ติดต่อของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 22 แห่ง ได้แก่ อ่างช้าง อินทนนท์ แม่สาใหม่ หนองหอย ขุนวาง ห้วยลึก วัดจันทร์ ห้วยโป่ง ห้วยน้ำริน บึงคำชะโนะ แม่ตาน้อย แม่แสบ้างอู้ง ขุนแปะ ป่าเมี่ยง หนองเขียว หมอกจ๋ามทุ่งหลวง แม่สะป๊อก และพระบาทห้วยต้ม

3.1.2) จัดทำ FAM TRIP (Familiarization Trips) จำนวน 3 ครั้ง ได้แก่ ครั้งที่ 1 วันที่ 28-30 มกราคม พ.ศ. 2547 ณ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำริน และหนองหอย ครั้งที่ 2 วันที่ 31 กรกฎาคม – 2 สิงหาคม พ.ศ. 2547 ณ สถานีวิจัยโครงการหลวงอินทนนท์ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเริง และหนองหอย และครั้งที่ 3 วันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2547 ณ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว และห้วยลึก

3.1.3) จัดนิทรรศการเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง 14 ครั้ง ในงานสำคัญต่าง ๆ

3.1.4) การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ในต่างประเทศ จำนวน 1 ครั้ง วันที่ 21-28 กันยายน 2547 ณ สถานเอกอัครราชทูตไทย กรุงลอนดอน ประเทศสหราชอาณาจักร

3.1.5) การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ ได้แก่ สารคดี 2 เรื่อง คือความสำเร็จและการท่องเที่ยวโครงการหลวง ทั้งภาษาไทย – อังกฤษ และจัดทำและจัดพิมพ์เอกสารประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวโครงการหลวง ทั้งภาษาไทย – อังกฤษ

3.2) ผลการดำเนินงานด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว จัดทำแผนแม่บทพัฒนาการท่องเที่ยวและปรับปรุงภูมิทัศน์โครงการท่องเที่ยว อ่างช้างและสถานีวิจัยอินทนนท์ งบประมาณทั้งหมด 8,075,800 บาท โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินศักยภาพ โอกาส ข้อจำกัด และประเด็นปัญหาของระบบการท่องเที่ยวโครงการอ่างช้าง ประกอบด้วย ทรัพยากรท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการ ตลาดท่องเที่ยว และการบริการจัดการ

3.3) ผลการดำเนินงานการสนับสนุนชุมชนด้านการท่องเที่ยว โดยใช้งบประมาณทั้งหมด 300,300 บาท โดยส่งเสริมความรู้ชุมชนในการจัดการผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่น (Local Product) จำนวน 3 หลักสูตร คือ การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผ้า จำนวน 3 ครั้ง การออกแบบลวดลายทอผ้า จำนวน 1 ครั้ง และการผลิตโคมไฟจากไม้ไผ่ จำนวน 1 ครั้ง นอกจากนี้ยังได้ส่งเสริมและพัฒนาชุมชนเตรียมพร้อมในกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชน โดยจัด

ประชุมเชิงปฏิบัติการผู้นำชุมชนในพื้นที่โครงการหลวง จำนวน 5 ครั้ง และจัดสัมมนาและศึกษาดูงานหัตถกรรม จำนวน 1 ครั้ง

3.4) ผลการดำเนินงานการพัฒนาบุคลากรเพื่อการท่องเที่ยว โดยใช้ งบประมาณทั้งหมด 309,700 บาท ดังนี้

3.4.1) จัดฝึกอบรมไกด์ท้องถิ่น จำนวน 3 ครั้ง

3.4.2) สัมมนามูลนิธิด้านการท่องเที่ยว จำนวน 3 ครั้ง

3.4.3) ประชุมสัมมนาเรื่อง “ผลการดำเนินงานฟื้นฟูและพัฒนาหัตถกรรมในพื้นที่โครงการหลวง วันที่ 14 กันยายน 2547 ณ สำนักพัฒนาเกษตรที่สูง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

3.4.4) ประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง แนวทางธุรกิจการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง วันที่ 29 ธันวาคม 2547 ณ ห้องประชุมคอยคำ อาคารฝึกอบรม ณ สำนักพัฒนาเกษตรที่สูง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

3.5) ผลการดำเนินงานกิจกรรมสนับสนุน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินโครงการ โดยใช้งบประมาณทั้งหมด 5,162,500 บาท มีดังนี้ 1) การเตรียมความพร้อมและการประสานการดำเนินงาน และ 2) อำนวยการและบริหารโครงการ

4) ผลการดำเนินงานปีงบประมาณ พ.ศ. 2548

4.1) ผลการดำเนินงานประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมและแหล่งท่องเที่ยวของโครงการหลวง งบประมาณทั้งหมด 3,640,000 บาท มีดังนี้

4.1.1) โครงการส่งเสริมและการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง โดยมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ/อินเทอร์เน็ต/แผ่นพับ จำนวน 2 เรื่อง คือ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก (ภาษาอังกฤษ) และเส้นทางท่องเที่ยวโครงการหลวง นอกจากนี้ยังมีการจัดนิทรรศการ จำนวน 8 ครั้ง

4.1.2) โครงการจัดงานมหกรรมของดีเครือข่ายการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง จำนวน 2 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 20-22 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 ณ สถานีฯ อ่างช้าง ศูนย์ฯ หมอกจ๋ามและห้วยลึก และครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 15-16 กันยายน พ.ศ. 2548 ณ ศูนย์ฯ แม่สะป๊อก หุ่นหลวงและแม่แฮ

4.1.3) โครงการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและสินค้าโครงการหลวงในต่างประเทศ จำนวนผู้เข้าร่วมงาน 25,000 คน

4.1.4) โครงการรวบรวมและสำรวจวัฒนธรรมประเพณี และอาหารประจำท้องถิ่นและชนเผ่าต่าง ๆ ได้จัดทำเป็นรายงาน จำนวน 1 เล่ม

4.2) ผลการดำเนินงานด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว โดยใช้งบประมาณ 2,200,000 บาท ดังนี้การศึกษาและจัดทำแผนแม่บทการปรับปรุงภูมิทัศน์ โครงการขยายการท่องเที่ยวอินทนนท์ ขุนวาง หุ่นหลวง แม่แฮ แม่สะป๊อกและวัดจันทร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินศักยภาพของระบบการท่องเที่ยวปัจจุบันและแนวโน้มอนาคตของโครงการ ทั้งด้านทรัพยากรและกิจกรรมการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก การบริการ การตลาด และการบริหารจัดการ เพื่อวางแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวและปรับปรุงภูมิทัศน์ในโครงการ

4.3) ผลการดำเนินงานการสนับสนุนชุมชนด้านการท่องเที่ยว โดยใช้งบประมาณทั้งหมด 279,300 บาท ดังนี้

4.3.1) โครงการส่งเสริมคณะกรรมการและผู้นำชุมชน จัดทำโครงการจำนวน 3 ครั้ง

4.3.2) โครงการฟื้นฟูและอนุรักษ์วัฒนธรรมชนเผ่าจัดทำโครงการ จำนวน 6 ครั้ง

4.4) ผลการดำเนินงานการพัฒนาบุคลากรเพื่อการท่องเที่ยว โดยใช้งบประมาณทั้งหมด 317,150 บาท ดังนี้

4.4.1) โครงการพัฒนามัคคุเทศก์ท้องถิ่นโครงการหลวง จำนวน 2 ครั้ง โดยจัดทำโครงการฯ ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 17-22 มกราคม พ.ศ. 2548 ณ ศูนย์แม่แฮ และครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 5-7 พฤษภาคม พ.ศ. 2548 ณ สถานี อ่างาง

4.4.2) โครงการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว จำนวน 2 ครั้ง โดยจัดทำโครงการฯ ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 24-25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548 ณ สำนักพัฒนาเกษตรที่สูง และครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2548 ณ สำนักพัฒนาเกษตรที่สูง

4.4.3) การสัมมนาแนวทางพัฒนาหัตถกรรม จำนวน 1 ครั้ง เมื่อวันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2548 ณ ห้องประชุมฝ้ายคำ สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

4.4.4) โครงการสัมมนาเพื่อสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว จำนวน 2 ครั้ง โดยจัดทำโครงการฯ ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 24-26 พฤษภาคม พ.ศ. 2548 ณ ศูนย์ ปิงคำ และครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 18-20 กรกฎาคม พ.ศ. 2548 ณ ศูนย์ หุ่นหลวง

4.4.5) โครงการสัมมนาและศึกษาดูงานด้านการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วม จำนวน 1 ครั้ง เมื่อวันที่ 9-11 สิงหาคม พ.ศ. 2548 ณ บ้านแม่ละนา อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

4.4.6) โครงการจัดทำฐานข้อมูลด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง ได้จัดทำระบบฐานข้อมูล จำนวน 5 ประเภท ประกอบด้วย ฐานข้อมูลกิจกรรม/โครงการ

ด้านการท่องเที่ยว ข้อมูลบุคลากร ข้อมูลนักท่องเที่ยวและรายได้ในพื้นที่ศูนย์ฯ ข้อมูลทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว ข้อมูลกิจกรรม และการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

4.4.7) โครงการสำรวจและฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงในแต่ละแห่ง และพื้นที่ฟูสีบ ทอดภู มีปัญญาด้านการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

4.5) ผลการดำเนินงานกิจกรรมสนับสนุน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินโครงการ โดยใช้งบประมาณทั้งหมด 4,509,550 บาท มีดังนี้ 1) การประชุมคณะทำงานบริหารโครงการฯ ในการดำเนินงานในพื้นที่ศูนย์พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง จำนวน 32 ครั้ง 2) การเตรียมความพร้อมและการประสานการดำเนินงาน 3) การเตรียมความพร้อมและการประสานงาน ทั้ง 36 แห่ง และ 4) อำนวยการและบริหารโครงการ

2.2 ยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง

การจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง อยู่ภายใต้นโยบายหลักของรัฐในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อสร้างขีดความสามารถจากรากฐานของสังคมให้เข้มแข็งโดยมีแผนพัฒนาและยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องที่คณะผู้วิจัยจะนำเสนอตามลำดับดังนี้

2.2.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 9

การจัดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ได้ระดมความคิดเห็นของประชาชนทั่วประเทศ โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฉบับที่ 8 ผลการระดมความคิดเห็นและร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ของสังคมไทยที่ประสงค์ในอนาคต มี 3 ด้าน คือ สังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญา และสังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน

วัตถุประสงค์หลักของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 คือ การปรับโครงสร้างประเทศให้เข้าสู่คุณภาพ โดยเปลี่ยนกระบวนการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นการพัฒนาในเชิงปริมาณมาสู่การพัฒนาในเชิงคุณภาพควบคู่กับการสร้างความเป็นธรรมในสังคม และความสามารถก้าวทันโลกที่จะอำนวยความสะดวกต่อคนส่วนใหญ่ของประเทศอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

ในการพัฒนาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาประเทศ คือ การพัฒนาประเทศที่มีรากฐานความเข้มแข็งมีการกระจายผลประโยชน์ได้อย่างทั่วถึง สามารถแก้ปัญหาความยากจนและกระจายรายได้ รวมทั้งเพิ่มขีดความสามารถและโอกาสในการพึ่งตนเอง พร้อมทั้งยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของคนส่วนใหญ่ของประเทศ อันจะทำให้เกิดการพัฒนาที่มี “คน” เป็นศูนย์กลาง

ยุทธศาสตร์การพัฒนาในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9

- 1) การเสริมสร้างขีดความสามารถจากฐานรากของสังคมให้เข้มแข็งและรู้เท่าทันโลก โดยมุ่งพัฒนาคน ครอบครัว ชุมชนและสังคมเป็นแกนหลัก
- 2) การปรับตัวทางเศรษฐกิจให้เท่ากัน โลกและ “เศรษฐกิจยุคใหม่” หรือ “เศรษฐกิจยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ” ให้มีความสามารถในการแข่งขันและร่วมมือได้บนพื้นฐานการพึ่งตนเอง
- 3) การปฏิรูประบบการบริหารจัดการให้เกิดธรรมาภิบาลในทุกภาคของสังคม ทั้งนี้ได้จัดทำแนวทางพัฒนาในยุทธศาสตร์ในเรื่องที่สำคัญ และมีส่วนที่ได้ระบุถึงสาระสำคัญที่ต้องนำมาพิจารณาในการพัฒนาการท่องเที่ยวได้แก่
 1. การพัฒนาคนและคุณภาพทางสังคม ได้แก่ การพัฒนาทักษะให้คนไทยมีมาตรฐานและความพร้อม การปรับปรุงประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
 2. การปรับโครงสร้างการพัฒนาชนบทและเมืองอย่างยั่งยืน ได้แก่ การนำเทคโนโลยีมาใช้ควบคู่กับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเศรษฐกิจชุมชน การพัฒนาเมืองและชุมชนน่าอยู่ภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วม
 3. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู การบริหารจัดการซึ่งจะมีผลต่อการจัดการบริการท่องเที่ยวการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 4. การจัดการระบบบริหารเศรษฐกิจส่วนรวม มุ่งบริหารเศรษฐกิจมหภาค เพื่อสร้างความมั่นคงของระบบเศรษฐกิจ ภายใต้กระแสการเปิดเสรีทางการค้า การเงิน และการลงทุน กำหนดนโยบายการเงิน ตลาดทุน การคลังที่สนับสนุนการขยายตัวทางเศรษฐกิจ สนับสนุนการสร้างรากฐานการผลิตและบริการให้มีศักยภาพต่อการแข่งขันและมีประสิทธิภาพ
 5. การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งมีแนวทางที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมาก ได้แก่
 - 5.1) การพัฒนาการท่องเที่ยวที่เน้นเรื่องคุณภาพและประสิทธิภาพ
 - 5.2) การส่งเสริมบทบาทภาคเอกชน องค์กรท้องถิ่น และประชาชนให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ
 - 5.3) ส่งเสริมความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ร่วมกัน รวมทั้งการลงทุนด้านการท่องเที่ยว

5.4) การพัฒนาธุรกิจบริการที่ไทยมีศักยภาพในระดับสากล อาทิ ธุรกิจด้านการส่งเสริมสุขภาพ การโรงแรม กักตุนอาหารและอาหาร โดยให้ความสำคัญกับการกำหนดมาตรการจูงใจให้เกิดการลงทุนอย่างเป็นระบบ

5.5) การพัฒนาระดับคุณภาพบริการ โครงสร้างพื้นฐานที่มีประสิทธิภาพและมาตรฐานความปลอดภัย

5.6) สนับสนุนบทบาทการลงทุนภาคเอกชนเพื่อประสิทธิภาพให้บริการและลดภาระต้นทุนรัฐ

6. การพัฒนาความเข้มแข็งทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการสนับสนุน การพัฒนานวัตกรรมเทคโนโลยีที่สนับสนุนการพัฒนาการผลิตและการบริการ

7. การบริหารจัดการเพื่อนำไปสู่ธรรมาภิบาล เป็นยุทธศาสตร์สำคัญที่เน้นความรับผิดชอบต่อ การมีส่วนร่วม การกระจายอำนาจ ที่มีผลต่อการเพิ่มศักยภาพท้องถิ่นในการจัดการเศรษฐกิจ การบริหารที่เอื้อประโยชน์ต่อท้องถิ่น

จากสรุปสาระสำคัญของยุทธศาสตร์ แนวทางการพัฒนาในแผนพัฒนาฯ ทั้งฉบับที่ 8 ที่ดำเนินการต่อเนื่อง และจากร่างแนวทางการพัฒนาในการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 กล่าวได้ว่าการบริการท่องเที่ยว ซึ่งแม้ว่าจะเป็นส่วนหนึ่งที่แทรกอยู่ใน โครงสร้างการผลิต แต่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ทั้งในส่วนของพัฒนา “คน” ที่เป็นหัวใจของการบริการ ทั้งด้านผู้ให้และผู้รับ การพัฒนาสังคมในด้านของความปลอดภัย คุณภาพ และมาตรฐานการบริการ การพัฒนาสมรรถนะทางเศรษฐกิจและขีดความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพ มาตรฐานและประสิทธิภาพ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนา การบริหารจัดการที่ก่อให้เกิดธรรมาภิบาล แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในอนาคตจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาที่กำหนดไว้ในปัจจุบันและอนาคต

2.2.2 แผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ

แผนแม่บทพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ ได้มีการนำเสนอนโยบาย เป้าหมาย และกลยุทธ์ต่างๆ ทั้งนี้โดยเป็นนโยบายระดับประเทศเพื่อให้แผนพัฒนาฯ บรรลุไปสู่เป้าหมาย จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ โดยมีลำดับความสำคัญดังนี้

1. การพัฒนาระบบขนส่งมวลชนในจังหวัดท่องเที่ยวหลัก โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร
2. การควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อมและลดมลภาวะ โดยการเพิ่มพื้นที่สีเขียวปรับปรุงภูมิทัศน์และควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน
3. การขยายกำลังรองรับของสาธารณูปโภค เพิ่มเติมจากความต้องการของท้องถิ่น โดยเฉพาะการกำจัดขยะและน้ำเสีย เพื่อให้สอดคล้องกับการขยายตัวด้านการท่องเที่ยว
4. ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยว และได้รับประโยชน์จากกิจกรรมบริการและกิจกรรมที่ต่อเนื่อง
5. ใช้มาตรการทางเศรษฐศาสตร์ กฎหมาย สังคมเข้าควบคุมพฤติกรรมนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการ เพื่อรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยว
6. ยกเลิกการผูกขาดในบริการและคมนาคมที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว สนับสนุนให้มีการแข่งขันและรักษาคุณภาพการบริการ

เป้าหมายระยะเวลา ณ ปีพ.ศ. 2555 เพื่อให้การท่องเที่ยวมีเอกลักษณ์ไทยในมาตรฐานสากลทุกด้านไม่ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยว การบริการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยเป้าหมายระยะสั้น ระหว่างปี พ.ศ. 2541 – 2546 “เที่ยวไทย...รักไทย” โดยพัฒนาการท่องเที่ยวไทยไปในทิศทางที่จะช่วยอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน มีกลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่สำคัญ 9 กลยุทธ์ คือ

1. การบริหารแผนแม่บท
2. ไทยเที่ยวไทย
3. พื้นฟูและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวไทย
4. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
5. การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา
6. ส่งเสริมให้ไทยมีบทบาทนำด้านการท่องเที่ยวในอินโดจีน และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
7. พัฒนาการท่องเที่ยวไทยให้มีเอกลักษณ์ไทยในระดับมาตรฐานสากล
8. ส่งเสริมการท่องเที่ยวซ้ำ และขยายจำนวนวันท่องเที่ยว
9. ส่งเสริมไทยเป็นศูนย์กลางจัดนิทรรศการ ศูนย์ประชุม และจับจ่ายใช้สอยระดับนานาชาติ

นานาชาติ

2.2.3 แม่บทอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแห่งชาติ

แผนพัฒนาแม่บทอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแห่งชาติ (พ.ศ. 2544-2553) ซึ่งจัดทำโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จะเป็นกรอบการบริหารจัดการท่องเที่ยวในเชิงบูรณาการเสนอแนวนโยบายเชิงรุกในการบริหารอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศในภาพรวมและเสนอแนวทางในการสร้างเอกภาพในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวโดยระบบความร่วมมือจากภาครัฐและเอกชน รวมถึงกำหนดความรับผิดชอบของภาคเอกชน เพื่อความร่วมมือให้เกิดพื้นฐานที่มั่นคงสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไป

นโยบายเชิงรุกของแผนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่กำหนดไว้ ได้แก่

1. พัฒนาให้ประเทศไทยคงความเป็นผู้นำทางการท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียอย่างต่อเนื่อง เพื่อก้าวสู่ความเป็น World Class Destination
2. พัฒนาการท่องเที่ยวของไทยให้เป็นสาขาหลักทางเศรษฐกิจที่มีความสำคัญควบคู่กับสาขาเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม
3. เร่งรัดให้เกิดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวออกสู่ภูมิภาคอื่นๆ นอกเหนือจากเมืองท่องเที่ยวหลักในปัจจุบัน
4. ปรับปรุงโครงสร้างอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้ทันสมัย เพื่อให้ผู้ประกอบการไทยมีความพร้อมในการแข่งขันที่ตามมาจากการเปิดเสรีทางการค้า
5. สนับสนุนให้องค์กรปกครองท้องถิ่นที่มีความพร้อมและเข้มแข็งในการบริหารจัดการในบริการธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อผลประโยชน์ของท้องถิ่น โดยตรง
6. อนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวให้คงความเป็นธรรมชาติที่สมบูรณ์ และสะท้อนถึงความเป็นเอกลักษณ์ วัฒนธรรมไทยที่ชัดเจน

2.2.4 นโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทย

เป้าหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ในระยะ 10 ปี) ได้กำหนดไว้ดังนี้

1. มีการกำหนดพื้นที่เป้าหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ชัดเจน จัดระดับความเข้มข้นของแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมสอดคล้องกับสถานภาพและความต้องการการพัฒนาของท้องถิ่น ภายใต้การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทั้งระบบโดยพิจารณาจากลักษณะและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวกิจกรรมการท่องเที่ยวและวิธีการจัดการในแหล่งท่องเที่ยวภายใน 3 ปี
2. ยกย่องระดับทักษะ อบรมในความรู้ที่จำเป็นแก่ผู้ประกอบการแรงงานและประชาชนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องโดยเน้นด้านคุณภาพในการให้บริการที่ถูกต้อง เช่น การบริการ ที่พัก

การบริการนำเที่ยวมัคคุเทศก์/มัคคุเทศก์เฉพาะ เป็นต้น โดยจัดให้มีการให้การศึกษาคู่มือชมทุกกลุ่ม ด้านไม่น้อยกว่า 50 ครั้งต่อไป

3. จัดให้มีการประสานเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับชาติ ภาค และจังหวัด เป้าหมายให้ครบถ้วนใน 5 ปี และขยายครบทุกจังหวัด รวมทั้งท้องถิ่นเป้าหมายให้มากที่สุด ภายในระยะ 10 ปี

4. เพิ่มองค์การพัฒนาเอกชนและกลุ่มประชาชนระดับท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมหรือ กำกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ให้มีทุกจังหวัดใน 10 ปี

5. มีหลักเกณฑ์การปฏิบัติด้านการจัดการทรัพยากร สิ่งแวดล้อม การศึกษา การบริหาร และการมีส่วนร่วม อย่างมีมาตรฐานและตัวชี้วัดที่ชัดเจน ภายใน 3 ปี

6. เพิ่มสัดส่วนนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากนานาชาติให้มีการขยายตัวไม่ต่ำกว่าการขยาย ตัวของนักท่องเที่ยวโดยรวม (คือ เพิ่มส่วนแบ่งจากปัจจุบันร้อยละ 30) เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 ต่อปี โดยให้มีนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีคุณภาพ และมีการปฏิบัติอย่างต้อง มุ่งเน้นการท่องเที่ยว เชิงนิเวศเป็นหลักไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่ง

7. เพิ่มจำนวนและสัดส่วนของนักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางในประเทศร่วมใน กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไม่ต่ำกว่าการขยายตัวโดยรวม คือ มีส่วนร่วมไม่น้อยกว่า 70 ของ การเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศทั้งหมด ส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีคุณภาพและมี การปฏิบัติที่ถูกต้องไม่น้อยกว่าร้อยละ 50

8. เพิ่มรายจ่ายของการท่องเที่ยวในกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มากขึ้น ร้อยละ 5 ต่อปี และให้มีการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นในสัดส่วนมากขึ้น

9. ขยายงบประมาณในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่ได้รับการอุดหนุนจากรัฐบาลให้ มีปริมาณมากขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ต่อปี รวมทั้งระดมการอุดหนุนจากภาคเอกชนและองค์กร ระหว่างประเทศให้เพิ่มมากขึ้นด้วย และเพิ่มขีดความสามารถในการจัดหารายได้ของ แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้วยตนเองมากขึ้น

10. มีการใช้กฎหมายที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ และมีกฎหมายและมาตรการเฉพาะ สำหรับการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ให้ทั่วถึงภายใน 5 ปี

11. มีข่ายความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอาเซียนและอินโดจีน โดยให้ไทยเป็น ศูนย์กลางด้านการเดินทาง การตลาด การฝึกอบรม และด้านข้อมูลสารสนเทศภายใน 5 ปี

การที่จะให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวหลักสำคัญในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ที่ต้องการการพัฒนาที่ยั่งยืน และเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการ จึงเห็นควร กำหนดกลยุทธ์ในการจัดการที่เกี่ยวข้อง ทั้งสิ้น 6 กลยุทธ์ ประกอบด้วยกลยุทธ์การจัดการ

ทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม กลยุทธ์การให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก กลยุทธ์การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน กลยุทธ์ด้านการส่งเสริมการตลาดและบริการนำเที่ยว กลยุทธ์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบริการ และกลยุทธ์การส่งเสริมการลงทุน

2.3 หลักการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง

การพัฒนาศักยภาพของพื้นที่โครงการหลวง มีเป้าหมายในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ นำไปสู่การสร้างรายได้จากการบริการด้านการท่องเที่ยว สร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับงาน โครงการหลวงการเกษตรบนพื้นที่สูง สิ่งแวดล้อมและพีชพรรณธรรมชาติ สังคม วิถีชีวิตและวัฒนธรรมชนเผ่า สนับสนุนกิจกรรมชุมชนให้มีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยว และมีการกระจายรายได้ที่เหมาะสม

จากหลักการดังกล่าวทำให้การจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงเป็นที่สนใจของสังคม ดังปรากฏในเอกสารสื่อสิ่งพิมพ์สาธารณะต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่ระบุถึงความสวยงามของธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศวิทยา ตลอดจนความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชนเผ่าบนพื้นที่สูง รวมถึงความเชี่ยวชาญในด้านการพัฒนาการเกษตรบนพื้นที่สูง และกิจกรรมการให้การศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งการเรียนรู้ในวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมอันหลากหลาย ตลอดจนความเป็นชาติพันธุ์ อันเป็นการช่วยเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ที่สร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวมาก นอกจากนี้การท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง ถูกมองว่าเป็นแนวทางแก้ปัญหาวิกฤตในด้านของความเสื่อมโทรมของธรรมชาติและความยากจน และเป็นรูปแบบการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชน รวมทั้งการพลิกฟื้นกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในด้านการเชื่อมต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชนท้องถิ่นอย่างหลากหลาย

ส่วนภาพพจน์ทางการตลาดนั้น ส่วนใหญ่มีการระบุถึงจุดเด่นของศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยว ได้แก่ ความสวยงามของธรรมชาติ ความหลากหลายทางนิเวศ และวัฒนธรรม รวมทั้งการได้รับความรู้ และประสบการณ์ในการพัฒนาการเกษตรบนพื้นที่สูง ตามที่ได้กล่าวในขั้นต้นอย่างไรก็ตาม ในด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง พบว่า มีบทความหรือข้อข่าวระบุถึงน้อยมาก เท่าที่สรุปได้นั้นช่องทางการจัดจำหน่ายยังมีน้อย ไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้

สำหรับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง คณะผู้วิจัยนำเสนอ ดังนี้

2.3.1 การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การจัดการการท่องเที่ยว หมายถึง การกระทำอย่างมีเป้าหมายที่สอดคล้องกับหลักการ ทฤษฎี และแนวคิดที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงสภาพที่แท้จริง รวมทั้งข้อจำกัดต่าง ๆ ของสังคมและ สภาพแวดล้อม ดังนั้นการกำหนดแนวทางมาตรการและแผนปฏิบัติการที่ดีในการจัดการ การท่องเที่ยว ควรมีการกำหนดกรอบความคิดไว้ เพื่อมิให้การจัดการท่องเที่ยวดำเนินไปอย่างไร้ ทิศทางและประสบความล้มเหลว ทั้งนี้ การพิจารณาการจัดการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและบรรลุ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายนั้น จำเป็นต้องพิจารณาระบบย่อยและองค์ประกอบของการจัดการ การท่องเที่ยว บทบาทหน้าที่ของแต่ละองค์ประกอบ และความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น รวมถึงการพิจารณาสภาพแวดล้อมของระบบการท่องเที่ยวด้วย

ระบบการท่องเที่ยวที่สำคัญจำแนกได้เป็น 3 ระบบ ดังนี้คือ

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resource) อันประกอบด้วย แหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่จะหมายถึงสภาพทางกายภาพ ของทรัพยากรซึ่งอาจเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติหรือสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น ตลอดจนวัฒนธรรมของ ชุมชนและท้องถิ่น
2. การบริการการท่องเที่ยว (Tourism Service) ได้แก่ การให้บริการเพื่อการท่องเที่ยว ที่มีอยู่ในพื้นที่หรือกิจกรรมที่มีผลเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของพื้นที่นั้นๆ
3. การตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Marketing) เป็นส่วนของความต้องการใน การท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และประชาชนในพื้นที่ซึ่งหมายถึง กิจกรรม รูปแบบหรือกระบวนการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในพื้นที่ (โครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์ กับสิ่งแวดล้อมบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่และสถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงาน ปลัดกระทรวง สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย, 2541)

มนัส สุวรรณ (2538) เห็นว่าการประเมินความสำเร็จของแหล่งท่องเที่ยว ควรคำนึงถึง องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวอย่างน้อย 4 ประการ คือ

1. ความต้องการของนักท่องเที่ยว เป็นการประเมินความต้องการในประเภทและ การบริการการท่องเที่ยวทั้งในปัจจุบันและอนาคต ลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งย่อมมี จุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน เช่น แหล่งท่องเที่ยวที่เน้นความเป็นธรรมชาติจะสามารถดึงดูด นักท่องเที่ยวชาวไทยได้ดีกว่าชาวต่างประเทศ ส่วนแหล่งท่องเที่ยวประเภท โบราณสถาน โบราณ วัตถุสิ่งก่อสร้างทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้ดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติได้ดี เป็นต้น
2. ความสามารถในการใช้บริการของนักท่องเที่ยวความสามารถด้านนี้มีขึ้นอยู่กับ ปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง คือ การกำหนดค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายหรือค่าบริการที่สมเหตุสมผล

การตั้งค่าธรรมเนียมการใช้หรือบริการที่สูงจะทำให้นักท่องเที่ยวหันไปสนใจแหล่งท่องเที่ยวอื่นที่มีอัตราค่าบริการต่ำกว่าก็ได้ เป็นต้น

3. ความสะดวกในการเดินทางและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวใดที่ตั้งอยู่ไกลเกินไป ถึงแม้การคมนาคมจะสะดวก หรือสถานที่ท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ใกล้แต่มีความยากลำบากในการเข้าถึงย่อมมีส่วนทำให้ผู้ท่องเที่ยวที่นิยมการผจญภัยหรือต้องการความท้าทาย

4. ความสามารถที่จะรับได้ของพื้นที่ สามารถพิจารณาออกเป็น 3 ประเด็น คือ 1) ความสามารถที่จะรับได้เชิงกายภาพ คือ แหล่งท่องเที่ยวมีสภาพทางกายภาพที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวตามความประสงค์ 2) ความสามารถที่จะรับได้ทางสังคม คือ สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกของสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งสถานที่ท่องเที่ยวในแต่ละลักษณะจะมีข้อจำกัดที่แตกต่างกันไป และ 3) ความสามารถที่จะรับได้เชิงนิเวศ คือ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในแต่ละบริเวณใกล้เคียงกับสถานที่ที่จะรับได้ต่อการเปลี่ยนแปลงทางนิเวศวิทยาที่เกิดจากการพัฒนาสถานที่ดังกล่าวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เพราะการพัฒนาสถานที่ใดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอาจต้องมีการสูญเสียทรัพยากรบ้างไม่มากก็น้อย แต่ก็ต้องมีการคุ้มค้ำกับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

อย่างไรก็ตาม ชีคความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ยังมีปัจจัยที่ควรคำนึงถึงอย่างน้อย 3 ประการ หรือ 3 M's ได้แก่

1. Minimum คือ การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวน้อยที่สุดที่ควรมีจำนวนเท่าใด ซึ่งการกำหนดเช่นนี้จะเหมาะกับการท่องเที่ยวบางประเภทที่รับนักท่องเที่ยวมากไม่ได้

2. Mid - Tourism เป็นการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวโดยเฉลี่ย ซึ่งอยู่ในระดับกลางๆ ของขีดความสามารถในการรองรับพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว

3. Mass - Tourism ชีคความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีไม่เท่ากัน จึงต้องควรมีการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวสูงสุดที่จะเข้ามาเที่ยวชมในพื้นที่ ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับการจัดการที่ดีของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้วย (สุดาพร วรพล, 2538)

ทั้งนี้ แนวทางการจัดการขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความเจริญเติบโต ไม่ก่อให้เกิดความสูญเสียด้านทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และสังคมมากจนเกินไป มีนักวิชาการเสนอไว้หลายแนวทาง ดังนี้

1. แนวทางที่อิงสิ่งแวดล้อม (An Environmentally Based Perspective) เสนอว่าการจัดการขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวเกี่ยวข้องกับการรักษาสมดุลระหว่างสภาพแวดล้อมทางกายภาพกับประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว โดยให้มีการกำหนดสถานะของแหล่งท่องเที่ยวที่น่าปรารถนาไว้ล่วงหน้า เพื่อใช้เป็นเกณฑ์สำหรับประเมินผลกระทบของการท่องเที่ยว

2. แนวทางที่อิงการตลาด (A Market-Driven Approach) เมื่อจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นจนถึงระดับที่ไม่สามารถรองรับได้ จะส่งผลให้ความปรารถนาของนักท่องเที่ยวมีความต้องการอุปสงค์ทางการตลาดที่ลดลง จึงต้องมีมาตรการเพื่อนำมาแก้ไขสถานการณ์ดังกล่าวไว้ อาจจะเป็นรูปแบบของการขยายการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว หรือการจำกัดกิจกรรมการท่องเที่ยวลงก็ได้

3. แนวทางที่อิงชุมชน (A Community-Based Perspective) มุ่งเน้นที่ความสามารถรองรับการท่องเที่ยวของชุมชนก่อนที่ชุมชนบริเวณดังกล่าวจะรู้สึกถึงผลกระทบทางลบที่เกิดขึ้น การจัดการขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวตามแนวทางนี้จำเป็นต้องอาศัยการสร้างความเห็นพ้องกันระหว่างทุกฝ่ายในชุมชน เช่น ผู้อาศัย หน่วยราชการ และเอกชน เพื่อกำหนดสถานะที่พึงปรารถนาของแหล่งท่องเที่ยว และวิธีการจัดการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนดร่วมกัน

4. สามารถกำหนดและดำเนินกลยุทธ์การจัดการ เพื่อควบคุมอัตราและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการท่องเที่ยวได้ เพื่อรักษาไว้ซึ่งสภาพที่พึงปรารถนาไว้

การจัดการท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จ นอกเหนือจากทรัพยากรการท่องเที่ยว ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวตลอดจนทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว และการบริการการท่องเที่ยวแล้ว การจัดการท่องเที่ยวควรมีการวางแผน นโยบายที่ชัดเจน และมีความสอดคล้องกับความคิดเห็นและเหตุผลของคนในท้องถิ่นเป็นสำคัญ โครงการการศึกษาวิจัยมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมและสถาบันดำรงราชานุภาพ (2541) ได้เสนอถึงหลักการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวโดยเสนอบทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนไว้ดังนี้

1. ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำหนดศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน โดยพิจารณาจากที่ตั้งกิจกรรมความพร้อมและความต้องการของชุมชน รวมทั้งมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบของการเป็นคณะกรรมการ การรับผิดชอบดำเนินรายการ การสนับสนุนภาครัฐ เป็นต้น

2. องค์กรต่างๆ ในพื้นที่ เช่น สถาตำบล องค์กรบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการสนับสนุนแผนงาน โครงการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งการสนับสนุนการดำเนินการองค์กรประชาชนอื่น ๆ

3. ธุรกิจการท่องเที่ยว องค์กรท้องถิ่น องค์กรด้านสิ่งแวดล้อมและรัฐ มีหน้าที่จะต้องทำงานร่วมกันอย่างเสมอภาคกัน

4. ประชาชนในท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโครงการต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่

นอกจากนี้ Adhikary, M. (1995) ได้เสนอรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยว (7's Model) ดังนี้

1. กลยุทธ์ (Strategy) หมายถึง กลยุทธ์ที่จะสะท้อนให้เห็นถึงความผสมผสานกลมกลืนกันระหว่างวัตถุประสงค์ การจัดลำดับความสำคัญ การควบคุม และขอบเขตของกิจกรรมต่างๆ ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยการเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสมที่สุด ประกอบไปด้วย กลยุทธ์ในการวางแผนการดำเนินงานที่สามารถปฏิบัติได้ และต้องเป็นไปตามนโยบายของการท่องเที่ยวแห่งชาติด้วย เช่น บริษัทที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจะต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจนเพื่อที่จะสามารถหากกลยุทธ์ที่เหมาะสมที่นำไปสู่เป้าหมายนั้น

2. โครงสร้าง (Structure) หมายถึง โครงสร้างในองค์กรซึ่งควรจะเกี่ยวข้องกับ การจัดลำดับชั้นและการแบ่งหน้าที่ให้เหมาะสม เพราะการมีโครงสร้างที่ดีจะเป็นกุญแจที่สำคัญนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยว ในบางประเทศจะมีกระทรวงการท่องเที่ยวซึ่งจะเป็นผู้จัดการและดูแลทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งองค์กรการท่องเที่ยวระดับชาติ เจ้าของธุรกิจนำเที่ยวตัวแทนการท่องเที่ยวของภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมทั้งกลุ่มเจ้าของโรงแรม ที่พัก ยานพาหนะ มัคคุเทศก์ โดยแต่ละหน่วยจะทำงานในลักษณะเชื่อมโยงกัน มีเครือข่ายจัดการที่เหมาะสม เช่น ถ้ามีแนวคิดทางด้านระบบนิเวศ แนวคิดนี้ก็จะสามารถเข้าไปในนโยบายของกระทรวง และสามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องในทุกระดับทั้งภาครัฐและเอกชน ดังนั้นการมีโครงสร้างที่ดีและเป็นรูปธรรมก็สามารถทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวประสบผลสำเร็จได้ อย่างไรก็ตามโครงสร้างองค์กรยังขึ้นอยู่กับรูปแบบของ RASI ด้วย ซึ่งหมายถึง ความรับผิดชอบ (Responsibility) อำนาจหน้าที่ (Authority) การสนับสนุน (Support) และข่าวสารข้อมูล (Information) เพราะการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ก็เหมือนกับธุรกิจอื่นๆ ที่จะต้องมีผู้อำนวยความสะดวกดูแล แบ่งหน้าที่รับผิดชอบไปตามลำดับชั้น มีผู้นำมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในเรื่องต่างๆ และที่สำคัญ คือ การให้ข่าวสารข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งควรเริ่มตั้งแต่จุดแรกที่นักท่องเที่ยวมาถึง เช่น ท่าอากาศยาน สถานีรถไฟ และสถานีขนส่ง

3. ระบบ (System) หมายถึง ระบบในการจัดการการท่องเที่ยวซึ่งมีความหมายที่ครอบคลุมไปถึงระบบการดำเนินงาน การปฏิบัติการ การเงิน การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การตลาด และระบบอื่น ๆ ด้วย โดยทุกระบบต้องมีการประสานความร่วมมือกันและมีความสัมพันธ์กันในทุกขั้นตอน

4. บุคลากร (Staff) หมายถึง บุคลากรนับเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การดำเนินการต่างๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยเฉพาะบุคคลที่ทำหน้าที่บริการนักท่องเที่ยวจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบโดยคัดสรรบุคคลที่มีความละเอียดรอบคอบ มีความผูกพันกับงาน มีความรับผิดชอบ

ให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจ มีความจริงใจ ซื่อสัตย์ ทำงานดี ประสพผลสำเร็จ และสามารถทำให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจเป็นสำคัญ

5. ทักษะ (Skill) หมายถึง ทักษะในการทำงานทุกอย่างจะต้องอาศัยความชำนาญงาน จึงจะดีและมีประสิทธิภาพ โดยขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 อย่าง คือ ความรู้ ทักษะ และทัศนคติต่องาน ความรู้ในงานเป็นสิ่งที่จำเป็นอันดับแรก ในการที่จะทำให้การทำงานต่างๆ มีประสิทธิภาพ ความรู้ไม่ได้ หมายถึง เพียงแต่รู้ว่าทำอะไร แต่ต้องรู้ทุกอย่างว่า คืออะไร ที่ไหน อย่างไร และทำไม รวมทั้งเข้าใจและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ ซึ่งความรู้นี้อาจจะเป็นความรู้ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งได้มาจากประสบการณ์ในการทำงานก็ได้ ดังนั้นผู้ที่ทำงานด้านการท่องเที่ยว ควรจะมีทั้งความรู้และทักษะในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเฉพาะสาขาด้วย เพราะธุรกิจด้านการท่องเที่ยวต้องการผู้ที่มีความรู้และทักษะเฉพาะทางเป็นพิเศษ

6. รูปแบบ (Style) หมายถึง รูปแบบในการดำเนินงานซึ่งในแต่ละพื้นที่จะมีรูปแบบในการดำเนินงานที่แตกต่างกันในการจัดการ

7. การแบ่งปัน (Share) หมายถึง การแบ่งปันการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดเห็นความรู้ซึ่งนำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวได้ดีที่สุด นักท่องเที่ยวแต่ละประเทศจะมีความแตกต่างกันในหลายๆ ด้าน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์จะทำให้ได้รับความรู้ และประสบการณ์มากมายที่เป็นประโยชน์นับว่าเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น โดยเฉพาะผู้ที่ริเริ่มจะทำธุรกิจทางการท่องเที่ยวได้นำข้อมูลต่างๆ มาวางแผนเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

ในปัจจุบันนี้ กระบวนทัศน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน กล่าวคือเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่างๆ ของอนุชนรุ่นหลังด้วยการจัดการการท่องเที่ยวที่มีความหมายต่อการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความงามทางสุนทรียภาพในขณะที่ยังสามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศน์ด้วย ทั้งนี้แนวความคิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน มุ่งเน้นให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยรวมปรับสภาพการจัดการเพื่อเข้าสู่ยุคใหม่ของกระแสโลกที่เปลี่ยนแปลงไปขอบเขตการพัฒนาจึงครอบคลุมทุกส่วนของการท่องเที่ยว คือ

1. กิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องดำรงอยู่ได้
2. มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมเยือนอย่างสม่ำเสมอ
3. ทรัพยากรการท่องเที่ยวยังคงรักษาความดึงดูดใจไว้ได้ไม่เสื่อมคลาย
4. กิจกรรมการบริการมีค่าไร แม้ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการให้บริการอยู่เสมอ
5. ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมต้องไม่มีหรือมีน้อยที่สุด

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาการท่องเที่ยวควรมีความยั่งยืนอย่างน้อย 3 ประการ คือ ความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ (Economic Sustainability) ความยั่งยืนทางสังคม (Social Sustainability) และความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Sustainability) ดังนี้

1. ความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ (Economic Sustainability)

การเติบโตต้องอยู่ในอัตราที่บริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากโตเร็วไปอาจทำให้สิ่งที่รองรับนักท่องเที่ยวด้านต่างๆ ไม่พร้อมไม่เพียงพอ เช่น โครงสร้างพื้นฐานคุณภาพของแรงงานและการให้บริการอาจมีผลทำให้นักท่องเที่ยวหุ้ดหงิด ไม่พอใจ ขาดความนิยม ไม่เดินทางมาท่องเที่ยวทำให้เศรษฐกิจต่ำในระยะยาว

การเติบโตของการท่องเที่ยวอาจทำให้คนหันมาประกอบอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยวหมด เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจในภาคอื่นๆ เช่น ภาคการเกษตร การกสิกรรม การอุตสาหกรรม

การเติบโตที่ต้องอาศัยวัสดุอุปกรณ์ แรงงาน และผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศเป็นผลทำให้เงินตราในประเทศรั่วไหลออกไปนอกประเทศ

2. ความยั่งยืนทางสังคม (Social Sustainability)

การหลั่งไหลของนักท่องเที่ยวต่างประเทศมากเกินไปและรวดเร็วเกินไปทำให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนที่มีความเป็นเอกลักษณ์ในท้องถิ่น

การใช้จ่ายเงินอย่างง่ายขายของนักท่องเที่ยว ซึ่งมีกำลังซื้อสูงกว่าคนในท้องถิ่น การใช้ชีวิตที่หรูหรา หรืออย่างอิสระ ซึ่งทะลักเข้าสู่ชุมชนหนึ่งๆ อาจกลายเป็นแม่เหล็กดึงดูดใจให้คนหนุ่มสาวในท้องถิ่นหลงใหลมัวเมาต่อเงินทองหรือความสำเร็จที่หาได้ง่ายๆ ทำให้เกิดปัญหาสังคมติดตามมามากมาย

อาชีพขายบริการทางเพศทั้งหญิงและชาย การขายยาเสพติด การละทิ้งคุณค่าทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น อาจนำไปสู่ความล่มสลายทางโครงสร้างวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน ซึ่งมีผลทำให้ชุมชนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อนักท่องเที่ยวว่าเป็นตัวการทำให้สังคมเสื่อม ซึ่งบางครั้งอาจสะท้อนออกมาในรูปของการกระทำที่รุนแรงต่อนักท่องเที่ยว

3. ความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Sustainability)

การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ขาดการควบคุมอาจกลายเป็นสิ่งที่ทำลายสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นคุณค่าหรือความเป็นตัวต้นกำเนิดของกิจกรรมการท่องเที่ยวเสียเอง เช่น จำนวนนักท่องเที่ยวที่ล้นหลาม ความแออัดยัดเยียด ความสกปรกรกรุงรัง และอื่นๆ

การเร่งรัดพัฒนาโดยใช้เทคนิคก่อสร้างที่ไม่เหมาะสม ทำให้เกิดการพังทลายอย่างถาวรของหน้าดิน หาดทราย ชายทะเล การสูญเสียภูมิทัศน์ ฯลฯ

การก่อสร้างอาคารหรือสิ่งก่อสร้างในตำแหน่งที่ผิดพลาด อาจทำให้วงจรทางธรรมชาติ
เกิดความแปรปรวน

การเก็บเอาพันธุ์ไม้ไปจากพื้นที่ อาจทำลายระบบนิเวศวิทยาที่ประบางของพื้นที่
บางแห่งไป

กิจกรรมของนักท่องเที่ยวจำนวนมากทำให้เกิดปริมาณของเสียอย่างมหาศาล เช่น
ของเสีย น้ำเสีย อาหารเหลือ ขยะ เป็นต้น ทำให้เกิดมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมได้อย่างมากมาย

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) เสนอไว้ในเอกสารทางวิชาการว่า การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีลักษณะสำคัญอยู่ 6 ประการ ดังต่อไปนี้ คือ

1. เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทุกประเภท ทั้งแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ
แหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และแหล่งท่องเที่ยวประเภท
ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรม
2. เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นคุณค่า และความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว
3. เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมใน
แหล่งท่องเที่ยว
4. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส เรียนรู้ และได้รับประสบการณ์ที่
เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและวัฒนธรรม
5. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ผลตอบแทนแก่ผู้ประกอบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนยาว
6. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น และคืนประโยชน์กลับสู่
ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นด้วย

นอกจากนี้ คณะกรรมการการท่องเที่ยวและการกีฬา (2540) กล่าวว่า การจัดการ
ท่องเที่ยวที่ยั่งยืน หมายถึง การจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม
และความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาวัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย ซึ่งกระบวนการ
การจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ประกอบด้วย

1. การจัดการพื้นที่ ได้แก่ การจัดการเขตการใช้ประโยชน์ (Zoning) การศึกษา
ขีดจำกัดการรองรับได้ของพื้นที่ การกำหนดมาตรการการใช้ประโยชน์ปลูกสร้างอาคารและ
ปรับปรุงพื้นที่การควบคุมการท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยว การใช้มาตรการป้องกันและ
ลดผลกระทบในพื้นที่

2. การให้การศึกษาศึกษาและสื่อความหมาย ได้แก่ การส่งเสริมให้สถานที่ให้ความรู้ทุก
รูปแบบส่งเสริมกิจกรรมที่ให้ความรู้และสร้างความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อม สนับสนุน

การบริการที่มีคุณภาพ ส่งเสริมการใช้มัคคุเทศก์เฉพาะถิ่น จัดเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศ และให้การศึกษากับชุมชน

3. การจัดกิจกรรมท่องเที่ยว ได้แก่ มุ่งกิจกรรมที่ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือสามารถป้องกันแก้ไขได้ ส่งเสริมกิจกรรมที่ให้ความรู้ จัดให้มีกิจกรรมท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม จัดกิจกรรมให้เกิดความสัมพันธ์ด้านนักท่องเที่ยว บริษัทนำเที่ยว และคนในท้องถิ่น

4. การบริการการท่องเที่ยว ได้แก่ การส่งเสริมการบริการที่มีความรับผิดชอบต่อสร้างการมีส่วนร่วมในการบริการของชุมชน กำหนดรูปแบบการบริการให้กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม อบรมคุณภาพบุคลากร และสนับสนุนการบริการที่ได้มาตรฐาน

5. การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและลดผลกระทบ ได้แก่ กำหนดมาตรการจัดเก็บ และกำจัดมูลฝอย กำหนดมาตรการป้องกันและกำจัดสิ่งปฏิกูล ควบคุมแบบอาคาร กวดยกกับกิจกรรมที่ทำลายสภาพแวดล้อม

นอกจากนี้การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมีหลักการที่เป็นสากล ดังนี้ (Shirley Eber 1993 อ้างใน มหาวิทยาลัยแม่โจ้แพร่ เฉลิมพระเกียรติ (2549)

1. การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี ทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม เป็นสิ่งสำคัญ และเป็นแนวทางการทำธุรกิจในระยะยาว (Using Resource Sustainably)

2. การลดการบริโภคที่มากเกินไป และการลดของเสีย จะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาว และเป็นการเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยว (Reducing Over – Consumption and Waste)

3. การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในระยะยาว และช่วยขยายฐานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (Maintaining Diversity)

4. การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้ากับกรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติ การพัฒนาท้องถิ่น และการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม จะช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยวในระยะยาว (Integrating Tourism into Planning)

5. การท่องเที่ยวที่รองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยพิจารณาด้านราคา และคุณค่าของสิ่งแวดล้อมไว้ ไม่เพียงแต่ทำให้เกิดการประหยัด แต่ยังป้องกันสิ่งแวดล้อมไม่ให้ถูกทำลายอีกด้วย (Supporting Local Economics)

6. การมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ของท้องถิ่นในสาขาการท่องเที่ยว ไม่เพียงแต่สร้างผลตอบแทนแก่ประชากรและสิ่งแวดล้อมโดยรวม แต่ยังช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยวอีกด้วย (Involving Local Communities)

7. การปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ ระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชนท้องถิ่น องค์กร และสถาบันที่เกี่ยวข้อง มีความจำเป็นในการที่จะร่วมงานไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งร่วมแก้ปัญหา และลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน (Consulting Stakeholders and the Public)

8. การฝึกอบรมบุคลากร โดยสอดคล้องแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาแบบยั่งยืนต่อบุคลากรท้องถิ่นทุกระดับ จะช่วยยกระดับการบริการการท่องเที่ยว (Training Staff)

9. การตลาดที่จัดเตรียมข้อมูลอย่างพร้อมมูล จะทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและเคารพในสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว และจะช่วยยกระดับความพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย (Marketing Tourism Responsibly)

10. การวิจัยและการติดตามตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต่อการช่วยแก้ปัญหา และเพิ่มผลประโยชน์ต่อแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว และนักลงทุน (Undertaking Research)

จะเห็นได้ว่าแนวความคิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน มุ่งเน้นให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยรวมปรับสภาพการจัดการเพื่อเข้าสู่ยุคใหม่ของกระแสโลกที่เปลี่ยนไป (Paradigm Shift) ที่เปลี่ยนจากสังคมบริโภคนิยมสู่ยุคสมัยสังคมนิยม : (สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย, 2538) ดังนั้นขอบเขตของการพัฒนาจึงครอบคลุมทุกองค์ประกอบทุกส่วนของการท่องเที่ยว หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งหมดต้องมุ่งสู่ความยั่งยืน (All Tourism Should Be Sustainable Tourism : Dowling, 1995) กล่าวโดยสรุป กิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องสามารถดำรงอยู่ได้ มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมอย่างสม่ำเสมอ ทรัพยากรการท่องเที่ยวยังคงรักษาความดึงดูดใจไว้ได้ไม่เสื่อมคลาย กิจกรรมการบริการมีกำไร แม้ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการให้บริการอยู่เสมอ ผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม จะต้องไม่มี หรือมีน้อยที่สุด มีแต่การจัดการอย่างยั่งยืนเท่านั้น จึงจะสามารถคงความยั่งยืนของการท่องเที่ยวได้ หลักการพื้นฐานของความยั่งยืน จะต้องได้รับการปฏิบัติโดยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทั้งหมด ไม่จำเพาะแต่การท่องเที่ยวเฉพาะอย่าง การท่องเที่ยวขนาดเล็ก การท่องเที่ยวราคาแพงหรือการท่องเที่ยวของกลุ่มตลาดบน (Elite Market) เท่านั้น หากยังรวมถึงการท่องเที่ยวขนาดใหญ่ (Mass Market) ด้วย

กล่าวโดยสรุป การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจึงเป็นการจัดการการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และผู้เป็นเจ้าของในท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืนในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม รวมถึงระบบนิเวศได้รับผลกระทบน้อยที่สุด และการจัดการต้องมีเป้าหมายสอดคล้องกับหลักการ ทฤษฎี และแนวคิด อันจะทำให้การจัดการท่องเที่ยวดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3.2 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

แนวทางในการพัฒนาประเทศในปัจจุบัน การมีส่วนร่วมของประชาชนได้รับการยอมรับ ทั้งในแง่ของหลักการและกลไกที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของโครงการพัฒนาต่าง ๆ หรือกิจกรรมที่กำลังจะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคต ทั้งโครงการภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และภาคเอกชน

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2527) ได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งรูปแบบส่วนบุคคล กลุ่มชน ชมรม สมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัคร รูปแบบต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องรวมกันที่เกี่ยวข้องกับในเรื่องต่อไปนี้อย่างจริงจังและนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้คือ

1. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมถึงลดจนความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางแผนนโยบาย แผนงาน หรือโครงการ หรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไขปัญหา รวมถึงสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนร่วม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง และของหน่วยงาน
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้
8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลเพื่อใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

นอกจากนี้ เจมส์คีย์ ปิ่นทอง (2527) ได้แบ่งขั้นตอนที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมไว้ 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของชาวบ้าน
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

สำหรับโครงการทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีแนวโน้มผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อวัตถุประสงค์อย่างน้อย 5 ประการ ดังนี้

1. เพื่อได้รับข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการหรือกิจกรรม และผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น
2. เพื่อช่วยในการชี้ประเด็นปัญหา และคุณค่าต่าง ๆ ของสิ่งแวดล้อม
3. เพื่อแสดงความคิดเห็นอันอาจจะเป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหา
4. เพื่อช่วยในการให้ข้อมูลย้อนกลับ และช่วยในการวิเคราะห์ผลกระทบต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ในการวางแผนการดำเนินงานและการตรวจเฝ้าระวัง และ
5. เพื่อขจัดปัญหาความขัดแย้งและเพื่อสร้างข้อตกลงร่วมกัน

กิจกรรมทางการท่องเที่ยวได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นทั้งทางบวก และทางลบ โดยอาจจำแนกผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนท้องถิ่นไว้เป็น 4 ด้าน คือ

1. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นด้านเศรษฐกิจ อาจพิจารณาได้เป็นทั้งทางบวกและทางลบ ซึ่งผลกระทบในทางบวก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชน การสร้างงาน การเพิ่มรายได้ การกระตุ้นการผลิต และการแก้ปัญหาดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ ส่วนผลกระทบ ได้แก่ ปรากฏรายได้ไม่ต่อเนื่อง เพราะฤดูกาลของการท่องเที่ยวคุณภาพแรงงานไม่เหมาะสมกับระบบการผลิตภัณฑ์ ราคา และบริการ อาจมีการแข่งขันผลประโยชน์ในชุมชน ทำให้เกิดปัญหาด้านทุนอื่น ๆ เช่น แรงงาน ที่ดิน เงิน การใช้วัตถุดิบจากต่างประเทศ เป็นต้น

2. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นด้านสังคม อาจพิจารณาได้เป็นทั้งทางบวกและทางลบ ซึ่งผลกระทบในทางบวก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงแผนการประกอบอาชีพช่วยยกระดับมาตรฐานการครองชีพ สร้างความสามัคคี ป้องกันการอพยพย้ายถิ่น เสริมสร้างการศึกษา สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่น ส่วนผลกระทบในแง่ลบ ได้แก่ เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและค่านิยมท้องถิ่น ปัญหาการหลอกลวงนักท่องเที่ยว มีการอพยพย้ายถิ่นของชุมชนอื่นเข้ามา ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการขัดแย้งระหว่างนักท่องเที่ยวระดับชุมชนท้องถิ่น เป็นต้น

3. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่น ด้านวัฒนธรรม อาจพิจารณาได้เป็นทั้งทางบวกและทางลบ ซึ่งผลกระทบในทางบวก ได้แก่ การใช้วัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจที่ดีต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น เกิดความรัก ความหวงแหน ภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง เกิดความร่วมมือร่วมใจในการฟื้นฟูสืบทอด และ

อนุรักษ์วัฒนธรรมส่วนผลกระทบในแง่ลบ ได้แก่ การเกิดปัญหาการขัดแย้งทางวัฒนธรรมระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงค่านิยม รูปแบบของวัฒนธรรมท้องถิ่น การลดคุณค่าของวัฒนธรรมและศิลปวัตถุ การทำลายศิลปวัตถุของชุมชนท้องถิ่น การทำวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นสินค้าเพื่อบริการท่องเที่ยว เป็นต้น

4. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นด้านสิ่งแวดล้อม อาจพิจารณาได้เป็นทั้งทางบวกและทางลบ ซึ่งผลกระทบในทางบวก ได้แก่ สร้างความตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อมในชุมชนท้องถิ่น ช่วยรักษา พัฒนา ปรับปรุงและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมของชุมชน และค้นคว้าแนวทางรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น ส่วนผลกระทบในทางลบ ได้แก่ เกิดปัญหาการทำลายทรัพยากรในด้านต่างๆ ของชุมชนท้องถิ่น เช่น ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรทางชีวภาพ เกิดปัญหาภาวะปัญหาการทรุดตัวของดิน การทำลายภูมิทัศน์ของชุมชนท้องถิ่น เป็นต้น

เมื่อกิจกรรมทางการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่น ชุมชนจึงควรเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตน นำชัย ทนุผล (2542) เห็นว่าแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นนั้นเป็นเป้าหมายสำคัญของกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนในองค์กรรมของระบบ และจัดเป็นองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวรูปแบบนี้ โดยเน้นการให้ความสำคัญแก่ประชาชนท้องถิ่นในการที่มีบทบาทในการกำกับดูแล และควบคุมทรัพยากรและการท่องเที่ยวในท้องถิ่นมากขึ้น และสามารถให้ประชาชนท้องถิ่นดำเนินชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรี

นอกจากนี้ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) กล่าวว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นทางการท่องเที่ยวนั้นเป็นแนวคิดการกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่น หรือเป็นความพยายามที่จะให้มีการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจากส่วนล่างขึ้นสู่ส่วนบน ทั้งนี้เพราะชุมชนท้องถิ่น คือ ผู้รู้ปัญหาและความต้องการของตนเองดีกว่าผู้อื่น เนื่องจากชุมชนท้องถิ่นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงจากกิจกรรมทางการท่องเที่ยว จึงต้องให้ชุมชนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวในชุมชนของท้องถิ่นของตนเอง

ทิศทางและแนวทางในการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นจะต้องมีการมุ่งไปสู่การร่วมมือในการใช้ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการรองรับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนให้มีความสมบูรณ์ครบถ้วนได้แก่

1. ระดับนโยบาย จะต้องมีการหาทางให้สมาชิกในชุมชนทุกชุมชน ทุกคน ทุกระดับรับทราบนโยบายการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

2. ระดับแผน จะต้องหาทางให้ชุมชนเข้าใจแบบแผนการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนให้ชัดเจน
ทุกระดับของแผน

3. ระดับปฏิบัติให้สมาชิกของชุมชนกลุ่มต่างๆ ทุกชุมชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวศึกษา
แผนปฏิบัติ แนวทาง และวิธีปฏิบัติให้เข้าใจ จนสามารถให้ความร่วมมือและปฏิบัติได้อย่าง
ถูกต้อง มีการแนะนำอย่างใกล้ชิดทุกขั้นตอนของการปฏิบัติ จนกว่าจะมั่นใจได้ว่าสมาชิกชุมชน
ทุกชุมชน ทุกคน ทุกระดับดำเนินการไปถูกต้องทิศทางแล้ว

4. มีการติดตามผลและให้การแนะนำอย่างต่อเนื่อง

ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นเพื่อจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ในความเห็นของ
บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) ควรมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การร่วมประชุมวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบเป็นการร่วมถกเถียงปัญหาของ
การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ระหว่างเจ้าหน้าที่ของรับกับชุมชนท้องถิ่น เพื่อสอบถามความคิด
เห็นของชุมชนท้องถิ่นในเรื่องการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

2. การให้คำปรึกษาในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นการให้ประชาชนใน
ชุมชนท้องถิ่นเข้าร่วมเป็นกรรมการในคณะกรรมการบริหารโครงการท่องเที่ยว เพื่อให้ชุมชนร่วม
รับรู้และร่วมในการตัดสินใจวางแผน

3. การสำรวจความคิดเห็นในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว โดยให้ประชาชนใน
ชุมชนท้องถิ่นได้มีโอกาสร่วมแสดงความคิดเห็นด้านการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว

4. การประสานงานร่วมกันในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว โดยให้ชุมชนในท้องถิ่น
เข้าร่วมตั้งแต่การคัดเลือกตัวแทนกลุ่มเข้าไปร่วมงานบริหาร การจัดการหรือร่วมในคณะกรรมการ
ที่ปรึกษาจากฝ่ายประชาชน

5. การไต่สวนสาธารณะในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นการไต่สวนข้อมูลจาก
ประชาชนในชุมชนท้องถิ่น เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นก่อนที่รัฐบาลจะตัดสินใจ
ในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว

6. การออกเสียงประชามติโดยตรงในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อเป็น
การตอบคำถามของรัฐบาลและให้ทุกคนในสังคมเป็นผู้ตัดสินใจแทนรัฐบาลในการวางแผน
พัฒนาการท่องเที่ยว

อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์ (2548) เสนอแนวทางการพิจารณาการมีส่วนร่วมของชุมชนใน
กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ซึ่งหมายรวมถึงการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน โดย
พิจารณาได้ทั้งประเภทและระดับของการมีส่วนร่วมประเภทการมีส่วนร่วม ได้แก่ การมีส่วนร่วม
ในการตัดสินใจ การดำเนินการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรมระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
(Stakeholders) และการติดตามประเมินผล ส่วนระดับการมีส่วนร่วมนั้นอาจจะวัดได้จากระดับ

ของความดีของบุคคล องค์กรที่ร่วมกิจกรรม ความพึงพอใจ ระดับของเป้าหมายที่พึงได้ และระดับของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ตามประเภท ที่กล่าวมาแล้วในการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อกิจกรรมที่ เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนนั้น

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเป็นพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนในองค์กรรวมของระบบ โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นให้เข้ามามีบทบาทกำกับดูแล และควบคุมการท่องเที่ยวในชุมชน และเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงท้องถิ่นกับหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้องในกระบวนการท่องเที่ยวระดับต่าง ๆ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ทำให้ชาวบ้านสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรีในฐานะเจ้าของท้องถิ่น นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวยังเป็น การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ถือเป็นพื้นฐานของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจเลือกแนวทางวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมการพัฒนาตามแผน ติดตามและประเมินผลกิจกรรมการพัฒนา และการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ทำให้การดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ มีกระบวนการที่เป็นขั้นตอนและจุดร่วมของความร่วมมือกัน ทำให้เห็นถึงศักยภาพของประชาชนที่มีต่อการดูแลและจัดการกับทรัพยากรที่มีในชุมชน ตลอดจนถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ของตนเองด้วย แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวจะประสบผลสำเร็จได้ ผลอย่างดีก็เนื่องมาจากการมีส่วนร่วมในการจัดการจากหลายฝ่ายร่วมมือกัน และประโยชน์ที่ได้ นั้นจะกลับไปสู่ชุมชน โดยตรง

2.3.3 การตลาดการท่องเที่ยว

การแข่งขันในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวทวีความรุนแรงขึ้นทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ การตลาดจึงนับได้ว่าเป็นหนทางหนึ่งที่จะสร้างความแข็งแกร่งให้กับธุรกิจ ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้ การตลาดอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีแนวคิดที่มุ่งวิเคราะห์และเข้าใจ ความจำเป็นและความต้องการของนักท่องเที่ยว และพยายามตอบสนองความต้องการดังกล่าวเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจมากที่สุด หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นตลาดที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับ ลูกค้า หรือนักท่องเที่ยว (Customer Oriented) นั่นเอง นักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มแต่ละรายมีความหลากหลาย ทั้งในด้านพฤติกรรม การบริโภค ทักษะคติ ความสามารถในการใช้จ่าย รวมทั้งกระจายอยู่ทั่วทุกพื้นที่ ดังนั้น แนวคิดการตลาดการท่องเที่ยวที่คณะผู้วิจัยนำเสนอเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาและประเมินผลโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง มีดังนี้

2.2.3.1 การกำหนดกลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยว

การตอบสนองต่อความต้องการที่แตกต่างของนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีการแบ่งส่วนตลาดในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวซึ่งสามารถดำเนินการได้โดยใช้เทคนิค STP (Segmenting, Targeting and Positioning) ซึ่งเป็นขั้นตอนที่มีความสัมพันธ์กันตามลำดับ ดังนี้ (วรรณมา ศิลปอาษา, 2547)

1. การแบ่งส่วนตลาด (Segmenting) เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์จำนวนนักท่องเที่ยวที่ หลากหลายและมีจำนวนมาก มีหลายวิธีที่นิยมใช้ในการแบ่งส่วนตลาด เช่น แบ่งตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ โดยอาจแบ่งตามทวีป ภูมิภาค ประเทศ จังหวัด ฯลฯ ซึ่งเป็นวิธีที่นิยมใช้มากที่สุด เนื่องจากนักท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่มีความต้องการและมีพฤติกรรมในการบริโภคที่แตกต่างกัน เช่น การแบ่ง นักท่องเที่ยวออกเป็นตลาดยุโรป ตลาดเอเชีย เป็นต้น นอกจากนี้อาจแบ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวตามลักษณะประชากร โดยใช้เกณฑ์ด้านอายุ เพศ รายได้ การศึกษา ศาสนา ฯลฯ ตัวอย่างเช่น นักท่องเที่ยวเพศชายมีแนวโน้มที่จะเดินทางท่องเที่ยวแบบผจญภัยมากกว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวเพศหญิง หรืออาจใช้วิธีแบ่งส่วนตลาดทั้งสองลักษณะรวมกัน โดยเรียกว่า การแบ่งส่วนตลาดตามลักษณะภูมิประชากรก็ได้

2. การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย (Targeting) เป็นการเลือกตลาดเป้าหมายที่ประกอบด้วยกลุ่มของนักท่องเที่ยวที่มีความต้องการ หรือมีคุณลักษณะที่เหมือนกัน เพื่อธุรกิจจะสามารถกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาดเป้าหมายเหล่านี้ เช่น นักท่องเที่ยวที่ชอบแหล่ง ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หรือนักท่องเที่ยวที่ชอบแหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถาน เป็นต้น

3. การกำหนดตำแหน่งผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว (Positioning) เป็นการสร้างภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวในสายตาของนักท่องเที่ยว บางครั้งนิยมใช้การกำหนดตราผลิตภัณฑ์ (Branding) เพื่อสร้างการรับรู้แก่การยอมรับของนักท่องเที่ยวมีหลายวิธีในการเลือกกำหนดตำแหน่งผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว เช่น กำหนดตามคุณลักษณะเด่นของผลิตภัณฑ์ หรือกำหนดให้แตกต่างจากคู่แข่ง โดยเน้นการให้บริการที่แตกต่าง ทำเลที่ตั้ง การตกแต่งสถานที่ รวมทั้งชื่อเสียงและภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

2.2.3.2 ส่วนประสมการตลาดธุรกิจท่องเที่ยว

ส่วนประสมทางการตลาด หมายถึง ตัวแปรทางการตลาดที่สามารถควบคุมได้ และมีการนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อการแข่งขัน (Kotler, 1996 อ้างใน ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2541) ดังนั้นส่วนประสมทางการตลาดในการจัดการท่องเที่ยว จึงเป็นประหนึ่งเครื่องมือสำคัญที่ควรนำมาพิจารณาในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้สามารถแข่งขันได้

ชูสิทธิ์ ชูชาติ และคณะ (2544) อธิบายถึงส่วนประสมทางการตลาดในการจัดการท่องเที่ยว โดยจำแนกเป็น 4 ประการ ได้แก่

1. ผลิตภัณฑ์ (Product) เป็นสิ่งที่นำเสนอต่อผู้ใช้บริการด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ ความน่าประทับใจและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเกิดจากธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณสถานและวัฒนธรรม สิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการของแหล่งท่องเที่ยว ในแหล่งท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีที่พักประเภทต่าง ๆ ร้านอาหาร ระบบการขนส่ง กิจกรรมด้านกีฬา และนันทนาการ ร้านขายของที่ระลึก บริษัทนำเที่ยว ฯลฯ การเข้าไปถึงแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกสบายและความรวดเร็วในการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวต้องมีการจัดสร้างปัจจัยพื้นฐานการผลิต

ส่วนผสมของผลิตภัณฑ์แหล่งท่องเที่ยว ประกอบไปด้วยปัจจัยสำคัญ 3 ประการหรือ 3A's (บุญเลิศ จิตต์วัฒนา, 2542) คือ

สิ่งดึงดูดใจจากการท่องเที่ยว (Attractions) เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของทรัพยากรท่องเที่ยวที่ต้องมีสิ่งดึงดูดใจอย่างหนึ่ง ในการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยี่ยมเยือนสถานที่นั้นๆ ซึ่งสิ่งดึงดูดใจในทางการท่องเที่ยวย่อมแตกต่างกันไปตามความสนใจของนักท่องเที่ยวแต่ละคน หรือแต่ละกลุ่ม เช่น นักท่องเที่ยว เช่นนักท่องเที่ยวก่อหนึ่งอาจสนใจด้าน โบราณสถานก็จะชอบไปเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์หรือบางกลุ่มมีความสนใจด้านศิลปวัฒนธรรมก็จะชอบไปเที่ยวชมวิถีชีวิตของชาวเขา เป็นต้น

สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของทรัพยากรท่องเที่ยวที่ต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกบริการนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างประทับใจ ทำให้นักท่องเที่ยวอยากจะทำท่องเที่ยววันขึ้น เช่น มีบริการอำนวยความสะดวกในด้านการขนส่งอาหารเครื่องดื่ม จำหน่ายสินค้าที่ระลึก ด้านไฟฟ้า ด้านน้ำประปา ที่พัก เป็นต้น

เส้นทางคมนาคมเข้าถึง (Accessibility) เป็นปัจจัยที่สำคัญของทรัพยากรท่องเที่ยวที่ต้องมีเส้นทางหรือโครงข่ายคมนาคมที่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวนั้น ตลอดจนสามารถติดต่อเชื่อมโยงกันระหว่างแหล่งท่องเที่ยวกับบริเวณใกล้เคียง ไม่ว่าจะเป็นเส้นทางคมนาคมทางรถยนต์ รถไฟ เรือ เครื่องบินซึ่งแล้วแต่ความจำเป็นของแหล่งท่องเที่ยวนั้น แต่ถ้าขาดเส้นทางคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวแล้ว แม้ว่าแหล่งท่องเที่ยวนั้นจะมีความสวยงามประทับใจเพียงใดก็ตาม ย่อมจะไร้คุณค่าอย่างสิ้นเชิง เพราะไม่สามารถเดินทางเข้าไปเยี่ยมชมทรัพยากรนั้นได้

2. ราคา (Price) ราคาของสินค้าและบริการในเรื่องการท่องเที่ยวมักมีความไม่แน่นอน โดยขึ้นอยู่กับฤดูกาล วันหยุด และกิจกรรมซึ่งจัดในการนันทนาการและการใช้

เวลาว่างของผู้บริโภค นอกจากนี้ ราคายังเปลี่ยนแปลงตามภาวะเศรษฐกิจการเมือง และมีความสัมพันธ์กับอัตราการแลกเปลี่ยนเงินตรา คู่แข่ง การแข่งขันในตลาดโลกด้วย

3. สถานที่ (Place) หรือช่องทางการจัดจำหน่าย (Distribution) ในด้านวัตถุประสงค์ของการตลาดสถานที่ที่มีได้หมายถึงที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวหรือสถานบริการด้านการท่องเที่ยวแต่ที่ตั้งหรือสถานที่ หมายถึง จุดขายทั้งหมดที่ทำให้ผู้บริโภคหรือนักท่องเที่ยวหรือสถานบริการทางการท่องเที่ยว เช่น โรงแรมริมชายทะเลแห่งหนึ่งในจังหวัดภูเก็ต สถานที่ นอกจากที่ตั้งของโรงแรมแห่งนั้นซึ่งเป็นจุดขายแล้ว ยังหมายถึงตัวแทนการจำหน่ายในกรุงเทพฯ เชียงใหม่ หรือจังหวัดอื่น ๆ และรวมถึงระบบการจองห้องพักโดยวิธีการจดหมาย โทรศัพท์ หรือระบบการสื่อสารอื่น ๆ ระบบการขายตรงหรือขายผ่านคนกลาง ล้วนแต่เป็นช่องทางการจัดจำหน่ายทั้งสิ้น

4. การส่งเสริมการตลาด (Promotion) ในการจัดการท่องเที่ยว อาจใช้เครื่องมือในการส่งเสริมการตลาดอันประกอบด้วยส่วนผสม 4 อย่างด้วยกันคือ การโฆษณา การส่งเสริมการขาย การประชาสัมพันธ์ และการขายโดยบุคคล

นอกจากนี้ วรรณภา ศิลปอาษา (2547) วิเคราะห์ส่วนประสมทางการตลาดอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยเชื่อมโยงจากเทคนิคการแบ่งกลุ่มเป้าหมาย STP ดังนั้นส่วนประสมทางการตลาดจึงเป็นเครื่องมือในการจัดการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

1. ผลิตภัณฑ์ (Product) หมายถึง สินค้า บริการและแนวคิดที่ผู้ประกอบการธุรกิจนำเสนอแก่นักท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความต้องการ และทำให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจ เช่น สถานที่ท่องเที่ยว การบริการของโรงแรม สินค้า OTOP เป็นต้น

2. ราคา (Price) หมายถึง จำนวนเงินที่นักท่องเที่ยวจ่ายเพื่อแลกเปลี่ยนกับคุณค่าและประโยชน์ของผลิตภัณฑ์ ราคาของผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวมักจะเปลี่ยนแปลงไปตามฤดูกาลท่องเที่ยว และตามอุปสงค์หรือพฤติกรรมการณ์ซื้อของนักท่องเที่ยว

3. การจัดจำหน่าย (Place) หมายถึง กระบวนการและวิธีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวไปถึงนักท่องเที่ยว โดยธุรกิจอาจเลือกจำหน่ายเอง หรือผ่านตัวแทนจำหน่าย (agent) ต่าง ๆ นอกจากนี้หลายธุรกิจ เช่น ธุรกิจการบิน ธุรกิจเรือสำราญ ธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจโรงแรม ฯลฯ นิยมใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในช่องทางจัดจำหน่าย เช่น ระบบสำรองผ่านคอมพิวเตอร์ (CRS) การจำหน่ายตั๋วโดยสารอิเล็กทรอนิกส์ (E-Ticketing) เป็นต้น

4. การส่งเสริมการตลาด (Promotion) หมายถึง วิธีการกระตุ้นให้ลูกค้าซื้อผลิตภัณฑ์ โดยนิยมใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น การโฆษณา ประชาสัมพันธ์ในรูปแบบของเอกสาร แผ่นพับ คู่มือการท่องเที่ยว หรือ ผ่านทางเว็บไซต์การท่องเที่ยว ปัจจุบันนิยมการส่งเสริม

การตลาดที่เน้นการตลาดเพื่อสังคมและความยั่งยืน เป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม หรือ มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

5. บุคลากร (People) หมายถึง พนักงานหรือเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่มีความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ดีในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งนับได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จของธุรกิจ ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

6. สภาพทางกายภาพ (Physical Evidence) หมายถึง ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของ อาคาร สถานที่ท่องเที่ยว โรงแรม ฯลฯ รวมถึงการตกแต่งภายในและบรรยากาศ เช่น การออกแบบ และตกแต่ง โรงแรมให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมล้านนา เป็นต้น

7. กระบวนการซื้อ (Purchasing Process) หมายถึง กระบวนการเลือกผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวและการตัดสินใจซื้อของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย เช่น นักท่องเที่ยว บางกลุ่มจะศึกษาข้อมูล รายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว รายการนำเที่ยว ก่อนการตัดสินใจซื้อ แต่บางกลุ่มอาจไม่มีการวางแผนในเรื่องดังกล่าวมาก่อน เมื่อมีเวลาว่างก็เดินทางท่องเที่ยวเลย

8. การจัดองค์ประกอบผลิตภัณฑ์ (Packaging) หมายถึง การนำองค์ประกอบย่อยต่าง ๆ ของผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวมารวมกันอย่างเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น การจัด รายการนำเที่ยวแบบเหมาจ่ายไปท่องเที่ยวยุโรป 5 ประเทศ 7 วัน การกำหนดราคามักจะรวม ค่าใช้จ่ายหลักที่จำเป็นไว้แล้ว เช่น ค่าเดินทาง ค่าที่พัก ค่าอาหาร ค่าธรรมเนียมเข้าชมสถานที่ท่องเที่ยว ค่าประกันภัย เป็นต้น ทำให้ นักท่องเที่ยวสามารถวางแผนและควบคุมค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวแบบแพคเกจทัวร์ได้เป็นอย่างดี

9. ความร่วมมือทางธุรกิจ (Partnership) หมายถึง การทำงานร่วมกันเพื่อ ประโยชน์ทางธุรกิจระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ผลิต ผู้ขาย ฯลฯ เพื่อสามารถตอบสนอง ความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.2.3.3 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เกษตรและวัฒนธรรม

1) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ หรืออาจเรียกว่า "การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ" มาจากคำภาษาอังกฤษว่า "Eco-tourism" ซึ่งเป็นคำที่ผสมกันระหว่างคำว่า Ecology หรือนิเวศวิทยา กับคำว่า Tourism หรือการท่องเที่ยว นอกจากนี้ ในวงการท่องเที่ยวยังมีการใช้คำภาษาอังกฤษอื่น ๆ ที่สำคัญ ได้แก่ "Nature Tourism" หรือ "Bio-tourism" หรือ "Green Tourism" แทน "Eco-tourism" ได้เช่นกัน เพื่อบ่งบอกให้เห็นว่าเป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism)

1.1) ความหมายและความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมี ดังนี้

- แหล่งท่องเที่ยวที่จะส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรเป็นพื้นที่ธรรมชาติที่มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม และอาจรวมถึงแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวัฒนธรรมที่ปรากฏในพื้นที่ธรรมชาตินั้นด้วย
- การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่ทุกฝ่ายมีความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติและระบบนิเวศ โดยเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายหรือทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม
- การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเน้นให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส หรือมีประสบการณ์กับสภาพแวดล้อมธรรมชาติโดยตรง และเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้สภาพแวดล้อมธรรมชาติ ซึ่งนอกจากจะได้รับคามพึงพอใจแล้ว ยังจะเป็นการเสริมสร้างจรรยาบรรณด้านสิ่งแวดล้อมเชิงบวกด้วย
- การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์กลับคืนสู่ธรรมชาติและการอนุรักษ์ธรรมชาติ ในขณะที่เดียวกันจะเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม นอกจากนี้ จะมุ่งเน้นที่คุณค่าของธรรมชาติ หรือลักษณะเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว ไม่ใช่เน้นที่การเสริมแต่ง หรือการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

1.2) องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

องค์ประกอบหลักที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ประการ คือ

- 1) องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องเนื่องกับธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identity or Authentic or Endemic or Unique) ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Eco - System) ในพื้นที่นั้น ๆ ดังนั้น องค์ประกอบด้านพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ (Nature - Based Tourism)
- 2) องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ (Responsible Travel) โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมไปถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainably Managed Tourism) เพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ (Responsible Travel) ที่ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

3) องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental Education-Based Tourism)

4) องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่น (Involvement of Local Community or People Participation) ที่มีส่วนร่วมในการคิด วางแผน ปฏิบัติตามแผน ได้รับประโยชน์ ติดตามตรวจสอบ ตลอดจนร่วมบำรุงรักษาทรัพยากรท่องเที่ยว อันจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ในท้องถิ่น ทั้งกระจายรายได้

การยกระดับคุณภาพชีวิตและการได้รับผลตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดแล้วท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ท้องถิ่นในที่นี้เริ่มต้นจากระดับรากหญ้า (Grass Root) จนถึงการปกครองส่วนท้องถิ่น และอาจรวมไปถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมชุมชน (Community Participation-Based Tourism) หากการท่องเที่ยวใดมีองค์ประกอบที่สมบูรณ์ตามลักษณะดังกล่าวข้างต้น จัดได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สมบูรณ์ หากขาดหรือปราศจากข้อใดข้อหนึ่งไปความสมบูรณ์จะลดน้อยลงจนอาจกลายเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น ๆ ลักษณะเฉพาะประการหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การมุ่งเน้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เพื่อประสานการท่องเที่ยวกับความพอใจในการเรียนรู้และสัมผัสกับระบบนิเวศ (Eco - System) มีความแตกต่างอย่างชัดเจนกับความสนใจประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการพัฒนาอารยธรรมของมนุษย์ในการเอาชนะธรรมชาติ (ที่รวมเอาลักษณะวัฒนธรรมที่มีวิถีชีวิตแบบธรรมชาติ หรือเป็นส่วนหนึ่งในระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ ไว้) ลักษณะเฉพาะนี้จึงทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่ใช่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Tourism และ Historical Tourism) แม้ว่าจะมีความคาบเกี่ยวกันในพื้นที่ก็ตาม ในทำนองเดียวกันการท่องเที่ยวธรรมชาติ (Natural Tourism) จึงไม่ใช่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งหมด ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการจัดการการท่องเที่ยว นั้นๆ ด้วย ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ จึงมีบางส่วนจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้หรือแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งๆ อาจมีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวแบบอื่น ๆ ได้

จากลักษณะดังกล่าว จึงมีสิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจเพิ่มเติม ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่แตกต่างจากการท่องเที่ยวแบบปกติหรือแบบประเพณีนิยม ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นความพอใจของนักท่องเที่ยวเป็นหลัก และเน้นการส่งเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ

2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไม่ใช่สิ่งตรงข้ามกับการท่องเที่ยวแบบคณะใหญ่ (Mass Tourism) เพราะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่ได้ถูกจำกัดที่ขนาดของการท่องเที่ยว แต่จำกัดที่รูปแบบกิจกรรมและขนาดที่เหมาะสมกับพื้นที่ นักท่องเที่ยวกลุ่มเล็กๆ สามารถทำลายสิ่งแวดล้อมได้เช่นเดียวกันหรือมากกว่านักท่องเที่ยวคณะใหญ่หากปราศจากการจัดการที่ดี การจัดการกับการท่องเที่ยวคณะใหญ่ในทิศทางและภายใต้รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ จัดเป็น Mass Ecotourism

3. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไม่จำเป็นต้องเป็นการจัดการที่ง่าย ๆ ราคาถูก มีรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลาย มีรายได้จากการท่องเที่ยวน้อย เพียงแต่มีการจัดการที่ดี มีการรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ มีการประสานความเข้าใจกับนักท่องเที่ยวและให้ประโยชน์ที่เหมาะสมตามความคาดหวังของนักท่องเที่ยวแล้ว การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอาจตอบสนองนักท่องเที่ยวได้ทุกกลุ่ม ทุกระดับและมีรายได้สูงได้เช่นกัน

4. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงให้ความสำคัญในการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกมากกว่าการให้ความพึงพอใจอย่างไม่มีขอบเขตของนักท่องเที่ยว ดังนั้นจึงเป็นการท่องเที่ยวที่ต้องมีการประสานความเข้าใจกันอย่างเหมาะสมตลอดกระบวนการจากการศึกษากำหนดความหมายและนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแล้ว ทำให้ทราบว่ากรท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation Tourism) ที่หมายถึง รูปแบบของการท่องเที่ยวเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม เป็นการจัดการการท่องเที่ยวที่รักษาคุณภาพทั้งการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural - Based Tourism) และแหล่งวัฒนธรรม (Cultural - Based Tourism) อันจะนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสุนทรียภาพ โดยใช้ทรัพยากรอันทรงคุณค่าอย่างชาญฉลาด สามารถรักษาเอกลักษณ์ความเป็นธรรมชาติและวัฒนธรรมไว้นานที่สุด เกิดผลกระทบน้อยที่สุด และใช้ประโยชน์ได้ตลอดกาลยาวนานที่สุด (สาขาวิชาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ, 2545)

2) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism)

การคิดค้นนำเอาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในประเทศ จัดกิจกรรมจัดรูปแบบทางการท่องเที่ยว เพื่อให้ นักท่องเที่ยวมีความสนใจและอยากเดินทางไปเที่ยว เพื่อขยาย

เส้นทางท่องเที่ยวและกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นผู้ประกอบการนั้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้แยกประเภททรัพยากรจัดกิจกรรม 9 กิจกรรม และได้นำมาเผยแพร่เป็น Amazing Thailand ประสบความสำเร็จเมื่อสองปีก่อนนั้น ความสำเร็จนี้ ททท. ยังถือแนวคิดกิจกรรมแต่เพิ่มคุณค่าและคุณภาพ (Value Added) ในแต่ละกิจกรรม เสริมเส้นทางท่องเที่ยวให้เป็นกิจกรรมที่ยั่งยืน

กิจกรรมหนึ่งใน Amazing Thailand ก็คือการเกษตรไทย หรือ Amazing Agricultural Heritage ซึ่งแบ่งเป็นกิจกรรมย่อย ๆ เช่น

- 1) การทำนา (Rice Cultivation) การทำนาปี การทำนาปรัง การทำนา หว่านน้ำตม การทำนาขั้นบันได พิพิธภัณฑชาข้าว ความรู้เรื่องข้าวสายพันธุ์ต่าง ๆ ประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าว วัฒนธรรมการกินข้าวไทย เป็นต้น
- 2) การทำสวนไม้ตัดดอก (Cutting Flowers) การทำสวนดอกไม้เพื่อตัดดอก ขายทุกชนิด เช่น สวนกุหลาบ ฟาร์มกล้วยไม้ สวนไม้ดอกไม้ประดับนานาชนิด ไม้กระถางทุกประเภท รวมถึงไร่นานตะวัน
- 3) การทำสวนผลไม้ (Horticulture) การทำสวนผลไม้ทุกประเภท รวมทั้งการทำสวนเกษตร การทำเกษตรแผนใหม่ การทำสวนผสม รวมถึงการทำสวนยางพารา สวนไม้สวนปาล์ม น้ำมัน
- 4) การทำสวนครัวสวนผัก (Vegetables) การปลูกพืชผักสวนครัวทุกประเภท รวมถึงการทำไร่ผัก ไร่ถั่ว ไร่ข้าวโพดข้าวฟ่าง ไร่พริกไทย เป็นต้น
- 5) การทำสวนสมุนไพร (Herbs) การปลูกพืชสมุนไพรนานาชนิด เพื่อใช้เป็นอาหารเสริมพืชผักสวนครัวข้างบ้าน เพื่อใช้เป็นเครื่องคั้น เพื่อใช้เป็นเครื่องสำอาง และเพื่อใช้ในการแพทย์แผนไทย
- 6) การทำฟาร์มปศุสัตว์ (Animal Farming) การเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์เศรษฐกิจนานาชนิด อาทิการเลี้ยงไหม การทำฟาร์มผึ้ง การทำฟาร์มปลา การเลี้ยงหอยแมลงภู่ หอยแครง หอยนางรม หอยตะเภา ฟาร์มจระเข้ บางแห่งเพาะขยายพันธุ์สัตว์ป่าหายาก เช่น ฟาร์มนกยูง ฟาร์มไก่ฟ้า ฟาร์มกวาง รวมถึงสวนงูของสภากาชาดไทยด้วย
- 7) งานเทศกาลผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ (Festival) การจัดงานเพื่อส่งเสริมการขายผลิตผลทางการเกษตร เมื่อถึงฤดูที่พืชผลเหล่านั้นออกชุก อาทิ มหกรรมไม้ดอกไม้ประดับ งานเทศกาลลิ้นจี่ เทศกาลลำไย เทศกาลกินปลา เป็นต้น

3) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) ความหมายของ “วัฒนธรรม” ตามที่ อมรา พงศาพิชญ์ (2538) ได้ให้ความหมายไว้คือ สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น กำหนดขึ้น มิใช่สิ่งที่มีมนุษย์ทำตามสัญชาตญาณ อาจจะเป็นการประดิษฐ์วัตถุสิ่งของขึ้นใช้ หรืออาจเป็นการกำหนดพฤติกรรมและ/หรือความคิด ตลอดจนวิธีการหรือระบบการทำงาน โดยแบ่งประเภทของวัฒนธรรมใน 2 ลักษณะ คือ

3.1) วัฒนธรรมในลักษณะขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อถือที่เป็นสัญลักษณ์และจับต้องไม่ได้ เช่น ภาษาพูด ระบบ ความเชื่อ กิริยามารยาท ขนบธรรมเนียมประเพณี

3.2) วัฒนธรรมในลักษณะสิ่งประดิษฐ์และสถาปัตยกรรม เช่น อาคารบ้านเรือน วัด ศิลปกรรม ประติมากรรมต่าง ๆ ซึ่งใช้เป็นประจำวัน

ส่วน สุพัตรา สุภาพ (2536) ได้สรุปความหมายของวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรมมีความหมายครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่าง อันเป็นแบบแผนในความคิดและการกระทำที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่ง มนุษย์ได้คิดสร้างระเบียบกฎเกณฑ์ วิธีการ ในการปฏิบัติ การจัดระเบียบตลอดจนระบบความเชื่อ ความนิยม ความรู้ และเทคโนโลยีต่าง ๆ ในการควบคุมและการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติและได้แบ่งองค์ประกอบของวัฒนธรรมไว้ 4 ลักษณะ คือ

1) องค์กรวัตถุ (Instrumental and Symbolic Objects) คือ วัฒนธรรมที่สามารถสัมผัสจับต้องได้และมีรูปร่าง เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ ภาพเขียน เครื่องจักร โบสถ์ วิหาร และส่วนที่ไม่มีรูปร่าง เช่น ภาษา สัญลักษณ์ ในการติดต่อสื่อความหมาย ตัวเลข เป็นต้น

2) องค์กร (Association or Organization) หมายถึง กลุ่มที่มีการจัดระเบียบหรือมีโครงสร้างอย่างเป็นทางการ มีการวางกฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับ และวัตถุประสงค์ ไว้อย่างแน่นอน ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญที่สุดในสังคมที่ซับซ้อน เช่น ครอบครัว วัด สหประชาชาติ

3) องค์กรพิธีการ (Usage) เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยอมรับกันโดยทั่วไป เช่น พิธีกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่ เรื่องการเกิด แต่งงาน บวชนาค ตาย ซึ่งศาสนา ได้เข้ามาอิทธิพลอยู่บ้าง รวมไปถึงพิธีการแต่งกายและการรับประทานอาหารอีกด้วย

4) องค์กรคติ (Concepts) หมายถึง ความเข้าใจ ความเชื่อ ความคิดเห็น ตลอดจนอุดมการณ์ต่าง ๆ เช่น ความเชื่อกรรมเป็นเหตุซึ่งเจตนา การยอมรับว่าสิ่งใดถูกหรือผิด สมควรหรือไม่

ดังนั้นพอสรุปได้ว่า การเป็นวัฒนธรรมได้นั้น ต้องเกิดจากความเห็นชอบและนำไปปฏิบัติร่วมกันของกลุ่มคนส่วนใหญ่ในสังคม ไม่ว่าจะเป็นระบบความเชื่อ ความรู้ ภูมิปัญญา การจัดระเบียบทางสังคม ขนบธรรมเนียม ประเพณี สถาปัตยกรรม ประติมากรรม และสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในชีวิตประจำวัน

จากนิยามความหมายของวัฒนธรรมดังที่กล่าวมาข้างต้น ได้ถูกนำมาผนวกกับแนวคิดการท่องเที่ยว จนก่อเกิดคำว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้มีนักวิชาการให้แนวคิดไว้ดังต่อไปนี้

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) กล่าวว่า “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวเพื่อมุ่งการให้ความรู้และความภูมิใจที่มุ่งเน้นเสนอลักษณะวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และสถานที่ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยเกี่ยวเนื่องกับความเป็นอยู่ของสังคม”

พลอยศรี โปราณนันทน์ (2539) กล่าวว่า “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์ต้องการความรู้หรือประสบการณ์ในวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ของแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นไปในรูปแบบที่ได้รับความรู้หรือประสบการณ์ในวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ของแหล่งท่องเที่ยว พร้อมทั้งความเพลิดเพลินประกอบกันไป”

ราไพพรรณ แก้วสุริยะ (อ้างใน สุจิตราภา พันธวีไล, 2545) ได้กล่าวถึง การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่าเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ เพื่อการพัฒนาสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Conservation Tourism) เป็นการเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวที่มีวัฒนธรรมดั้งเดิม มีเอกลักษณ์ท้องถิ่น เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยว ทั้งได้รับความรู้ความเข้าใจต่อสภาพสังคมวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นบนพื้นฐานของการมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวละประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการ ทั้งยังได้กล่าวด้วยว่าการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบท (Rural Tourism or Village Tourism) เป็นกิจกรรมหนึ่งของการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นการเดินทางเที่ยวชมหมู่บ้านในชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิตและผลงานสร้างสรรค์อันเป็นเอกลักษณ์พิเศษ มีความโดดเด่น เพื่อตื้นตาตื้นใจได้รับความเพลิดเพลิน ความรู้ ประสบการณ์ใหม่ จากการดูผลงานสร้างสรรค์และภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นและรักษาคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้ได้จากองค์ประกอบของภูมิปัญญาพื้นบ้าน ได้แก่ การสร้างบ้านเรือน การประดิษฐ์ของใช้เพื่อการดำรงชีวิต ภาษาที่ใช้พูดจาหรือภาษาท้องถิ่น อาหารพื้นบ้านและวัฒนธรรมการกิน การแต่งกายพื้นบ้านและชุดแต่งกายในงานต่าง ๆ เครื่องดนตรีพื้นบ้าน และการประกอบอาชีพหลักในหมู่บ้าน เป็นต้น

โครงการวิถีทรรศน์ : วิถีไทยการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (2540) มีข้อสังเกตไว้ว่า ลักษณะที่สำคัญของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมคือ การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ ผู้อื่นและย้อนกลับมามองตนเอง อย่างเข้าใจความเกี่ยวพันของสรรพสิ่งในโลกที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้โดยได้กล่าวถึงส่วนประกอบสำคัญ 3 ประการสำหรับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ดังต่อไปนี้

ประการที่ 1 ต้องเปลี่ยนการท่องเที่ยว (Tourism) เป็นการเดินทาง (Travel) ให้คนกลุ่มเล็กสร้างภูมิปัญญาของกลุ่มไปศึกษา ไปดู ตามความสนใจของตนเอง เป็นการเดินทางไปรู้จัก การเดินทางต้องเป็นโลกส่วนตัว ไปอย่างเกรงใจ ไปอย่างให้ความเคารพต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นและชุมชน มีความสุขจากการเดินทางเป็นเป้าหมาย ไม่ใช่การไปบุกรุก พิธีกรรมความเชื่อของชาวบ้าน ไปซื้อทุกอย่างที่ขวางหน้า

ประการที่ 2 ต้องให้การศึกษา โดยเฉพาะกับเด็ก ๆ ให้เรียนรู้และเข้าใจ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เนื่องจากในปัจจุบัน ไม่มีทางหลักให้นักท่องเที่ยวไปได้ จึงควรให้ การศึกษาแก่เยาวชนว่า จะเผชิญสถานการณ์นี้อย่างไร หลักสูตรการเรียนการสอนวิชาการท่องเที่ยว ควรมีหลักสูตรที่สร้างภูมิคุ้มกัน ไม่ให้มีการเสพยาขายที่ไม่เคารพผู้อื่น และต้องเร่งสร้างบุคลากร ด้านการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพ รู้เรื่องวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ไม่ใช่รู้ภาษาอย่างเดียว มักคุเทศก์ต้องมีความรู้ เป็นวิทยากร ไม่ใช่คนรับใช้ของนักท่องเที่ยวที่ต้องบริการทุกอย่าง

ประการที่ 3 ต้องเรียนรู้ที่จะเคารพวัฒนธรรมของเพื่อนบ้าน ของชุมชนอื่น รวมทั้ง เคารพวัฒนธรรม ศักดิ์ศรี และผู้คนของเราเองด้วย ต้องมีพื้นฐานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้มาเยือนจะละเมิด มิได้ เพราะหากเราไม่เคารพวัฒนธรรมของเรา นักท่องเที่ยวอื่นก็ไม่เคารพเช่นกัน

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ การเดินทางท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการไปเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการชื่นชมและเพลิดเพลิน ในศิลปะ ประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชน สถาปัตยกรรม โบราณสถาน ศาสนา ฯลฯ โดย นักท่องเที่ยวและประชาชนเจ้าของชุมชนต้องเคารพต่อวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน อันจะทำให้เกิด ความรู้ความเข้าใจต่อสภาพสังคมวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นบนพื้นฐานของการมี จิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมใน การจัดการ ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อคนในชุมชนให้น้อยที่สุดและสามารถ พัฒนาให้เกิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต่อไป

2.4 หลักการที่ใช้ในการประเมินผลโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง

2.4.1 หลักการประเมินโครงการ

5) ความหมายของการประเมิน

การประเมิน หมายถึง การค้นหาอย่างมีระบบในสิ่งที่เป็นจริงหรือที่ปรากฏ อยู่ในโครงการ โดยนำมาพิจารณาเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน เพื่อพิจารณาตัดสินว่าสิ่งนั้น บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ ดี/ไม่ดี มีคุณภาพ/ไม่มีคุณภาพ ควรจะมีการเปลี่ยนแปลง/ไม่เปลี่ยนแปลง ควรจะดำเนินการต่อไป/ยุบเลิก เป็นต้น ซึ่งสามารถอธิบายได้ ดังนี้

1.1) การค้นหาอย่างมีระบบ หมายถึง มีแหล่งข้อมูลหรือผู้ให้ข้อมูล มีเครื่องมือ/คำถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ชัดเจน มีการวิเคราะห์ข้อมูล มีการแปลผลของข้อมูล ซึ่งเป็นการกระทำอย่างมีระบบ

1.2) ในสิ่งที่จริงหรือปรากฏอยู่ในโครงการ หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นจริง ๆ ในโครงการ เช่น สภาพแวดล้อมของโครงการที่มีผลต่อโครงการ ปัจจัยนำเข้าโครงการ การดำเนินงาน กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในโครงการ ผลที่เกิดจากโครงการและผลกระทบที่มีต่อโครงการ

1.3) เกณฑ์มาตรฐาน หมายถึง สิ่งที่เป็นมาตรฐานที่เราจะนำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการเปรียบเทียบเพื่อพิจารณาตัดสินสิ่งที่จะประเมินว่า ดี/ไม่ดี มีคุณค่า/ไม่มีคุณค่า ควรทำต่อไป/ยุบเลิก ฯลฯ เกณฑ์มาตรฐานผู้ประเมินเป็นผู้กำหนดขึ้นอย่างมีเหตุมีผล มีหลักมีเกณฑ์ มีที่มาอย่างชัดเจน อาจจะเป็นความคาดหวัง เป้าประสงค์ หรือสิ่งที่คนทั่วไปได้ยึดถือปฏิบัติกันมาช้านาน เกณฑ์มาตรฐานนั้นอาจจะเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาวะแวดล้อมและช่วงเวลา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อม ความเชื่อ วัฒนธรรม และช่วงเวลาที่ผ่านมา (ต่าย เชียงฉี, 2549)

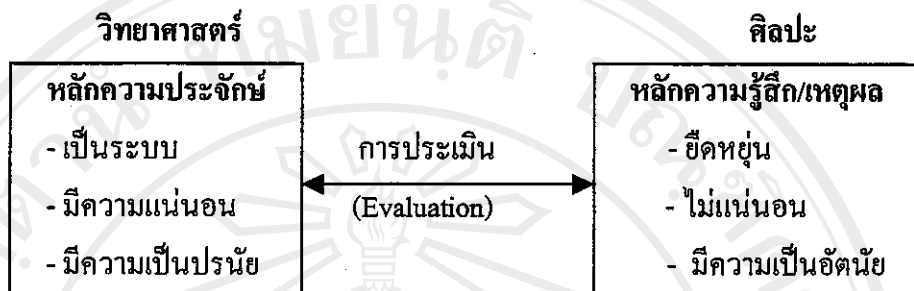
6) ความสำคัญของการประเมิน

2.1) การประเมินทำให้โครงการต่าง ๆ สามารถดำเนินการบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คือ การประเมินเป็นการถ่วงการดำเนินการของโครงการเป็นระยะ ๆ ในระยะใดยังมีปัญหาอุปสรรค จะได้หาทางปรับปรุงแก้ไขเสียแต่เนิ่น ๆ

2.2) การประเมินช่วยให้ผู้บริหารมีข้อมูลในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการว่าจะดำเนินการต่อไปอย่างไร เช่น ควรมีการปรับปรุงหรือไม่ ถ้าปรับปรุงควรปรับปรุงในส่วนใด หรือว่าควรดำเนินการต่อไปหรือควรหยุดดำเนินการ

หลักสำคัญในการประเมิน

หลักสำคัญในการประเมิน ต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์จะใช้ได้อย่างหนึ่งไม่ได้ โดยปกติอาจจะค่อนข้างไปทางวิทยาศาสตร์มากกว่าศิลป์



7) ขั้นตอนในการประเมิน

การประเมินประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 4 ขั้นตอน ดังนี้

3.1) ขั้นวางแผน นับเป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการประเมิน ซึ่งประกอบด้วย การวางรูปแบบการประเมิน การวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการตัดสินใจ การนิยาม และการอธิบายตัวแปรและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

3.2) การเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นขั้นตอนที่สองของการดำเนินงาน ซึ่งประกอบด้วย การเลือกประชากรและการสุ่มตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือเพื่อใช้เก็บข้อมูลและทำการเก็บรวบรวมข้อมูล

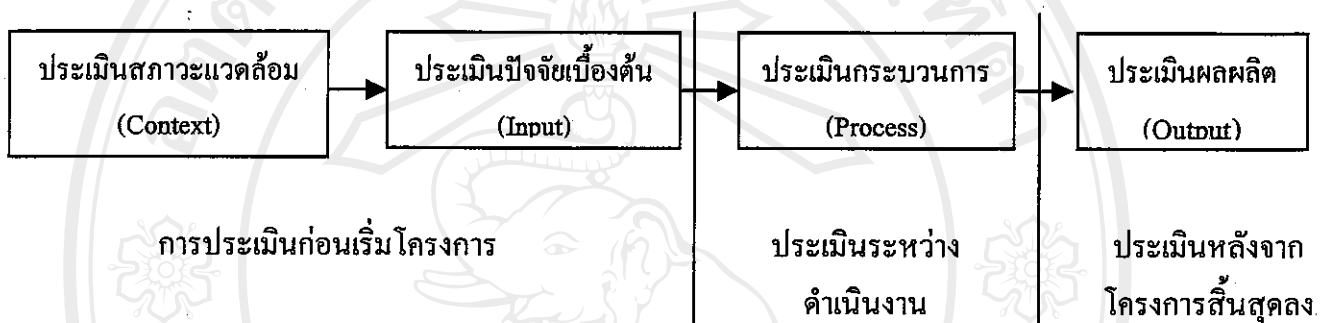
3.3) การวิเคราะห์ข้อมูล หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลมีการตรวจสอบความถูกต้อง เลือกสถิติที่จะนำมาวิเคราะห์ข้อมูล และทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยปกติจะใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์

3.4) การรายงานผลการประเมิน เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการประเมิน ประกอบด้วย การอ่านผลการวิเคราะห์ข้อมูล ออกแบบการเขียนรายงานการประเมินเพื่อให้ตอบวัตถุประสงค์ของการประเมิน และเขียนรายงานการประเมิน

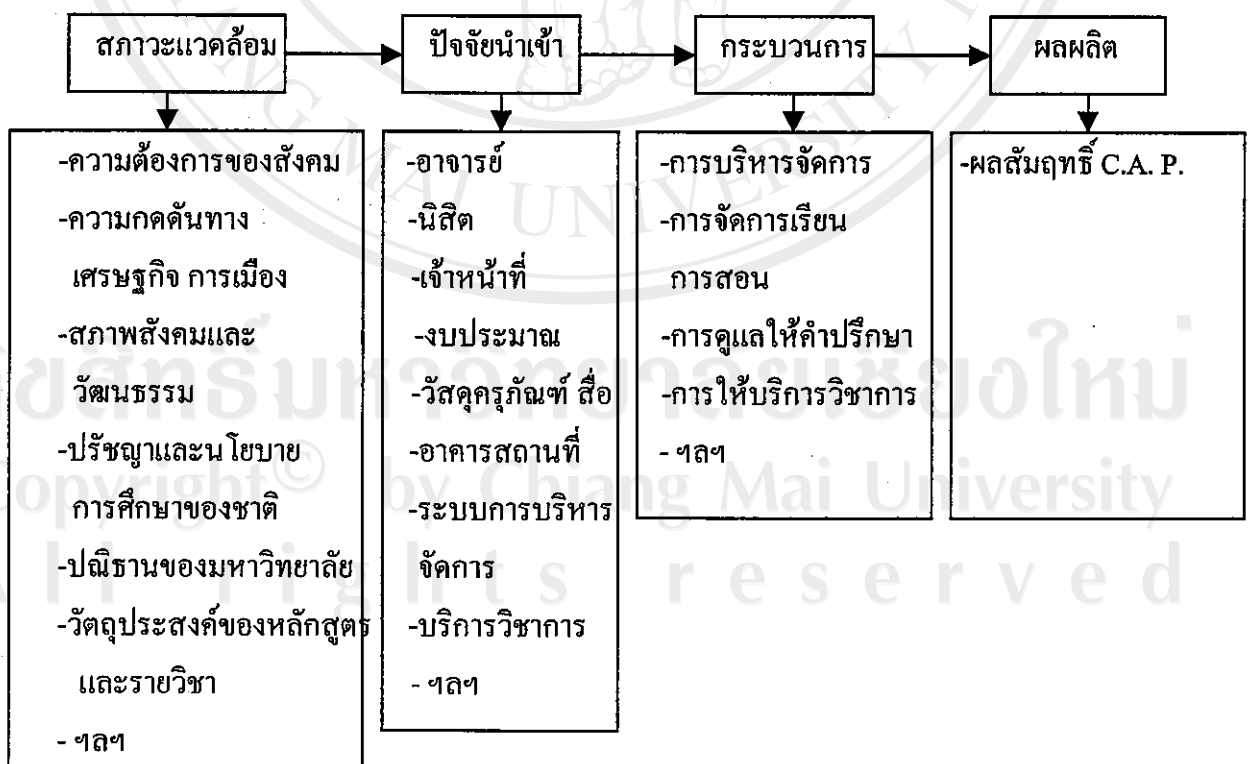
8) รูปแบบของการประเมิน

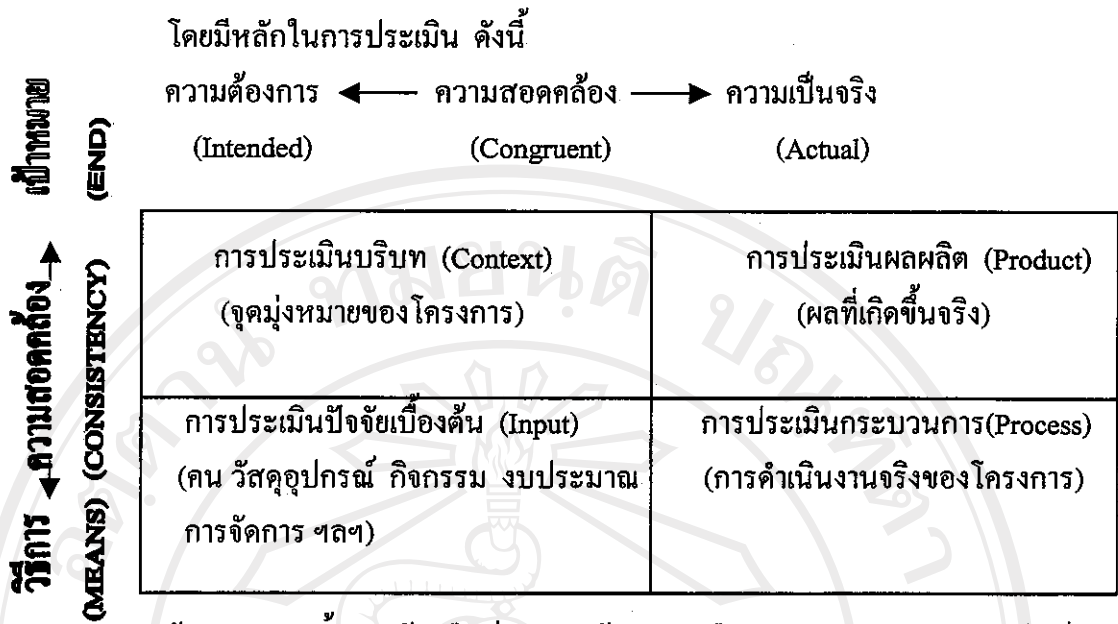
มีนักประเมินการศึกษาหลายท่าน เช่น ไมเคิล สไครเวน (Micheal Scriven) โรเบิร์ต สเตก (Robert Stake) และเดเนียน สตฟเฟิลบีม (Daniel Strufflebeam) ได้พยายามคิดสร้างรูปแบบการประเมิน (Model) ขึ้นมาโดยอาศัยทฤษฎีต่าง ๆ เข้ามาช่วย เพื่อมุ่งหวังให้นักประเมินสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามวัตถุประสงค์ที่จะประเมิน ปัจจุบันมี

รูปแบบการประเมินที่จะนำมาใช้ได้หลายรูปแบบ แต่ละรูปแบบมีวิธีการประเมินที่แตกต่างกันและคล้ายคลึงกันบ้าง (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2535 หน้า 114) เช่น เคเนียน สตัฟเฟิลบีม ได้เสนอรูปแบบการประเมิน ในลักษณะการประเมินทั้งระบบ คือ การประเมินสถานะแวดล้อม (Context) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input) การประเมินกระบวนการ (Process) และการประเมินผลผลิต (Product) ซึ่งส่วนมากเรียกชื่อสั้น ๆ ว่า CIPP Model ซึ่งเป็นรูปแบบที่มีคนนิยมนำมาใช้มาก เพราะเป็นรูปแบบที่เข้าใจง่าย มีความครอบคลุม และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับการประเมินเกือบทุกเรื่อง รูปแบบการประเมินจะเป็น ดังนี้



ตัวอย่าง การประเมินหลักสูตร โดยใช้ Model ของ CIPP





ถ้าดูทางแนวตั้งทางซ้ายมือเป็นความต้องการหรือความคาดหวัง ทางขวามือเป็นความจริงหรือสิ่งที่เกิดขึ้นจริง และถ้าดูทางแนวนอนส่วนบนเป็นเป้าหมาย ส่วนล่างเป็นวิธีการ ซึ่งทั้ง 4 ช่องนี้จะต้องสอดคล้องและสัมพันธ์กัน กล่าวคือ

1) การประเมินบริบท (Context) คือ การประเมินสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นปัจจัยภายนอกที่เอื้อต่อโครงการ หรือเป็นตัวกำหนดโครงการ เช่น ความต้องการของสังคม นโยบายของสถาบัน สถานะทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม ความกดดันต่าง ๆ ทำให้เกิดโครงการนี้ขึ้นมา รวมทั้งจุดมุ่งหมายของโครงการ

2) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input) คือ การประเมิน สิ่งต่าง ๆ ที่จำเป็นหรือต้องการใช้ในการดำเนินโครงการ เช่น กำลังคน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องจักรกลต่าง ๆ แผนการปฏิบัติงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะจัดขึ้นในโครงการ และการบริหารจัดการ เป็นการประเมินว่าสิ่งต่าง ๆ ที่กำหนดไว้มีความเหมาะสมและเพียงพอต่อการดำเนินงานในโครงการใหม่ ทั้งนี้ต้องให้สอดคล้องกับบริบท (Context) นั้น ๆ ด้วย หรือแผนการดำเนินงานนั่นเอง

3) การประเมินการดำเนินงาน (Process) คือ การประเมิน การดำเนินงานจริง ๆ ได้เป็นไปตามแผนการดำเนินงานหรือไม่ เพียงใด มีปัญหาอุปสรรคที่ทำให้การดำเนินงานไม่เป็นไปตามแผน หรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ มีส่วนใดที่ควรมีการปรับปรุงแก้ไข

4) การประเมินผลผลิต (Product) คือ การประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้นจริง (Product) ว่าสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ (Context) หรือไม่ ปัจจัยต่าง ๆ ที่ป้อนเข้า (Input) ส่งเสริมสนับสนุน ให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด การดำเนินงานนั้นได้ส่งผลให้เกิดผลผลิต ดังกล่าวหรือไม่ จะเห็นว่าการประเมินจะต้องเกี่ยวข้องโยงเป็นลูกโซ่ ทั้งในด้านความสอดคล้องและสัมพันธ์กัน ถ้าขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งเกิดมีปัญหาก็จะทำให้โครงการไม่บรรลุวัตถุประสงค์ได้ (ต่าย เชิญยิ้ม, 2549)

2.4.2 การวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis)

การวิเคราะห์ SWOT เป็นการประเมินสถานะแวดล้อมในการดำเนินงาน ซึ่งนิยมนำมาใช้เพื่อค้นหาศักยภาพการดำเนินงาน ศีวิธรรม เสรีรัตน์ และคณะ (2541) ได้ให้ความหมายของการวิเคราะห์ SWOT ว่าเป็นการพิจารณาถึงโอกาส (Opportunities) และ อุปสรรค (Threats) ขององค์กร โดยประเมินจากสถานะแวดล้อมภายนอกองค์กร และการพิจารณาจุดแข็ง (Strengths) และจุดอ่อน (Weaknesses) ขององค์กร โดยประเมินจากสถานะแวดล้อมภายในองค์กร

1) การประเมินสถานะแวดล้อมภายนอกองค์กร

สถานะแวดล้อมภายนอกองค์กร หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่อยู่ภายนอกองค์กรและมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานขององค์กร สิ่งเหล่านี้ผู้บริหารระดับสูงขององค์กรไม่สามารถควบคุมได้ แต่จำเป็นต้องปรับกลยุทธ์ขององค์กรให้สอดคล้องเหมาะสม สถานะแวดล้อมภายนอกองค์กรสามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1.1) สถานะแวดล้อมโดยทั่วไป สถานะแวดล้อมโดยทั่วไปเป็นสิ่งที่ไม่มีผลกระทบโดยตรงต่อการดำเนินงานในระยะสั้นขององค์กรแต่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจระยะยาวขององค์กร สถานะแวดล้อมโดยทั่วไป ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เทคโนโลยี การเมือง และกฎหมาย

1.2) สถานะแวดล้อมของการดำเนินงาน สถานะแวดล้อมของการดำเนินงานเป็นสิ่งที่มีความกระทบโดยตรงต่อการดำเนินงานขององค์กรแต่เป็นสิ่งที่อยู่นอกองค์กรซึ่งอาจเรียกว่าอุตสาหกรรม สถานะแวดล้อมประเภทนี้ได้แก่ (1) คู่แข่งขัน (2) ลูกค้า (3) ผู้จำหน่ายวัตถุดิบ (4) ผู้ถือหุ้น/เจ้าหนี้ (5) กลุ่มผลประโยชน์ (6) สภาพแรงงาน (7) สมาคมการค้า (8) สาธารณชน (9) รัฐบาลการประเมินสถานะแวดล้อมโดยทั่วไปและสถานะแวดล้อมของ

การดำเนินงานจะทำให้ผู้บริหารระดับสูงตระหนักถึงโอกาสและอุปสรรคขององค์กรในระยะยาว ซึ่งโอกาสและอุปสรรคเปรียบเสมือนหน้าคนละด้านของเหรียญอันเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงทางสถานะแวดล้อมดังกล่าวอาจก่อให้เกิดทั้งโอกาสและอุปสรรคแก่องค์กรได้ในเวลาเดียวกันเช่น มาตรการลดภาษีสินค้านำเข้าเป็นช่องทางที่ดีสำหรับสินค้านำเข้า ขณะเดียวกันก็ต้องสร้างอุปสรรคในเรื่องการแข่งขันแก่สินค้าที่ผลิตได้ในประเทศ เป็นต้น

อนึ่ง ในการประเมินโอกาสขององค์กร ผู้บริหารพึงตระหนักเสมอว่าโอกาสในการดำเนินงานขององค์กรมีความสัมพันธ์กับความเสี่ยง ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องชั่งน้ำหนักระหว่างโอกาสและความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น โดยเปรียบเทียบผลได้ผลเสียด้วย

นอกจากนี้การตัดสินใจฉกฉวยโอกาสยังขึ้นอยู่กับจังหวะเวลาที่เหมาะสมด้วย ในโลกของธุรกิจที่มีการแข่งขันการเป็นผู้นำทางอุตสาหกรรม ขึ้นอยู่กับการเลือกจังหวะเวลาที่

ถูกต้องเมื่อโอกาสทางธุรกิจเปิดช่องให้ หากเราไม่ฉกฉวยไว้โอกาสดังกล่าวอาจเป็นของคู่แข่งแล้ว กลายเป็นอุปสรรคของเราได้ในที่สุด

2) การประเมินสถานะแวดล้อมภายในองค์กร

สถานะแวดล้อมภายในองค์กร หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่อยู่ภายในองค์กรที่ผู้บริหาร สามารถควบคุมได้ สิ่งเหล่านี้ ได้แก่ (1) โครงสร้างขององค์กร (2) ระบบและระเบียบ วิธีปฏิบัติงาน (3) บรรยากาศการทำงาน (4) ทรัพยากรการบริหาร

การประเมินสถานะแวดล้อมภายในองค์กร จะทำให้ผู้บริหารทราบจุดแข็งและ จุดอ่อนในการดำเนินงานขององค์กร ซึ่งผู้บริหารโดยทั่วไปจะพยายามปรับปรุงลักษณะเด่นของ การดำเนินการให้เพิ่มขึ้น และพยายามลดจุดอ่อนต่างๆ ให้ลดลง ด้วยการกำหนดขอบเขตการดำเนินงาน ขององค์กรอย่างเหมาะสมภายใต้สถานะแวดล้อมภายในองค์กร

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประทีป มุลเกา (2548) ทำการวิจัยเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บนพื้นที่สูง : กรณีศึกษา ศูนย์วัฒนธรรมชาวเขา หมู่บ้านคอยเลียม ตำบลแม่เหาะ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษานโยบายแผนงาน/โครงการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ข้อมูลเกี่ยวกับการ จัดตั้ง วิธีการบริหารและหลักเกณฑ์การดำเนินงานของศูนย์วัฒนธรรมชาวเขาหมู่บ้านคอยเลียม ศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการบริหารและการจัดการของศูนย์วัฒนธรรมชาวเขาหมู่บ้าน คอยเลียม และเพื่อศึกษาผลกระทบของ การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยการดำเนินงาน ศูนย์วัฒนธรรมชาวเขาหมู่บ้านคอยเลียม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดย มุ่งเน้นการวิจัย เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม Participation Action Research (PAR) ประชากรและ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วย องค์กรชุมชนและชาวบ้าน องค์กรท้องถิ่น และองค์กรภาครัฐ ในพื้นที่ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับศูนย์วัฒนธรรมชาวเขาหมู่บ้านคอยเลียม จำนวน 100 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง การอภิปรายสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์กลุ่ม การสัมภาษณ์ รายบุคคล การสังเกตการณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม โดยใช้ เทคนิควิธี SWOT ใช้แบบบันทึก ภาคสนามบันทึกในการวางแผนระหว่างวิจัยเป็นระยะ ตรวจสอบ ข้อมูลโดยวิธีการตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (Triangulation) วิเคราะห์ข้อมูลตามหลักการพื้นฐานที่ สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism) ผนวกกับแนวคิดการอนุรักษ์ การอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การมีส่วนร่วมของประชาชน และ

แนวความคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการจัดการท่องเที่ยว แล้วนำมาเรียบเรียงข้อมูลและเสนอข้อมูลด้วยการบรรยาย เพื่อการเขียนรายงานการวิจัยและนำเสนอ

ผลงานการวิจัย พบว่า นโยบายแผนงาน/โครงการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว รัฐบาลในแต่ละยุคสมัยมุ่งเน้นที่จะส่งเสริมชักจูงให้นักท่องเที่ยวจากต่างประเทศเดินทางมาสู่ประเทศไทย เพื่อให้ได้มาซึ่งรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศ ควบคู่ไปกับการขยายแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น การอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การอำนวยความสะดวกและบริการแก่นักท่องเที่ยว เพิ่มความปลอดภัย ส่งเสริมการท่องเที่ยวของคนไทยภายในประเทศ โดยในแต่ละปีจะประกาศให้เป็นปีท่องเที่ยวไทย ซึ่งได้มีการแถลงนโยบายการท่องเที่ยวต่อสภาผู้แทนราษฎร ในปี พ.ศ. 2518 เป็นครั้งแรก และได้มีการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยว เป้าหมายระยะสั้น คือ ปี พ.ศ.2541 – 2546 ยึดหลัก “ไทยเที่ยวไทย” และเป้าหมายระยะยาว (6 ปี) คือ ในปี พ.ศ.2555 ให้การท่องเที่ยวไทยมีเอกลักษณ์ไทยในมาตรฐานสากล (World Class) การดำเนินงานของกลุ่มองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยว แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ กลุ่มองค์กรที่เป็นทางการ ได้แก่ คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการศูนย์ส่งเสริมรักษาหมู่บ้าน คณะกรรมการศูนย์วัฒนธรรมชาวเขาหมู่บ้าน และกลุ่มองค์กรที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ กลุ่มองค์กรที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ซึ่งเกิดจากการยอมรับนับถือของคนภายในหมู่บ้าน คือ หมอผี ผู้อาวุโส หมอสมุนไพร เป็นผู้ซึ่งมีบทบาทในเรื่องของการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชนเผ่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว เป็นไปด้วยความสมัครใจ สมาชิกชุมชน และผู้นำให้ความร่วมมืออย่างพร้อมเพรียง การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง คือ ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขาจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นผู้สนับสนุนในด้านงบประมาณและการประชาสัมพันธ์ การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนยังคงมีความจำเป็นที่จะต้องให้หน่วยงานภาครัฐมีส่วนร่วมในการดำเนินการ เพื่อเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ การประสานงาน ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน การบริหารจัดการท่องเที่ยวในชุมชน คณะกรรมการศูนย์วัฒนธรรมชาวเขาหมู่บ้านคอยเยี่ยม และกลุ่มองค์กรในชุมชน สามารถจัดการท่องเที่ยวได้ เพราะมีทั้งแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติ วิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิม มีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่สามารถช่วยเหลือสนับสนุน ให้คำปรึกษาแนะนำได้เป็นอย่างดี มีการจัดกิจกรรมและกระบวนการได้รับความร่วมมือจากกลุ่มองค์กรต่าง ๆ การมีส่วนร่วมของชุมชนควรมีการกระตุ้นปลูกจิตสำนึกให้เห็นความสำคัญของการจัดการท่องเที่ยว ผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยว ผลกระทบที่เกิดขึ้นเมื่อเปรียบเทียบระหว่างผลกระทบในทางบวก และผลกระทบในทางลบแล้ว ผลกระทบในทางด้านบวกมีมากกว่าผลกระทบในทางลบ จากการดำเนินงานศูนย์วัฒนธรรมชาวเขาหมู่บ้านคอยเยี่ยม การมีส่วนร่วมของชุมชน ในการบริหารจัดการท่องเที่ยว ได้ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งด้านบวกมากกว่าด้านลบ

คนในชุมชนสามารถมีรายได้เสริม ทำให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้ชุมชน มีความรู้จากประสบการณ์จริง มีกระบวนการจัดการท่องเที่ยว การตัดสินใจ ร่วมกิจกรรมปฏิบัติงาน การวางแผน การรับผลประโยชน์ และการติดตามประเมินผลกิจกรรม ร่วมกัน โดยมีหน่วยงาน ภาครัฐและเอกชนให้การสนับสนุน อันจะส่งผลถึงการจัดการท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์ที่มีความยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

โฉมศิริ ทิมสุทิน (2547) ได้ทำการศึกษาความพร้อมของชุมชนในการจัดการทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ :กรณีศึกษาหมู่บ้านป่าสักงาม ตำบลลวงเหนือ อำเภอ ดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

1. ด้านบริบทของชุมชน พบว่า หมู่บ้านป่าสักงามมีความพร้อมทางด้านทรัพยากร การท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น สภาพภายในแหล่งท่องเที่ยวมีลักษณะของ ป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางชีวภาพ ทางพันธุ์พืช และพันธุ์สัตว์ มีทรัพยากร ท่องเที่ยวประเภทวิวทิวทัศน์ที่สวยงาม เป็นจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องเข้ามา ท่องเที่ยวในพื้นที่ ลักษณะกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีการเดินป่า การศึกษาธรรมชาติ การพักผ่อน โดย จัดให้มีการศึกษาและสร้างจิตสำนึก เพื่อให้ นักท่องเที่ยวและผู้เกี่ยวข้องเกิดการเรียนรู้ และ เกิดจิตสำนึกในการดูแลสิ่งแวดล้อม

2. ความพร้อมในการจัดการทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า มีระดับความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนบ้านป่าสักงามตามลำดับ ได้แก่ ด้านสถานที่พักผ่อน มีความพร้อมมากในด้านความปลอดภัย ความสะอาด และความเป็นส่วนตัว ของนักท่องเที่ยว ความพร้อมในการให้บริการอาหารและเครื่องดื่ม ตลอดจนความสะดวกสบาย ในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว มีระดับความพร้อมรองลงมา สำหรับการจัดการขยะ การบำบัด น้ำเสีย การให้บริการข้อมูลข่าวสาร การสื่อความหมายป้าย/และการพัฒนาบุคลากร การออก กฎระเบียบ ข้อบังคับในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า ยังไม่มีความพร้อมในการจัดการ ส่วนความพร้อมในการจัดการให้การศึกษาและกิจกรรม พบว่า มีความพร้อมในระดับหนึ่ง เนื่องจาก ชุมชนสามารถถ่ายทอดเรื่องราวและสื่อความหมายได้เป็นอย่างดี แต่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจใน ด้านกิจกรรมที่อาจก่อผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวในบางพื้นที่ที่มีความเปราะบางของทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อมจากหลักการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

3. ความพร้อมในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า ชุมชนหมู่บ้านป่าสักงามมีความพร้อมน้อยที่สุด สาเหตุที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมภายใน ชุมชนน้อยมาก ได้แก่ การที่ชาวบ้านคิดว่า พื้นที่ของหมู่บ้านอยู่ในการปกครองของหน่วยราชการ ทำให้เกิดกรอบจำแนกความคิดในการดำเนินการท่องเที่ยว และเหตุผลที่สำคัญที่ทำให้เกิดการมี

ส่วนร่วมน้อย เพราะชุมชนส่วนใหญ่ไม่ได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวจึงทำให้ขาดแรงจูงใจในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น

โยธิน จันทวี (2548) ได้ทำการศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง : กรณีศึกษา พบว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของโครงการฯ เพื่อให้เกิดความยั่งยืน มีการดำเนินงานตามนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งมีการจัดการโดยใช้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เป็นสิ่งที่ดึงดูดใจสำหรับนักท่องเที่ยว สภาพพื้นที่ภายในโครงการฯ มีกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ กิจกรรมเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ชมทัศนียภาพธรรมชาติ การพักค้างแรมที่ว่าการกางเต็นท์ บ้านพักนักท่องเที่ยวและบ้านพักแบบโฮมสเตย์ เชื่อมชมงานหัตถกรรมลือชื่อ เพื่อให้นักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องเกิดการเรียนรู้และเกิดจิตสำนึกในการดูแลสิ่งแวดล้อม และเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เหมาะสมกับการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืน และโครงการฯ ยังได้จัดแบ่งพื้นที่ให้เป็นโซน (Zone) เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพให้สูงสุด และอนุรักษ์สภาพพื้นที่เพื่อป้องกันและลดผลกระทบจากกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อไป หากมีนักท่องเที่ยวมากขึ้น โครงการฯ จะหามาตรการวางแผนไม่ให้เกินกว่าความสามารถในการรองรับของพื้นที่ (Carrying Capacity) และกระทบกระเทือนต่อระบบนิเวศทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

การจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกให้ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวซึ่งประกอบด้วย ความรู้ด้านธรรมชาติ ป่าไม้ แหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนชี้ให้เห็นถึงคุณค่า ความเชื่อ ค่านิยมและวัฒนธรรมชุมชน มีการจัดฝึกอบรมให้กับเจ้าหน้าที่ของโครงการฯ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและนำไปถ่ายทอดให้กับประชาชนท้องถิ่น และนักท่องเที่ยวได้เกิดการดูแลรักษาทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวให้ยั่งยืน แต่ประชาชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวบางกลุ่มยังมีความตระหนักรู้ในระดับน้อย ดังนั้น ควรมีการจัดฝึกอบรม จัดนิทรรศการ ประชาสัมพันธ์เชิญชวนผ่านสื่อต่างๆ เพื่อให้บุคคลเหล่านี้ได้เกิดความรู้สึกรักและหวงแหนในทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

การจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุดคือการมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์และการปฏิบัติงาน รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการจัดการวางแผนดำเนินงาน แต่ประชาชนท้องถิ่นไม่มีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ซึ่งเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องได้พยายามกระตุ้นให้ประชาชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนนำไปสู่การช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อมให้คงอยู่เพื่อให้โครงการฯเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

การจัดการ โครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว ควรปรับพื้นที่บางส่วนแต่ให้มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้กลมกลืนกับสภาพพื้นที่ที่มีการจัดการพลังงานและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยวของโครงการฯ และได้มี

การจัดการบริการการท่องเที่ยว เพื่อช่วยเพิ่มโอกาสการมีส่วนร่วมและการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนและประชาชนในท้องถิ่น ในอนาคตทางโครงการฯ จะได้มีการพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพในด้านต่างๆ ให้ดียิ่งขึ้น โดยจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาปรับปรุงพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป

การจัดการส่งเสริมตลาดและการนำเที่ยวของโครงการฯ เป็นการจัดการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยมีธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ที่เป็นพื้นฐานที่สวยงามเป็นจุดขายให้แก่นักท่องเที่ยวและมีกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้สนใจและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวได้เกิดการเรียนรู้และเกิดจิตสำนึกในการดูแล รักษา สิ่งแวดล้อม เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง อันจะนำไปสู่การจัดการตลาด การท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน

วัชรภรณ์ จันทร์จำ (2547) ได้ทำการศึกษาศักยภาพของชุมชนไทลื้อในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาบ้านคอนมูลอำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน พบว่าบริบทของชุมชนไทลื้อบ้านคอนมูลมีภูมิหลังทางประวัติศาสตร์มายาวนาน ความเป็นไทลื้อถูกหลอมรวมเป็นวิถีชีวิต และมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี ชาวบ้านดำรงชีพด้วยการเกษตรแบบผสมผสานและพึ่งพาธรรมชาติ ด้วยการจัดการป่าอนุรักษ์ต้นน้ำชุมชน ระบบเหมืองฝายพื้นบ้าน และแหล่งอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นที่ดึงดูดใจของกลุ่มองค์กรชุมชนภายนอก ที่เข้าไปเยี่ยมชมศึกษาดูงานด้านการจัดการทรัพยากรชุมชน และมีนักท่องเที่ยวมาชมสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระบบนิเวศชุมชน ศึกษาวัฒนธรรมวิถีชีวิตชุมชน อยู่เสมอ ให้เกิดความภาคภูมิใจและตระหนักถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไปพร้อมกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตชุมชน

กระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน เกิดขึ้นจากองค์กรชุมชนได้ร่วมกันจัดการท่องเที่ยวขึ้น โดยการใช้ศักยภาพของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว และศักยภาพของระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่มีส่วนร่วมเรียนรู้ หรือสร้างองค์ความรู้ใหม่ในการวางแผนเตรียมการและดำเนินการจัดการท่องเที่ยว ในรูปแบบที่ชุมชนต้องการและเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นของตน ก่อให้เกิดกระบวนการกลุ่มและการแบ่งบทบาทหน้าที่กันทำงาน ซึ่งนำไปสู่การเชื่อมโยงกับกลุ่มความสัมพันธ์ในชุมชน ในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเพิ่มความรู้และพัฒนาทักษะในการบริหารจัดการท่องเที่ยว ซึ่งได้มีส่วนสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ได้ทั้งด้านสังคมและเศรษฐกิจ อันเป็นกลไกหลักในการพัฒนาศักยภาพของชุมชน

การวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นพิจารณาได้จากการที่ชุมชนมีทุนทางสังคมเป็นพื้นฐาน โดยเฉพาะระบบความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์

และความเป็นพวกพ้องเดียวกัน ทำให้คนในชุมชนไทลื้อบ้านดอนมูลให้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน ภายใต้ระบบการจัดการให้เกิดจิตสำนึกความเป็นเจ้าของ รักและหวงแหนชุมชน ประกอบกับคุณค่าทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่ในวิถีชีวิตของชุมชน ได้เชื่อมโยงและหล่อหลอมความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานระบบการผลิตเพื่อการพึ่งตนเองที่สะท้อนออกมาในรูปแบบของการจัดการทรัพยากร ซึ่งนับเป็นองค์ประกอบสำคัญทำให้ชุมชนสามารถดำรงคุณค่าที่คนในชุมชนยึดถือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

อภิญา จิตรวงษ์นันท์ (2546) ได้ทำการศึกษาการท่องเที่ยวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชนลำน้ำว่า จังหวัดน่าน พบว่า 1) สภาพการณ์ของชุมชนลำน้ำว่า เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวที่มีทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ เกษะแก่ง และวังปลา ชุมชนลำน้ำว่ามีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับทรัพยากรธรรมชาติจึงได้ให้คุณค่า และร่วมกันดูแลรักษาให้คงความอุดมสมบูรณ์ และมีความหลากหลายทางชีวภาพของต้นไม้ พืชพรรณ สัตว์ป่า และสัตว์น้ำมาจนถึงปัจจุบัน การท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนลำน้ำว่า มีปัจจัยดึงดูดที่สำคัญ คือ ความสวยงามของสภาพธรรมชาติ และกิจกรรมการท่องเที่ยวผจญภัยถึงอนุรักษ์ ประเภทล่องแก่ง แพยาง ซึ่งแนวโน้มในอนาคตอาจมีนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น และชุมชนมีรูปแบบการท่องเที่ยวที่สามารถดำเนินการเอง 2) การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนหลังจากการเข้ามาของการท่องเที่ยวไม่เกิดขึ้นมาก และเกิดกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมากกว่า เพราะการท่องเที่ยวได้เข้ามาในชุมชนอย่างช้า ๆ ทำให้ชุมชนค่อย ๆ ปรับตัว และความสามารถในการปรับตัวของคนในชุมชนไม่เท่าทันการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตที่ชัดเจนที่สุดคือ ด้านเศรษฐกิจ ในขณะที่ด้านสังคม และวัฒนธรรม ไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงมากนัก นอกจากนั้นเป็นด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชนเป็นไปเชิงบวกในด้านการอนุรักษ์ ส่วนเชิงลบพบในการจัดการน้ำ 3) แนวทางการร่วมกับชุมชนเพื่อลดผลกระทบในอนาคต ได้แก่ การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนด้านการท่องเที่ยว การรวมกลุ่มผู้รับจ้างบังคับแพยาง การควบคุมจำนวนผู้ประกอบการ การให้หน่วยงานท้องถิ่นเข้ามาดูแลการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง การป้องกันพื้นที่ที่มีความเปราะบางทางระบบนิเวศ การเพิ่มกฎกติกาสำหรับนักท่องเที่ยว และการเพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ชุมชนดำเนินการเอง ส่วนแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมของชุมชน คือ การดำเนินการท่องเที่ยวตามแนวทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการและได้รับผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกันในรูปแบบองค์กรกึ่งอิสระ

สงกรานต์ ศรีจันทร์ (2546) ได้ทำการศึกษาการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพัฒนา : กรณีศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ผลการศึกษาพบว่า 1) ศูนย์ฯ ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นสถานที่สำหรับศึกษาค้นคว้า ทดลองและ

สถิติด้านการเกษตรให้เหมาะสมกับสภาพภูมิศาสตร์ของพื้นที่เพื่อชุมชนในท้องถิ่นสามารถเรียนรู้ และนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ มิใช่เป้าหมายเพื่อการท่องเที่ยว 2) ศูนย์ฯ มีโครงสร้าง และองค์ประกอบภายใน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านกายภาพของพื้นที่ สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน ความหลากหลายทางชีวภาพและกิจกรรมที่น่าจะสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวได้ แต่ที่พบว่า มีข้อจำกัดคือ บุคลากร งบประมาณเฉพาะการท่องเที่ยวบริการพื้นฐานบางประการ เช่น โทรศัพท์ สาธารณะ และร้านอาหาร 3) ศูนย์ฯ น่าจะสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพัฒนาที่มุ่งเน้น การถ่ายทอดประสบการณ์และการเรียนรู้จากการดำเนินงานสู่สาธารณชนได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ต้อง สนับสนุนให้มีการส่งเสริมและพัฒนาการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวตามหลักวิชาการมากขึ้น 4) ความหลากหลายทางชีวภาพ ที่เกิดจากการดำเนินการของศูนย์ฯ กลายเป็นเสน่ห์ที่สำคัญใน การดึงดูดนักท่องเที่ยว

สิ่งที่พบเพิ่มเติมจากการทำการวิเคราะห์จุดแข็ง-จุดอ่อน (SWOT) ด้านศักยภาพเชิง การท่องเที่ยว ทำให้ทราบว่าศูนย์ฯ มีจุดแข็งและจุดอ่อนที่สำคัญและเด่นชัดหลายประการ กรณี ของจุดแข็งพบว่าศูนย์ฯ มีความหลากหลายทางชีวภาพ และความสวยงามของธรรมชาติ ตลอดจน ความสำเร็จของกิจกรรมเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ กรณีของจุดอ่อนพบว่าความจำกัดบาง อย่างของสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานและการบริหารจัดการศูนย์ฯ ด้านการท่องเที่ยวเป็น ปัจจัยจำกัดที่สำคัญ

จุฑามาศ คำทอง (2546) ได้ทำการศึกษาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการผลิตที่ ยั่งยืนของชุมชน พบว่า

1. แนวคิดและบทเรียนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนมี 2 ลักษณะคือ

1.1 การเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งมี 3 รูปแบบ คือ

1.1.1 การเรียนรู้ที่เกิดจากภูมิรู้ดั้งเดิมของชุมชน โดยสถาบันครอบครัวทำหน้าที่ ในการถ่ายทอดแก่บุตรหลาน โดยทางตรงคือการบอกกล่าวและให้ปฏิบัติจริง โดยทางอ้อมคือ ผ่านทางพิธีกรรมความเชื่อแก่ผู้เข้าร่วมในพิธี และการถ่ายทอดการเรียนรู้ในลักษณะการพูดคุยแลกเปลี่ยนของสมาชิกชุมชนในลักษณะของกลุ่มสนทนา การลงแขก การปฏิบัติกิจกรรม ประเพณี ชุมชน และเวทีชาวบ้าน

1.1.2 การเรียนรู้ใหม่จากภายนอก โดยกลุ่มคนภายนอกได้เข้ามาในชุมชนแล้ว พูดคุยแลกเปลี่ยน ร่วมปฏิบัติงาน จนมีประสบการณ์เป็นแนวปฏิบัติ หรือโดยคนในชุมชนออกไป รับความรู้จากภายนอกทั้งในด้านบทบาทหน้าที่ของผู้นำชุมชนและสมาชิกผู้มีประสบการณ์ใหม่ รวมทั้งเจ้าหน้าที่องค์กรภายนอกชุมชนทำหน้าที่ถ่ายทอดแก่สมาชิกชุมชนทั่วไปและกลุ่มที่สนใจ

ด้วยวิธีการประชุม การอบรม การสาธิต การศึกษาดูงาน การเผยแพร่ผลงาน การระดมความคิด และการวิเคราะห์ทางเลือก

1.1.3 เครือข่ายการเรียนรู้ เกิดจากการที่ชุมชนและองค์กร ได้ตกลงร่วมกันที่จะ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ถ่ายทอดความรู้ภายใต้วัตถุประสงค์หรือข้อตกลงอย่างใดอย่างหนึ่งอย่าง เป็นระบบ ซึ่งเป็นการปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชน กลุ่มภายในชุมชนและกลุ่มองค์กร อื่นที่เข้ามาศึกษาดูงานในชุมชนและการเดินทางไปศึกษาดูงานนอกชุมชน

1.2 บทเรียนในการจัดการทรัพยากร

วิถีชีวิตของชุมชนแบบดั้งเดิมเป็นการผลิตเพื่อการยังชีพตามระบบความเชื่อและ ภูมิปัญญาความรู้ของชุมชน โดยผูกพันกับทรัพยากรซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตในระดับ การบริโภคใช้สอย สังคมภายนอกมองชุมชนแบบนี้ว่าเป็นบ้านป่า ต่อมาเมื่อชุมชนได้มี ปฏิสัมพันธ์กับภายนอกมากขึ้น รูปแบบการผลิตของชุมชนได้เปลี่ยนแปลงจากการผลิตแบบยังชีพ มาสู่การผลิตในเชิงพาณิชย์มากขึ้น ทำให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น ส่งผลให้สภาพแวดล้อม เกิดความเสื่อมโทรม เกิดภาวะขาดแคลนทั้งทรัพยากรและสิทธิการใช้ประโยชน์ ชุมชนเริ่มสรุป บทเรียนและเรียนรู้ว่าคุณค่าของทรัพยากรคือคุณค่าของวิถีชีวิต เป็นความสัมพันธ์พึ่งพาต่อกันที่จะ ต้องอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรที่เสื่อมโทรมให้กลับมาสมบูรณ์ คืนสภาพความเป็นป่าที่มีสัตว์ป่า และพืชพรรณหลากหลาย ป่าเป็นแหล่งน้ำและอาหาร โดยธรรมชาติ ส่งผลให้ชีวิตความเป็นอยู่ ของชุมชนดีขึ้น หนี้สินลดลงและมีความสุขมากขึ้น

1.2.1 ชุมชนมีการจัดการทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ เพื่อการผลิตที่ยั่งยืนใน 3 ลักษณะคือ

1.3 การเชื่อมโยงแนวคิดและบทเรียนเพื่อการจัดการทรัพยากร

ชุมชนได้มีการเชื่อมโยงความรู้เพื่อการจัดการทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ ของชุมชน โดยอาศัยความรู้เดิมในการใช้ทรัพยากรและความรู้ใหม่เกี่ยวกับการอนุรักษ์เชิงระบบที่มาปรับใช้ โดยเชื่อมโยงกับความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม คือการกำหนดเป็นกฎเกณฑ์ระเบียบใหม่ ของ ชุมชน มีการจัดการที่ครอบคลุมถึงการป้องกันคือ มีการสำรวจ ถาดตระเวนร่วมกัน ทำแนวกัน ไฟในพื้นที่ป่า การบำรุงรักษาฟื้นฟู การปลูกเสริมป่าด้วยพืชพรรณที่มีคุณค่าทั้งไม้ใช้สอย อาหาร และพืชสมุนไพร และร่วมกันจัดทำฝายต้นน้ำลำธาร การใช้ประโยชน์เป็นไปตามเงื่อนไข กฎเกณฑ์ของชุมชนบนพื้นฐานของการใช้ประโยชน์สูงสุดและมีประสิทธิภาพมากที่สุด

1.4 การเลือกรูปแบบการผลิตที่ยั่งยืนของชุมชน

ชุมชนได้มีวิธีการเลือกรูปแบบการผลิตที่ยั่งยืนของชุมชน โดยการนำวิถีการปฏิบัติแบบเดิมมาผสมผสานกับความรู้ใหม่ สร้างระเบียบและกฎเกณฑ์ในการปฏิบัติคือ การดูแลทรัพยากรให้อุดมสมบูรณ์เพื่อเป็นปัจจัยพื้นฐานในการผลิต ใช้ที่ดินเพื่อการผลิตในขนาดที่พอเหมาะ มีการวางแผนการผลิตเพื่อการบริโภคทั้งปี ผลผลิตที่ได้มุ่งเพื่อบริโภคในชุมชนเป็นเป้าหมายหลัก ไม่ใช่เพื่อขาย

1.5 การถ่ายทอดและการสร้างเครือข่าย

ชุมชนมีการถ่ายทอดแนวคิดและอุดมการณ์เกี่ยวกับการดำรงชีวิตและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนแก่คนรุ่นต่อมาด้วยการประชุม การหารือ การสรุปบทเรียน การชี้แจงประจำเดือน และการสร้างเครือข่ายกับสถาบันในชุมชน โรงเรียน แกนนำครอบครัว และเยาวชน โดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นแหล่งเรียนรู้ ชุมชนยังมีการสร้างเครือข่ายกับภายนอก ด้วยการแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชนกับชุมชน ระหว่างชุมชนกับองค์กรที่เข้ามาศึกษาในชุมชนซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาของคนทั่วไป

กนกอร รัตนอุดมสวัสดิ์ (2545) ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย พบว่า ด้านความคิดเห็นต่อสภาพแหล่งท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ ส่วนใหญ่เห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้มีความเสื่อมโทรมทางด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมโดยรวม ได้แก่ ด้านสาธารณูปโภค ด้านสวัสดิภาพและความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมในการท่องเที่ยว และ ด้านนโยบายการจัดการ ส่วนความเสื่อมโทรมด้านน้ำที่จากร้านค้า บริการ ที่จอดรถ และบ้านพักอาศัยอยู่ในระดับมาก

ด้านความต้องการการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก เพื่อช่วยกันแก้ปัญหาและสาเหตุการวางแผน แผนฟื้นฟู การดำเนินกิจกรรม การปฏิบัติงานฟื้นฟู และการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน

ด้านการตระหนักถึงปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ หัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนตระหนักถึงปัญหาโดยรวมในระดับปานกลาง โดยเฉพาะประเด็นของจำนวนนักท่องเที่ยวที่ลดลง การรับข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยว สำหรับแรงจูงใจที่ทำให้ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ต้องการมีรายได้เพิ่ม ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ความภาคภูมิใจ ความมั่นคงในชีวิตไม่จำเป็นต้องย้ายถิ่นฐาน และความปลอดภัย

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว คือให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยประชาชนที่อยู่ในท้องถิ่น เจ้าของร้านค้าหรือสถานบริการ สื่อมวลชนนักท่องเที่ยวและส่วนราชการ ได้เข้ามามีส่วนในการวางแผนร่วมกันแก้ไข โดยบรรจุไว้ในแผนพัฒนา 5 ปีของจังหวัดและท้องถิ่น

คารุณี บุญธรรม (2543) ได้ทำการศึกษาศักยภาพของชุมชนมิ่งในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาน้ำน้ำเค ต่าบลผาข้างน้อย อำเภอปง จังหวัดพะเยา ผลการศึกษาพบว่า ชาวไทยภูเขาเผ่าม้งมีวิถีการดำรงชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ ทั้งในด้านการดำรงชีพ ความเชื่อ และการประกอบอาชีพ คนม้งเชื่อว่ามีภูติผีคอยปกป้องธรรมชาติบริเวณที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ และผีเหล่านี้จะคอยให้ความช่วยเหลือ และคุ้มครองให้พ้นจากภัยอันตรายต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าภูติผีและธรรมชาติกับคนม้งมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ลักษณะการตั้งถิ่นฐานในป่าเขา ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมที่ดี มีภูมิประเทศที่สวยงาม ตลอดทั้งมีจุดเด่นในวัฒนธรรมประเพณีที่แตกต่างจากสังคมอื่นๆ นับว่าเป็นศักยภาพของคนม้งที่จะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนในการที่จะจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยใช้ภูมิปัญญาองค์ความรู้ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์อันเป็นหนทางที่จะช่วยแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับสถานะทางสังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากร และวัฒนธรรม ถึงแม้ว่ากระบวนการทำงานของชุมชนจะมีข้อจำกัดในเรื่องของการสื่อสาร ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันกับบุคคลภายนอกก็ตาม ทั้งนี้ เนื่องจากการติดต่อสื่อสารและการคมนาคมที่ได้รับการพัฒนาขึ้นในระยะเวลาที่ผ่านมาจะช่วยให้ชาวม้งมีโอกาสที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้สามารถลดข้อจำกัดเหล่านี้ลงได้

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่คณะผู้ได้ศึกษาค้นคว้า ข้างต้นนั้น เมื่อสังเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ความสำเร็จของการดำเนิน โครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง พบว่างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นนี้ คือ งานวิจัยของประทีป มูลเกา (2548) ข้อค้นพบเกี่ยวกับความสำเร็จของการดำเนิน โครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวด้วยความสมัครใจ และมีแกนนำในการดำเนินงานเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับนับถือจากชุมชนเป็นคณะกรรมการดำเนินการ ประกอบการมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีบทบาทในการสนับสนุนงบประมาณ การประชาสัมพันธ์ ตลอดจนเป็นที่ปรึกษาประสานงานในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมของฝ่ายต่าง ๆ เกิดขึ้นจากกิจกรรมหรือกระบวนการเพื่อกระตุ้นให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นพื้นฐาน ตลอดจนการเปรียบเทียบผลกระทบที่อาจส่งผลกระทบต่อชุมชนในทางบวกและทางลบ นอกจากนี้ ชุมชนต้องมีความพร้อมและศักยภาพด้านการท่องเที่ยว

เช่น แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของสังคมของชุมชนเป็นจุดเด่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวในส่วนความสำเร็จของการดำเนิน โครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวนั้นสามารถพิจารณาได้จากคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนที่ดีขึ้น สร้างมูลค่าเพิ่มและรายได้เสริมในชุมชน ตลอดจนเกิดกระบวนการการเรียนรู้ร่วมกันจากการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนตั้งแต่การตัดสินใจ วางแผน การดำเนินการ การรับผลประโยชน์ และการติดตามประเมินผล โดยมีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนสนับสนุน ส่งผลให้มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีความยั่งยืนชุมชนเกิดความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพ โอกาส และข้อจำกัดในการจัดการท่องเที่ยวนั้น มีนักวิจัยหลายท่านศึกษาในประเด็นนี้ (วัชรภรณ์ จันทร์จำ (2547) ; สงกรานต์ ศรีจันทร์ (2546) ; และอภิญญา จิตรวงศนันท์ (2546) โดยสรุปแล้วศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยว คือ บริบทของชุมชนนั้น ๆ ที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม มีความหลากหลายทางชีวภาพ ตลอดจนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลายสำหรับนักท่องเที่ยว ร่วมกับการมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งเป็นทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนนั้น ๆ ส่วนอุปสรรคหรือข้อจำกัดในการจัดการท่องเที่ยว พบว่า โดยทั่วไปเกี่ยวข้องกับบริหารจัดการที่ไม่เป็นระบบและขาดความชัดเจน รวมทั้งความเข้าใจคลาดเคลื่อนต่อการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ตลอดจนผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเกินกว่าที่ชุมชนจะสามารถปรับตัวได้

ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรมนั้น สรุปได้ว่า การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวทั้ง 3 ประเภท อยู่ภายใต้หลักของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ที่มุ่งเน้นการเตรียมความพร้อม โดยให้มีการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยว อาทิ การให้ความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ส่วนรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเป็นการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยดำเนินการให้เหมาะสมกับสถานภาพท้องถิ่น และศักยภาพในการรองรับ และคำนึงถึงผลกระทบและสิ่งแวดล้อมให้เกิดน้อยที่สุด

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ประเด็นสุดท้าย ได้แก่ แนวทางการจัดการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์พัฒนาประเทศ คือ แนวทางการจัดท่องเที่ยวที่มุ่งการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อความยั่งยืนของชุมชน จุฑามาศ คำทอง (2546) พบว่าแนวทางที่ก่อให้เกิดการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน และการถอดประสบการณ์การเรียนรู้ในชุมชนเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ในชุมชน รวมทั้งสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อถ่ายทอดอุดมการณ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จึงก่อให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนา



ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงาน

การศึกษาและประเมินโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 4 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาและประเมินผลความสำเร็จของการดำเนินงานโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง ระหว่างปี 2545 - 2548 2) เพื่อศึกษาศักยภาพ โอกาส และข้อจำกัดในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต 3) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรมของพื้นที่โครงการหลวงภายใต้บริบทของมูลนิธิโครงการหลวงและชุมชน และ 4) เพื่อเสนอแนะแนวทางจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรมของพื้นที่โครงการหลวงในระยะสั้นและระยะยาว โดยให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ของประเทศ จากการศึกษาและวิเคราะห์

1. ตัวโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. ตัวโครงการศึกษาและประเมินโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง

3. วัตถุประสงค์ของโครงการศึกษาและประเมินโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่

โครงการหลวง ทั้ง 4 ข้อ ถึงกรอบประเด็นคำถาม และผู้ที่จะให้ข้อมูล พบว่าต้องใช้ ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 ประชากร ผู้ให้ข้อมูลหลัก และกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากร ผู้ให้ข้อมูลหลัก และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ หรือการตอบแบบสอบถาม ได้แก่

3.1.1.1 หัวหน้าศูนย์พัฒนาโครงการหลวง จำนวน 36 คน

3.1.1.2 เจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวหรือตัวแทนประจำศูนย์ฯ จำนวน 36 คน

3.1.1.3 ผู้แทนชุมชนในหมู่บ้าน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ครู ผู้แทนกลุ่มแม่บ้าน ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้แทนอาสาสมัครสาธารณสุข ในชุมชน จำนวน 183 คน

3.1.1.4 สุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวภายในศูนย์ฯ จำนวนศูนย์ละประมาณ 5-10 คน โดยใช้เทคนิคการสุ่มอย่างบังเอิญ แบ่งเป็นช่วงวันธรรมดาและวันหยุดในจำนวนใกล้เคียงกัน จำนวน 225 คน

3.1.1.5 ผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้ในการประชุมกลุ่มย่อย (Focus group discussion) คัดเลือก โดยพิจารณาจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง จำนวน 29 คน ประกอบด้วย

- 1) ผู้แทนจากสำนักวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) จำนวน 3 คน
- 2) ผู้แทนจากหัวหน้า หรือเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวศูนย์พัฒนาโครงการหลวง จำนวน 7 คน
- 3) ผู้แทนจากชุมชนในพื้นที่โครงการหลวง จำนวน 6 คน
- 4) ผู้แทนจากหน่วยงานราชการและนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว จำนวน 7 คน
- 5) ผู้ประกอบการท่องเที่ยวภาคเอกชน จำนวน 6 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาและการประเมินฯ

3.2.1 ชนิดและลักษณะของเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย

3.2.1.1 แบบสัมภาษณ์หัวหน้าศูนย์พัฒนาโครงการหลวง สัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพที่เป็นจริง เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวภายในศูนย์ฯ เช่น วัตถุประสงค์ของการจัดการท่องเที่ยว การคมนาคมจาก ภายนอกสู่ศูนย์ฯ แหล่งท่องเที่ยวและบรรยากาศระหว่างเส้นทางสู่ศูนย์ฯ สาธารณูปโภคและอำนวยความสะดวก ภายในศูนย์ฯ เช่น ไฟฟ้า โทรศัพท์ บ้านพักนักท่องเที่ยว ร้านอาหาร ฯ การติดต่อ ประสานงาน การประชาสัมพันธ์ การให้บริการแก่ชุมชน แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมที่จัดภายใน ศูนย์ฯ และบริเวณรอบ ๆ ศูนย์ฯ จำนวนนักท่องเที่ยว รายได้จากการท่องเที่ยว ผลกระทบที่เกิดจากการ ท่องเที่ยว เป็นต้น

3.2.1.2 แบบสังเกตการณ์ เป็นแบบสังเกตที่ผู้วิจัยใช้สังเกตเพิ่มเติมในสภาพที่เป็นจริงที่ได้ พบเห็น เพื่อเป็นการตรวจสอบและยืนยันข้อมูลจากการสัมภาษณ์และสอบถาม ลักษณะเครื่องมือเป็น แบบมีตัวเลือกให้เลือกและแบบมีช่องว่างให้เติม

3.2.1.3 แบบสอบถามเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวประจำศูนย์ฯ สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของ เจ้าหน้าที่ท่องเที่ยว ข้อมูลด้านการจัดการท่องเที่ยว และความคิดเห็นต่อการให้บริการของศูนย์ฯ ลักษณะเครื่องมือ เป็นแบบมีตัวเลือกให้เลือก และมีช่องว่างให้เติม และแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

3.2.1.4 แบบสอบถามชุมชน สอบถามเกี่ยวกับ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ข้อมูลการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจในการจัด

การท่องเที่ยวของชุมชน และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนภายหลังมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ลักษณะเครื่องมือเป็นแบบมีตัวเลือกให้เลือก มีช่องว่างให้เติม และแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ

3.2.1.5 แบบสอบถามนักท่องเที่ยว สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ข้อมูลการท่องเที่ยว ความคิดเห็นต่อการจัดการท่องเที่ยวของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง และความคิดเห็นต่อการให้บริการของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ลักษณะเครื่องมือเป็นแบบมีตัวเลือกให้เลือก มีช่องว่างให้เติม และแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ

3.2.1.6 ประเด็นคำถามในการประชุมกลุ่มย่อย (Focus groups discussion) ที่ใช้ในการจัดประชุมสัมมนา สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2549 ประกอบด้วย

- 1) ศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ในเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม ในปัจจุบันและอนาคต ในประเด็นเกี่ยวกับศักยภาพทางกายภาพและการบริการจัดการด้านการตลาด
- 2) รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ และชุมชนในระยะสั้น และระยะยาว ควรเป็นอย่างไร
- 3) รูปแบบความร่วมมือระหว่างมูลนิธิโครงการหลวง ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรเป็นรูปแบบเป็นอย่างไร
- 4) แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรมของพื้นที่โครงการหลวง ในระยะสั้นและระยะยาวควรมีแนวทางอย่างไร

3.2.1.7 เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินประกอบด้วยตัวบ่งชี้ และเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมิน ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ

- 1) ด้านบริบท มีตัวชี้วัดอยู่ 5 ตัว ได้แก่
 - 1.1) ความยากลำบากในการเดินทาง
 - 1.2) ความปลอดภัยในการเดินทาง (ความลาดชันหรือความกว้างของ ถนน)
 - 1.3) ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินตลอดการเดินทาง
 - 1.4) จำนวนจุดท่องเที่ยวระหว่างเส้นทาง
 - 1.5) ความสวยงามของภูมิทัศน์ระหว่างเส้นทาง
- 2) ด้านปัจจัยนำเข้า มีตัวชี้วัดอยู่ 15 ตัว ได้แก่
 - 2.1) จำนวนจุดท่องเที่ยวภายในศูนย์ฯ
 - 2.2) จำนวนกิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ จัดให้นักท่องเที่ยว
 - 2.3) จำนวนจุดท่องเที่ยวในพื้นที่รอบ ๆ ศูนย์ฯ

- สูงสุดต่อครั้ง
- 2.4) จำนวนกิจกรรมที่ทางชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยว
 - 2.5) กิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ ให้บริการแก่ชุมชนในด้านการท่องเที่ยว
 - 2.6) จำนวนที่พักภายในศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้สูงสุดต่อปี
 - 2.7) จำนวนที่พักภายในบริเวณรอบ ๆ ศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้สูงสุด
 - 2.8) ร้านอาหารภายในศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้สูงสุดต่อครั้ง
 - 2.9) ร้านอาหารภายในบริเวณรอบ ๆ ศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้
 - 2.10) ห้องสุขาสาธารณะ
 - 2.11) โทรศัพท์สาธารณะ
 - 2.12) เจ้าหน้าที่สาธารณสุข หรือ สถานีอนามัย
 - 2.13) เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย
 - 2.14) ไฟฟ้า
 - 2.15) แหล่งน้ำ
- 3) ด้านกระบวนการ มีตัวชี้วัดอยู่ 8 ตัว ได้แก่
- 3.1) การติดต่อประสานงานด้านการท่องเที่ยว
 - 3.2) ความหลากหลายของกิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ จัดให้นักท่องเที่ยว
 - 3.3) ความแปลกใหม่ หรือน่าสนใจของกิจกรรมที่ศูนย์ฯ จัดให้นักท่องเที่ยว
 - 3.4) ช่วงเวลาที่ทางศูนย์ฯ จัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยว
 - 3.5) ความหลากหลายของกิจกรรมที่ทางชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยว
 - 3.6) ความแปลกใหม่ หรือน่าสนใจของกิจกรรมที่ชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยว
 - 3.7) ช่วงเวลาที่ชุมชนจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยว
 - 3.8) การมีส่วนร่วมของชุมชนกับศูนย์ฯ ในการจัดการท่องเที่ยว
- 4) ด้านผลผลิต มีตัวชี้วัดอยู่ 17 ตัว ได้แก่
- 4.1) จำนวนนักท่องเที่ยวโดยเฉลี่ยต่อปี (ปี พ.ศ. 2545-2548)
 - 4.2) แนวโน้มจำนวนนักท่องเที่ยวในช่วงระยะเวลา 4 ปี (ปี พ.ศ. 2545-2548)
 - 4.3) จำนวนนักท่องเที่ยวที่มาพักภายในศูนย์ฯ โดยเฉลี่ยต่อปี (ปี พ.ศ. 2545-2548)
 - 4.4) จำนวนนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการร้านอาหารภายในศูนย์ฯ โดยเฉลี่ยต่อปี (ปี พ.ศ. 2545-2548)

- 4.5) ผลการประกอบการด้านการท่องเที่ยว โดยเฉลี่ยต่อปี (ปี พ.ศ. 2545-2548)
- 4.6) แนวโน้มผลการประกอบการด้านการท่องเที่ยวในช่วงระยะเวลา 4 ปี (ปีพ.ศ. 2545-2548)
- 4.7) ปัญหาเกี่ยวกับขยะ
- 4.8) ชาวบ้านมีความพึงพอใจที่มีการพัฒนาพื้นที่ โครงการหลวงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว
- 4.9) ชาวบ้านมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 4.10) การท่องเที่ยวได้สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและแก้ไขปัญหาความยากจนให้กับชุมชน
- 4.11) ผลการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้
- 4.12) การจัดการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ส่งผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในทางลบ
- 4.13) การจัดการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ส่งผลกระทบต่อเกิดมลพิษทางเสียง อากาศ และน้ำ
- 4.14) การจัดการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมของชาวบ้าน
- 4.15) การจัดการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ส่งผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจ ในทางลบ
- 4.16) ปัญหาอุปสรรค ข้อจำกัดในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว
- 4.17) สิ่งที่น่าท่องเที่ยวได้รับ

เกณฑ์ที่ใช้ในการวัดมีอยู่ 3 ระดับ คือ

3 หมายถึง อยู่ในระดับดี

2 หมายถึง อยู่ในระดับพอใช้

1 หมายถึง อยู่ในระดับไม่ดี/ควรปรับปรุง

เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินมี 2 ระดับ คือ

2.00-3.00 ผ่านเกณฑ์

1.00-1.99 ไม่ผ่านเกณฑ์

3.2.2 การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

3.2.2.1 ศึกษาวิเคราะห์ตัวโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.2.2.2 ศึกษาวิเคราะห์ตัวโครงการศึกษาและประเมิน โครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง

3.2.2.3 วิเคราะห์วัตถุประสงค์ของโครงการศึกษาและประเมิน โครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง ทั้ง 4 ข้อ ในเรื่องเกี่ยวกับ

1) กรอบประเด็นคำถามด้านใหญ่ ๆ และประเด็นคำถามย่อย ๆ ในแต่ละด้าน ในวัตถุประสงค์แต่ละข้อ

2) กำหนดผู้ที่จะให้ข้อมูลในแต่ละประเด็นคำถามใหญ่ และย่อย

3) จัดหมวดหมู่ประเด็นคำถามตามผู้ที่จะให้ข้อมูล

4) กำหนดชนิดและรูปแบบของเครื่องมือ และผู้ที่จะให้ข้อมูล

5) สร้างเป็นแบบวัด จำนวน 5 ฉบับ ประเด็นคำถามในการประชุมกลุ่มย่อย 1 ชุด

6) นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้ที่ศูนย์ฯ พัฒนาโครงการหลวงอ่างขา เพื่อ
ดูความชัดเจน ความครอบคลุมของข้อคำถาม รวมทั้งปัญหาอุปสรรคในการใช้แบบวัด

7) ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือ และจัดทำเป็นแบบวัดฉบับสมบูรณ์

3.3 การสร้างเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมิน

3.3.1 กำหนดตัวบ่งชี้คุณภาพของการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง ในด้านของบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิตหรือผลลัพธ์

3.3.2 กำหนดเกณฑ์ชี้วัดในแต่ละตัวบ่งชี้

3.3.3 สร้างเป็นเกณฑ์ในการประเมิน

3.3.4 ทดลองใช้เกณฑ์ที่สร้างขึ้นกับข้อมูลจริงที่รวบรวมได้จากการทดลองใช้เครื่องมือที่
ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอ่างขา

3.3.5 ปรับปรุงเกณฑ์ให้สามารถใช้ได้ และเหมาะสมกับข้อมูลจริงที่เก็บรวบรวมมา

3.3.6 จัดทำเป็นเกณฑ์ที่สมบูรณ์

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4.1 เก็บข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ แบบสังเกตการณ์ และแบบสอบถาม

ผู้วิจัยพร้อมด้วยผู้ช่วยนักวิจัยได้ลงพื้นที่ไปเก็บข้อมูลจากศูนย์ฯ พัฒนาโครงการหลวงทั้ง 36 แห่ง โดยมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.4.1.1 มีหนังสือไปยังศูนย์ฯ พัฒนาโครงการหลวง เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมทั้งนัดหมายเวลาที่จะไปสัมภาษณ์หัวหน้าศูนย์ฯ และเก็บข้อมูลในส่วนที่เป็นแบบสอบถาม

3.4.1.2 ผู้วิจัยพร้อมด้วยผู้ช่วยนักวิจัยเดินทางไปสัมภาษณ์หัวหน้าศูนย์ฯ ตามที่นัดหมาย พร้อมทั้งเก็บข้อมูลในส่วนที่เป็นการสังเกตการณ์ แบบสอบถามเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวประจำศูนย์ฯ แบบสอบถามชุมชน และแบบสอบถามนักท่องเที่ยว ถ้าแบบสอบถามฉบับใดได้มายังไม่ครบก็จะให้ฝากหัวหน้าลงมาที่มูลนิธิโครงการหลวง (กาแล) ในคราวประชุมประจำเดือน

3.4.1.3 ตรวจสอบความสมบูรณ์ ถูกต้อง ครบถ้วนของแบบสอบถาม

3.4.2 เก็บข้อมูลในส่วนที่เป็นการประชุมกลุ่มย่อย (Focus groups discussion)

3.4.2.1 ออกหนังสือเชิญไปยังกลุ่มเป้าหมาย เพื่อนัด วัน เวลา และสถานที่ที่จะประชุมกลุ่มย่อย (วันที่ 19 กรกฎาคม 2549 เวลา 9.00-13.30 น. ณ ห้องประชุมทองกวาว สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่)

3.4.2.2 วันประชุมกลุ่มย่อย ชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการ และการจัดการประชุมกลุ่มย่อยโดยแยกออกเป็นกลุ่มย่อย 3 กลุ่ม ดำเนินประชุมกลุ่มย่อยตามประเด็นคำถามที่กำหนดไว้ โดยการระดมสมองช่วยกันคิด

3.4.2.3 ถอดเทป สรุป และเขียนเป็นรายงาน

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูลและการประเมิน

3.5.1 ข้อมูลส่วนที่เป็นการสัมภาษณ์ การเติมคำหรือข้อความ นำมาวิเคราะห์เนื้อหาจัดเป็นหมวดหมู่

3.5.2 แบบสอบถามที่เป็นแบบมีตัวเลือกให้เลือก วิเคราะห์โดยการหาความถี่ และร้อยละ

3.5.3 แบบสอบถามส่วนที่เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3.5.4 ตรวจสอบความถูกต้อง ความสอดคล้องของข้อมูลระหว่างข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต จากแบบสอบถาม และจากเอกสารรายงานต่าง ๆ ของศูนย์ และมูลนิธิโครงการหลวง

3.5.5 ปรับปรุงข้อมูลให้ถูกต้องตามความเป็นจริง

3.5.6 ทำการประเมิน โดยการนำข้อมูลที่เป็นสภาพจริงมาเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้

3.5.7 เปรียบเทียบระดับคุณภาพ ทางด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต ระหว่าง ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณปี พ.ศ. 2545-2548 ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายหลักที่ใช้งบประมาณปี พ.ศ. 2546-2548 และศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายรอง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved



ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

บทที่ 4

ผลการประเมิน

ผลการศึกษาและประเมิน โครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง จะนำเสนอเป็น 4 ตอน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาและประเมินผลความสำเร็จของการดำเนินงาน โครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง ระหว่างปี พ.ศ. 2545 - 2548

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาศักยภาพ โอกาส และข้อจำกัดในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม ของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงในปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม ของพื้นที่โครงการหลวงภายใต้บริบทของมูลนิธิโครงการหลวงและชุมชน

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะแนวทางจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม ของพื้นที่โครงการหลวงในระยะสั้นและระยะยาว โดยให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ของประเทศ

4.1 ผลการศึกษาและประเมินผลความสำเร็จของการดำเนินงานโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง ระหว่างปี พ.ศ. 2545 - 2548

การศึกษาครั้งนี้ได้ข้อมูลมาจากหลายแหล่ง คือ จากการสัมภาษณ์ประชากรที่เป็นหัวหน้าศูนย์พัฒนาโครงการหลวง จำนวน 36 ศูนย์ ใช้แบบสอบถามถามผู้ให้ข้อมูลหลักจากเจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง จำนวน 36 ศูนย์ ผู้แทนชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ครู ผู้แทนกลุ่มแม่บ้าน ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้แทนอาสาสมัครสาธารณสุข จำนวน 183 คน และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยวจำนวน 225 คน รวมทั้งหมด 480 คน

การประเมินความสำเร็จของการดำเนินงานโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงจะยึดรูปแบบการประเมิน CIP และ SWOT ด้านของบริบท (Context) ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Product) หรือ ผลลัพธ์ (Outcome) รวมทั้งปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน

4.1.1 ผลการศึกษาการดำเนินงานโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง ระหว่างปี พ.ศ. 2545 - 2548

4.1.1.1 ผลการศึกษาของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายหลักที่ได้ รับงบประมาณปี พ.ศ. 2545-2548 จำนวน 11 ศูนย์ มีดังนี้

1) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง

- สภาพทางกายภาพและสังคม

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง ตั้งอยู่ ณ หมู่ที่ 12 ตำบลแม่วีน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ เส้นทางคมนาคมในการเดินทางเป็นถนนลาดยางตลอด จัดอยู่ในระดับสูงสามารถเดินทางได้ 2 เส้นทาง เส้นทางที่ 1 จากตัวเมืองเชียงใหม่ ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 108 สายเชียงใหม่-ฮอด ผ่านอำเภอสันป่าตองตรงไปเลี้ยวขวาเข้าทางหลวงหมายเลข 1009 บ้านขุนกลาง ก่อนถึงกิโลเมตรที่ 31 เลี้ยวขวากลับทางเข้าที่ทำการอุทยานแห่งชาติอินทนนท์ ตรงไปประมาณ 15 กิโลเมตร ถึงศูนย์ฯ รวมระยะทางจากตัวเมืองถึงศูนย์ฯ ประมาณ 106 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางประมาณ 2 ชั่วโมงครึ่ง สภาพของถนนเป็นถนนลาดยางตลอด รถยนต์ รถตู้หรือรถบัสสามารถเข้าได้ถึง ทุกฤดูกาล เส้นทางที่ 2 จากตัวเมืองเชียงใหม่ ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 108 สายเชียงใหม่-ฮอด ผ่านอำเภอหางดง เลี้ยวขวาสวมแยกไปเทศบาลบ้านกาด อำเภอสันป่าตอง ทางหลวงหมายเลข 1013 ประมาณ 47 กิโลเมตร ถึงบ้านห้วยเกียง เลี้ยวซ้ายตรงไป อีกราว 16 กิโลเมตร รวมระยะทางจากตัวเมืองถึงศูนย์ฯ 86 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางประมาณ 2 ชั่วโมงครึ่ง สภาพของถนนลาดยางและถนนลูกรังเป็นบางช่วง นักท่องเที่ยวสามารถใช้รถกระบะ รถโฟร์วีล ไคร์ฟและ Off-Road ได้ และมีความปลอดภัยในการเดินทาง (ความลาดชันหรือความกว้างของถนน) อยู่ในระดับปานกลาง และมีความปลอดภัยมากต่อชีวิตและทรัพย์สินในการเดินทางจัดอยู่ในระดับสูง พื้นที่รับผิดชอบประมาณ 70 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 43,785.48 ไร่ ครอบคลุม 7 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านป่ากล้วย บ้านโป่งลมแรง บ้านขุนวาง บ้านขุนแม่วาก บ้านโป่งน้อยเก่า บ้านโป่งน้อยใหม่ และบ้านห้วยยาว จำนวนประชากรทั้งสิ้นประมาณ 1,700 คน 331 ครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นชนเผ่าม้งและกะเหรี่ยง มีอาชีพเกษตรกรรม

ระหว่างการเดินทางจากตัวเมืองมายังศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง มีจุดท่องเที่ยวประมาณ 3-5 จุด ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง นักท่องเที่ยวสามารถแวะท่องเที่ยวได้ตามเส้นทางอำเภอสันป่าตอง อำเภอแม่วาง และศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์ได้ นอกจากนี้ระหว่างการเดินทางมายังศูนย์ฯ มีกิจกรรมขี่ช้าง ล่องแพลำน้ำแม่วาง ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถแวะ

ชมได้ตลอดลำน้ำแม่วาง เป็นต้น และภูมิทัศน์ข้างทางเป็นป่าเขาที่มีความอุดมสมบูรณ์และสวยงามมากจัดอยู่ในระดับสูง

- การจัดการท่องเที่ยว

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวางจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน และเผยแพร่ผลงาน/กิจกรรมของโครงการหลวง จุดท่องเที่ยวที่สำคัญภายในศูนย์ฯ มีมากกว่า 5 จุด ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง จุดท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย 1) แปลงสาธิตไม้ผลเมืองหนาว ได้แก่ พลับ บ๊วย ท้อ สาลี่ พลัม แคนดารีน และองุ่นไร้เมล็ด 2) โรงเรือนผักเมืองหนาวที่ปลูกทั้งในระบบนอกและในโรงเรือน ได้แก่ หอมญี่ปุ่น ผักกาดหวาน บร็อกโคลี่ และถั่วลันเตาหวาน เป็นต้น 3) ชมแปลงปลูกดอกเบญจมาศนอกฤดูฤดูกาลที่ใหญ่ที่สุดของมูลนิธิโครงการหลวงในช่วงเดือนมีนาคม-พฤศจิกายน 4) ชมแปลงดอกอะกาแพนทัสในช่วงเดือนมีนาคม-มิถุนายน และ 5) ผลผลิตใบชา ชมการแปรรูปเป็นชาเขียวและชาอู่หลงชาจีนที่หน่วยย่อยขุนแม่วก จุดท่องเที่ยวในพื้นที่รอบๆ ศูนย์ฯ มี 2-4 จุด จัดอยู่ในระดับปานกลาง จุดท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญ ประกอบด้วย 1) เส้นทางเดินป่าเพื่อศึกษาธรรมชาติและเรียนรู้พรรณไม้ พืชสมุนไพร และคุณประโยชน์และต่างถิ่น ระยะทางเดินประมาณ 3 กิโลเมตร ใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง 2) เทียน้ำตกผาดำ ห่างจากศูนย์ฯ ประมาณ 2.5 กิโลเมตร ต้องเดินเท้าเข้าไป และน้ำตกสิริรัตน์ ในพื้นที่ของสถานีทดลองเกษตรที่สูงแม่จอนหลวง 3) ชมทุ่งกุหลาบพันปีสีแดงงามสะพรั่งในช่วงเดือนธันวาคม-กุมภาพันธ์ ที่บริเวณ ผาแง่ม ซึ่งเป็นยอดเขาที่มีทิวทัศน์งดงาม จุดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย ชมวิถีชีวิตของชาวเขาเผ่าม้งและกะเหรี่ยง ชมประเพณีกินข้าวใหม่ของเผ่าม้งในเดือนพฤศจิกายน และประเพณี ปีใหม่ม้ง ช่วงปลายเดือนธันวาคมถึงต้นเดือนมกราคม ส่วนเผ่ากะเหรี่ยงมีประเพณีมัดมือในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ตลอดจนสินค้าหัตถกรรมชาวเขา อาทิ จักสาน เครื่องเงิน การทอผ้า การตีมีด เป็นต้น

กิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ และชุมชน ในพื้นที่ ได้มีการจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวมีน้อยกว่า 3 กิจกรรม จัดอยู่ในระดับต่ำ อาทิ 1) การจัดกิจกรรมเดินป่าให้แก่นักท่องเที่ยว และ 2) จัดกิจกรรมการแสดงของชาวกะเหรี่ยงและชาวม้งให้แก่นักท่องเที่ยว เป็นต้น ทั้งนี้จะจัดกิจกรรมขึ้นเฉพาะวันที่มีนักท่องเที่ยวมาเท่านั้น แต่ยังคงมีรูปแบบของกิจกรรมที่มีความแปลกใหม่และน่าสนใจพอสมควร ในส่วนของกิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ ให้ความรู้แก่ชุมชนด้านการท่องเที่ยวมีการจัดกิจกรรม ต่ำกว่า 3 ครั้งต่อปี ซึ่งจัดอยู่ในระดับต่ำ อาทิ กิจกรรมฝึกอบรมไกด์เยาวชนและผู้ใหญ่ของชุมชนทุกปี กิจกรรมอบรมให้ชุมชนเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น และการส่งเสริมให้ชุมชนมีการจัดตั้งกลุ่ม

และคณะกรรมการด้านการท่องเที่ยว โดยมีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน และชุมชนสามารถที่จะบริหารจัดการโดยชุมชนเอง ทั้งการดูแลและจัดการแหล่งท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นบ้านพัก ความสะอาดของชุมชนและการดูแลแหล่งท่องเที่ยว โดยใช้วิธีการขายหุ้นเพื่อนำมาลงทุนซื้ออุปกรณ์ในบ้านพัก ไม่ว่าจะเป็นที่นอน หมอน หรือผ้าห่ม เป็นต้น และปัจจุบันชุมชนให้ความสนใจและเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการจัดการท่องเที่ยวกับศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวางพอสมควร ทั้งการจัดกิจกรรมและการบริหารจัดการ

ด้านสาธารณูปโภคสิ่งอำนวยความสะดวก

ความสะดวกปัจจุบันสถานที่พักภายในศูนย์ฯ มีจำนวน 3 หลัง สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้สูงสุดจำนวน 1-20 คนต่อครั้ง จัดอยู่ในระดับ ปานกลาง และสถานที่พักในบริเวณรอบ ๆ ศูนย์ฯ ซึ่งศูนย์ฯ ดูแลร่วมกับชุมชน จำนวน 1 หลัง 3 ห้องนอนและบ้านพักของชุมชน แบบโฮมสเตย์ จำนวน 2 หลัง



สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ สูงสุดมากกว่า 20 คนต่อครั้ง ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง รวมทั้งพื้นที่สำหรับกางเต็นท์พักแรมทั้งในบริเวณศูนย์ฯและรอบ ๆ นอกจากนี้ร้านอาหารภายในศูนย์ฯ และบริเวณรอบ ๆ ศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้สูงสุดมากกว่า 20 คนต่อครั้ง ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง สำหรับนักท่องเที่ยวที่ประสงค์จะพักค้างคืนต้องสำรองที่พักและอาหารล่วงหน้าก่อนวันเดินทาง ภายในศูนย์ฯ มีห้องสุขาสาธารณะจำนวน 2 ห้อง มีโทรศัพท์สาธารณะจำนวน 1 เครื่อง และมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขอยู่บริเวณรอบ ๆ ศูนย์ฯ แต่ไม่เพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยวซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง แต่ไม่มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย ตลอดจนมีไฟฟ้าใช้ที่เพียงพออยู่ในระดับสูง จากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค และสำหรับแหล่งน้ำบริโภคน้ำและอุปโภคมีเพียงพออยู่ในระดับปานกลาง

การติดต่อประสานงานด้านการท่องเที่ยวสามารถติดต่อกับศูนย์ฯ โดยตรง ทั้งทางโทรศัพท์หรือโทรสาร นอกจากนี้สามารถติดต่อผ่านงานฝ่ายส่งเสริมการท่องเที่ยวของมูลนิธิโครงการหลวงเชียงใหม่หรือสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ในส่วนของการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของศูนย์ฯ นั้น มีการประชาสัมพันธ์ผ่านหน่วยงานของกรมป่าไม้ แผ่นพับแนะนำโครงการท่องเที่ยวของกลุ่มศูนย์ฯ แผ่นพับแนะนำของศูนย์ฯ พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง การขยายผลของบริษัททัวร์ และการบอกต่อปากต่อปากของนักท่องเที่ยว รวมถึงการค้นหาข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ต <http://www.doikhom.com>

ผลการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง พบว่า จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมศูนย์ฯ ในปี พ.ศ. 2545-2548 มีจำนวนเฉลี่ยประมาณ 5,000 คน/ปี คือ ในปี พ.ศ. 2545-2546 ยังไม่มีนักท่องเที่ยวมายังศูนย์ฯ ปี พ.ศ. 2547 มีนักท่องเที่ยวจำนวน 5,745 คน และ 3,946 คนในปี พ.ศ. 2548 โดยช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวมามากที่สุด คือ ช่วงฤดูหนาว โดยเฉพาะเดือนพฤศจิกายน - มีนาคม ส่วนนักท่องเที่ยวเข้าพักภายในศูนย์ฯ ปี พ.ศ. 2545 - 2548 มีจำนวนเฉลี่ย 125 คนต่อปี คือ ในปี พ.ศ. 2545 - 2546 ยังไม่มีนักท่องเที่ยวเข้าพักในที่พักของศูนย์ฯ ในปี พ.ศ. 2547 มีนักท่องเที่ยวเข้าพักจำนวน 250 คน และ 200 คนในปี พ.ศ. 2548 ทั้งนี้รายได้จากการเข้าพักของนักท่องเที่ยวทางชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการ

การจัดการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมลพิษทางเสียง อากาศ และน้ำ ในระดับที่สูงจนน่าเป็นห่วง และโดยพื้นฐานของชนเผ่ากะเหรี่ยงเป็นชนเผ่าในพื้นที่มีจิตสำนึกของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอยู่แล้วเป็นทุนเดิม แม้ว่าการท่องเที่ยวจะส่งผลให้มีขยะเพิ่มขึ้น แต่ทางศูนย์ฯ และชุมชนได้มีการเตรียมความพร้อม โดยการเตรียมถังขยะรองรับขยะที่อาจเพิ่มจึ้น รวมทั้งในช่วงที่มีนักท่องเที่ยวมากทำให้เกิดการจราจรคับคั่ง ทางชุมชนได้มีการจัดตั้งด่านอำนวยความสะดวกและแนะนำมาไม่ขับ จากการดำเนินงานที่ผ่านมาชาวบ้านมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง เนื่องจากการท่องเที่ยวทำให้ชาวบ้านมีรายได้เสริม ซึ่งช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้ในระดับหนึ่ง เนื่องจากผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ส่วนใหญ่ คือ ร้านค้าที่ขายของให้กับนักท่องเที่ยวเท่านั้น อย่างไรก็ตามยังคงมีความพยายามในการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ต่อไป โดยสรุปผลการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ บรรลุวัตถุประสงค์เพียงบางส่วน

ปัญหาและอุปสรรคของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวางในการจัดการการท่องเที่ยว จากการดำเนินงานที่ผ่านมาสามารถจำแนกปัญหาและอุปสรรค ดังนี้ (1) ส่วนกลางไม่มีงบประมาณที่ชัดเจน มีนโยบายการสั่งการมากเกินไป และควรลงพื้นที่เพื่อให้คำแนะนำมากกว่าการดำเนิน โดยปราศจากคำแนะนำในการพัฒนา (2) เจ้าหน้าที่ท่องเที่ยว ไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควร อาทิ ค่าใช้จ่ายในการออกพื้นที่เพื่อประสานงานกับชุมชน การขาดความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง ภารกิจอื่น ๆ มีมากไม่ว่าจะเป็นการประชุมหรืองานต่าง ๆ ภายในศูนย์ฯ (3) ชุมชนได้รับการสนับสนุนองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการไม่เพียงพอ (4) ระยะทางการเดินทางมายังศูนย์ฯ ค่อนข้างไกล

กล่าวโดยสรุป สิ่งที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการเที่ยวชมศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง คือ การได้รับความรู้ในกระบวนการผลิตพืชผักและไม้ดอก และได้รับความ

บันเทิงใจจากการเที่ยวชมธรรมชาติ และสัมผัสแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่าม้งและกะเหรี่ยง

2) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่

- สภาพทางกายภาพและสังคม



ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ ตั้งอยู่ ณ หมู่ที่ 6 ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ประมาณ 38 กิโลเมตร โดยใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 107 สายเชียงใหม่-ฝาง เมื่อเดินทางถึงอำเภอแมริม กม.17 เลี้ยวซ้ายตรงไปตามทางหลวงหมายเลข 1096 ถนนแมริม-สะเมิง ระยะทาง 15-16 กิโลเมตร ถึงวัด โป่งแยงนอก เลี้ยวซ้าย

3 กิโลเมตร ถึงที่ทำการศูนย์ฯ โดยใช้เวลาเดินทางประมาณ 40 นาที เส้นทางคมนาคมในการเดินทางเป็นถนนลาดยางเป็นบางช่วงและเป็นถนนดินลูกรัง สามารถใช้รถยนต์ได้ทุกประเภทแต่รถตู้สามารถเข้าถึงได้ในหน้าแล้ง จัดอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นเส้นทางบางหมู่บ้านต้องใช้รถโฟร์วีลไคร์ฟในฤดูฝน มีความปลอดภัยมากในการเดินทาง (ความลาดชันหรือความกว้างของถนน) ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง และมีความปลอดภัยมากในชีวิตและทรัพย์สินในการเดินทางจัดอยู่ในระดับสูง พื้นที่รับผิดชอบประมาณ 23.59 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 14,743 ไร่ ครอบคลุม 4 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านแม่สาใหม่ บ้านแม่สาน้อย บ้านม่วงคำ และบ้านกองแหะ มีประชากรทั้งสิ้นประมาณ 3,526 คน 510 ครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นชนเผ่าม้ง และคนพื้นเมือง มีอาชีพด้านเกษตรกรรม

ระหว่างเส้นทางจากตัวเมืองเชียงใหม่ถึงศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ มีจุดท่องเที่ยวมากกว่า 5 จุดซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง จุดท่องเที่ยวสำคัญ ได้แก่ 1) สวนกล้วยไม้ 2) การแสดงโชว์ของสัตว์ต่างๆ อาทิ สุนัข ถึง เป็นต้น 3) กิจกรรมตามจุดต่างๆ เช่น รถแข่ง การปีนเขา เป็นต้น 4) ปางช้างแม่สา 5) น้ำตกแม่สา และ 6) วัดโป่งแยงเฉลิมพระเกียรติ เป็นต้น และ ความสวยงามของภูมิทัศน์ข้างทางเป็นป่าเขาที่มีความสมบูรณ์และสวยงามมากซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง



- การจัดการท่องเที่ยว

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ผลงานกิจกรรมของศูนย์ฯ นำเสนอเส้นทาง การท่องเที่ยวที่สวยงามเหมาะสมแก่การพักผ่อนและเผยแพร่วิถีชีวิตของชุมชนชาวเขา จุดท่องเที่ยว ที่สำคัญภายในศูนย์ฯ มี 3-5 จุด ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง จุดท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย 1) ชมแปลงทดสอบและสาธิตพืชผักเมืองหนาว ได้แก่ผักกาดหอมห่อ ข้าวโพดหวานสองสี และ เบบี้แครอท เป็นต้น 2) ชมแปลงปลูกพริกหวานระบบไร้ดิน (Hydroponics) 3) แปลงวิจัยไม้ดอก เมืองหนาว และสวนกล้วยไม้ 4) ชมสวนลิ้นจี่ที่ปลูกลดหลั่นกันตามความลาดชันของไหล่เขา เป็นต้น จุดท่องเที่ยวในพื้นที่รอบๆ ศูนย์ฯ มีมากกว่า 4 จุด ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง จุดท่องเที่ยว เชิงนิเวศที่สำคัญ ประกอบด้วย 1) เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติคอยผาผ่องผากล่อง ระยะทาง ประมาณ 1.5 กิโลเมตรที่มีตำนานเล่าขานถึงขบวนแห่ศพขุนหลวงวิลังคะ มาตามสันเขาคอย ผุเทพ-คอยปุย เมื่อขบวนแห่แตกขบวนได้ทิ้งเครื่องดนตรีที่ใช้ในการแห่ศพไว้ ปัจจุบันจึงเห็น ก้อนหินมีลักษณะคล้าย กลอง และฉาบ ตลอดเส้นทางมีธรรมชาติสวยงาม มีพืชพรรณดอกไม้ ต่างๆ เช่น กล้วยไม้ ลิลลี่ป่า กุหลาบพันปี เป็นต้น และสัตว์ต่างๆ รวมทั้งจุดชมวิวที่สวยงาม 2) เส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าดั่งแข็ง ระยะทางประมาณ 3 กิโลเมตร และระหว่างทางมีพันธุ์ไม้ป่า เช่น หวาย ไม้สน ป่าไผ่ และมีร่องรอยของสัตว์ป่าให้เห็นตลอดทาง 3) ถ้ำธาตุ เป็นถ้ำหินปูน ขนาดเล็ก มีตำนานเกี่ยวกับลำแสงประหลาดเชื่อกันว่าเป็น “ธาตุ” (พระธาตุ) เป็นต้น จุดท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1) ชมวิถีชีวิตของชาวม้ง ที่หมู่บ้านม้งแม่สาใหม่ซึ่งเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ ยังคงมีวิถีชีวิตแบบเก่าให้เห็น เช่น การทำข้าวซ้อมมือ การละเล่น เครื่องมือยั้งชีพ และ หัตถกรรมต่างๆ 2) ชมอาคารวัฒนธรรมชุมชนที่บ้านแม่สาใหม่ จัดแสดงภาพประวัติหมู่บ้าน มีเครื่องมือในการทำผ้าใยเกัญขง และแสดงวิธีการทอ 3) ชมประเพณีปีใหม่ (เทศกาลกินวอ) ในช่วงเดือนธันวาคม มีการแต่งตัวประจำเผ่าใส่เครื่องประดับที่สวยงาม มีการเล่นลูกข่าง และการ โยนลูกข่าง (ลูกบอลผ้า) ของหนุ่มสาว เป็นต้น

กิจกรรมที่ทางศูนย์ฯและชุมชนในพื้นที่ได้มีการจัดกิจกรรมให้ นักท่องเที่ยวมี 2-5 กิจกรรม จัดอยู่ในระดับปานกลาง อาทิ 1) จัดกิจกรรมการแสดงของชาวม้งให้ แก่นักท่องเที่ยว 2) การจัดกิจกรรมเดินป่าให้แก่นักท่องเที่ยว 3) การจัดกิจกรรมแสดงวิธีการทอผ้า 4) การจัดกิจกรรมแสดงการละเล่นของเด็กชาวม้ง เป็นต้น รูปแบบของกิจกรรมมีความแปลกใหม่ และน่าสนใจพอสมควร และจะจัดกิจกรรมเฉพาะวันที่มีนักท่องเที่ยว ในส่วนของกิจกรรมที่ทาง ศูนย์ฯให้ความรู้แก่ชุมชนด้านการท่องเที่ยวมีการจัดกิจกรรม มีตั้งแต่ 5 ครั้งขึ้นไปต่อปี ซึ่งจัดอยู่ใน ระดับสูง โดยมีการจัดส่งเจ้าหน้าที่ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่เข้ารับการอบรมที่ส่วน

กลางและนำมาถ่ายทอดสู่ชุมชน เพื่อให้เข้าใจและดำเนินงานในทิศทางเดียวกัน ที่ผ่านมามหาวิทยาลัยได้อบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ซึ่งสามารถนำนักท่องเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ อธิบายวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณีวัฒนธรรม และมีรายได้เพิ่มขึ้น ในการอบรมด้านต่าง ๆ ของศูนย์ฯ ได้สอดแทรกความรู้และปลูกจิตสำนึกในเรื่องการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลลัพธ์ที่ได้เป็นที่น่าพึงพอใจชุมชนเข้าใจและให้ความสำคัญมากขึ้น ทั้งในด้านการจัดกิจกรรม และบริหารจัดการโดยชุมชนเอง รวมทั้งชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น มีการบริการยานพาหนะนำเที่ยว อุปกรณ์การเดินป่า มัคคุเทศก์ท้องถิ่น และการจำหน่ายสินค้าชุมชนให้แก่นักท่องเที่ยว



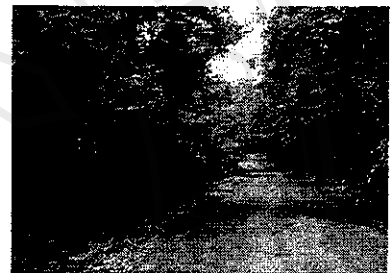
ด้านสาธารณูปโภคปัจจุบันภายในศูนย์ฯ มีที่พัก จำนวน 1 หลัง สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้สูงสุดมากกว่า 20 คนต่อครั้ง ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง และที่พักในบริเวณ รอบ ๆ ศูนย์ฯ 1 หลัง และบ้านพักแบบโฮมสเตย์ จำนวน 10 หลัง สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มากกว่า 20 คนต่อครั้ง ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง

รวมทั้งพื้นที่สำหรับกางเต็นท์พักแรมทั้งในบริเวณศูนย์ฯ และรอบ ๆ ศูนย์ฯ และภายในศูนย์ฯ ไม่มีร้านอาหารแต่ศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้สูงสุด 1-20 คนต่อครั้ง จัดอยู่ในระดับปานกลาง แต่มีร้านอาหารอยู่รอบ ๆ บริเวณศูนย์ฯ ซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มากกว่า 20 คน สำหรับนักท่องเที่ยวที่ประสงค์จะพักค้างคืนต้องสำรองที่พัก อาหารและการแสดงล่วงหน้าก่อนวันเดินทาง ส่วนภายในศูนย์ฯ มีห้องสุขาสาธารณะ จำนวน 7 ห้อง มีเพียงพอต่อการให้บริการซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง และไม่มีโทรศัพท์ภายในศูนย์ฯ แต่มีการบริการระบบโทรศัพท์เคลื่อนที่รองรับได้ทุกระบบ มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุข/สถานีอนามัยตั้งอยู่ใกล้บริเวณศูนย์ฯ ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง ภายในศูนย์ฯ ไม่มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยจัดอยู่ในระดับต่ำ มีการใช้ไฟฟ้าจากส่วนภูมิภาคที่เพียงพอซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง และแหล่งน้ำเพื่อการบริโภคและอุปโภคมีเพียงพอ จากประปาภูเขาแต่ไม่เพียงพอในหน้าแล้ง



การติดต่อประสานงานด้านการท่องเที่ยวสามารถติดต่อได้ กับศูนย์ฯ โดยตรง ทั้งทางโทรศัพท์หรือโทรสาร และสามารถติดต่อผ่านงานฝ่ายส่งเสริมการท่องเที่ยวของมูลนิธิโครงการหลวงหรือสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนการประชาสัมพันธ์ของศูนย์ฯ มีการประชาสัมพันธ์ผ่านหน่วยงานของกรมป่าไม้ แผ่นพับ โบรชัวร์ วิทยุ วารสารโครงการ และ Internet เป็นต้น

ผลการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวพบว่า ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ มีนักท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2547 จำนวน 12,500 คน และในปี พ.ศ. 2548 มีจำนวนนักท่องเที่ยวจำนวน 13,084 คน โดยส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ จะเห็นว่าจำนวนนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ชาวบ้านมีความพึงพอใจอย่างมากต่อการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่เนื่องจากสามารถสร้างรายได้ให้ชุมชนได้ จากการดูแลบ้านพักนักท่องเที่ยว การนำเที่ยวชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านเผ่าม้งและศึกษา โดยชาวบ้านในพื้นที่ยังมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในระดับมาก ซึ่งสามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและแก้ไขปัญหาความยากจนให้กับชาวบ้านได้ระดับหนึ่ง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการจัดการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ สามารถดำเนินการได้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ของชาวบ้าน ตลอดจนไม่ก่อให้เกิดมลพิษทางเสียง อากาศ และน้ำ ในระดับที่ร้ายแรง หรือเป็นอันตรายต่อชุมชน



ปัญหา / อุปสรรค และข้อจำกัดในการพัฒนาการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ได้แก่ การขาดงบประมาณในการปรับปรุงทัศนียภาพของนักท่องเที่ยว ปริมาณขยะที่มากขึ้น และขาดการจัดการ ขาดจุดเด่นในแหล่งท่องเที่ยวตลอดจนบุคลากรไม่เพียงพอ โดยเฉพาะในฤดูกาลท่องเที่ยว สิ่งนี้นักท่องเที่ยวได้รับจากการเดินทางมาท่องเที่ยวศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ คือ ได้รับความรู้และความบันเทิงใจ

สำหรับแนวทางการปรับปรุงการจัดการท่องเที่ยวของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ คือ การทำบ่อเก็บน้ำสำหรับให้นักท่องเที่ยวใช้อย่างเพียงพอ กำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีความน่าสนใจมากขึ้น เช่น Home Stay ศึกษาความเป็นอยู่ของชาวเขา/ การจัดแปลงสาธิตเกษตรให้นักท่องเที่ยวได้ปฏิบัติ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและให้ความรู้ในเรื่องการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

3) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์

- สภาพทางกายภาพและสังคม

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์ ตั้งอยู่ ณ หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านจันทร์ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ การเดินทางสามารถเดินทางโดยมี 2 เส้นทาง เส้นทางที่ 1 จากตัวเมืองเชียงใหม่ไปตามทางหลวงหมายเลข 107 สายเชียงใหม่-ฝาง ถึงสามแยกบ้านแม่มาลัยเลียวซ้ายเข้าสู่เส้นทางหมายเลข 1095 สายแม่มาลัย-ป่าตอง ถึงสามแยกบ้านท่าป่าตองเลียวซ้ายเข้าสู่เส้นทาง

หมายเลข 1265 จนถึงบ้านวัดจันทร์ รวมระยะทางประมาณ 165 กิโลเมตร และเส้นทางที่ 2 ไปตามทางหลวงหมายเลข 107 สายเชียงใหม่-ฝาง มุ่งหน้าอำเภอแม่ริมเป็นระยะทาง 22 กิโลเมตร เลี้ยวซ้ายที่อำเภอแม่ริมทางเข้าทางหลวงหมายเลข 1096 สายแม่ริม-สะเมิง ผ่านอำเภอสะเมิง ผ่านบ้านบ่อแก้วไปยังศูนย์ฯ วัดจันทร์ ระยะทางประมาณ 147 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางประมาณ 4 ชั่วโมง เส้นทางคมนาคมไม่มีความสะดวก เป็นถนนลาดยางเป็นบางช่วงและเป็นถนนลูกรัง และดินแดง รถตู้ไม่สามารถเข้าได้ในฤดูฝนแต่สามารถเข้าถึงได้ในหน้าแล้ง จัดอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ทั้ง 2 เส้นทางนักท่องเที่ยวสามารถใช้รถยนต์ได้ทุกประเภท แต่ในช่วงฤดูฝนควรใช้รถโฟร์วีลไคร์ฟ ความปลอดภัยในการเดินทาง (ความลาดชันหรือความกว้างของถนน) จัดอยู่ในระดับปานกลาง และความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินในการเดินทางจัดอยู่ในระดับสูง พื้นที่รับผิดชอบครอบคลุม 19 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านโป่งขาว บ้านห้วยฮ่อม บ้านคอยตุ่ง บ้านห้วยครก บ้านสันม่วง บ้านหนองแดง บ้านจันทร์ บ้านใหม่ อ.อ.ป บ้านเด่น บ้านหนองฯ บ้านแจ่มน้อย บ้านห้วยบง บ้านใหม่พัฒนา บ้านกิวโป่ง บ้านแจ่มหลวง บ้านนาเกลือหอย บ้านแม่ลาอุป บ้านห้วยยาโน และบ้านห้วยยาใต้ มีประชากรทั้งสิ้นประมาณ 5,170 คน 884 ครัวเรือน เป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง มีอาชีพด้านเกษตรกรรม

ระหว่างการเดินทางจากตัวเมืองมายังศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์มีจุดท่องเที่ยว 3-5 จุดซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง นักท่องเที่ยวสามารถแวะท่องเที่ยวได้ตามเส้นทางอำเภอแม่แจ่ม นอกจากนี้ระหว่างการเดินทางมายังศูนย์ฯ มีป่าสนธรรมชาติที่นักท่องเที่ยวสามารถแวะชมได้ และยังมีแปลงเกษตรของเกษตรกรในโครงการอีกด้วย และระหว่างเส้นทางมีความสวยงามของภูมิทัศน์ข้างทางเป็นป่าเขาที่มีความอุดมสมบูรณ์และสวยงามมากจัดอยู่ในระดับสูง

- การจัดการท่องเที่ยว

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์ จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรนิเวศ และวัฒนธรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน เผยแพร่ผลงาน/กิจกรรมของโครงการ เผยแพร่ผลวิถีชีวิตของชุมชนชาวเขา และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับการพักผ่อน จุดท่องเที่ยวที่สำคัญภายในศูนย์ฯ มี 3-5 จุด จัดอยู่ในระดับปานกลาง จุดท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย 1) ชมแปลงผักผลไม้ อาทิ พักทองญี่ปุ่น สาลี่ พลับ พลัม บ๊วย เป็นต้น 2) ชมป่าสนธรรมชาติ ซึ่งเป็นจุดเด่นของศูนย์ฯ มีผืนป่าสนธรรมชาติที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย โดยนักท่องเที่ยวสามารถเดินป่าชมธรรมชาติของป่าสน 3) ชมแปลงไม้ดอก และ 4) ชมฟาร์มเลี้ยงสัตว์ตัวอย่างของศูนย์ฯ อาทิ กวาง แพะ แกะ วัว เป็ด หมูป่า เป็นต้น จุดท่องเที่ยวในพื้นที่บริเวณรอบๆ ศูนย์ฯ มีมากกว่า 4 จุด ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง จุดท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย 1) จุดชมวิวทะเลหมอก ห่างจากศูนย์ฯ ประมาณ 3 กิโลเมตร จะมีหมอกมากในช่วงเดือนพฤศจิกายน-

มกราคม 2) น้ำตกห้วยห้อม เป็นต้นน้ำของลำน้ำแม่แจ่มและแม่น้ำปาย 3) อ่างเก็บน้ำของกรมชลประทาน รอบๆ เป็นป่าสนเหมาะสำหรับการมาพักผ่อน และตกปลา 4) ชมดอกไม้ป่าตามฤดูกาล อาทิ เอื้องสายน้ำผึ้ง เอื้องแซะ เอื้องกิ่งคำ ในฤดูหนาว และดอกกระเจียวในฤดูฝน 5) เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ มี 2 เส้นทาง คือ บริเวณด้านหลังศูนย์ฯ ระยะทาง 2 กิโลเมตร ลักษณะป่าเป็นสนสามใบ และเส้นทางบริเวณฟาร์มห้วยงู ระยะทาง 1.5 กิโลเมตร ลักษณะเป็นสนสองใบ เป็นต้น จุดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1) ชมวิถีชีวิตของชนเผ่ากะเหรี่ยง 2) วัดจันทร์ ซึ่งเป็นวัดเก่าที่ครูบาศรีวิชัยได้มาปฏิสังขรณ์ ภายในวัดมีสิ่งที่น่าสนใจคือ พระเจดีย์โบสถ์ใ้ส่วนตาดำ และที่ประดิษฐานของพระสิงห์เก่าแก่อายุกว่า 1,300 ปี 3) ศูนย์พัฒนาศิลปาชีพ ศูนย์แสดงวัฒนธรรมประเพณี บ้านวัดจันทร์ เป็นสถานที่ฝึกสอน และพัฒนาฝีมือให้สตรีกะเหรี่ยง ทั้งการทอผ้าพื้นเมือง ย้อมสี ผ้ามัดหมี่ และผ้ายกดอก 4) ชมพระราชอุโบสถ 3 องค์ อยู่ในวัด 1 องค์ บนดอย 1 องค์ และในหมู่บ้าน 1 องค์ ตั้งอยู่ในแนวเดียวกัน เป็นต้น

กิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ ได้จัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวมีนี่ยอกว่า 3 กิจกรรม ซึ่งจัดอยู่ในระดับต่ำ อาทิ มีการจัดกิจกรรมการเดินป่าศึกษาธรรมชาติและกิจกรรมรถวิบาก เป็นต้น แต่รูปแบบของกิจกรรมมีความแปลกใหม่หรือน่าสนใจพอสมควร และจัดกิจกรรมขึ้นเฉพาะในวันที่มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมศูนย์ฯ เท่านั้น ส่วนกิจกรรมที่ทางชุมชนได้มี การจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวมี 2-4 กิจกรรม มีรูปแบบกิจกรรมที่มีความแปลกใหม่และน่าสนใจพอสมควร และจัดกิจกรรมเฉพาะวันที่มีนักท่องเที่ยวเช่นเดียวกัน ประกอบด้วย 1) กิจกรรมการแสดงของชาวกระเหรี่ยง 2) กิจกรรมชมผลิตภัณฑ์สินค้าหัตถกรรม ได้แก่ การทอผ้า งานจักสาน การตีมีดที่บ้านห้วยล้อม 3) ชมผลิตภัณฑ์ สินค้าผลิตภัณฑ์แปรรูป เช่น หน่อไม้ดอง ข้าวเกรียบ ฟักทอง ผลไม้ดอง และยาสมุนไพร เป็นต้น ทั้งนี้กิจกรรมที่จัดขึ้นอยู่ด้วยความต้องการของนักท่องเที่ยว ส่วนกิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ ให้ความรู้แก่ชุมชนด้านการท่องเที่ยวต่ำกว่า 3 ครั้งต่อปี จัดอยู่ในระดับปานกลาง อาทิ การจัดกิจกรรมฝึกอบรมให้ความรู้ในด้านการท่องเที่ยวและการจัดกิจกรรมให้แก่นักท่องเที่ยวโดยความร่วมมือของศูนย์ฯ กับชุมชน มีการจัดตั้งกลุ่มและคณะกรรมการด้านการท่องเที่ยว รวมทั้งมีการวางแผนจัดกิจกรรมและบริหารจัดการโดยชุมชนเอง การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านวัดจันทร์ในด้านการท่องเที่ยวกับศูนย์พัฒนา โครงการหลวงวัดจันทร์ พบว่า ชุมชนให้ความสนใจและเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการมากขึ้น

ด้านสาธารณูปโภคสิ่งอำนวยความสะดวกปัจจุบันที่พักภายในศูนย์ฯ และที่พักรอบๆ บริเวณศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มากกว่า 20 คนต่อครั้ง ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง และมีลานกางเต็นท์ทั้งในบริเวณศูนย์ฯและรอบๆ คือ องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้และโรงเรียน โดยภายในศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้สูงสุด 100 คน และพื้นที่รอบศูนย์ฯ อีก 60 คน

นอกจากนี้ร้านอาหารบริการ ภายในศูนย์ฯ และร้านอาหารภายในชุมชนรอบๆ ศูนย์ฯ สามารถบริการนักท่องเที่ยวได้สูงสุดมากกว่า 20 คน ภายในศูนย์ฯ มีห้องสุขาสาธารณะไว้บริการ นักท่องเที่ยวจำนวน 6 ห้องแต่ไม่เพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยว ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง และภายในศูนย์ฯ มีโทรศัพท์สาธารณะ จำนวน 1 เครื่อง ซึ่งไม่เพียงพอต่อความต้องการจัดอยู่ในระดับปานกลาง มีเจ้าหน้าที่ให้บริการด้านสาธารณสุขแต่ไม่เพียงพอซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยจำนวน 1 คน แต่ไม่เพียงพอจัดอยู่ในระดับปานกลาง มีไฟฟ้าใช้เพียงพอซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง และแหล่งน้ำเพื่อการบริโภคและอุปโภค มีทั้งน้ำประปาและน้ำลำห้วยธรรมชาติแต่มีปัญหาขาดแคลนน้ำใช้ไม่เพียงพอในฤดูแล้ง

การติดต่อประสานงานด้านการท่องเที่ยวของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง วัดจันทร์ สามารถติดต่อกับศูนย์ฯ โดยตรงผ่านทางโทรศัพท์หรือโทรสาร ในส่วนของการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของศูนย์ฯ นั้น มีการประชาสัมพันธ์ผ่านหน่วยงานของกรมป่าไม้ แผ่นพับแนะนำโครงการท่องเที่ยวของกลุ่มศูนย์ฯ แผ่นพับแนะนำของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง วัดจันทร์ การขยายผลของบริษัททัวร์ และการบอกต่อปากต่อปากของนักท่องเที่ยว

ด้านผลการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง วัดจันทร์ พบว่า มีนักท่องเที่ยวโดยเฉลี่ยประมาณปีละ 2,500 คน โดยจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมศูนย์ฯ ในปี พ.ศ. 2547 มีนักท่องเที่ยวจำนวน 2,556 คน และ 2,500 คนในปี 2548 โดยช่วงเวลาที่มียกนักท่องเที่ยวสูงสุด คือ ช่วงเดือนธันวาคม ผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ เป็นไปในทางบวกต่อชุมชน กล่าวคือชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากนักท่องเที่ยว แต่ถือว่ายังประสบความสำเร็จในระดับปานกลาง เนื่องจากผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวยังไม่ทั่วถึง ทำให้ชาวบ้านบางส่วนมีความพึงพอใจต่อการจัดการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ในระดับปานกลาง อย่างไรก็ตามการจัดการท่องเที่ยวไม่ได้ส่งผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และต่อวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม นอกจากนี้การจัดการท่องเที่ยวยังช่วยส่งเสริมให้ชุมชนเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้นอีกด้วย

ปัญหาและอุปสรรคของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์ในการจัดการการท่องเที่ยวจากการดำเนินงานที่ผ่านมาสามารถจำแนกปัญหาและอุปสรรค ดังนี้ 1) ส่วนกลางไม่มีงบประมาณที่ชัดเจน มีนโยบายการสั่งการมากเกินไป และควรลงพื้นที่เพื่อให้คำแนะนำมากกว่าการดำเนินโดยปราศจากคำแนะนำในการพัฒนา 2) เจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควร อาทิ ค่าใช้จ่ายในการออกพื้นที่เพื่อประสานงานกับชุมชน การขาดความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง ภารกิจอื่นๆ มีมาก ไม่ว่าจะเป็นการประชุมหรืองานต่างๆ ภายในศูนย์ฯ

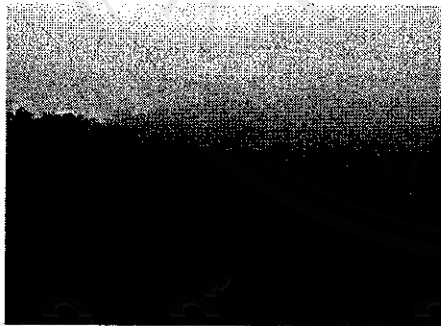
3) ชุมชนได้รับการสนับสนุนองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการไม่เพียงพอ 4) ระยะทางในการเดินทางมายังศูนย์ฯ ค่อนข้างไกล

กล่าวโดยสรุปสิ่งที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการเที่ยวชมศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์ คือ การได้รับความรู้ในกระบวนการผลิตพืชผักและไม้ดอก และได้รับความบันเทิงใจจากการเที่ยวชมป่าสนธรรมชาติผืนที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไทย และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมธรรมชาติโบราณอันเก่าแก่บริเวณรอบๆ ศูนย์ฯ

4) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย

- สภาพทางกายภาพและสังคม

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย ตั้งอยู่ ณ หมู่ที่ 7 ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ ประมาณ 39 กิโลเมตร โดยใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 107 สายเชียงใหม่-ฝาง เมื่อเดินทางถึงอำเภอแม่ริมบริเวณ กิโลเมตร 17 เลี้ยวซ้ายเข้าทางหลวงหมายเลข 1096 สายแม่ริม - สะเมิง ถึง กม. 15 เลี้ยวขวาที่บ้าน โป่งแยงไปอีกประมาณ 6 กิโลเมตร ใช้ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 45 นาที เส้นทางคมนาคมเป็นถนนลาดยางตลอด รถยนต์ รถตู้สามารถเดินทางเข้าถึงพื้นที่ได้อย่างสะดวก ทุกฤดูกาล ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง และมีความปลอดภัยในการเดินทาง (ความลาดชันหรือความกว้างของถนน) อยู่ในระดับสูง รวมทั้งมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในเดินทางอยู่ในระดับสูง ในบริเวณศูนย์ฯ



มีพื้นที่ประมาณ 21.17 ตารางกิโลเมตร หรือ 13,231 ไร่ ครอบคลุม 5 หมู่บ้าน คือ บ้านหนองหอยเก่า บ้านหนองหอยใหม่ บ้านแม่จิ บ้านปางไฮ และบ้านสามหลัง มีประชากรทั้งสิ้นประมาณ 2,880 คน 448 ครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นชนเผ่าม้ง และคนพื้นเมือง โดยมีลีซอ จีนฮ่อ เข้า อาศัยอยู่บ้าง อาชีพในชุมชนยังคงยึด

อาชีพด้านเกษตรกรรม

ระหว่างเส้นทางจากตัวเมืองเชียงใหม่ ถึงศูนย์ฯ มีจุดท่องเที่ยวมากกว่า 5 จุด ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง ผ่านจุดท่องเที่ยวมากมาย เนื่องจากเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดเชียงใหม่ที่รู้จักกัน โดยทั่วไป ประกอบด้วย 1) สวนกล้วยไม้ 2) การแสดงของสัตว์ชนิดต่างๆ อาทิ ไชวลิง สุนัข เป็นต้น 3) กิจกรรมตามจุดต่างๆ ตลอดเส้นทาง เช่น การปีนเขา รถม้าแข่ง เป็นต้น 4) น้ำตกแม่สา 5) ปางช้างแม่สา 6) สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ และระหว่างเส้นทางมีความสวยงามของภูมิทัศน์ข้างทางเป็นป่าเขาที่มีความอุดมสมบูรณ์และสวยงามมาก

- การจัดการท่องเที่ยว

ศูนย์โครงการหลวงหนองหอย จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ



และวัฒนธรรม จุดท่องเที่ยวภายในศูนย์ฯ มี 3-5 จุด จัดอยู่ในระดับปานกลาง จุดท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย 1) ชมแปลงปลูกพืชผักผลไม้เมืองหนาว 2) ชมแปลงไม้ดอกเมืองหนาว 3) ชมสวนชาสมุนไพร 4) ชมแปลงผักอินทรีย์ เป็นต้น จุดท่องเที่ยวในพื้นที่รอบ ๆ ศูนย์ฯ มี 2-4 จุด จัดอยู่ในระดับปานกลาง

จุดท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย 1) เส้นทางม่องถ่อง หน้าผาสูง มีตำนานเล่าว่าเป็นที่ฝังศพขุนหลวงวิลังคะ ซึ่งปัจจุบันมีศาลขุนหลวงวิลังคะ และสามารถมองเห็นทิวทัศน์กว้างไกล 2) เส้นทางบ้านสามหลัง ห่างจากศูนย์ฯ 1 กิโลเมตร สามารถมองเห็นทิวทัศน์บ้านม้งแม่สาใหม่ สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ และโป่งแยง 3) เส้นทางบ้านแม่จิ-ปางไฮ ชมการปลูกผักในโรงเรือนของคนเมืองและชาวม้ง และแวะชมน้ำตกวังฮาง และน้ำตกคาดหมอก เป็นต้น จุดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อาทิ ชมวิถีชีวิตของชนเผ่าม้ง เข้า ถีซอ จีนฮ่อ ชมประเพณี วัฒนธรรม ในเทศกาลปีใหม่ม้งในเดือนธันวาคม และประเพณีกินข้าวใหม่ในเดือนพฤศจิกายน เป็นต้น

กิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ จัดให้นักท่องเที่ยวมี 3-5 กิจกรรม จัดอยู่ในระดับปานกลาง ประกอบด้วย 1) กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรชมแปลงสาธิตการปลูกพืชผักผลไม้เมืองหนาวภายในศูนย์ฯ 2) ชมแปลงสาธิตการปลูกผักอินทรีย์ 3) เส้นทางการเดินทางป่าศึกษาธรรมชาติ เป็นต้น ส่วนกิจกรรมที่ชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยวมีความหลากหลายและน่าสนใจพอสมควร อาทิ ชมการแสดงการละเล่นของชนชาวเขาเผ่าต่างๆ เป็นต้น การจัดกิจกรรมจะจัดขึ้นเฉพาะวันที่มีนักท่องเที่ยว ส่วนกิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ ให้ความรู้แก่ชุมชนด้านการท่องเที่ยวมีการจัดกิจกรรม 3-5 ครั้งต่อปี จัดอยู่ในระดับปานกลาง ประกอบด้วย การอบรมให้ความรู้แก่ชุมชนด้านการท่องเที่ยวและการอบรมมัคคุเทศก์ มีการอบรมอย่างต่อเนื่องในการพัฒนางานการท่องเที่ยวของชุมชน เช่น การศึกษาดูงาน จากแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เป็นต้น การประชุมและวางแผนการจัดกิจกรรมบริการนักท่องเที่ยวและการให้ความรู้แก่ชุมชนเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรม ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการส่งเสริมให้ความรู้แก่ชุมชนในด้านการบริหารจัดการในด้านการท่องเที่ยว และการเข้ามามีส่วนร่วมในประเพณีต่างๆ ของชุมชนเพื่อเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ เป็นต้น



ด้านสาธารณูปโภคปัจจุบันที่พักภายในศูนย์ฯ มีจำนวน 1 หลัง 3 ห้องและที่พักรอบ ๆ บริเวณศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้สูงสุด 1-20 คนจัดอยู่ในระดับปานกลางรวมทั้งพื้นที่สำหรับกางเต็นท์ทั้งในบริเวณศูนย์ฯ และรอบ ๆ บริเวณศูนย์ฯ ส่วนร้านอาหารภายในศูนย์ฯ และบริเวณรอบ ๆ ศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ 1-20 คน จัดอยู่ในระดับปานกลางสำหรับนักท่องเที่ยวที่ประสงค์จะพักค้างคืนต้องสำรองที่พัก อาหาร และการแสดงล่วงหน้าก่อนปัจจุบันภายในศูนย์ฯ มีห้องสุขาสาธารณะ จำนวน 2 ห้องซึ่งไม่เพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยวจัดอยู่ในระดับปานกลาง มีโทรศัพท์สาธารณะจำนวน 2 เครื่องแต่ไม่เพียงพอต่อการให้บริการจัดอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ยังมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขไว้บริการนักท่องเที่ยว 2 คน เพียงพอต่อการให้บริการซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย 2 คน ซึ่งเพียงพอในการรับรองนักท่องเที่ยวในกรณีที่มีการเจ็บป่วยฉุกเฉินจัดอยู่ในระดับสูงมีไฟฟ้าใช้จากส่วนภูมิภาคที่เพียงพอจัดอยู่ในระดับสูง และมีแหล่งน้ำเพียงพอทั้งบริโศกและอุปโศก จากประปาภูเขา

การติดต่อประสานงานด้านการท่องเที่ยว สามารถติดต่อกับศูนย์ฯ โดยตรงทั้งทางโทรศัพท์หรือโทรสาร และสามารถติดต่อผ่านงานฝ่ายส่งเสริมการท่องเที่ยวของมูลนิธิโครงการหลวงเชียงใหม่หรือสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ ในส่วนของการประชาสัมพันธ์จะทำงานร่วมกับมูลนิธิโครงการหลวงและสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง

ผลการดำเนินงานการจัดการท่องเที่ยวในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอยพบว่า ในปี พ.ศ. 2546 มีจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าเยี่ยมชมศูนย์ฯ 4,256 คน และในปีพ.ศ. 2548 เพิ่มขึ้นเป็น 5,407 คน โดยรายรับที่ศูนย์ฯ ได้รับจากการท่องเที่ยวโดยเฉลี่ยประมาณ 200,000 บาทต่อปี ปัจจุบันชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยการจัดการแสดงประเพณีวัฒนธรรม และมีรายได้เพิ่มขึ้น สร้างความพึงพอใจให้ชาวบ้านที่ได้รับผลประโยชน์ได้ในระดับหนึ่ง นอกจากนี้พบว่าชาวบ้านมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่การดำเนินงานยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ทั้งหมด เนื่องจากอุปสรรคในการจัดการที่มีหลายขั้นตอน อย่างไรก็ตามการจัดการท่องเที่ยวไม่ได้ส่งผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในทางลบและไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมชุมชน จนถึงระดับที่น่าเป็นห่วงส่วนสิ่งที่นักท่องเที่ยวจะได้รับจากการเดินทางมายังศูนย์ฯ คือ ความรู้และความบันเทิงใจ

ปัญหาและอุปสรรค /ข้อจำกัด ในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ได้แก่ นักท่องเที่ยวจำนวนไม่แน่นอนทำให้ชาวบ้านมีรายได้ไม่สม่ำเสมอ อีกทั้งการบริการนักท่องเที่ยวยังไม่มีระบบ และมาตรฐาน และขาดเจ้าหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง

สำหรับแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ คือ การประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ และมีการกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และนักท่องเที่ยวต้องปฏิบัติตามไม่ขัดกับประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่น

5) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก

- สภาพทางกายภาพและสังคม

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก ตั้งอยู่ ณ หมู่ที่ 7 ตำบลปึงโค้ง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ห่างจากเมืองเชียงใหม่ ประมาณ 95 กิโลเมตร โดยใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 107 สายเชียงใหม่-ฝาง เมื่อเดินทางถึงบริเวณ กม. ที่ 95 ให้เลี้ยวขวา เข้าไปยังที่ตั้งศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก ประมาณ 500 เมตร การเดินทางจากตัวเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ใช้เวลาประมาณ 1.30 – 2 ชั่วโมง เส้นทางคมนาคมเป็นสภาพถนนลาดยางตลอด รถยนต์ รถตู้สามารถเข้าถึงได้สะดวกมากทุกๆ ฤดูกาลจัดอยู่ในระดับสูง มีความปลอดภัยในการเดินทางมาก (ความลาดชันหรือความกว้างของถนน) จัดอยู่ในระดับสูง และมีความปลอดภัยมากในชีวิตและทรัพย์สินในการเดินทางซึ่งอยู่ในระดับสูง พื้นที่เขตรับผิดชอบของบริเวณทั้งหมด 9,218.5 ไร่ ครอบคลุม 1 ตำบล 3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านใหม่สามัคคี บ้านห้วยลึก และบ้านหนองเต่า จำนวนประชากรทั้งสิ้น 1,835 คน 366 ครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นคนพื้นเมือง ชนเผ่ากะเหรี่ยง ม้งและมูเซอแดง มีอาชีพด้านเกษตรกรรม

ระหว่างเส้นทางจากตัวอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ถึงศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก มีจุดท่องเที่ยวมากกว่า 5 จุดซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง จุดท่องเที่ยวที่สำคัญได้แก่ 1) บ้านควายไทย อำเภอแมริม 2) ปางช้างแม่แตง ปางช้างแม่ปิง และปางช้างเชียงดาว 3) ล่องแก่งลำน้ำแม่ต๋าน (ก๊ิดช้าง) 4) ถ้ำเชียงดาว 5) สถูปสมเด็จพระนเรศวรเมืองงาย และ 6) เชียงดาวฮิลล์รีสอร์ท เป็นต้น และระหว่างเส้นทางมีความสวยงามของภูมิทัศน์ข้างทางเป็นป่าเขาที่มีความอุดมสมบูรณ์และสวยงามมาก

- การจัดการท่องเที่ยว

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึกจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม (ชนเผ่า) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน และเผยแพร่ผลงาน/กิจกรรมโครงการหลวง จุดท่องเที่ยวภายในศูนย์ฯ มี 3-5 จุด จัดอยู่ในระดับปานกลาง จุดท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย 1) ชมแปลงสาธิตและวิจัยการปลูกพืชผัก ชนิดต่างๆ ได้แก่ ผักกาดหอมห่อ ผักกาดหอมใบแดงแดงกวาญี่ปุ่น มะเขือเทศชอรี พริกประดับ เป็นต้น พืชไร่ ได้แก่ ข้าวโพดหวาน ถั่วแดงหลวง ถั่วชะงูเกิ

เป็นต้น 2) ชมแปลงสาธิต การวิจัย ไม้ดอก-ไม้ตัดดอก แปลงส่งเสริมให้ชุมชนปลูก ไม้ดอก-ไม้ตัดดอก 3) แปลงปลูกพืชสมุนไพรและการปลูกพืชระบบ ไร่ดิน 4) ชมแปลงไม้ผล ได้แก่ เสาวรสหวาน อะโวคาโด พลับ มะเฟืองหวาน เป็นต้น จุดท่องเที่ยวในพื้นที่รอบ ๆ ศูนย์ฯ มี 2-4 จุด จัดอยู่ในระดับ ปานกลาง จุดท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย 1) ชมถ้ำหินงาม อยู่ห่างจากศูนย์ฯ ประมาณ 1 กิโลเมตร ภายในถ้ำมีหินงอกหินย้อยยามต้องแสงไฟระยิบระยับ 2) สัมผัสธรรมชาติบริเวณอ่างเก็บน้ำห้วยลึก เป็นต้น จุดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1) ชมวิถีชีวิตประเพณีวัฒนธรรมของชาวม้งที่บ้าน ห้วยลึก กะเหรี่ยงและคนเมืองที่บ้านใหม่สามัคคี มูเซอที่บ้านหนองเต่า 2) ศูนย์วัฒนธรรมเป็น สถานที่จัดแสดงสิ่งของที่ เป็นวัฒนธรรมชาวเขาและขายสินค้าที่ระลึก เป็นต้น กิจกรรมที่ทาง ศูนย์ฯ จัดให้กับนักท่องเที่ยวมีน้อยกว่า 3 กิจกรรมซึ่งจัดอยู่ในระดับต่ำ ประกอบด้วย 1) กิจกรรม เดินชมแปลงสาธิตการเกษตร 2) กิจกรรมเดินป่าและเที่ยวถ้ำ แต่มีรูปแบบของกิจกรรมที่มีความแปลกใหม่และน่าสนใจพอประมาณและศูนย์ฯ จะจัดกิจกรรมเฉพาะวันที่มีนักท่องเที่ยว เท่านั้น ส่วนกิจกรรมทางชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยวมีน้อยกว่า 2 กิจกรรมซึ่งจัดอยู่ในระดับต่ำ ประกอบด้วย 1) มีการแสดงศิลปวัฒนธรรมประเพณี ของชนเผ่าม้ง - กะเหรี่ยง - ละหู่ (มูเซอร์แดง) และไทยใหญ่ เป็นต้น ซึ่งไม่ค่อยมีความแปลกใหม่หรือน่าสนใจอีกทั้งยังจัดกิจกรรม เฉพาะวันที่มีนักท่องเที่ยวเท่านั้น ในส่วนกิจกรรมการให้ความรู้เพื่อการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยว และการจัดการแหล่งท่องเที่ยวแก่ชุมชนมี 3-5 ครั้งต่อปีจัดอยู่ในระดับปานกลาง โดยทางศูนย์ฯ ให้ความรู้เกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกในระบบนิเวศ การอนุรักษ์ป่าและน้ำ และสัตว์ป่า การ ฝึกอบรมให้ความรู้แก่ชุมชนด้านไกด์ท้องถิ่น การสนับสนุนและส่งเสริมการจัดงานประเพณี วัฒนธรรม การแต่งกาย ชุดประจำเผ่า ได้รับความร่วมมือจากชุมชนเป็นอย่างดีมาก แต่ชุมชนเองยัง ไม่ได้เข้ามาบริหารจัดการด้วยตัวชุมชนเอง แต่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมให้ นักท่องเที่ยวในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของท้องถิ่นเท่านั้น ซึ่งชุมชนให้ ความสนใจและให้ความร่วมมือดีมาก

ด้านสาธารณูปโภคสิ่งอำนวยความสะดวก ปัจจุบันที่พักภายในศูนย์ฯ มี จำนวน 3 หลัง และที่พักในบริเวณรอบ ๆ ศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้สูงสุด 20 คน ซึ่งจัด อยู่ในระดับสูง และร้านอาหารภายในศูนย์ฯ และบริเวณรอบ ๆ ศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยว ได้สูงสุด 20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูงเช่นกัน ภายในศูนย์ฯ มีห้องสุขาสาธารณะที่เพียงพอไว้ บริการนักท่องเที่ยวจำนวน 8 ห้อง ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง ไม่มีโทรศัพท์สาธารณะไว้บริการ นักท่องเที่ยวจัดอยู่ในระดับต่ำ แม้ว่าไม่มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำภายในศูนย์ฯ แต่มีเจ้าหน้าที่ สาธารณสุขอยู่ประจำในบริเวณรอบ ๆ ศูนย์ฯ และยังไม่เพียงพอจัดอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจุบัน มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยที่เพียงพอ มีจำนวน 2 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง นอกจากนี้

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก มีไฟฟ้าใช้เพียงพอ จากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเขตอำเภอเชียงดาว จัดอยู่ในระดับสูง สำหรับแหล่งน้ำที่ใช้เพื่อการอุปโภคและการเกษตร จากการกักเก็บน้ำในอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่มีปริมาณน้ำที่เพียงพอตลอดทั้งปีจัดอยู่ในระดับสูง

การติดต่อประสานงานด้านการท่องเที่ยว สามารถติดต่อกับศูนย์ฯ โดยตรงผ่านทางโทรศัพท์หรือโทรสาร และสามารถติดต่อผ่านงานฝ่ายส่งเสริมการท่องเที่ยวของมูลนิธิโครงการหลวงเชียงใหม่หรือสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ ด้านการประชาสัมพันธ์ส่วนใหญ่ผ่านส่วนกลาง คือ สำนักงานมูลนิธิโครงการหลวง และสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงในรูปแบบเอกสารแผ่นพับ โบรชัวร์ และวิทยุกระจายเสียงท้องถิ่น

ผลการดำเนินงานในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก พบว่า ในปี พ.ศ. 2547 มีจำนวนนักท่องเที่ยวมากถึง 25,690 คน แต่ในปี พ.ศ. 2548 มีจำนวนนักท่องเที่ยว 16,670 คน ซึ่งลดจำนวนลงเล็กน้อย ทั้งนี้อาจเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจที่ชะงักงัน อย่างไรก็ตาม การจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ส่งผลให้ชุมชนมีความพึงพอใจในระดับหนึ่งจากรายได้เสริมที่เพิ่มขึ้น และได้ให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ เป็นอย่างดี นอกจากนี้การจัดการการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ไม่ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมในทางลบ รวมทั้งไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตประเพณี วัฒนธรรมของชุมชน ส่วนนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมศูนย์ฯ จะได้รับทั้งความรู้และความบันเทิงจากกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่ศูนย์ฯ และชุมชนร่วมกันจัดขึ้น

ปัญหา และอุปสรรค / ข้อจำกัดในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ได้แก่ บุคลากร ชุมชน ยังขาดความรู้ – ความเข้าใจในการบริหารจัดการในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมบริการนักท่องเที่ยว การปรับปรุงพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสินค้าผลิตภัณฑ์ และทางด้านการตลาด

6) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอ่างขาง

- สภาพทางกายภาพและสังคม

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอ่างขาง ตั้งอยู่ ณ หมู่ที่ 5 ตำบลแม่งอน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ประมาณ 175 กิโลเมตร สามารถเดินทางได้ 2 เส้นทาง เส้นทางที่ 1 จากตัวเมืองเชียงใหม่ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 107 สายเชียงใหม่-ฝาง เลี้ยวซ้ายทางแยกตำบลเมืองงายตรงเข้าเส้นทางหลวงหมายเลข 1178 ผ่านบ้านอรุโณทัยไปยังศูนย์ฯ และเส้นทางที่ 2 จากตัวเมือง



เชียงใหม่ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 107 สายเชียงใหม่-ฝาง ถึงกิโลเมตรที่ 137 แยกบ้านปางควาย เลี้ยวซ้ายเข้าทางหลวงหมายเลข 1249 ตรงไปประมาณ 25 กิโลเมตร การเดินทางใช้เวลาประมาณ 3 ชั่วโมง เส้นทางคมนาคมเป็นสภาพถนนลาดยางตลอดเส้นทางมีความสะดวก รถยนต์ รถตู้สามารถเข้าถึงได้ทุกฤดูกาลซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง และมีความปลอดภัยมากในการเดินทาง (ความลาดชันหรือความกว้างของถนน) จัดอยู่ในระดับสูง รวมทั้งมีความปลอดภัยมากต่อชีวิตและทรัพย์สินในการเดินทางซึ่งจัดอยู่ในระดับสูงพื้นที่บริเวณศูนย์ฯ มีเนื้อที่ 26.52 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 16,577 ไร่ ครอบคลุมจำนวน 6 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านหลวง บ้านคุ้ม บ้านปางม้า บ้านนอแล บ้านป่าคา และบ้านขอบด้ง ส่วนใหญ่เป็นชนเผ่าปะหล่อง มูเซอร์ดำ ไทใหญ่ และจีนยูนาน มีอาชีพเกษตรกรรม

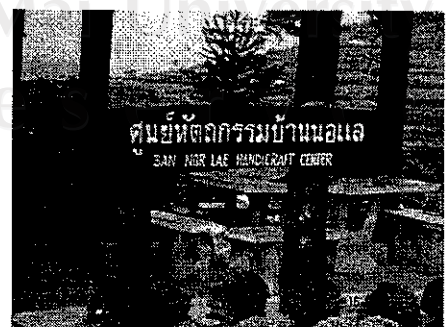
ระหว่างเส้นทางจากตัวเมืองเชียงใหม่ถึงศูนย์ฯ มีจุดท่องเที่ยวมากกว่า 5 จุด จุดท่องเที่ยวที่สำคัญได้แก่ 1) บ้านควายไทย อำเภอแม่อริม 2) ปางช้างแม่แตง ปางช้างแม่ปิง และ ปางช้างเชียงดาว 3) ล่องแก่งลำน้ำแม่ตมาน (ก๊ิดช้าง) 4) ถ้ำเชียงดาว 5) สถูปสมเด็จพระนเรศวร เมืองงาย 6) เชียงดาวฮิลล์รีสอร์ท และ 7) น้ำตกศรีสังวาล เป็นต้น และระหว่างเส้นทางมีความสวยงามของภูมิทัศน์ข้างทางเป็นป่าเขาที่มีความอุดมสมบูรณ์และสวยงามมาก

- การจัดการท่องเที่ยว

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอ่างขางจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม รวมทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวตามพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่พระราชกรณียกิจของพระองค์ท่าน และเพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่งานวิจัยทางการเกษตร รวมทั้งเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน เป็นต้น จุดท่องเที่ยวที่สำคัญภายในศูนย์ฯ มีมากกว่า 5 จุดอยู่ในระดับสูง โดยมีจุดท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย 1) ศูนย์เพาะชำไม้ดอกเมืองหนาว เป็นโรงเรือนขนาดใหญ่ มีไม้ดอกประดับเมืองหนาวมากกว่า 50 กว่าชนิด 2) แปลงผักเมืองหนาว เช่น เบบีแครอท ผักกาดหอมท้อ กะหล่ำดาว ชูคินี เป็นต้น 3) แปลงไม้ผลเมืองหนาวในพื้นที่ 464 ไร่ ได้แก่ บ๊วย พลัม สาลี่ กีวีฟรุต และราสเบอร์รี่ 4) แปลงดอกไม้บริเวณพระตำหนักและแปลงรับเสด็จ 5) โรงเรียนวิจัยกุหลาบ สวนบอนไซ และศูนย์อนุรักษ์พืชภูเขาเขตร้อน และแปลงสาธิตการปลูกป่าทดแทน 6) สวนแปดสิบ รวมดอกไม้เมืองหนาวนานาชนิด 7) สวนคำคอย (กุหลาบพันปี) รวมกุหลาบพันปีของไทยและต่างประเทศ เป็นต้น จุดท่องเที่ยวในพื้นที่รอบ ๆ ศูนย์ฯ มีมากกว่า 5 กิจกรรม จัดอยู่ในระดับสูง โดยมีจุดท่องเที่ยวเชิงนิเวศประกอบด้วย 1) เส้นทางศึกษาธรรมชาติ มี 4 เส้นทาง ได้แก่ 1) เส้นทางสายป่าผสม ระยะทาง 1,360 เมตร 2) เส้นทางดงกระถินคอย ระยะทาง 200 เมตร 3) เส้นทางสายชอยซากระ ระยะทาง 370 เมตร และ 4) เส้นทางสายป่าไผ่ ระยะทาง 960 เมตร 2) เส้นทางเดินป่าและเส้นทาง

ชม กุหลาบพันปีออกดอกในช่วงเดือนธันวาคม- กุมภาพันธ์ 3) การดูนก มีนกมากกว่า 1,000 ชนิด ทั้งนกประจำถิ่น เหมาะที่จะดูในช่วงฤดูฝนและนกอพยพที่เข้ามาในช่วงฤดูหนาว มีทั้งหมด 4 เส้นทาง ได้แก่ 1) เส้นทางภายในศูนย์ฯ โดยเฉพาะนกวงศัณครปรอด 2) เส้นทางตามถนน จาก กิโลเมตรที่ 20-25 จะพบนกปรอดหลายชนิด 3) เส้นทางที่แยกจากถนนลงไปยังหน่วยจัดการต้นน้ำ แม่เหาะ และ 4) เส้นทางตามถนนไปถึงเชิงคอย 5) เส้นทางสำหรับที่ขี่จักรยาน ได้แก่ เส้นทางจากรีสอร์ทธรรมชาติอ่างขาไปหมู่บ้านนอแล และเส้นทางลำบาก ตื่นเต้น ทำทาย จากเส้นทางบ้านหลวงไปผาแดง และจุดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1) ชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณีวัฒนธรรมของชนเผ่ามูเซอ บ้านขอบด้ง ห่างจากศูนย์ฯ 3 กิโลเมตร ชนเผ่ามูเซอยังคงมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายและดั้งเดิม ทั้งลักษณะบ้านเรือน และการแต่งกายยังคงเป็นแบบดั้งเดิม 2) ชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณีวัฒนธรรมชนเผ่าปะหล่อง (เรียกตัวเองว่า “ ดาละอั้ง ”) บ้านนอแล ห่างจากศูนย์ฯ 5 กิโลเมตร ชนเผ่านี้มีความน่าสนใจ คือ ผู้หญิงมีเครื่องประดับสวมที่เอวที่เรียกว่า “หน่องว่อง” ทำด้วยวงหวายลงรักและลาย หรือเส้นหวายถักลาย หรืออาจจะใช้โลหะมาขัด 3) เทียวเทศกาลประเพณีของไทยใหญ่ ในช่วงเดือนเมษายน และงานปอยเทียนในเดือนตุลาคม มีการรำโต ฟ้อน มวย ร้านกึ่งกาหล่า 4) เทียวเทศกาลปีใหม่ของชาวปะหล่อง ในเดือนเมษายน ในงานจะมีการฟ้อนนางร้อยเงิน และฟ้อนดาบ 5) เทศกาลปีใหม่ของมูเซอ (เขาะจำเลอ) ในช่วงปลายเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ และพิธีกินข้าวใหม่ (จำสือ - จำเลอ) ในช่วงเดือนกันยายน มีการแสดงเต้นจะคี เป็นต้น

กิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ ได้จัดให้นักท่องเที่ยวมีมากกว่า 5 กิจกรรม จัดอยู่ในระดับสูง มีความแปลกใหม่และน่าสนใจ อาทิ 1) กิจกรรมการเดินป่า มีเส้นทางเดินป่าหลายเส้นทาง ระยะเวลาในการเดินทางมีตั้งแต่ 1 ชั่วโมงไปถึงเต็มวัน 2) กิจกรรมเส้นทางศึกษาธรรมชาติ มี 4 เส้นทาง 3) กิจกรรมดูนก ทั้งนกประจำถิ่นและนอกถิ่น มีจำนวนมากกว่า 1,000 ชนิด 4) กิจกรรมชมแปลงพืชผักเมืองหนาว ได้แก่ ชุกินี เฟเนล แรดิช เป็นต้น 5) กิจกรรมชมโรงเรือนมีดอกเมืองหนาว 6) กิจกรรมชมสวนแปดสิบ รวมดอกไม้เมืองหนาวนานาชนิด 7) กิจกรรมชมแปลงไม้ผล ได้แก่ พืช สาลี กวีฟรุต ราสเบอร์รี่ สตรอเบอรี่ ซึ่งทางชุมชนได้จัดมัคคุเทศก์น้อยเป็นไกด์นำเที่ยว ซึ่งศูนย์ฯ จะจัดกิจกรรมเฉพาะวันที่มีนักท่องเที่ยว ส่วนกิจกรรมที่ทางชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยวมีมากกว่า 4 กิจกรรม จัดอยู่ในระดับสูง อาทิ 1) กิจกรรมดูนกตามเส้นทางถนน 2) กิจกรรมขี่จักรยานทั้งเส้นทางสะดวก



และเส้นทางลำบาก 3) กิจกรรมชมวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรมของชาวเผ่าปะหล่อง เป็นต้น
4) กิจกรรมชมแปลงผักอินทรีย์ แปลงปลูกชา และแปลงปลูกพืชผัก 5) กิจกรรมชมศูนย์หัตถกรรม
นอกลของชาวเขาเผ่าปะหล่อง 6) กิจกรรมชมฐานปฏิบัติการณ์นอกล ซึ่งเป็นจุดขายแดนไทย-พม่า
7) กิจกรรมการแสดงของชนเผ่าต่าง ๆ เป็นต้น โดยรูปแบบของกิจกรรมมีความแปลกใหม่
และน่าสนใจพอสมควร และจะจัดกิจกรรมเฉพาะในวันที่มีนักท่องเที่ยวเท่านั้น ในส่วนกิจกรรม
ที่ทางศูนย์ฯ ได้ให้ความรู้แก่ชุมชนด้านการท่องเที่ยวมีตั้งแต่ 5 ครั้งต่อปีขึ้นไป ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง
ซึ่งศูนย์ฯ รวมทั้งอบรมไกด์ท้องถิ่น มีการจัดกิจกรรมฝึกอบรมแก่ผู้ประกอบการในเรื่องของการ
ท่องเที่ยว ตลอดจนความสะอาดของสถานที่บริการ รวมทั้งให้ความรู้แก่ชุมชนเกิด จิตสำนึก
ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการสืบทอด
ประเพณีวัฒนธรรมของชนเผ่าต่าง ๆ ในการดำรงเอกลักษณ์ด้านการแต่งกาย ปัจจุบันชาวบ้าน
มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม และการจัดกิจกรรม
ต่าง ๆ ไว้บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งชาวบ้านมีความพึงพอใจในระดับสูงและสร้างรายได้ ภายใน
ชุมชน ชาวบ้านมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติอยู่ในระดับ
สูงในระดับปานกลาง การจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวครั้งนี้ได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ในระดับ
ปานกลาง

ด้านสาธารณูปโภคปัจจุบันที่พักภายใน
ศูนย์ฯ มีที่พักจำนวน 2 หลัง สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มาก
กว่า 20 คนขึ้นไป ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง และสถานที่พักรอบๆ
บริเวณศูนย์ฯ มีจำนวนมาก สามารถรองรับนักท่องเที่ยวมากกว่า
20 คนขึ้นไป ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง รวมทั้งพื้นที่สำหรับกางเต็นท์



ในศูนย์ฯ และบริเวณรอบๆ ศูนย์ฯ ร้านอาหารภายในศูนย์ฯ และรอบๆ บริเวณศูนย์ฯ สามารถรองรับ
นักท่องเที่ยวได้มากกว่า 20 คนขึ้นไป จัดอยู่ในระดับสูง ปัจจุบันที่พักภายในศูนย์ฯ มีที่พักจำนวน
22 หลัง แบ่งเป็นบ้าน AK ขนาดเล็ก มี 18 หลัง พักได้หลังละ 2 คน บ้านพักขนาดกลาง มี 3 หลัง
พักได้หลังละ 6 คน และบ้าน AK ขนาดใหญ่ 1 หลัง พักได้ 47 คน ซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยว
ได้จำนวนมาก ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง และที่พักรอบๆ บริเวณศูนย์ฯ มีจำนวนมากหลายรูปแบบ
ทั้งเป็นรีสอร์ทและบ้านพัก สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้จำนวนมากเช่นกัน จัดอยู่ในระดับสูง
ร้านอาหารภายในศูนย์ฯมีจำนวน 1 ร้าน สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มากกว่า 20 คนขึ้นไปจัดอยู่
ในระดับสูง และร้านอาหารบริเวณรอบๆศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มากกว่า 20 คนขึ้น
ไป และภายในศูนย์ฯ มีห้องน้ำสุขาธารณะให้บริการนักท่องเที่ยวอย่างไม่เพียงพोजจัดอยู่ในระดับ
ปานกลาง มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจำนวน 3 คนแต่ยังไม่เพียงพอจัดอยู่ในระดับปานกลาง

และมีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยจำนวน 6 คน ซึ่งพอเพียงเป็นอย่างมากจัดอยู่ในระดับสูง นอกจากนี้ไฟฟ้าที่ใช้เพียงพอจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค แต่มักเกิดปัญหาไฟฟ้างับบ่อบ่อย ๆ ศูนย์จึงสำรองเครื่องปั่นไฟฟ้าสำรองจัดอยู่ในระดับสูง และแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภค ใช้น้ำประปาของกรมอนามัย และน้ำเพื่อการอุปโภคจากน้ำประปาภูเขาที่กักเก็บน้ำจากบนภูเขา มีเพียงพอพอสมควรจัดอยู่ระดับสูง

การติดต่อประสานงานด้านการท่องเที่ยว สามารถติดต่อกับศูนย์ฯ โดยตรงผ่านทางระบบ IT และ Internet สามารถติดต่อผ่านงานฝ่ายส่งเสริมการท่องเที่ยวของมูลนิธิโครงการหลวงเชียงใหม่หรือสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ ด้านการประชาสัมพันธ์ปัจจุบันมีการจัดทำเอกสารเผยแพร่ทางโทรทัศน์ และวิทยุ

ผลการดำเนินงานในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอ่างขาง นับว่าประสบความสำเร็จพอสมควร เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว และจัดเป็นลำดับต้นๆ ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโครงการหลวง การจัดการท่องเที่ยวภายในศูนย์ฯ สร้างความพึงพอใจให้แก่ชุมชนในระดับมาก เนื่องจากการท่องเที่ยวช่วยให้ชุมชนมีรายได้เสริมตลอดทั้งปี โดย ในปี พ.ศ. 2547 มีนักท่องเที่ยวมากถึง 163,872 คน และในปี พ.ศ. 2548 มีนักท่องเที่ยว 140,958 คน แต่ยังคงมีอัตราการเพิ่มขึ้นของรายได้จากการให้บริการด้านการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นส่งผลในเชิงบวกต่อเศรษฐกิจในชุมชน แต่ยังคงมีความพยายามสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนในการมีส่วนร่วมจัดการท่องเที่ยวให้มากขึ้น รวมถึงการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างทั่วถึง อย่างไรก็ตามการจัดการท่องเที่ยวไม่ได้ส่งผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่ก่อให้เกิดมลพิษด้านเสียง น้ำ อากาศ อย่างรุนแรง เนื่องจากศูนย์ฯ มีการณรงค์ในการแยกขยะ และการกำจัดอย่างถูกต้องโดยทางศูนย์ฯ และชุมชนนำขยะอินทรีย์ไปทำปุ๋ย ส่วนขยะที่ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้นำไปดำเนินการที่โรงกำจัดขยะอำเภอฝาง ส่วนผลกระทบต่อวิถีชีวิตประเพณี วัฒนธรรมของชุมชนนั้น ยังไม่พบว่าการจัดการท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลกระทบในทางลบอย่างรุนแรง และชุมชนยังคงมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างดี

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยว คือ ไม่มีผู้ประสานงานหลักในการดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวมีเพียงเจ้าหน้าที่คอยให้คำแนะนำแต่เมื่อเกิดปัญหาต่างๆ ขึ้น ไม่มีผู้ให้คำปรึกษาหรือรับผิดชอบแต่อย่างใด

แนวทางแก้ไขควรมีผู้ประสานงานหลักในการดำเนินการ รวมทั้งแนวทางในการแก้ไขและป้องกันผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าและต้นน้ำให้ดีขึ้น ตลอดจนผลกระทบต่อมลพิษต่อสภาพแวดล้อม และมลพิษทางเสียงรถยนต์

7) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์

-สภาพทางกายภาพและสังคม

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์ ตั้งอยู่ หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ประมาณ 90 กิโลเมตร โดยใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 108 สายเชียงใหม่ – ฮอด เมื่อเดินทางถึงบริเวณ กม. ที่ 57 ก่อนถึงอำเภอจอมทอง 1 กิโลเมตร เลี้ยวขวาเข้าทางหลวงหมายเลข 1009 สายจอมทอง-อินทนนท์ ก่อนถึงกม. ที่ 31 มีทางแยกเข้าหมู่บ้านขุนกลางให้เลี้ยวขวาตรงไปอีกประมาณ 1 กิโลเมตร การเดินทางจะใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมงครึ่ง เส้นทางคมนาคมสะดวกเป็นถนนลาดยางตลอด รถยนต์ รถตู้สามารถเข้าถึงได้ทุกฤดูกาลจัดอยู่ในระดับสูง จึงทำให้มีความปลอดภัยมากในการเดินทางจัดอยู่ในระดับสูง รวมทั้งมีความปลอดภัยมากต่อชีวิตและทรัพย์สินในการเดินทาง จัดอยู่ในระดับสูง พื้นที่ในบริเวณศูนย์ฯมีเนื้อที่ประมาณ 500 ไร่ มีการจัดพื้นที่ไว้อย่างสวยงามและเหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ส่วนพื้นที่ในเขตรับผิดชอบของศูนย์ฯ ครอบคลุม 10 หมู่บ้าน 28 กลุ่มบ้าน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้นประมาณ 5,530 คน 1,057 ครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นชาวม้งและกะเหรี่ยง มีอาชีพด้านเกษตรกรรม



ระหว่างเส้นทางจากตัวเมืองเชียงใหม่ถึงศูนย์ฯ มีจุดท่องเที่ยวมากกว่า 5 จุดซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง จุดท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ 1) บ้านถวาย 2) พระธาตุศรีจอมทอง 3) น้ำตกแม่กลาง 4) ถ้ำบริจินดา 5) น้ำตกวังควาย 6) น้ำตกวชิรธาร เป็นต้น และภูมิทัศน์ข้างทางเป็นป่าเขาค่อนข้างสมบูรณ์มีพรรณไม้ที่หลากหลาย

-การจัดการท่องเที่ยว

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรนิเวศและวัฒนธรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน และเผยแพร่ผลงาน/กิจกรรมของโครงการหลวง จุดท่องเที่ยวสำคัญภายในศูนย์ฯ มีมากกว่า 5 จุด ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง โดยมี

จุดท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย 1) แปลงพืชผักเมืองหนาว 2) โรงเรือนไม้ดอกไม้ประดับ อาทิ ไม้กระถาง พวงรักเร่ รองเท้าแตงนารี เยอบีร่า เบญจมาศ เฟิร์นต่างๆ หน้าวัว ฯลฯ 3) ชมงานวิจัยผลไม้ พืชพืช สาลี พลับ พลัม อะโวคาโด กีวีฟรุต บ๊วย ฝรั่งเศสันน้ำ ฯลฯ 4) ชมงานวิจัยปลาสายรุ้ง บ่อเลี้ยงปลาเทราท์ 5) สวนหลวงศิริภูมิ 6) จุดจำหน่ายผลผลิต เป็นต้น

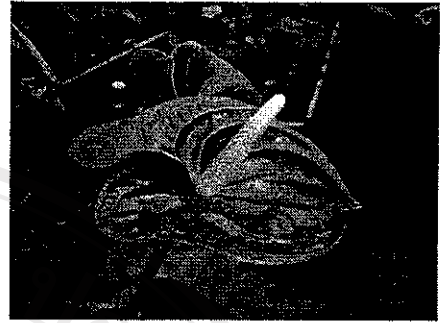
จุดท่องเที่ยวบริเวณรอบ ๆ ศูนย์ฯ มีมากกว่า 4 จุด ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูงเช่นกัน จุดท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย 1) เส้นทางศึกษาธรรมชาติ มีจุดที่น่าสนใจ ได้แก่ ดงปากกล้วย เส้นทางคุนกวป่าก่อ พืชสมุนไพร ผีเสื้อ ป่าสนสามใบ จุดชมวิวน้ำตกศิริภูมิและสวนหลวงศิริภูมิ 2) เส้นทางศึกษาธรรมชาติ ถ้ำผาม่อน บ้านผาม่อน สวนผลไม้ของชาวบ้าน พืชสมุนไพร สัตว์ป่าและพรรณไม้ป่า 3) เส้นทางเดินทางสู่น้ำตกศิริภูมิและบริเวณรอบๆ น้ำตกมีการจัดสวนหย่อม มีภูมิทัศน์ที่สวยงาม 4) เส้นทางศึกษาธรรมชาติคอกห้วยเสือ ใช้ระยะ 5-7 ชั่วโมง ระหว่างทางพบสภาพป่าที่สมบูรณ์ รวมทั้งพืชสมุนไพร 5) เส้นทางคุนกวมีทั้งนกประจำถิ่นและนกอพยพที่มากในช่วงฤดูหนาว และจุดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1) ชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวกะเหรี่ยงและม้ง 2) ชมพิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมที่บ้านแม่กลาง การเล่นเต๋นหน้าประกอบการขับร้องบทเพลงที่เล่าถึงชีวิตของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง

3) ชมการแสดงการทอผ้าของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงที่บ้านสบหาดและผลิตภัณฑ์ของชาวเขา 4) เทียวพระธาตุนกมณีดลและนภพภูมิศิริและสักการะสถูปเจ้าอินทวิชยานนท์ เป็นต้น



กิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ และชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยวมี 2-5 กิจกรรม จัดอยู่ในระดับสูง อาทิ 1) กิจกรรมการเดินเท้าเพื่อศึกษาธรรมชาติ 2) กิจกรรมเส้นทางคุนกวและพรรณไม้ต่างๆ 3) กิจกรรมการแสดงการทอผ้าของเผ่ากะเหรี่ยงและผลิตภัณฑ์ของชนเผ่า 4) กิจกรรมการแสดงของชนเผ่าจัดกิจกรรมขึ้นเฉพาะวันที่มีนักท่องเที่ยวมาเท่านั้น และ 5) กิจกรรมชมแปลงพืชผักผลไม้เมืองหนาว ตลอดจนชมงานวิจัยต่างๆ ภายในศูนย์ฯ เป็นต้น โดยรูปแบบกิจกรรมที่จัดขึ้นมีความแปลกใหม่และน่าสนใจพอสมควร และศูนย์ฯ กับชุมชน จะจัดกิจกรรมเฉพาะในวันที่มีนักท่องเที่ยว ทั้งนี้หากเป็นช่วงเทศกาลจะมีการแสดงศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ของชนเผ่าม้งและกะเหรี่ยงได้เยี่ยมชมตลอด ในส่วนกิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ ได้ให้ความรู้แก่ชุมชนในด้านการท่องเที่ยวมีตั้งแต่ 5 ครั้งขึ้นไปต่อปี ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง โดยมีการจัดส่งเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ไปเข้ารับการอบรมความรู้ด้านการท่องเที่ยวที่กลุ่มศูนย์ฯ หรือสถาบันฯ จัดขึ้น ส่วนการให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวแก่ชุมชน ได้มีกิจกรรมฝึกอบรมให้แก่ชุมชนให้ กับเยาวชนและผู้ใหญ่ของชุมชนทุกปี การ อบรมให้ชุมชนเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม

ประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดประชุมพูดคุยกันปีละประมาณ 6 ครั้ง ซึ่งได้ผลลัพธ์เป็นที่น่าพึงพอใจ สามารถลดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นในปัจจุบันชุมชนมีส่วนร่วมในด้านการจัดการท่องเที่ยว ในด้านการวางแผน การจัดกิจกรรมและการบริหารจัดการ นอกจากนี้มีการร่วมประชุมหารือด้านการท่องเที่ยว 2 เดือนต่อครั้ง มีการวางแผนด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นอกจากนี้ชุมชนยังมีการจัดกิจกรรมของชุมชนขึ้นในช่วงที่มีเทศกาลประจำปีด้วย เช่น ประเพณี ปีใหม่ (กินวอ) กินข้าวใหม่ และประเพณีเลี้ยงผี



ด้านสาธารณูปโภคปัจจุบันที่พักภายในศูนย์ มีจำนวน 2 หลัง 3 ห้อง สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มากกว่า 20 คน จัดอยู่ในระดับสูง และที่พักในบริเวณรอบ ๆ ศูนย์ มีบ้านพักแบบวิลเลจเสตย์และโฮมสเตย์ ซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มากกว่า 20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูงเช่นกัน รวมทั้งพื้นที่สำหรับกางเต็นท์ทั้งในศูนย์และรอบ ๆ ศูนย์ ในส่วนร้านอาหารภายในศูนย์ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มากกว่า 20 คน จัดอยู่ในระดับสูง และร้านอาหารบริเวณรอบ ๆ ศูนย์ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ 1-20 คน จัดอยู่ในระดับปานกลาง ภายในศูนย์ มีห้องสุขาสาธารณะจำนวน 12 ห้อง มีเพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยวจัดอยู่ในระดับสูง มีโทรศัพท์สาธารณะที่เพียงพอ จำนวน 2 เครื่องจัดอยู่ในระดับสูง และถึงแม้ว่าไม่มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำอยู่ที่ศูนย์ แต่มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุข/สถานีอนามัยอยู่ในบริเวณรอบ ๆ ศูนย์ มีเพียงพอไว้คอยบริการนักท่องเที่ยวกรณีเจ็บป่วยฉุกเฉินซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง นอกจากนี้เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยจำนวน 3 คน ซึ่งยังคงเพียงพอในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวจัดอยู่ในระดับสูง รวมทั้งการใช้ไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค มีความเพียงพอในการให้บริการจัดอยู่ในระดับสูง ตลอดจนแหล่งน้ำมีความเพียงพอสำหรับใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคและการเกษตร ยังคงใช้น้ำจากน้ำตกลีลาวดีและลำห้วยแม่กลอง มีความเพียงพอตลอดทั้งปี

การติดต่อประสานงานด้านการท่องเที่ยวสามารถติดต่อได้ 2 ทาง คือ ติดต่อทางศูนย์ โดยตรงผ่านโทรศัพท์หรือโทรสาร และติดต่อผ่านงานฝ่ายส่งเสริมการท่องเที่ยวของมูลนิธิพัฒนาโครงการหลวงหลวงเชียงใหม่หรือสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงจังหวัดเชียงใหม่ ด้านการประชาสัมพันธ์ปัจจุบันมีการจัดทำเอกสารเผยแพร่ทางโทรทัศน์และวิทยุ

ผลการดำเนินงานในการจัดการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์นั้น นับว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างสูงในการสร้างความเข้มแข็งและส่งผลกระทบต่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน สร้างความพึงพอใจให้แก่ชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

ในระดับมาก การจัดการท่องเที่ยวในศูนย์ฯ อินทนนท์เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะชาวไทย จากสถิตินักท่องเที่ยวปี พ.ศ. 2547 พบว่ามีนักท่องเที่ยวทั้งสิ้น 178,537 คน และในปี พ.ศ. 2548 มีนักท่องเที่ยว 59,882 คน กว่าครึ่งหนึ่งเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย นอกจากนี้พบว่า การจัดการท่องเที่ยวในศูนย์ฯ ยังไม่ได้ส่งผลอย่างร้ายแรงต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน อย่างไรก็ตาม ศูนย์ฯ และชุมชนได้ตระหนักถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นและมีมาตรการในการป้องกัน เช่น มีศูนย์ฯ กำจัดขยะรีไซเคิล และดำเนินการส่งขยะไปกำจัดสัปดาห์ละ 2 วัน และเพิ่มมาตรการในการดูแลสภาพแวดล้อมไม่ให้ถูกทำลาย โดยการท่องเที่ยว เนื่องจากชุมชนยังมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ปัญหา/อุปสรรค และข้อจำกัดในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ได้แก่ ปัญหาขยะ การมีส่วนร่วมของชุมชน สำหรับสิ่งที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการเดินทางมาท่องเที่ยวยังศูนย์ฯ คือ ได้รับความรู้และความบันเทิงใจ

สำหรับแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ คือ ต้องปรับปรุงพื้นที่และภูมิทัศน์ของศูนย์ฯ สิ่งอำนวยความสะดวก และการกำจัดขยะเพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวให้หลากหลายมากขึ้น เช่น จัดให้มีการจัดกิจกรรมชมพื้นที่ และกิจกรรมตกปลา นอกจากนี้ยังต้องกระตุ้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวและประชาสัมพันธ์ให้มากยิ่งขึ้น โดยค่าใช้จ่ายที่จะใช้ในการปรับปรุงพัฒนาด้านการท่องเที่ยวคาดว่าจะได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสถาบันวิจัยเกษตรที่สูง และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

8) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางคำ

- สภาพทางกายภาพและสังคม

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางคำตั้งอยู่ ณ ตำบลผาช้างน้อย อำเภอปง จังหวัดพะเยา อยู่ห่างจากจังหวัดเชียงใหม่ 220 กิโลเมตร จากตัวเมืองเชียงใหม่เดินทางสู่จังหวัดพะเยาโดยทางหลวงหมายเลข 118 ต่อด้วย 120 และ 1 ถึง อำเภอเมืองพะเยา ผ่านอำเภอดอกคำใต้-อำเภอจุน ไปยังอำเภอเชียงคำไปตามโดยทางหลวงหมายเลข 1021 ถึง กิโลเมตรที่ 8 เลี้ยวขวาเข้าทางหลวงหมายเลข 1148 สายเชียงคำ-น่าน เลี้ยวซ้ายที่หลักกิโลเมตร 90 ไปอีก 5 กิโลเมตร ถึงศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางคำ ระยะเวลาเดินทางใช้เวลาประมาณ 4 ชั่วโมงครึ่ง เส้นทางคมนาคมเป็นถนนลาดยางเป็นบางช่วง รถตู้สามารถเข้าถึงได้ในหน้าแล้ง ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง และมีความปลอดภัยในการเดินทางในระดับปานกลาง รวมทั้งมีความปลอดภัยมากต่อชีวิตและทรัพย์สินในการเดินทางจัดอยู่ในระดับสูง พื้นที่ในบริเวณศูนย์ฯ มีเนื้อที่ 55.85

ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 34,906.27 ไร่ ครอบคลุม 1 ตำบล 3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านคำใต้ บ้านปางคำเหนือ และบ้านสิบสองพัฒนา และมี 4 หย่อมบ้าน ได้แก่ บ้านขุนน้ำค่อม บ้านมั่งใหม่ บ้านสถานแก้ว และบ้านน้ำคะ มีจำนวนประชากรทั้งสิ้นประมาณ 2,381 คน ส่วนใหญ่เป็นชาวม้ง เย้าหรืออิวเมียน มีอาชีพทางการเกษตร

ระหว่างเส้นทางจากตัวเมืองเชียงใหม่ถึงศูนย์ฯ มีจุดท่องเที่ยว 3-5 จุด ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง จุดท่องเที่ยวสำคัญ ได้แก่ 1) น้ำตกน้ำปั้น 2) ศูนย์วัฒนธรรม 3) ชุมชนน้ำค่อม และ 4) วนอุทยานกุลังกา เป็นต้น และภูมิทัศน์ข้างทางเป็นป่าเขาที่มีความอุดมสมบูรณ์และมีความสวยงาม

- การจัดการท่องเที่ยว

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปั่งคำจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเชิงนิเวศ และเชิงวัฒนธรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชุมชนในบริเวณศูนย์ฯ มีรายได้จากกิจกรรมท่องเที่ยวและกิจกรรมของโครงการหลวง จุดท่องเที่ยวที่สำคัญภายในศูนย์ฯ มี 3-5 จุด จัดอยู่ในระดับปานกลาง จุดท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย 1) ชมแปลงไม้ดอกหลากหลายพันธุ์ อาทิ เบญจมาศ บัวขั้น กระเจียวส้ม จิงแดง หน้าวัว และเยอบีร่า ฯลฯ 2) ชมแปลงผลไม้ ได้แก่ อะโวคาโด พลับ เสาวรส องุ่น มะม่วง และลิ้นจี่ ฯลฯ 3) แปลงผัก ได้แก่ แดงญี่ปุ่น กระเทียมต้น มะเขือเทศ และคะน้ายอดดอยคำ ฯลฯ และ 4) จุดชมวนอุทยานแห่งชาติกุลังกา เป็นต้น จุดท่องเที่ยวในพื้นที่รอบๆ ศูนย์ฯ มีจุดท่องเที่ยว 2-4 จุด ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง มีจุดท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย 1) เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติของตำบลผาซางน้อย เป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งพันธุ์พืช และพันธุ์สัตว์ 2) เส้นทางท่องเที่ยวทางขึ้นกุลังกาที่มีตำนานเกี่ยวกับลูกแก้ววิเศษ ผ่านจุดท่องเที่ยวต่าง ๆ ได้แก่ บ่อน้ำทิพย์ ซึ่งเป็นตาน้ำธรรมชาติและสนามเพาะที่เคยเป็นจุดสู้รบระหว่างทหารกับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ลานไอโซน บัลลังก์เทวดา (พันดาบาะ) และบ่อน้ำยอดดอยมีทิวทัศน์งดงาม มองเห็นกว๊านพะเยา ภูชี้ฟ้า และเขตชายแดนไทย-ลาว เฉพาะในวันที่อากาศเปิด 3) เทียนน้ำคองวิญญานาค บ้านปางคำ น้ำตกลานซ้อน ห้วยผาบ่องและน้ำลงรู บ้านปางมะโอ เป็นต้น และมีจุดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อาทิ ชมวิถีชีวิตของชนเผ่าม้งที่บ้านสิบสองพัฒนาและบ้านปางคำเหนือและชนเผ่าเข้าบ้านปางคำได้ เป็นต้น

กิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ และชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยว มีน้อยกว่า 2-3 กิจกรรม ซึ่งจัดอยู่ในระดับต่ำ อาทิ 1) กิจกรรมความรู้ด้านการเกษตรและการนำเที่ยวชมจุดท่องเที่ยวต่าง ๆ ในพื้นที่ศูนย์ฯ 2) กิจกรรมการแสดงของชนเผ่าเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเท่านั้น 3) กิจกรรมจำหน่ายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมและวิถีชีวิตของชนชาวเผ่าต่าง ๆ ซึ่งมีรูปแบบของกิจกรรมที่มีความ

แปลกใหม่และน่าสนใจพอสมควรในส่วนของการจัดกิจกรรมให้แก่นักท่องเที่ยวทุกวัน แต่ชุมชนมีการ จัดกิจกรรมวันที่มีนักท่องเที่ยวมาเท่านั้น ในส่วนกิจกรรมที่ทางศูนย์ ฯ ให้ความรู้แก่ชุมชนในด้านการท่องเที่ยวมีตั้งแต่ 5 ครั้งขึ้นไปต่อปี ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง โดยการจัดกิจกรรมฝึกอบรมความรู้ในด้านการท่องเที่ยวแก่มีคฤหบดีและไกด์ท้องถิ่น รวมทั้งให้ความรู้ในด้านการบริการจัดการด้านการท่องเที่ยวแก่ชุมชน ซึ่งมีการประชุมหารือร่วมกับชุมชนเป็นประจำอยู่แล้ว นอกจากนี้ให้ความรู้ได้ทราบถึงเรื่องบริการที่ดี ที่พัก รวมทั้งอาหาร ตลอดจนส่งเสริมให้ชุมชน เกิดจิตสำนึกหวงแหนในการอนุรักษ์ ประเพณีวัฒนธรรม ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การแต่งกายประจำเผ่าซึ่งชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการท่องเที่ยวมากขึ้น

ด้านสาธารณูปโภคสิ่งอำนวยความสะดวก ปัจจุบันที่พักภายในศูนย์ ฯ มีจำนวน 1 หลัง เป็นบ้านแฝดและที่พักบริเวณรอบๆ ศูนย์ ฯ มีทั้งแบบรีสอร์ทและโฮมสเตย์ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มากกว่า 20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง ส่วนร้านอาหารภายในศูนย์ไม่มีแต่ นักท่องเที่ยวสามารถแจ้งล่วงหน้าอย่างน้อย 1 อาทิตย์ ซึ่งทางศูนย์ ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มากกว่า 20 คน จัดอยู่ในระดับสูง นอกจากนี้ร้านอาหารรอบๆ บริเวณศูนย์ ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มากกว่า 20 คน จัดอยู่ในระดับสูงเช่นกัน ภายในศูนย์ ฯ มีห้องสุขาสาธารณะมีเพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยวมีจำนวน 4 ห้อง จัดอยู่ในระดับสูง มีโทรศัพท์สาธารณะที่เพียงพอในการให้บริการจัดอยู่ในระดับสูง ถึงแม้ว่าเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ไม่ประจำศูนย์ ฯ แต่มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำอยู่บริเวณรอบ ๆ ศูนย์ ฯ ซึ่งมีความเพียงพอต่อการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง และมีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยโดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งมีความปลอดภัยมากจัดอยู่ในระดับสูง รวมทั้งไฟฟ้ามีเพียงพอต่อความต้องการจัดอยู่ในระดับสูง โดยใช้ไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ตลอดจนแหล่งน้ำเพื่อการบริโภค อุปโภค ทั้งมีความเพียงพอและไม่เพียงพอ ซึ่งใช้น้ำจากประปาภูเขา แหล่งน้ำที่ใช้ในการเกษตรมักจะขาดแคลนในช่วงฤดูแล้ง

การติดต่อประสานงานด้านการท่องเที่ยวสามารถ ติดต่อกับศูนย์ ฯ โดยตรงผ่านโทรศัพท์หรือโทรสาร และติดต่อผ่านงานฝ่ายส่งเสริมการท่องเที่ยวของมูลนิธิโครงการหลวง หรือสถาบันวิจัยและพัฒนาเกษตรพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ ในส่วนของการประชาสัมพันธ์การทำแผ่นพับ โบว์ชัวร์ เป็นต้น

ผลการดำเนินงานด้านการจัดการท่องเที่ยวในศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ปังค่า พบว่าการจัดการท่องเที่ยวของศูนย์ ฯ มีแนวโน้มที่จะได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวมากขึ้น เนื่องจากจังหวัดพะเยามีการประชาสัมพันธ์ การจัดการท่องเที่ยวในศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ปังค่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัด โดยในปี พ.ศ. 2547-2548 มีจำนวนนักท่องเที่ยวใกล้เคียงกัน

คือ 29,101 คน และ 25,566 คน ตามลำดับ และมีอัตราการเพิ่มขึ้นของรายได้จากการให้บริการอาหารและเครื่องดื่มเพิ่มขึ้นโดยตลอด ส่งผลให้เกิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมในชุมชน โดยสร้างรายได้เสริมจากการท่องเที่ยวแก่ชาวบ้านในชุมชน อย่างไรก็ตามจากการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวอย่างรวดเร็วของศูนย์ฯ อันเกิดจากการส่งเสริมของจังหวัดก่อให้เกิดปัญหาในการปรับตัวของศูนย์ฯและชุมชน รวมทั้งปัญหาด้านการบริหารจัดการ เนื่องจากขาดหน่วยงานหลักในการประสานงาน เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว และปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรการท่องเที่ยว และการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างทั่วถึง อย่างไรก็ตาม ในชุมชนยังคงมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม และการจัดการท่องเที่ยวไม่ได้ก่อให้เกิดผลกระทบในทางลบกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีในชุมชน

กล่าวโดยสรุป การจัดการท่องเที่ยวของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางคำ ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์พอสมควร แต่ยังคงต้องแก้ไขปัญหาการประสานงาน เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว และปัญหาการแย่งชิงทรัพยากร รวมทั้งการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างทั่วถึง และเป็นธรรม ส่วนนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมศูนย์ฯ จะได้รับทั้งความรู้และความบันเทิงจากการท่องเที่ยว

9) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงสะโงะ

- สภาพทางกายภาพและสังคม

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงสะโงะ ตั้งอยู่ ณ ตำบลศรีดอนมูล อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย อยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ประมาณ 280 กิโลเมตร ออกจากตัวเมืองเชียงใหม่ใช้ทางหลวงหมายเลข 118 สายเชียงใหม่-เชียงราย ผ่านอำเภอดอยสะเก็ด อำเภอเวียงป่าเป้า อำเภอแม่สรวย เข้าทางหลวงหมายเลข 1 ผ่านอำเภอเมืองเชียงราย เลี้ยวขวาทางหลวงหมายเลข 1290 ผ่านสามเหลี่ยมทองคำ ถึงกิโลเมตรที่ 18 เลี้ยวซ้ายเข้าไป 3 กิโลเมตร ถึงศูนย์ฯ สภาพเส้นทางการคมนาคมเป็นถนนลาดยางเป็นบางช่วง โดยเฉพาะเส้นทางเข้าพื้นที่ศูนย์ฯ เป็นเส้นทางขรุขระ ประมาณ 4 กิโลเมตร จัดอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งความปลอดภัยมากในการเดินทาง (ความลาดชันหรือความกว้างของถนน) รวมทั้งมีความปลอดภัยมากต่อชีวิตและทรัพย์สินในการเดินทางทั้งกลางวันหรือกลางคืน พื้นที่รับผิดชอบประมาณ 38 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 23,750 ไร่ ครอบคลุม 2 ตำบล คือ ตำบลเชียงและตำบลศรีดอนมูล 4 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านป่าไผ่ บ้านเวียงแก้ว บ้านสะโงะ และบ้านวังลาว จำนวนประชากรทั้งสิ้นประมาณ 3,261 คน 749 ครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นทั้งชนเผ่าอาข่า (อีเก้อ) ไทลื้อ และคนพื้นเมือง มีอาชีพเกษตรกรรม

ระหว่างเส้นทางจากตัวเมืองมายังศูนย์พัฒนาโครงการหลวงสะโงะ มีจุดท่องเที่ยว 3-5 จุดจัดอยู่ในระดับปานกลาง จุดท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ 1) อ่างเก็บน้ำแม่กวัง 2) ศูนย์การเรียนรู้ห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ 3) สามเหลี่ยมทองคำ 4) ลำน้ำแม่โขง เป็นต้น และภูมิทัศน์ข้างทางเป็นป่าเขาที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์และมีความสวยงามจัดอยู่ในระดับปานกลาง

- การจัดการท่องเที่ยว

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงสะโงะจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนและเผยแพร่งานกิจกรรมของโครงการหลวง อีกทั้งยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงรายอีกด้วย จุดท่องเที่ยวที่สำคัญภายในศูนย์ฯ มี 3-5 จุด จัดอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีจุดท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย 1) แปลงไม้ดอกเมืองหนาว เช่น เบญจมาศ หน้าวัว จิงแคง เป็นต้น 2) โรงเรือนปลูกพืชในระบบ Substate 3) แปลงไม้ผล เช่น เสาวรส อะโวคาโด เป็นต้น จุดท่องเที่ยวในพื้นที่รอบ ๆ ศูนย์ฯ มี 2-4 กิจกรรม จัดอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีจุดท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย 1) จุดชมวิวดอยสะโงะ ที่บ้านสะโงะบน ห่างจากศูนย์ฯ ราว 2.5 กิโลเมตร เป็นจุดทิวทัศน์ที่มองเห็นสามเหลี่ยมทองคำ และแม่น้ำโขง ระหว่างทางเดินขึ้นสู่จุดชมภูน้ำคั่นดิน และร่องรอยของป้อมปราการโบราณ 2) บ่อล้างทอง เป็นบ่อที่มีตำนานอันเก่าแก่สมัยโบราณที่บ้านสะโงะ 3) สามเหลี่ยมทองคำและลำแม่น้ำโขง และมีจุดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อาทิ ชมวิถีชีวิตประเพณีและวัฒนธรรมของชนเผ่าอาข่า และผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอมือ รวมทั้งการแสดงของชนเผ่าอาข่าและไทลื้อ เป็นต้น

กิจกรรมที่ทางศูนย์จัดให้นักท่องเที่ยวมี 3-5 กิจกรรมจัดอยู่ในระดับปานกลาง อาทิ 1) กิจกรรมเที่ยวชมแปลงสาธิตดังกล่าวข้างต้น 2) กิจกรรมการฝึกปลูก เก็บเกี่ยว และบรรจุผลผลิต 3) กิจกรรมนำเที่ยวจุดชมวิวดอยสะโงะและแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เป็นต้น กิจกรรมที่จัดขึ้นไม่ค่อยมีความหลากหลายจึงทำให้ไม่ค่อยมีความแปลกใหม่หรือน่าสนใจมากนัก อีกทั้งศูนย์ฯ จะจัดกิจกรรมเฉพาะวันที่มีกิจกรรมเท่านั้น ส่วนกิจกรรมที่ชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยวมี 2-4 กิจกรรม จัดอยู่ในระดับปานกลาง อาทิ 1) กิจกรรมการจัดแสดงของชนชาวเขาและการแต่งกายประจำเผ่า 2) การจัดกิจกรรมแสดงวิธีการทอผ้า เป็นต้น ซึ่งมีรูปแบบของการจัดกิจกรรมมีความแปลกใหม่และน่าสนใจมากและจะจัดกิจกรรมเฉพาะวันที่มีนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมและบริการด้วยตนเอง ในส่วนกิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ ให้ความรู้แก่ชุมชนในด้านการท่องเที่ยวมีการจัดกิจกรรม 3-5 ครั้งต่อปี จัดอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีการฝึกอบรมพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวทางด้านการบริการ การวางแผน และการเตรียมความพร้อมของชุมชน

เพื่อต้อนรับการท่องเที่ยวแต่ยังไม่เห็นผลเท่าที่ควร อาจจะเนื่องมาจากความไม่แน่ชัดในเชิงนโยบายจากผู้อำนวยการศูนย์ฯและการรับผลประโยชน์จากการรวมกลุ่มท่องเที่ยว

ปัจจุบันที่พักภายในศูนย์ฯ มีจำนวน 1 หลังเป็นอาคารแฝด และที่พักบริเวณรอบๆ ศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มากกว่า 20 คนขึ้นไป จัดอยู่ในระดับสูงภายในศูนย์ฯ ไม่มีร้านอาหารจัดอยู่ในระดับต่ำ ส่วนร้านอาหารรอบๆ บริเวณศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ 1-20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง ด้านสาธารณูปโภคภายในศูนย์ฯ มีห้องสุขาสาธารณะจำนวน 6 ห้อง ซึ่งยังไม่เพียงพอต่อการให้บริการจัดอยู่ในระดับปานกลาง และโทรศัพท์สาธารณะยังไม่เพียงพอต่อการให้บริการเช่นกัน จัดอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจำนวน 2 คน และเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยมีเพียงพอในการให้บริการจัดอยู่ในระดับสูง ปัจจุบันศูนย์ฯ ใช้ไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ซึ่งมีความเพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยวจัดอยู่ในระดับสูง และแหล่งน้ำสำหรับใช้ในการอุปโภค บริโภค จากน้ำบาดาลและส่วนน้ำที่ใช้เพื่อการเกษตรจะใช้น้ำจากการกักเก็บน้ำและลำน้ำจากธรรมชาติ ซึ่งจะทำให้ไม่เพียงพอในหน้าฤดูแล้ง ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง

การติดต่อประสานงานด้านการท่องเที่ยวสามารถติดต่อกับศูนย์ฯ โดยตรงทางโทรศัพท์หรือโทรสาร และติดต่อผ่านงานฝ่ายส่งเสริมการท่องเที่ยวของมูลนิธิโครงการหลวงเชียงใหม่หรือสถาบันวิจัยและพัฒนาเกษตรพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนการประชาสัมพันธ์นั้น ศูนย์ฯ ได้ร่วมกับมูลนิธิโครงการหลวงและสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง โดยมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ ได้แก่ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วารสารทางการเกษตร และแผ่นพับ เป็นต้น

ผลการดำเนินงานในการจัดการท่องเที่ยวของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงสะโงะ ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง โดยสร้างรายได้เสริมให้แก่ชุมชนเช่นเดียวกันกับการจัดการท่องเที่ยวในศูนย์ฯอื่น นอกจากนี้ การจัดการท่องเที่ยวในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงสะโงะ ได้สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน จากการรวมกลุ่มของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวร่วมกับศูนย์ฯ ในรูปแบบของสหกรณ์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ สำหรับจำนวนนักท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2547 และ 2548 พบว่า มีจำนวนใกล้เคียงกัน คือ 1,362 คน และ 1,313 คน ตามลำดับ การจัดการท่องเที่ยวยังไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของชนเผ่า เนื่องจากชุมชนยังคงมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมของชนเผ่า นักท่องเที่ยวจึงได้รับทั้งความรู้และความบันเทิงจากการท่องเที่ยว

อย่างไรก็ตามการจัดการท่องเที่ยวของศูนย์ยังคงประสบปัญหาการสร้างเอกภาพในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งยังคงมีความขัดแย้งของกลุ่มต่าง ๆ

10) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำริน

- สภาพทางกายภาพและสังคม

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำริน ตั้งอยู่ ณ ตำบลแม่เจดีย์ใหม่ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย การเดินทางระยะทาง 72 กิโลเมตร จากตัวเมืองเชียงใหม่ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 118 สายเชียงใหม่- เชียงราย ถึง กิโลเมตรที่ 63-64 เลี้ยวขวาตรงไปอีก 9 กิโลเมตร ระยะทางมายังศูนย์ ระยะทางประมาณ 9 กิโลเมตร ใช้ระยะเวลาเดินทางประมาณ 2 ชั่วโมง เส้นทางการคมนาคมเป็นถนนลาดยางตลอด รถยนต์สามารถเข้าถึงได้ทุกฤดูกาลซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง และเส้นทางเข้าถึงพื้นที่ศูนย์ฯ เป็นทางลาดยาง 8 กิโลเมตร ทางลูกรังสลับกับคอนกรีต 1 กิโลเมตร และมีทั้งความปลอดภัยมากในการเดินทางและมีความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินจัดอยู่ในระดับสูง พื้นที่รับผิดชอบ 19.03 กิโลเมตร หรือประมาณ 11,890.90 ไร่ ครอบคลุม 6 หย่อมบ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 8 บ้านห้วยน้ำริน บ้านเมืองน้อย และบ้านคอยมด หมู่ที่ 10 ได้แก่ บ้านห้วยม่วง บ้านแสนเจริญ และบ้านแม่ชะดำน มีประชากรทั้งสิ้นประมาณ 1,175 คน 319 ครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นคนพื้นเมือง ลานู (มูเซอ) และกะเหรี่ยง

ระหว่างเส้นทางจากตัวเมืองเชียงใหม่ถึงศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำริน มีจุดท่องเที่ยว 3-5 จุด ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง จุดท่องเที่ยวที่สำคัญได้แก่ 1) อุทยานแห่งชาติขุนแจ 2) วัดมัจฉา-พระธาตุแม่เจดีย์ 3) โป่งน้ำร้อนแม่ชะจาง เป็นดิน และภูมิทัศน์ข้างทางเป็นป่าเขาที่มีความอุดมสมบูรณ์และสวยงาม

- การจัดการท่องเที่ยว

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำรินจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวัฒนธรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนและเผยแพร่ผลงาน/กิจกรรมของโครงการหลวง จุดท่องเที่ยวภายในศูนย์ฯ มีจุดท่องเที่ยว 3-5 จุด จัดอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีจุดท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย 1) แปลงทดสอบสาธิตผลไม้เมืองหนาว ได้แก่ บ๊วย ท้อ พลับ เสาวรสพันธุ์หวาน ฯลฯ 2) แปลงไม้ดอกไม้ประดับ ได้แก่ เฟิร์นหนัง เฟิร์นเขากวาง ลิอะทริส แคลด่า ลิลลี่ พุศซี วิลโล (ตุ่มเงินตุ่มทอง) ซึ่งเป็นแหล่งผลิตที่ใหญ่ที่สุด 3) แปลงผักและสมุนไพรเมืองหนาว ได้แก่ ผักกาดหอมห่อ ผักกาดขาวปลี ผักกาดหวาน ถั่วแขก หอมญี่ปุ่น โรสแมรี่ ทัชช่าม เสด เป็นดิน และจุดท่องเที่ยวที่สำคัญในพื้นที่รอบ ๆ ศูนย์ฯ มี 2-4 จุดจัดอยู่ในระดับปานกลาง โดยจุดท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย 1) เส้นทางศึกษาธรรมชาติ ตามเส้นทางมีน้ำตกห้วยม่วง และน้ำตกเมืองน้อย 2) ถ้ำคอยถ้ำ เป็นถ้ำหินปูนขนาดเล็ก อยู่ห่างจากศูนย์ฯ 1.5 กิโลเมตร

3) บ่อน้ำร้อนแม่จะจาน เป็นต้น จุดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย ชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชนเผ่ากะเหรี่ยงและมูเซอ รวมทั้งเทศกาลประเพณีวัฒนธรรมของชนเผ่า เป็นต้น

กิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ และชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยว มีอยู่น้อยกว่า 3 กิจกรรม ซึ่งจัดอยู่ในระดับต่ำ อาทิ 1) กิจกรรมนำเที่ยวแปลงสาธิตพืชผักผลไม้ต่างๆ ภายในศูนย์ฯ 2) กิจกรรมการเดินป่าศึกษาธรรมชาติตามแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญดังกล่าวข้างต้น โดยไกด์นำเที่ยว 3) กิจกรรมแสดงผลภัณฑ์หัตถกรรมของชนเผ่า เช่น เครื่องเงิน ถ้วยย่าม ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งยังไม่ค่อยมีความหลากหลายเท่าที่ควร แต่รูปแบบของกิจกรรมมีความแปลกใหม่และน่าสนใจพอสมควร ทั้งนี้กิจกรรมของศูนย์ฯ จะจัดกิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ ได้ให้ความรู้แก่ชุมชนในด้านการท่องเที่ยวมีน้อยกว่า 2 กิจกรรม โดยการให้ความรู้แก่ชุมชนและไกด์ท้องถิ่นในเรื่องของการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวและมีการประชุมร่วมกันจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยว รวมทั้งด้านการบริหารจัดการให้แก่ชุมชนด้วย เป็นต้น

ด้านสาธารณูปโภคปัจจุบันภายในศูนย์ฯ และพื้นที่รอบ ๆ ศูนย์ฯ มีที่พักที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มากกว่า 20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง ส่วนร้านอาหารภายในศูนย์ฯ และรอบๆ ศูนย์ฯ ก็สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มากกว่า 20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง เช่นกัน และภายในศูนย์ฯ มีห้องสุขาสาธารณะ จำนวน 8 ห้อง ซึ่งมีจำนวนเพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยวซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง มีโทรศัพท์สาธารณะ จำนวน 1 เครื่องแต่ยังไม่เพียงพอในการให้บริการจัดอยู่ในระดับปานกลาง แม้ว่าไม่มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุข/สถานอนามัยประจำศูนย์ฯ แต่มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุข/สถานอนามัยประจำอยู่ในใกล้เคียงรอบ ๆ ศูนย์ฯ แต่ภายในศูนย์ฯ ไม่มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย รวมทั้งในพื้นที่ศูนย์ฯ ใช้ไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคซึ่งมีเพียงพอต่อการให้บริการ และแหล่งน้ำที่ใช้เพื่อการบริโภคอุปโภคมีเพียงพอในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวเช่นกันจัดซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง

การติดต่อประสานงานด้านการท่องเที่ยวสามารถติดต่อกับศูนย์ฯ โดยตรง โดยทางโทรศัพท์หรือโทรสาร และติดต่อผ่านงานฝ่ายส่งเสริมการท่องเที่ยวของมูลนิธิโครงการหลวงเชียงใหม่หรือสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ ด้านการประชาสัมพันธ์ ปัจจุบันมีการจัดทำแผ่นพับร่วมกับกลุ่มศูนย์ฯ ออกร้านแสดงนิทรรศการงานประจำปี งานคอยคำโครงการหลวง

ผลการดำเนินงานในการจัดการท่องเที่ยวของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำริน พบว่า ส่วนใหญ่ประสบความสำเร็จพอสมควร โดยในปี พ.ศ. 2547 และ 2548 มีจำนวนนักท่องเที่ยว 2,348 คน และ 2,665 คน ตามลำดับ การจัดการท่องเที่ยวทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และความบันเทิงใจ ตลอดจนสามารถสร้างรายได้เสริมให้แก่ชุมชน และสร้างความพึงพอใจให้แก่ชุมชนได้ในระดับหนึ่ง การจัดการท่องเที่ยวไม่ก่อให้เกิดผลกระทบในทางลบต่อ

ชุมชนในด้านทรัพยากรธรรมชาติและด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน เนื่องจากชุมชนยังคงมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมเป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามศูนย์ฯ และชุมชนยังคงต้องระมัดระวังปัญหาการขยายตัวของชุมชนจากการท่องเที่ยว เพื่อป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้

ปัญหาและอุปสรรค/ข้อจำกัด ในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ นักท่องเที่ยวไม่มีในช่วงบางฤดูกาลทำให้ไม่ก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชน การขาดงบประมาณในการดูแลบำรุงรักษาตกแต่งภูมิทัศน์ภายในศูนย์ฯ รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ เช่น เครื่องนอนรองรับนักท่องเที่ยว เป็นต้น

11) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยโป่ง

- สภาพทางกายภาพและสังคม

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยโป่ง ตั้งอยู่ ณ ตำบลแม่เจดีย์ใหม่ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย อยู่ห่างจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ประมาณ 67 กิโลเมตร จากตัวเมืองเชียงใหม่ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 118 สายเชียงใหม่-เชียงราย ถึงกิโลเมตรที่ 64 เลี้ยวซ้ายไปประมาณ 3 กิโลเมตร ถึงศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยโป่ง สภาพเส้นทางคมนาคมเป็นถนนลาดยางเป็นบางช่วงและถนนเป็นลูกรัง รถยนต์ รถตู้สามารถเข้าถึงได้ทุกฤดูกาลซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง แต่ในช่วงฤดูฝนการเดินทางค่อนข้างลำบาก ส่วนมีความปลอดภัยในการเดินทาง (ความลาดชันหรือความกว้างของถนน) จัดอยู่ในระดับปานกลาง และความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินมีความปลอดภัยมากซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง พื้นที่รับผิดชอบประมาณ 17.73 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 11,083.06 ไร่ ครอบคลุม 1 ตำบล 5 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านห้วยโป่ง บ้านโป่งน้ำร้อน บ้านป่าเมียง บ้านสมโป่ง และบ้านป่าตอง มีประชากรทั้งสิ้นประมาณ 1,545 คน 414 ครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นคนพื้นเมือง และชนเผ่ามูเซอ

ระหว่างทางจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ถึงศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยโป่ง ผ่านมีจุดท่องเที่ยว 3-5 จุด จุดท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ 1) สวนส้มดอยสะเก็ด 2) บ่อน้ำร้อนแม่ชะจาน 3) ศูนย์การเรียนรู้ห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ 4) อ่างเก็บน้ำแม่กวง เป็นต้น และระหว่างเส้นทางถึงศูนย์ฯ ภูมิทัศน์ข้างทางเป็นป่าเขาที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์และมีความสวยงาม พอประมาณ

- การจัดการท่องเที่ยว

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยโป่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเชิงนิเวศ และเชิงวัฒนธรรม วัตถุประสงค์เพื่อให้ชาวบ้านมีรายได้จากแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวลาหู่ และเพื่อเป็นการเผยแพร่งานของโครงการหลวง ซึ่งเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รวมทั้งเพื่อเป็นการให้ชาวบ้านได้รู้จักใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์และรู้จักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้คู่กับศูนย์ฯ สืบไป จุดท่องเที่ยวที่สำคัญภายในศูนย์ฯ มี 3-5 จุดซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีจุดท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย 1) แปลงทดสอบสาริการปลูกไม้ดอก 2) แปลงทดสอบสาริการปลูกไม้ผล 3) แปลงทดสอบสาริการปลูกผัก และ 4) สวนหย่อมสำหรับพักผ่อน เป็นต้น ส่วนจุดท่องเที่ยวที่สำคัญในพื้นที่บริเวณรอบๆ ศูนย์ฯ 2-4 จุด จัดอยู่ในระดับปานกลาง มีจุดท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ 1) บ่อน้ำร้อนธรรมชาติแม่ชะจาน 2) น้ำตกโป่งผาลม น้ำตกบ้านป่าเมียง 3) เส้นทางศึกษาธรรมชาติของป่าใหญ่ และจุดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1) ชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชนเผ่ามูเซอ รวมทั้งเทศกาลประเพณีวัฒนธรรมของชนเผ่ามูเซอด้วย เป็นต้น

กิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ และชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยว มีน้อยกว่า 3 กิจกรรม จัดอยู่ในระดับต่ำ อาทิ 1) กิจกรรมนำเที่ยวชมแปลงสาริการปลูกพืชผักผลไม้ภายในศูนย์ฯ และของเกษตรกรในชุมชน 2) กิจกรรมการแสดงของชนชาวมูเซอจะแสดงเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาติดต่อเท่านั้น 3) กิจกรรมการเดินป่าศึกษาธรรมชาติของป่าใหญ่ เป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นกิจกรรมที่ยังไม่มีความหลากหลาย แปลกใหม่และน่าสนใจ ทั้งนี้ศูนย์ฯ จะจัดกิจกรรมเฉพาะวันที่มีนักท่องเที่ยวเท่านั้น ในส่วนของกิจกรรมที่ศูนย์ฯ ให้ความรู้แก่ชุมชนในด้านการท่องเที่ยวมี 3-5 ครั้งต่อปี โดยในส่วนของ การให้ความรู้เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ได้มีโครงการหมู่บ้านสะอาดในชุมชนเพื่อความสวยงาม ทางชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการฝึกอบรมด้านการท่องเที่ยวแก่ชุมชนมีการคัดเลือกไกด์ท้องถิ่นไปอบรมที่สำนักงานโครงการหลวง ผลลัพธ์ไกด์สามารถนำทางและอธิบายให้นักท่องเที่ยวได้ การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติ ได้มีการตั้งโครงการปลูกจิตสำนึกในหมู่บ้าน ชาวบ้านให้ความร่วมมือพอสมควร และชุมชนมีส่วนร่วมในการบริการนักท่องเที่ยวชมความเป็นอยู่ในหมู่บ้าน

ด้านสาธารณูปโภค ในปัจจุบันภายในศูนย์ฯ มีที่พักจำนวน 1 หลัง สามารถรองรับนักท่องเที่ยวมากกว่า 20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูงและที่พักในบริเวณรอบๆ ศูนย์ฯ เป็นบ้านพักแบบเรือนชาวมูเซอและบ้านพักของเอกชน สามารถที่จะรองรับนักท่องเที่ยวได้ 1-20 คนจัดอยู่ในปานกลาง ส่วนร้านอาหารภายในศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มากกว่า 20 คนจัดอยู่ในระดับสูง และร้านอาหารบริเวณรอบๆ ศูนย์ฯ สามารถที่จะรองรับนักท่องเที่ยวได้ 1-20 คน

จัดอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ภายในศูนย์ฯ มีห้องสุขาสาธารณะ จำนวน 4 ห้อง ซึ่งยังไม่เพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยวจัดอยู่ในระดับปานกลาง และภายในศูนย์ฯ ไม่มีโทรศัพท์สาธารณะ และถึงแม้ว่าไม่มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุข/สถานีอนามัยประจำศูนย์ฯ แต่มีประจำอยู่ที่บริเวณรอบ ๆ ศูนย์ฯ แต่ไม่เพียงพอในการให้บริการจัดอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ไม่มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยภายในศูนย์ฯ ส่วนการใช้ไฟฟ้ามีความเพียงพอต่อการให้บริการจัดอยู่ในระดับสูง และแหล่งน้ำที่ใช้ในการอุปโภคบริโภคมีเพียงพอตลอดทั้งปีจัดอยู่ในระดับสูง ซึ่งใช้น้ำจากประปาภูเขา

การติดต่อประสานงานด้านการท่องเที่ยวสามารถติดต่อกับศูนย์ฯ โดยตรงผ่านทางโทรศัพท์หรือโทรสาร และติดต่อผ่านงานฝ่ายส่งเสริมการท่องเที่ยวของมูลนิธิโครงการหลวงเชียงใหม่หรือสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่

ผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยโป่ง พบว่าส่วนใหญ่ประสบความสำเร็จในระดับปานกลาง แม้ว่าจะสามารถสร้างรายได้เสริมแก่ชุมชนได้ แต่แนวโน้มของผลประกอบการยังอยู่ในระดับทรงตัว โดยในปี พ.ศ. 2547 และ 2548 มีจำนวนนักท่องเที่ยว 1,233 คน และ 2,032 คน ตามลำดับ ชุมชนมีความพึงพอใจในการจัดการท่องเที่ยวในระดับปานกลาง แต่ยังคงมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมีการอนุรักษ์การแต่งกายของชาติพันธุ์ และมีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม การจัดการท่องเที่ยวไม่ได้ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมชุมชน ส่วนนักท่องเที่ยวจะได้รับความทั้งความรู้และความบันเทิงจากการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ศูนย์

4.1.1.2 ผลการศึกษาของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณปี พ.ศ. 2546-2548 จำนวน 10 ศูนย์ มีดังนี้

- 1) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนแปะ
- สภาพทางกายภาพและสังคม

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนแปะ ตั้งอยู่ ณ หมู่ที่ 12 ตำบลบ้านแปะ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ห่างจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ประมาณ 103 กิโลเมตร โดยใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 108 สายเชียงใหม่ – สอด เมื่อเดินทางถึงบริเวณ กม. ที่ 82-83 (สามแยกไปบ้านแปะ) ต้องเลี้ยวขวาตรงไปอีกประมาณ 20 กิโลเมตร การเดินทางจะใช้เวลาประมาณ 2-3 ชั่วโมง สภาพของเส้นทางคมนาคมเป็นถนนลาดยางสลับกับถนนลูกรัง ในบางช่วงรถคู่สามารถเข้าถึงได้ในช่วงฤดูแล้งเท่านั้นจัดอยู่ในระดับต่ำ และมีความปลอดภัยในการเดินทาง



จัดอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากทางค่อนข้างลาดชัน รวมทั้งมีความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินมากจัดอยู่ในระดับสูง พื้นที่ในเขตรับผิดชอบของศูนย์ฯ มีพื้นที่ประมาณ 45 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุม 1 ตำบล 4 หมู่บ้าน 11 หย่อมบ้าน 525 ครัวเรือน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้นประมาณ 2,202 คน ส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่าม้ง และกะเหรี่ยง มีอาชีพด้านเกษตรกรรม

ระหว่างเส้นทางจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ถึงศูนย์ฯ จะผ่านจุดท่องเที่ยวที่สำคัญ 3-5 จุด ได้แก่ 1) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์ 2) วัดพระธาตุจอมทอง และ 3) มีพื้นที่นาแบบขั้นบันไดให้ได้ชมระหว่างการเดินทาง เป็นต้น และภูมิทัศน์ข้างทางเป็นป่าเขาค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ และมีพรรณไม้ที่หลากหลาย

- การจัดการท่องเที่ยว

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนแปะจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรนิเวศ และวัฒนธรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน และเผยแพร่ผลงาน/กิจกรรมของโครงการหลวง จุดท่องเที่ยวสำคัญภายในศูนย์ฯ มีน้อยกว่า 3 จุด ซึ่งจัดอยู่ในระดับต่ำ จุดท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย 1) แปลงไม้ผลเมืองหนาว แปลงปลูกผักพืชสมุนไพรและไม้ประดับ 2) จุดจำหน่ายผลิตผลการเกษตรที่โดดเด่น ได้แก่ ผัก ไม้ดอกและพืชสมุนไพร เป็นต้น ส่วนจุดท่องเที่ยวบริเวณรอบๆ ศูนย์ฯ มีมากกว่า 4 จุด โดยมีจุดท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย 1) น้ำตกขุนแปะ น้ำตกขยัน น้ำตก ห้วยจี่เหล็ก น้ำตกตาดเหมย และน้ำตกตาดไฉ้ ซึ่งมีความสวยงามประมาณ 2) ถ้ำปากกล้วย และ 3) จุดชมวิวกาแดง ซึ่งเป็นจุดพักรถก่อนขึ้นสู่ยอดดอยขุนแปะ 4) เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ ความอุดมสมบูรณ์ของป่ามีความหลากหลายของพรรณพืชประเภทต่างๆ นอกจากนี้ระหว่างทางจะพบนาขั้นบันไดของเกษตรกร เป็นต้น จุดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1) สัมผัสวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชนเผ่ากะเหรี่ยง 2) จุดแสดงทอผ้าของชาวกะเหรี่ยงซึ่งมีทั้งการจำหน่ายและสาธิตวิธีการทอผ้า เป็นต้น

กิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ จัดให้นักท่องเที่ยวมี 3-5 กิจกรรมจัดอยู่ในระดับต่ำ ได้แก่ 1) กิจกรรมพาเที่ยวชมแปลงสาธิตการเกษตรข้างต้น 2) กิจกรรมการเดินป่าศึกษาธรรมชาติ 3) กิจกรรมนำเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เช่น น้ำตกตาดเหมย น้ำตาขุนแปะ และถ้ำปากกล้วย ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งมีความหลากหลายพอสมควร แต่ทั้งนี้ยังไม่ค่อยมีความแปลกใหม่หรือน่าสนใจ ส่วนกิจกรรมที่ทางชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยวมีน้อยกว่า 2 กิจกรรมจัดอยู่ในระดับต่ำ ได้แก่ 1) กิจกรรมการแสดงศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของชาวเขาเผ่าม้งและกะเหรี่ยงในช่วงเทศกาลของ

ชนเผ่า 2) กิจกรรมการแสดงการทอผ้าและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชนเผ่า เป็นต้นกิจกรรมที่จัดขึ้นมีความหลากหลายพอประมาณแต่ไม่ค่อยแปลกใหม่หรือน่าสนใจมากนัก ซึ่งกิจกรรมที่ศูนย์ฯ และชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยวมีการจัดกิจกรรมขึ้นเฉพาะวันที่มีนักท่องเที่ยวมาเท่านั้น นอกจากนี้ชุมชนจะมีการจัดกิจกรรมของชุมชนขึ้นเฉพาะในช่วงที่มีเทศกาลประจำปีเท่านั้น เช่น ประเพณีเลี้ยงผี ประเพณีวันขึ้นปีใหม่ และในส่วนของกิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ ได้จัดให้ความรู้แก่ชุมชนในการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวมีต่ำกว่า 3 ครั้งต่อปีซึ่งจัดอยู่ในระดับต่ำ โดยการจัดส่งเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ไปเข้ารับการอบรมความรู้ด้านการท่องเที่ยวที่กลุ่มศูนย์ฯ หรือสถาบันฯ จัดขึ้นปีละประมาณ 4 ครั้ง แต่ในส่วนการให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวแก่ชุมชนมีการอบรมให้ชุมชนเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปีละประมาณ 4 ครั้ง ซึ่งได้รับผลลัพธ์เป็นที่น่าพึงพอใจ เพราะมีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ด้านสาธารณูปโภค ในปัจจุบันภายในศูนย์ฯ มีที่พักจำนวน 2 หลัง สามารถรองรับนักท่องเที่ยวมากกว่า 20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูงและที่พักในบริเวณรอบๆ ศูนย์ฯ เป็นบ้านแบบโฮมสเตย์สามารถที่จะรองรับนักท่องเที่ยวได้ 1-20 คนจัดอยู่ปานกลาง ส่วนร้านอาหารภายในศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มากกว่า 20 คนจัดอยู่ในระดับสูง และร้านอาหารบริเวณรอบๆ ศูนย์ฯ มีอยู่ประปรายสามารถที่จะรองรับนักท่องเที่ยวได้ 1-20 คนจัดอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ภายในศูนย์ฯ มีห้องสุขาสาธารณะ จำนวน 5 ห้อง มีปริมาณเพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยวจัดอยู่ในระดับสูง และภายในศูนย์ฯ โทรศัพท์สาธารณะมีเพียงพอในการให้บริการจัดอยู่ในระดับสูง นอกจากนี้ยังมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุข/สถานอนามัยซึ่งอยู่ใกล้กับศูนย์ฯ ไว้คอยบริการนักท่องเที่ยวกรณีเจ็บป่วยฉุกเฉินจัดอยู่ในระดับสูง และเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยจำนวน 1 คน ซึ่งยังคงเพียงพอในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ปัจจุบันศูนย์ฯ ยังคงใช้ไฟฟ้าจากโรงไฟฟ้าพลังงานน้ำ ซึ่งมีการเปิดปิดเป็นเวลา คือ เปิดช่วงตั้งแต่ 04.30 น. – 12.00 น. และ 16.00 น. – 24.00 น. สำหรับน้ำที่ใช้เพื่อการอุปโภค และการเกษตรมีความเพียงพอยังคงใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติบนภูเขา กรณีหากมีฝนตกจะทำให้ น้ำที่ใช้อุปโภคชุมชนแดงไม่เหมาะที่จะใช้ในการอุปโภค และในฤดูแล้งซึ่งขาดแคลนน้ำจึงจัดอยู่ในระดับปานกลาง



การติดต่อประสานงานด้านการท่องเที่ยวสามารถติดต่อกับศูนย์ฯ โดยตรง ผ่านทางโทรศัพท์หรือโทรสาร และติดต่อผ่านงานฝ่ายส่งเสริมการท่องเที่ยวของมูลนิธิโครงการหลวงเชียงใหม่หรือสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ ด้านการประชาสัมพันธ์ ปัจจุบันมีการจัดทำแผ่นพับร่วมกับกลุ่มศูนย์ฯ รวมทั้งกำลังดำเนินการจัดทำเวปไซด์

ผลการดำเนินงานในการจัดการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ อนุแยะส่วนใหญ่ ประสบความสำเร็จในระดับปานกลาง โดยมีจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าเยี่ยมชมศูนย์ฯ ในปี พ.ศ. 2547 จำนวน 958 คน และลดลงกว่าครึ่งในปี พ.ศ. 2548 มีนักท่องเที่ยวเพียง 479 คน แต่การจัดการท่องเที่ยวไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างร้ายแรง ทั้งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม และชุมชนยังคงมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและรวมทั้งวัฒนธรรมในชุมชน และมีความพึงพอใจในการจัดการท่องเที่ยวที่ช่วงสร้างรายได้แก่ชุมชนได้ในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ชุมชนยังคงประสบปัญหาจากขยะที่เพิ่มขึ้น และยังไม่มียุทธศาสตร์การจัดการอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ผลการดำเนินงานเพื่อสร้างความเข้มแข็งและแก้ปัญหาความยากจนให้กับชุมชนยังไม่ปรากฏผลอย่างชัดเจน

ปัญหา/อุปสรรค และข้อจำกัดในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ได้แก่ การคมนาคมที่ยังไม่สะดวก ระบบสาธารณูปโภคเช่น ไฟฟ้า น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคยังคงขาดความพร้อมในการให้บริการกับนักท่องเที่ยว สำหรับสิ่งทีนักท่องเที่ยวได้รับจากการเดินทางมาท่องเที่ยวยังศูนย์ฯ คือได้รับความรู้และความบันเทิงใจ

สำหรับแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ คือ ต้องปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค ได้แก่ ถนน น้ำ ไฟฟ้า กระตุ้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเร่งดำเนินการจัดทำเวปไซด์ของศูนย์ฯ และ ประชาสัมพันธ์ให้มากยิ่งขึ้น โดยค่าใช้จ่ายที่จะใช้ในการปรับปรุงพัฒนาด้านการท่องเที่ยวคาดว่าจะได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

2) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งหลวง

- สภาพทางกายภาพและสังคม

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งหลวง ตั้งอยู่ ณ ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ มีระยะทางห่างจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ 78 กิโลเมตร การเดินทางจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 108 สายเชียงใหม่-ฮอด ผ่านอำเภอสันป่าตองประมาณ 700 เมตร เลี้ยวขวาไปตำบลบ้านกาด ผ่านอำเภอแม่วางและปางช้างแม่วิน กระทั่งถึงวัดพระธาตุศรีพุทธวิงศ์ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งหลวงอยู่ห่างไปประมาณ 500 เมตร เส้นทาง

การคมนาคมมีความสะดวกเป็นถนนลาดยางทั้งหมด รถยนต์ทุกชนิดสามารถเดินทางถึงศูนย์ฯ ในทุกฤดูกาลจัดอยู่ในระดับสูง ความปลอดภัยในการเดินทางอยู่ในระดับปานกลางเนื่องจากในช่วงทางขึ้นเขาลักษณะถนนมีความลาดชัน ดังนั้นควรใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษ ส่วนความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินในการเดินทางมีความปลอดภัยจัดอยู่ในระดับปานกลาง พื้นที่รับผิดชอบประมาณ 104.80 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 65,048 ไร่ ครอบคลุม 12 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านห้วยตอง บ้านหนองเต่า บ้านห้วยเกียง บ้านห้วยขาลิบ บ้านโป่งสะमित บ้านแม่เตียน บ้านห้วยเย็นกะเหรี่ยง บ้านห้วยเย็นมั่ง บ้านห้วยทราย บ้านทุ่งหลวง บ้านห้วยอีค่างและบ้านแม่สะระ มีประชากรทั้งสิ้นประมาณ 4,118 คน 678 ครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงและม้ง มีอาชีพด้านเกษตรกรรม

ระหว่างการเดินทางจากอำเภอเมืองมายังศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งหลวงมีจุดท่องเที่ยว 3-5 จุด จัดอยู่ในระดับปานกลาง มีจุดท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ 1) ปางช้างแม่สะปือก 2) ล่องแพลำน้ำแม่วาง 3) วัดถ้ำคอยโดน 4) น้ำตกแม่สะปือก และ 5) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะปือก อีกทั้งยังมีแหล่งผลิตผลทางการเกษตรตามฤดูกาลตลอดเส้นทางที่นักท่องเที่ยวสามารถแวะชมได้ และภูมิทัศน์ระหว่างเส้นทางมีป่าเขาที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์และมีความสวยงามพอประมาณ

- การจัดการท่องเที่ยว

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งหลวงจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรนิเวศ และวัฒนธรรม มีจุดท่องเที่ยวภายในศูนย์ฯ 3-5 จุด จุดท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย 1) แปลงสาธิตการผลิตพืชผัก 2) แปลงสาธิตการผลิตไม้ดอก 3) โรงคัดบรรจุ และ 4) ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ภายในศูนย์ฯ เป็นต้น จุดท่องเที่ยวบริเวณรอบๆ ศูนย์ฯ มี 2-4 จุดจัดอยู่ในระดับปานกลาง จุดท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย 1) น้ำตกบ้านห้วยเย็น น้ำตกหลายชั้น มีน้ำรินไหลตลอดปีและมีป่าสนสามใบ อยู่ห่างจากศูนย์ฯ 7 กิโลเมตรและอ่างเก็บน้ำบ้านห้วยตอง 2) เดินป่าที่บ้านกะเหรี่ยงหนองเต่าซึ่งแบ่งเป็นป่าอนุรักษ์ ป่าใช้สอย และป่าชุมชน ฯลฯ นอกจากนี้ระหว่างทางมีนาแบบขั้นบันไดของชาวกะเหรี่ยงและแปลงปลูกผักในช่วงเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม สองข้างทางมีดอกบัวตองบานสะพรั่ง เป็นต้น และจุดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1) วัดพระธาตุศรีพุทธวิงส์ บ้านหนองตองห่างจากศูนย์ฯ 1 กิโลเมตร มีภาพสลักพระพุทธรูปและพุทธประวัติ 2) ชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชนเผ่าม้งและกะเหรี่ยง เป็นต้น

กิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ จัดให้นักท่องเที่ยวมีน้อยกว่า 3 กิจกรรมจัดอยู่ในระดับต่ำ ได้แก่ 1) ชมแปลงสาธิตการผลิตพืชผักภายในศูนย์ฯ และไม้ดอกมีการปลูกผักและไม้ดอกหมุนเวียนตลอดปี นักท่องเที่ยวสามารถเพลิดเพลินกับการชมผักเมืองหนาว และได้รับความรู้เรื่อง

เทคโนโลยีการผลิตจากการให้คำแนะนำของเจ้าหน้าที่ แต่ในช่วงที่มีการเตรียมดินปลูกซึ่งไม่มีพืชผักและไม้ดอกทำให้แปลงปลูกไม่มีความสวยงาม และเยี่ยมชมฟาร์มสัตว์เลี้ยงภายในศูนย์ฯ ซึ่งได้มีการเลี้ยงสัตว์หลายชนิดภายในศูนย์ฯ ได้แก่ กวาง นกกระจอกเทศ หมูป่า และไก่เบสท์ โดยในการเลี้ยงสัตว์ของทางศูนย์ฯ นั้นเป็นการนำเอาเศษผักที่เหลือจากการคัดคุณภาพมาใช้ประโยชน์เป็นอาหารสัตว์ ฟาร์มเหล่านี้ นับเป็นสิ่งดึงดูดใจอย่างหนึ่งของศูนย์ฯ 2) เกี่ยวชมการจัดการผลผลิตหลังการเก็บเกี่ยว ณ โรงคัดบรรจุผลผลิตของศูนย์ฯ ซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมผลผลิตจากเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ และมีการจ้างแรงงานภายในชุมชนในการดำเนินการภายในโรงคัดด้วย โดยมีการคัดคุณภาพของผลผลิตก่อนทำการบรรจุภายใต้เครื่องหมายการค้าของศูนย์ฯ ในส่วนนี้นักท่องเที่ยวสามารถรับทราบถึงขั้นตอนและเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตก่อนที่ผลผลิตเหล่านั้นจะถึงมือผู้บริโภค โดยนักท่องเที่ยวสามารถซื้อผลผลิตสด ๆ จากโรงคัดบรรจุของศูนย์ฯ ได้ สำหรับวันเสาร์นักท่องเที่ยวไม่สามารถเข้าเยี่ยมชมกิจกรรมของโรงคัดได้ เนื่องจากเป็นวันหยุดที่ไม่มีการรับและคัดผลผลิต กิจกรรมที่ศูนย์ฯ ได้ดำเนินการ ยังไม่ค่อยมีความหลากหลายแปลกใหม่หรือน่าสนใจเท่าที่ควร อีกทั้งยังจัดกิจกรรมเฉพาะในวันที่มีนักท่องเที่ยวเท่านั้น

กิจกรรมที่ชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยวมีน้อยกว่า 3 กิจกรรมจัดอยู่ในระดับต่ำ อาทิ 1) เกี่ยวชมวัดพระธาตุศรีพุทธรังษี มีภาพสลักพระพุทธรูปและพุทธประวัติให้ศึกษา 2) การเดินป่าที่บ้านกะเหรี่ยง ซึ่งแบ่งออกเป็น ป่าอนุรักษ์ ป่าใช้สอย และป่าชุมชน เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมที่จัดขึ้นจะยังไม่ค่อยแปลกใหม่หรือน่าสนใจเท่าที่ควร และจะจัดขึ้นเฉพาะวันที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมเท่านั้นเช่นเดียวกัน ในส่วนกิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ ให้แก่ชุมชนในความรู้ด้านการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมให้แก่นักท่องเที่ยวของทางศูนย์ฯ และชุมชนนั้น เนื่องจากยังไม่มีการจัดการที่เป็นระบบระหว่างศูนย์ฯ กับชุมชน รวมทั้งเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ซึ่งมีเพียง 1 คนมีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้ง และเจ้าหน้าที่ท่านอื่นมีภาระงานมากอยู่แล้ว ทำให้การดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชนในด้านการจัดการท่องเที่ยวยังไม่ค่อยชัดเจนเป็นรูปธรรม แต่อย่างไรก็ตามชุมชนยังร่วมจัดกิจกรรมและบริหารจัดการพอสมควร

ด้านสาธารณูปโภค ในปัจจุบันภายในศูนย์ฯ มีที่พักสามารถรองรับนักท่องเที่ยวมากกว่า 20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูงและไม่มีที่พักในบริเวณรอบๆ ศูนย์ฯ ส่วนร้านอาหารภายในศูนย์ฯ และร้านอาหารบริเวณรอบๆ ศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มากกว่า 20 คนจัดอยู่ในระดับสูง นอกจากนี้ภายในศูนย์ฯ มีห้องสุขาสาธารณะ จำนวน 8 ห้อง ยังไม่เพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยวจัดอยู่ในระดับปานกลาง และภายในศูนย์ฯ ไม่มีโทรศัพท์สาธารณะใช้งาน แต่บางจุดสามารถรองรับเครือข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ในบางระบบ และมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุข/สถานีอนามัยซึ่งอยู่ใกล้กับศูนย์ฯ ไว้คอยบริการนักท่องเที่ยวกรณีเจ็บป่วยฉุกเฉินจัดอยู่

ในระดับปานกลาง ไม่มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย และมีไฟฟ้าและน้ำที่ใช้เพื่อการอุปโภคบริโภคที่เพียงพอ โดยใช้จากอ่างเก็บน้ำบ้านห้วยตอง

การติดต่อประสานงานด้านการท่องเที่ยวสามารถติดต่อทางศูนย์ฯ โดยตรง ทั้งทางโทรศัพท์หรือโทรสาร ส่วนด้านการประชาสัมพันธ์ผ่านวารสารโครงการหลวง แผ่นพับแนะนำโครงการท่องเที่ยวของกลุ่มศูนย์ฯ แผ่นพับแนะนำของศูนย์ฯ พัฒนาโครงการหลวงทุ่งหลวง และการบอกต่อปากต่อปากของนักท่องเที่ยว

ผลการดำเนินงานในการจัดการท่องเที่ยวของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งหลวงประสบความสำเร็จพอสมควร ในปี พ.ศ. 2547 มีจำนวนนักท่องเที่ยว 3,627 คน และเพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2548 เป็นจำนวน 4,801 คน แต่แนวโน้มผลประกอบการยังคงคงที่ และยังไม่ปรากฏผลในการสร้างความเข้มแข็งและแก้ปัญหาความยากจนของชุมชน อย่างไรก็ตามการจัดการท่องเที่ยวไม่ก่อให้เกิดผลกระทบ ต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และผลกระทบต่อวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม และชุมชนยังคงมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่ชุมชนยังคงมีความพึงพอใจต่อการจัดการท่องเที่ยวในระดับปานกลาง อาจเนื่องจากการขาดความเข้าใจในหลักการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ปัญหาและอุปสรรคของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งหลวงในการจัดการการท่องเที่ยว จากการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่า การจัดการด้านการท่องเที่ยวยังไม่เป็นระบบที่ชัดเจน อีกทั้งยังขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน เกิดความไม่ต่อเนื่องในการดำเนินงาน ขาดการประสานงานที่ดีกับส่วนกลาง พื้นที่โดยรวมของศูนย์ฯที่ไม่สวยงามและดึงดูดใจ และปัญหาด้านบุคลากรที่ไม่มีประสบการณ์และมีภาระงานอื่นๆ ในศูนย์ฯมาก

กล่าวโดยสรุปสิ่งที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการเที่ยวชมศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งหลวง คือ การได้รับความรู้ในการผลิตพืชผัก และไม้ดอก ในกระบวนการปลูก และการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวภายใต้ตราสินค้าดอกคำ และได้รับความบันเทิงใจจากการเที่ยวชมแปลงปลูกผักและไม้ดอก การเยี่ยมชมฟาร์มสัตว์ภายในศูนย์ฯ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในบริเวณรอบๆ ศูนย์ฯ

3) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางอุ๋ง

- สภาพทางกายภาพและสังคม

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางอุ๋ง ตั้งอยู่ ณ หมู่ที่ 1 ตำบลแม่ศึก อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ ประมาณ 180 กิโลเมตร การเดินทางจากตัวเมืองเชียงใหม่โดยใช้ทางหลวงหมายเลข 108 สายเชียงใหม่ - สอด ผ่านอำเภอหางดง อำเภอสันป่าตอง อำเภอจอมทอง อำเภอแม่สะเรียง และอำเภอแม่ลาน้อย ถึงทางแยกไปอำเภอขุนยวม

ให้เที่ยวชมเข้าทางหลวงหมายเลข 1263 ศูนย์ฯ จะอยู่ขวามือที่บ้านปางอู๋ ใช้ระยะเวลาเดินทาง 4-5 ชั่วโมง สภาพของเส้นทางคมนาคมเป็นถนนลาดยางเป็นบางช่วง รถตู้สามารถเข้าถึงได้ใน ช่วงฤดูแล้งเท่านั้นจัดอยู่ในระดับต่ำ มีความปลอดภัยในการเดินทางจัดอยู่ในระดับปานกลาง และมีความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินมากจัดอยู่ในระดับสูง พื้นที่ในบริเวณศูนย์ฯมีเนื้อที่ประมาณ 48,068 ไร่ ครอบคลุมจำนวน 1 ตำบล จำนวน 9 หมู่บ้าน 16 กลุ่มบ้าน มีจำนวนประชากร ทั้งสิ้นประมาณ 5,752 คน 676 ครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงและม้งมีอาชีพด้าน เกษตรกรรม

ระหว่างการเดินทางจากอำเภอเมืองมายังศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ปางอู๋มีจุดท่องเที่ยวไม่น้อยกว่า 3 จัดอยู่ในระดับต่ำ มีจุดท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ 1) บ้านถวาย 2) อุทยานอ่อมหลวง และภูมิทัศน์ระหว่างเส้นทางมีป่าเขาที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์และมีความ สวยงามพอประมาณ

- การจัดการท่องเที่ยว

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางอู๋ จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการกระจายรายได้ให้กับชุมชน เพื่อส่งเสริมและ พัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยภูเขาให้ดีขึ้น และเพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ป่า ดิน และน้ำ และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น จุดท่องเที่ยวสำคัญภายในศูนย์ฯ มี 3-5 จุดจัดอยู่ใน ระดับปานกลาง โดยมีจุดท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วยแปลง 1) แปลงสาธิตการปลูกผัก เช่น แครอท ไม้หวาน กาแฟอราบิก้า ฯลฯ 2) แปลงปลูกพืชสมุนไพร ได้แก่ ขมิ้นชัน กระชายดำ บูลุย ฯลฯ 3) แปลงไม้ดอกไม้ประดับ 4) แปลงปลูกผลไม้ เช่น พลับ บัวย อะโวคาโด ลิ้นจี่ ฯลฯ เป็นต้น จุดท่องเที่ยวบริเวณรอบ ๆ ศูนย์ฯ มีน้อยกว่า 2 จุดจัดอยู่ในระดับต่ำ โดยมีจุดท่องเที่ยว เชิงนิเวศ ประกอบด้วย เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ ชมทุ่งบัวตองและถ้ำผามะฆังโฮง ฯลฯ และจุดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย ชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชนเผ่าม้งที่มีครอบครัว ใหญ่ที่สุดในโลก อยู่รวมกันถึง 150 คนในเรือนหลังเดียวกัน และสัมผัสประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม ของชนเผ่า กิจกรรมที่ศูนย์ฯ และชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยวมีน้อยกว่า 3 กิจกรรมจัดอยู่ในระดับต่ำ ได้แก่ 1) พาเที่ยวชมแปลงสาธิตการเกษตรทั้งในพื้นที่ศูนย์ฯและแปลงปลูกพืชของเกษตรกรใน ชุมชน 2) ท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าว 3) ชมการแสดงของชนเผ่า เป็นต้น ซึ่งมีความแปลกใหม่และน่าสนใจพอประมาณ และจะจัดกิจกรรมเฉพาะในวันที่มีนักท่องเที่ยวเท่านั้น ในส่วนการให้ความรู้เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวแก่ชุมชน มีการจัดส่งเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ไปเข้ารับการอบรมความรู้ด้านการท่องเที่ยวที่กลุ่มศูนย์ฯ หรือ สถาบันฯ จัดขึ้นปีละประมาณ 4 ครั้ง และการศึกษาดูงานในแหล่งท่องเที่ยว และมีการฝึกอบรมในด้านการท่องเที่ยวแก่ชุมชนใน

เรื่องการดูแลธรรมชาติ ปัจจุบันชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว ทั้งการจัดกิจกรรม และบริหารจัดการ รวมทั้งชุมชนความพึงพอใจในการมีส่วนร่วมดังกล่าวจึงเป็นการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการจัดการท่องเที่ยวได้สร้างทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งมากขึ้น

ด้านสาธารณูปโภค ในปัจจุบันภายในศูนย์ฯ มีที่พักสามารถรองรับนักท่องเที่ยวมากกว่า 20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูงและไม่มีที่พักในบริเวณรอบๆ ศูนย์ฯ แต่ไม่มีร้านอาหารภายในศูนย์ฯ และร้านอาหารบริเวณรอบๆ ศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ 1-20 คนจัดอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ภายในศูนย์ฯ มีห้องสุขาสาธารณะ จำนวน 8 ห้องเพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยวจัดอยู่ในระดับสูง และภายในศูนย์ฯมีโทรศัพท์สาธารณะใช้งานแต่ไม่เพียงพอ และมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุข/สถานีอนามัยซึ่งอยู่ใกล้กับศูนย์ฯไว้คอยบริการนักท่องเที่ยวกรณีเจ็บป่วยฉุกเฉินจัดอยู่ในระดับปานกลาง ไม่มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยรวมทั้ง ไฟฟ้าและน้ำที่ใช้เพื่อการอุปโภคบริโภคที่เพียงพอจัดอยู่ในระดับสูง

การติดต่อประสานงานด้านการท่องเที่ยวสามารถ ติดต่อกับทางศูนย์ฯ และผ่านฝ่ายส่งเสริมการท่องเที่ยวของมูลนิธิโครงการหลวงเชียงใหม่หรือสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ โดยตรงทั้งทางโทรศัพท์หรือโทรสาร

ผลการดำเนินงานในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางอุ๋ง ประสบความสำเร็จในระดับค่อนข้างดี โดยมีนักท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2547 จำนวน 1,824 คน และในปี พ.ศ. 2548 จำนวน 2,562 คน ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เช่นเดียวกับแนวโน้มของผลประกอบการที่มีเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ การจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ประสบความสำเร็จพอสมควรในการสร้างความเข้มแข็งและแก้ปัญหาค่าความยากจนของชุมชน สามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนได้ และสร้างความพึงพอใจให้แก่ชุมชนได้ในระดับหนึ่ง และชุมชนยังคงมีจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น และพบว่าการจัดการท่องเที่ยวไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งวิถีชีวิต วัฒนธรรมท้องถิ่น

ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นคือ มีการทิ้งขยะบริเวณแหล่งท่องเที่ยว แต่ชุมชนมีแก้ไขโดยการร่วมประชุมหารือ เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหา และกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับในชุมชน

4) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะป๊อก

- สภาพทางกายภาพและสังคม

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

แม่สะป๊อก ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2526 ณ บ้านแม่สะป๊อก ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ การเดินทางจากอำเภอเมืองเชียงใหม่โดยใช้ทางหลวงหมายเลข 108 สายเชียงใหม่ - ฮอด ประมาณ 30 กิโลเมตร เลี้ยวขวาที่สามแยกอำเภอแม่วาง - บ้านกาด เข้าสู่ทางหลวงหมายเลข 1013 ตรงไปประมาณ 28 กิโลเมตร จากนั้นเลี้ยวซ้ายที่บ้านแม่สะป๊อกเหนือไปประมาณ 2 กิโลเมตร ถึงศูนย์ฯ สภาพของเส้นทางคมนาคมเป็นถนนลาดยางเป็นบางช่วง รถยนต์ รถตู้สามารถเข้าถึงได้ทุกฤดูกาลจัดอยู่ในระดับปานกลาง แต่ควรใช้รถกระบะหรือรถขับเคลื่อน 4 ล้อในการเข้าไปเที่ยวน้ำตก เพราะถนนค่อนข้างลำบาก มีความปลอดภัยในการเดินทาง(ความลาดชันหรือความกว้างของถนน) จัดอยู่ในระดับปานกลาง และมีความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินในการเดินทางจัดอยู่ในระดับปานกลาง พื้นที่รับผิดชอบประมาณ 33.26 กิโลเมตร หรือประมาณ 20,789.31 ไร่ ครอบคลุม 4 หมู่บ้าน 10 หย่อมบ้าน มีประชากรทั้งสิ้นประมาณ 2,198 คน 449 ครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นคนพื้นเมือง และชาวเขาชนเผ่ากะเหรี่ยง มีอาชีพด้านเกษตรกรรม

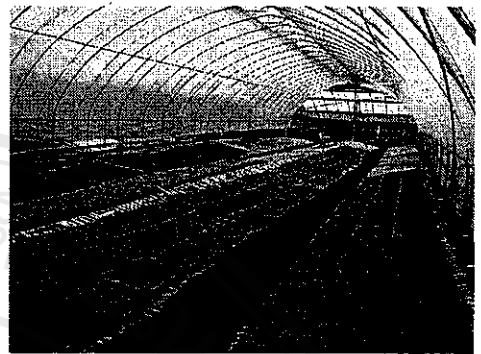


ระหว่างการเดินทางจากตัวเมืองมายังศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะป๊อกมีจุดท่องเที่ยว 3-5 จุดอยู่ในระดับปานกลาง มีจุดท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ 1) บ้านถวาย 2) ปางช้างแม่สะป๊อก 3) ล่องแพลำน้ำแม่วาง 4) น้ำตกแม่สะป๊อก เป็นต้น และภูมิทัศน์ระหว่างเส้นทางมีป่าเขาที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ และมีความสวยงามพอประมาณ

- การจัดการท่องเที่ยว

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะป๊อกจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการสร้างความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นให้กับราษฎรในพื้นที่วิจัยพืชเกษตรหลักที่สามารถสร้างรายได้ให้เพียงพอแก่การเลี้ยงชีพเพื่อหลีกเลี่ยงการปลูกฝิ่น อีกทั้งปลูกฝังให้เกิดจิตสำนึกรักภักดีป้าอันเป็นต้นกำเนิดของแหล่งน้ำและสรรพชีวิต มีจุดท่องเที่ยวภายในศูนย์ฯ มีน้อยกว่า 3 จุดจัดอยู่ในระดับต่ำ โดยมีจุดท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย 1) ชมแปลงปลูก

พืชผัก ได้แก่ ผักกาดฮ่องเต้ คื่นช่ายคอกำ มะระขาว ฯลฯ 2) ชมแปลงไม้ดอกไม้ประดับ ได้แก่ ดอกหน้าวัว ดอกชิงแดง จิงชมพู ใบพิโล ใบเฟิร์น ฯลฯ 3) แปลงสาธิตการปลูกเสาวรสวนหวาน เป็นต้น จุดท่องเที่ยวบริเวณรอบ ๆ ศูนย์ฯ มี 2-4 จุดจัดอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีจุดท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย 1) น้ำตกแม่สะป๊อก น้ำตกแม่วาง น้ำตกผาเหม่ย น้ำตกแม่ปวย 2) ล่องแพไม้ไผ่ตามลำน้ำแม่วาง 3) ปางช้าง แม่สะป๊อก มีบริการขี่ช้างห่างจากศูนย์ฯ 4.5 กิโลเมตร เป็นต้น และจุดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย ชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่และประเพณีวัฒนธรรมของชนเผ่ากะเหรี่ยง และวัดถ้ำดอยโตน ที่มีถ้ำเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม เป็นต้น



กิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ จัดให้นักท่องเที่ยวมีน้อยกว่า 3 กิจกรรมจัดอยู่ในระดับต่ำ ได้แก่ 1) กิจกรรมพาเที่ยวชมแปลงสาธิตพืชผัก 2) กิจกรรมพาเที่ยวชมแปลงไม้ดอกไม้ประดับ 3) กิจกรรมพาเที่ยวชมแปลงเสาวรสวนหวานในช่วงเดือนพฤษภาคม-มกราคม เส้นทางท่องเที่ยวภายในศูนย์ฯ ชมแปลงไม้ดอกไม้ประดับ และฝั่มเมืองหนาว ชมสวนผลไม้ ชมเสาวรสวนจากต้น เป็นต้น ซึ่งยังไม่ค่อยมีความหลากหลายและความแปลกใหม่หรือน่าสนใจ และจะจัดกิจกรรมเฉพาะวันที่มีนักท่องเที่ยวเท่านั้น ส่วนกิจกรรมที่ทางชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยว ได้แก่ 1) เส้นทางศึกษาธรรมชาติในเส้นทางน้ำตกแม่สะป๊อก อยู่ในศูนย์ฯ มีน้ำสมบูรณ์ตลอดปี ประมาณ 200 เมตรจากศูนย์ฯ น้ำตกผาเหม่ย จากศูนย์ฯ ใช้เส้นทางเดินรถประมาณ 5 กิโลเมตร ต่อด้วยเดินเท้าอีก 1 กิโลเมตร มีน้ำสมบูรณ์ตลอดปี น้ำตกแม่วาง จากศูนย์ฯ ใช้เส้นทางเดินรถประมาณ 4 กิโลเมตร ต่อด้วยเดินเท้าอีก 200 เมตร มีน้ำสมบูรณ์ตลอดปี มีความลาดชันพอควรต้องอาศัยความระมัดระวัง 2) กิจกรรมวิถีชีวิตของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงและของที่ระลึก และเทศกาลประเพณีวัฒนธรรมของชนเผ่า เทศกาลปีใหม่ชาวกะเหรี่ยง (ปกากะญอ) จัดช่วงเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ ประเพณีเกี่ยวข้าว จัดให้มีการละเล่น ช่วงเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม การจัดกิจกรรมของชุมชนขึ้นเฉพาะในช่วงที่มีเทศกาลประจำปีเท่านั้น เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวยังไม่ค่อยมีความแปลกใหม่หรือน่าสนใจ ทั้งยังมีการจัดกิจกรรมเฉพาะวันที่มีนักท่องเที่ยวเท่านั้นเช่นเดียวกัน ในส่วนของกิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ ได้จัดให้ความรู้แก่ชุมชนในการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวมีต่ำกว่า 3 ครั้งต่อปีซึ่งจัดอยู่ในระดับต่ำ โดยการจัดส่งเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ไปเข้ารับการอบรมความรู้ด้านการท่องเที่ยวที่กลุ่มศูนย์ฯ และมีการอบรมให้ชุมชนเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านแม่สะป๊อกในการท่องเที่ยวกับ

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะป๊อก พบว่าชุมชนให้ความสนใจและเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการทั้งการร่วมจัดกิจกรรมและบริหารจัดการ

ด้านสาธารณูปโภค ในปัจจุบันภายในศูนย์ฯ มีที่พักแบบบ้านแฝดจำนวน 1 หลัง สามารถรองรับนักท่องเที่ยว 1-20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลางและที่พักในบริเวณรอบๆ ศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยว 1-20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน ถึงแม้ไม่มีร้านอาหารภายในศูนย์ฯ แต่มีบริการอาหารสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ 1-20 คน และร้านอาหารบริเวณรอบๆ ศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ 1-20 คนจัดอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ภายในศูนย์ฯ มีห้องสุขาสาธารณะแต่ไม่เพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยวจัดอยู่ในระดับปานกลาง และภายในศูนย์ฯ มีโทรศัพท์สาธารณะใช้งานแต่ไม่เพียงพอ และมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุข/สถานีอนามัยซึ่งอยู่ใกล้กับศูนย์ฯ ไว้คอยบริการนักท่องเที่ยวกรณีเจ็บป่วยฉุกเฉินจัดอยู่ในระดับปานกลาง ไม่มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย และมีไฟฟ้าใช้แต่ไม่เพียงพอต่อการให้บริการจัดอยู่ในระดับปานกลางและน้ำที่ใช้เพื่อการอุปโภคบริโภคที่เพียงพอจัดอยู่ในระดับสูง

การติดต่อประสานงานด้านการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวสามารถติดต่อผ่านฝ่ายส่งเสริมการท่องเที่ยวของมูลนิธิโครงการหลวงเชียงใหม่หรือสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ มีการประชาสัมพันธ์ผ่านหน่วยงานของกรมป่าไม้ แผ่นพับแนะนำโครงการท่องเที่ยวของกลุ่มศูนย์ฯ แผ่นพับแนะนำของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะป๊อก การขยายผลของบริษัททัวร์ และการบอกต่อปากต่อปากของนักท่องเที่ยวรวมถึง การค้นหาข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ต <http://www.doikhom.com>



ผลการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะป๊อก พบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมศูนย์ฯ ในปีพ.ศ. 2547 มีจำนวน 30,000 และเพิ่มขึ้นเป็น 33,879 คน ในปี พ.ศ. 2548 แต่ผลการประกอบการยังคงมีแนวโน้มลดลง และยังไม่ประสบความสำเร็จในการสร้างความเข้มแข็ง และการแก้ปัญหาความยากจนในชุมชน อย่างไรก็ตามการจัดการท่องเที่ยวไม่ก่อให้เกิดผลกระทบในทางลบต่อทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน และชุมชนมีความพึงพอใจจากการจัดการท่องเที่ยวพอสมควร เนื่องจากการจัดการท่องเที่ยวไม่ก่อให้เกิดมลพิษในชุมชน และมีส่วนช่วยพัฒนาสังคม เศรษฐกิจในชุมชนในระดับหนึ่ง

ปัญหาและอุปสรรคของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะป๊อกในการจัดการการท่องเที่ยว จากการดำเนินงานที่ผ่านมาสามารถจำแนกปัญหาและอุปสรรค ดังนี้ (1) ส่วนกลางไม่มีงบประมาณที่ชัดเจน มีนโยบายการสั่งการมากเกินไป และควรลงพื้นที่เพื่อให้คำแนะนำมากกว่าการดำเนินโดยปราศจากคำแนะนำในการพัฒนา (2) เจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควร อาทิ ค่าใช้จ่ายในการออกพื้นที่เพื่อประสานงานกับชุมชน การขาดความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง ภารกิจอื่น ๆ มีมาก ไม่ว่าจะเป็นการประชุมหรืองานต่าง ๆ ภายในศูนย์ฯ (3) ชุมชนได้รับการสนับสนุนองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการไม่เพียงพอ (4) ระยะทางในการเดินทางมายังศูนย์ฯค่อนข้างไกล

กล่าวโดยสรุปสิ่งที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการเที่ยวชมศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะป๊อก คือ การได้รับความรู้ในกระบวนการผลิตพืชผักและไม้ดอก และได้รับความบันเทิงใจจากการเที่ยวชมป่าธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชุมชนเผ่ากะเหรี่ยง

5) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง แม่แฮ

- สภาพทางกายภาพและสังคม

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮ ตั้งอยู่ ณ ตำบลแม่นาจร อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ การเดินทางจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ ถึงศูนย์ฯ ระยะทางประมาณ 87 กิโลเมตร การคมนาคมที่สะดวก เนื่องจากเส้นทางถนนลาดยาง และสามารถเดินทางได้ 3 เส้นทาง คือ 1) สายเชียงใหม่-สันป่าตอง-แม่วาง-แม่ใน-แม่แฮ 2) สายเชียงใหม่-หางดง-สะเมิง-บ่อแก้ว-แม่แฮ 3) สายเชียงใหม่-แม่ริม-สะเมิง-บ่อแก้ว-แม่แฮ สภาพเส้นทางถนนที่ใช้เดินทางเป็นถนนลาดยางเป็นบางช่วง รถยนต์ และรถตู้สามารถเข้าถึงได้ทุกฤดูกาลอยู่ในระดับปานกลาง มีความปลอดภัยในหน้าแล้งจัดสวนหน้าฝนต้องระมัดระวังในบางช่วงจัดอยู่ในระดับปานกลาง ในส่วนความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินในการเดินทาง อยู่ในระดับปานกลาง เพราะมีผู้ใช้เส้นทางเป็นระยะ ๆ และเป็นเส้นทางกรขนส่งผลผลิตของเกษตรกรผู้ตลาด มีพื้นที่รับผิดชอบ ประมาณ 20,625 ไร่ ประชากร 25 หมู่บ้าน ส่วนใหญ่เป็นชาวม้ง กะเหรี่ยง และจีนฮ่อ พื้นที่รับผิดชอบครอบคลุม 25 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งสิ้นประมาณ 8,748 คน ส่วนใหญ่เป็นชนเผ่ากะเหรี่ยง จีนฮ่อ ม้ง และคนพื้นเมือง มีอาชีพด้านเกษตรกรรม

ระหว่างการเดินทางจากตัวเมืองมายังศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮมีจุดท่องเที่ยว 3-5 จัดอยู่ในระดับปานกลาง มีจุดท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ 1) บ้านถวาย 2) ปางช้างแม่สะป๊อก 3) ล่องแพลำน้ำแม่วาง 4) วัดพระธาตุศรีพุทธวิงศ์ เป็นต้น และภูมิทัศน์ระหว่างเส้นทางมีป่าเขาที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์และมีความสวยงามพอประมาณ

- การจัดการท่องเที่ยว

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แจ่มจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม มีจุดท่องเที่ยวภายในศูนย์ฯมีมากกว่า 5 จุดจัดอยู่ในระดับสูง โดยมีจุดท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย 1) ชมแปลงปลูกพืชผักเมืองหนาว ได้แก่ กะหล่ำม่วง สลัดแก้ว สุกินี ผักกาดขาวปลี หน่อไม้ฝรั่ง พริก ฯลฯ 2) ชมแปลงสาธิตการปลูกพืชระบบไร่ดิน ได้แก่ ไรต์โรล วอเตอร์เครส ฯลฯ 3) แปลงผลไม้เมืองหนาว ได้แก่ พลับ พลัม บ๊วย พืช ฯลฯ 4) ปศุสัตว์ภายในศูนย์ฯ ได้แก่ ห่าน กระจ่าง แพะ หมูป่า เป็นต้น จุดท่องเที่ยวบริเวณรอบ ๆ ศูนย์ฯ มีมากกว่า 5 จุด จัดอยู่ในระดับสูง โดยมีจุดท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย 1) แหล่งน้ำธรรมชาติที่บ้านห้วยขมิ้น ห่างจากศูนย์ฯ 3 กิโลเมตร 2) ถนนทุ่งบัวตอง ตามเส้นทางแม่เตียน-แม่แฮ และแม่แฮ-ป่าเกี๊ยะน้อย ในช่วงเดือนตุลาคม-พฤศจิกายนจะมีดอกบานสะพรั่ง 3) จุดชมวิวมหะเลหมอกพระอาทิตย์ขึ้นและตกที่ดงงามที่ยอดคอยม่อนยะ บ้านน้ำจางและบ้านม่อนยะได้ เป็นต้น และจุดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1) ชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชนเผ่ากะเหรี่ยง ม้ง และจีนฮ่อ 2) ชมเทศกาลประเพณีวัฒนธรรมของชนเผ่าต่าง ๆ เป็นต้น

กิจกรรมที่ทางศูนย์ฯจัดให้นักท่องเที่ยวมีประมาณ 3 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมพาเที่ยวชมแปลงสาธิตพืชผักเมืองหนาวและพืชระบบไร่ดิน 2) กิจกรรมนำเที่ยวชมผลิตผลทางการเกษตรของศูนย์ฯ 3) กิจกรรมพาเที่ยวสวนสตรอเบอร์รี่และผลไม้เมืองหนาว เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ จัดขึ้น ยังไม่ค่อยมีความหลากหลายแปลกใหม่หรือน่าสนใจ อีกทั้งยังจัดกิจกรรมเฉพาะในวันที่มีนักท่องเที่ยว ส่วนกิจกรรมที่ทางชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยวมีน้อยกว่า 2 กิจกรรมจัดอยู่ในระดับต่ำ ได้แก่ 1) กิจกรรมสัมผัสวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเขาเผ่าและชมการแสดงประเพณี วัฒนธรรมของชนเผ่าซึ่งยังมีรูปแบบที่ยังไม่ค่อยมีความแปลกใหม่หรือน่าสนใจเท่าที่ควร และจะจัดกิจกรรมเฉพาะวันที่มีนักท่องเที่ยวเท่านั้นเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ชุมชนยังจัดให้มีการขายของที่ระลึก ในส่วนของศูนย์ฯ ในการจัดให้ความรู้แก่ชุมชนในด้านการท่องเที่ยวต่ำกว่า 3 ครั้งต่อปีขึ้นไป การพัฒนาไกด์ท้องถิ่น ศูนย์ฯ มีการประสานเพื่อการอบรมไกด์ท้องถิ่น ให้มีความเข้าใจและสามารถรองรับการดำเนินด้านการท่องเที่ยวทั้งของศูนย์ฯและชุมชน แต่จำนวนนักท่องเที่ยวมีน้อยทำให้ชุมชนให้ความสนใจต่อกิจกรรมนี้น้อย การมีส่วนร่วมในการจัดการด้านการท่องเที่ยวจากชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและจัดกิจกรรมพอสมควร แต่ส่วนใหญ่ชุมชนรอรับผลที่เกิดจากการดำเนินงานของโครงการท่องเที่ยวเท่านั้น

ด้านสาธารณูปโภค ในปัจจุบันภายในศูนย์ฯ มีที่พัก สามารถรองรับนักท่องเที่ยวมากกว่า 20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูงและที่พักในบริเวณรอบๆ ศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยว 1-20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน ถึงแม้ไม่มีร้านอาหารภายในศูนย์ฯ แต่มี

บริการอาหารที่นักท่องเที่ยวแจ้งล่วงหน้าก่อนการเดินทาง สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ 1-20 คน และร้านอาหารบริเวณรอบๆ ศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ 1-20 คนจัดอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ภายในศูนย์ฯ มีห้องสุขาสาธารณะแต่ไม่เพียงพอต่อการให้บริการ นักท่องเที่ยวจัดอยู่ในระดับปานกลาง และภายในศูนย์ฯ มีโทรศัพท์สาธารณะใช้งานแต่ไม่เพียงพอ และมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุข/สถานีอนามัยซึ่งอยู่ใกล้กับศูนย์ฯ ไว้คอยบริการนักท่องเที่ยวกรณีเจ็บป่วยฉุกเฉินจัดอยู่ในระดับปานกลาง ไม่มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย และมีไฟฟ้าใช้แต่ไม่เพียงพอต่อการให้บริการจัดอยู่ในระดับปานกลางและมีน้ำที่ใช้เพื่อการอุปโภคบริโภคแต่ยังไม่เพียงพอจัดอยู่ในระดับปานกลาง

การติดต่อประสานงานด้านการท่องเที่ยวสามารถ ติดต่อกับศูนย์ฯ โดยตรง หรือผ่านฝ่ายส่งเสริมการท่องเที่ยวของมูลนิธิโครงการหลวงเชียงใหม่หรือสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งทางโทรศัพท์และโทรสาร มีการประชาสัมพันธ์ผ่านแผ่นพับแนะนำโครงการท่องเที่ยวของกลุ่มศูนย์ฯ แผ่นพับแนะนำของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮ เป็นต้น

ผลการดำเนินงานในการจัดการท่องเที่ยวของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮ ส่วนใหญ่ประสบความสำเร็จในระดับปานกลาง โดยในปี พ.ศ. 2547 มีจำนวนนักท่องเที่ยว 2,211 คน แต่ในปี พ.ศ. 2548 ลดลงเหลือเพียง 704 คน ส่งผลให้ผลประโยชน์มีแนวโน้มลดลง อย่างไรก็ตาม ชุมชนยังคงมีความพึงพอใจต่อการจัดการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างรายได้เสริมได้ และเป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาความยากจน ตลอดจนมีส่วนร่วมช่วยสร้างความเข้มแข็งในชุมชน และการท่องเที่ยวไม่ได้ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในชุมชน

6) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว

- สภาพทางกายภาพและสังคม

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว ตั้งอยู่ ณ ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ห่างจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ ประมาณ 112 กิโลเมตร การเดินทางจากตัวเมืองเชียงใหม่โดยใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 107 สายเชียงใหม่ - ฝาง ถึงอำเภอเชียงดาว บริเวณกิโลเมตรที่ 79 แยกเมืองงายให้เลี้ยวซ้ายเข้าทางหลวงหมายเลข 1178 สายเมืองงาย-อรุณทิพย์ ระยะห่างกิโลเมตรที่ 32 ถึงด่านตำรวจบ้านรินหลวงเลี้ยวขวาตรงไปประมาณ 5 กิโลเมตร พบทางเข้าศูนย์ฯ อยู่ซ้ายมือ สภาพถนนลาดยางตลอดสาย รถยนต์ รถตู้สามารถเข้าถึงได้ทุกฤดูกาลจัดอยู่ในระดับสูง มีความปลอดภัยมากในการเดินทางและมีความปลอดภัยมากต่อชีวิตและทรัพย์สินในการเดินทาง พื้นที่รับผิดชอบประมาณ 30 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 18,750 ไร่ ครอบคลุม

จำนวน 5 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านใหม่สามัคคีคะฉิ่น บ้านใหม่สามัคคีอาข่า บ้านละว้า บ้านหนองเจียว และบ้านหนองวัวแดง มีจำนวนประชากรทั้งสิ้นประมาณ 4,468 คน 802 ครอบครัว ส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่าอาข่า ลีวะ มูเซอ ลีซอ อีโก้ คะนีน และจีนฮ่อ มีอาชีพด้านเกษตรกรรม ระหว่างเส้นทางจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ถึงศูนย์ฯมีจุดท่องเที่ยวมากกว่า 5 จุดซึ่งจัดอยู่ในระดับดี จุดท่องเที่ยวที่สำคัญ 5 ได้แก่ 1) ปางช้างแม่แตง 2) ถ้ำเชียงดาว 3) พระสถมเมืองงาน 4) อุทยานแห่งชาติเชียงดาว 5) บ่อน้ำร้อนโป่งอ่าง 6) วัฒนธรรมชนเผ่ามูเซอ ลีซอ อาข่า ลีวะ และคะนีน 7) ชายแดนไทยพม่าด่าน กิ่งผางอก 8) ชุมชนจีนฮ่อบ้านอรุโณทัย และ 9) ถ้ำป่าหกบ้านเมืองนะ และภูมิทัศน์ข้างทางเป็นป่าเขาที่มีความอุดมสมบูรณ์และมีความสวยงามมาก

- การจัดการท่องเที่ยว

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเจียว จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรนิเวศ และวัฒนธรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นอาชีพเสริมให้ชุมชนนอภาคการเกษตร เป็นแหล่งการเรียนรู้เชิงการเกษตร/กิจกรรมของโครงการหลวง และการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมของชนเผ่า จุดท่องเที่ยวภายในศูนย์ฯ มี 3-5 จุดจัดอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีจุดท่องเที่ยวเชิงเกษตรประกอบด้วย 1) จุดชมวิวอ่างเก็บน้ำ 250,000 ลูกบาศก์เซนติเมตร 2) แปลงสาธิตไม้ผลเขตร้อนบริเวณศูนย์ฯ 3) จุดการเรียนรู้ผสมผสาน 5 ไร่ 4) แปลงสาธิตการปลูกผัก เช่น แดงกวาญี่ปุ่น ฟักทองแฟนซี มะเขือเทศ ฟักทองญี่ปุ่น ฯลฯ เป็นต้น จุดท่องเที่ยวภายในศูนย์ฯ มากกว่า 4 จุดจัดอยู่ในระดับสูง โดยมีจุดท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย 1) น้ำตกศรีสังวาล 2) ถ้ำหนองวัวแดง ถ้ำป่าหก 3) โป่งน้ำร้อน และจุดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1) ชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชนเผ่า และ 2) ชมเทศกาลประเพณีวัฒนธรรมของชนเผ่า เป็นต้น

กิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ จัดให้นักท่องเที่ยวมีน้อยกว่า 3 กิจกรรมจัดอยู่ในระดับต่ำ ได้แก่ 1) กิจกรรมชมแปลงสาธิตไม้ผลและไม้ผลเมืองร้อน 2) กิจกรรมชมจุดชมวิวภายในอ่างเก็บน้ำมีภูมิทัศน์ที่สวยงาม 3) กิจกรรมชมแปลงสาธิตการปลูกพืชผักภายในศูนย์ฯ เป็นต้น ซึ่งยังไม่ค่อยมีความหลากหลาย แต่รูปแบบของจัดกิจกรรมมีความแปลกใหม่และน่าสนใจ ทั้งนี้ อย่งก็ตามศูนย์ฯ ยังไม่มีการจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการ ส่วนชุมชนได้มีส่วนร่วมในการวางแผน บริหารจัดการและจัดกิจกรรม โดยกิจกรรมที่ทางชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยวมีน้อยกว่า 2 กิจกรรมจัดอยู่ในระดับต่ำ ได้แก่ 1) กิจกรรมชมการแสดงและเทศกาลประเพณีของชนเผ่า 2) กิจกรรมสัมผัสวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเขาเผ่า และ 3) นำเที่ยวสถานที่ที่สำคัญต่างๆ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมที่จัดขึ้นมีความแปลกใหม่และน่าสนใจ ชุมชนจะจัดกิจกรรมเฉพาะวันที่มีนักท่องเที่ยว ในส่วนของศูนย์ฯ มีการจัดให้ความรู้แก่ชุมชนในด้านการท่องเที่ยวต่ำกว่า 3 ครั้งต่อ

ปีขึ้นไป การพัฒนามัคคุเทศก์ท้องถิ่น ศูนย์ฯ มีการประสานเพื่อการอบรมมััคคุเทศก์ท้องถิ่น ให้ความเข้าใจและสามารถรองรับการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวทั้งของศูนย์ฯและชุมชน ในปัจจุบันส่วนใหญ่ชุมชนจะมีการจัดกิจกรรมขึ้นเฉพาะในช่วงที่มีเทศกาลประจำปีเท่านั้น

ด้านสาธารณูปโภค ในปัจจุบันมีที่พักภายในศูนย์ฯ และที่พักในบริเวณรอบๆ ศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยว 1-20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง และมีร้านอาหารภายในศูนย์ฯ และบริเวณรอบๆ ศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ 1-20 คน จัดอยู่ในระดับปานกลาง ภายในศูนย์ฯ มีห้องสุขาสาธารณะจำนวน 12 ห้อง ไม่เพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยวจัดอยู่ในระดับปานกลาง และภายในศูนย์ฯมีโทรศัพท์สาธารณะ จำนวน 4 เครื่อง แต่ไม่เพียงพอต่อความต้องการในการใช้บริการ และมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุข/สถานีอนามัยซึ่งอยู่ใกล้กับศูนย์ฯ ไว้คอยบริการนักท่องเที่ยวกรณีเจ็บป่วยฉุกเฉินจัดอยู่ในระดับปานกลาง มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยแต่ยังไม่เพียงพอในการบริการ และมีไฟฟ้าใช้แต่ไม่เพียงพอต่อการให้บริการจัดอยู่ในระดับปานกลางและมีน้ำที่ใช้เพื่อการอุปโภคบริโภคแต่ยังไม่เพียงพอจัดอยู่ในระดับปานกลาง

การติดต่อประสานงานด้านการท่องเที่ยวสามารถติดต่อกับศูนย์ฯ โดยตรงทั้งทางโทรศัพท์หรือโทรสาร ด้านการประชาสัมพันธ์ปัจจุบันมีการจัดทำผ่านพับร่วมกับกลุ่มศูนย์ฯ เท่านั้น แต่ศูนย์ฯ กำลังดำเนินการจัดทำเว็บไซต์ของศูนย์ฯ เอง

ผลการดำเนินงานในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขี้ยว จัดว่าประสบความสำเร็จอย่างมาก โดยในปี พ.ศ. 2547 มีนักท่องเที่ยว 2,868 คน และในปี พ.ศ. 2548 มีจำนวน 2,436 คน แต่มีแนวโน้มผลประกอบการเพิ่มขึ้น และสามารถสร้างความพึงพอใจให้แก่ชุมชน จากรายได้ที่เพิ่มขึ้น และมีส่วนในการสร้างความเข้มแข็งในชุมชนเป็นอย่างมาก นอกจากนี้พบว่าในชุมชนมีผู้นำด้านวัฒนธรรมของแต่ละเผ่า ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดให้แก่เยาวชน แสดงให้เห็นว่าชุมชนยังคงมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ วัฒนธรรม ประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ นอกจากนี้การจัดการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ไม่ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมของชุมชน และไม่ก่อให้เกิดมลพิษทางเสียง อากาศ และน้ำ

ปัญหาและอุปสรรค/ข้อจำกัดในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ได้แก่ ระบบสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า น้ำ เพื่อการอุปโภคและบริโภค ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ ของนักท่องเที่ยวสิ่งที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการเดินทางมาท่องเที่ยวยังศูนย์ฯ คือ ได้รับความรู้และความบันเทิง

7) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหมอกจ๋าม

- สภาพทางกายภาพและสังคม

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหมอกจ๋าม ตั้งอยู่ ณ ตำบลแม่นาวาง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ห่างจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ประมาณ 200 กิโลเมตร การเดินทางจากอำเภอเมืองเชียงใหม่โดยใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 107 สายเชียงใหม่-ฝาง ต่อเนื่องด้วยทางหลวงหมายเลข 1089 สายฝาง-แม่จัน ตรงไปถึงกิโลเมตรที่ 37 เลี้ยวซ้ายเข้าสู่ศูนย์ การเดินทางใช้เวลาประมาณ 3-4 ชั่วโมง สภาพถนนเป็นถนนลาดยางตลอดสาย รถยนต์ รถตู้สามารถเข้าถึงได้ ทุกฤดูกาลจัดอยู่ในระดับสูง มีความปลอดภัยมากในการเดินทางและมีความปลอดภัยมากต่อชีวิต และทรัพย์สินในการเดินทางอยู่ในระดับสูง มีเนื้อที่รับผิดชอบ 16.77 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 10,478.49 ไร่ ครอบคลุม 7 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านใหม่หมอกจ๋าม บ้านท่ามะแกง บ้านแม่สลัก บ้านห้วยศาลา บ้านเมืองงามเหนือ บ้านเมืองงามใต้ และบ้านห้วยसान มีประชากรทั้งสิ้นประมาณ 4,850 คน 982 ครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นคนพื้นเมือง ไทยใหญ่ ไทยลื้อ กะเหรี่ยง อีเก้อ เย้า และมูเซอ มีอาชีพด้านเกษตรกรรม

ระหว่างเส้นทางจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ถึงศูนย์ฯ มีจุดท่องเที่ยวมากกว่า 5 จุด จุดท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ 1) น้ำตกแม่สา 2) ปางช้างแม่แตง 3) ศูนย์ฝึกลูกช้างเชียงดาว 4) ถ้ำเชียงดาว และ 5) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงสาย 1 คือ ห้วยลึก หนองเจียว แก่น้อย อ่างช้าง และภูมิทัศน์ระหว่างเส้นทางเป็นป่าเขาที่มีความอุดมสมบูรณ์และมีสวยงามด้วยธรรมชาติเชิงนิเวศ

- การจัดการท่องเที่ยว

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหมอกจ๋าม จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร และเชิงวัฒนธรรม โดยมีวัตถุประสงค์เป็นแหล่งการศึกษาและการเรียนรู้เรื่องการเกษตร และวัฒนธรรม มีรายได้จากการท่องเที่ยวและมีการจัดกิจกรรมเผยแพร่พระราชกรณียกิจของในหลวงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ จุดท่องเที่ยวภายในศูนย์ฯ มี 3-5 จุดจัดอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีจุดท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย 1) แปลงสาธิตการปลูกผักในโรงเรือน 2) โรงเรือนสาธิตการเลี้ยงกระต่าย และ 3) ภูมิทัศน์ที่สวยงามภายในศูนย์ฯ ฯลฯ เป็นต้น จุดท่องเที่ยวภายในศูนย์ฯ มากกว่า 4 จุดจัดอยู่ในระดับสูง โดยมีจุดท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย 1) ล่องเรือหรือล่องแพธรรมชาติตามลำน้ำกก บ้านผาใต้ 2) น้ำพุร้อนมะลิที่บ้านเมืองงาม และ 3) ทิวทัศน์ธรรมชาติบ้านวังไผ่ เป็นต้น และจุดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1) ชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่และประเพณีวัฒนธรรมของชนเผ่าของชนเผ่า และ 2) พิพิธภัณฑเจ้าครุหมอโดย หมู่บ้านชนสามเผ่า เป็นต้น

กิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ จัดให้นักท่องเที่ยวมีน้อยกว่า 3 กิจกรรมจัดอยู่ในระดับต่ำ ได้แก่ 1)กิจกรรมชมแปลงสาธิตปลูกพืชผักภายในศูนย์ฯ 2) กิจกรรมชมแปลงสาธิตไม้ผลในพื้นที่ศูนย์ฯ เป็นต้น ซึ่งไม่ค่อยมีความหลากหลาย รูปแบบของกิจกรรมไม่ค่อยมีแปลกใหม่หรือน่าสนใจ อีกทั้งกิจกรรมที่ศูนย์ฯ ได้จัดเตรียมไว้ปัจจุบันยังไม่มีการจัดกิจกรรมให้แก่นักท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและจัดกิจกรรม โดย



กิจกรรมที่ทางชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยวมี 2 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมนำเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญต่างๆ รอบๆ ศูนย์ฯ 2) กิจกรรมสัมผัสวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเขาเผ่า เป็นต้น ซึ่งมี รูปแบบของกิจกรรมที่มีความแปลกใหม่และน่าสนใจมาก แต่จะจัดกิจกรรมเฉพาะในวันที่มีนักท่องเที่ยวเท่านั้น ในส่วนของศูนย์ฯ ในการจัดให้ความ

รู้แก่ชุมชนในด้านการท่องเที่ยวตั้งแต่ 5 ครั้งต่อปีขึ้นไป โดยการอบรมให้ความรู้ความเข้าใจและสามารถรองรับการดำเนินด้านการท่องเที่ยวทั้งของศูนย์ฯ และชุมชน ทั้งในด้านการบริการ การบริหารจัดการ และเตรียมความพร้อมของชุมชน รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านกิจกรรมของศูนย์ฯ และชุมชน มีการประชาสัมพันธ์ทางสื่อต่างๆ การจัดประชุมสัมมนา เรื่องการท่องเที่ยวแก่ผู้นำชุมชน ฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อย และมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนภาคภูมิใจในวัฒนธรรมชุมชน และส่งเสริมการมีอาชีพและรายได้เข้าสู่ชุมชน

ด้านสาธารณูปโภค ในปัจจุบันมีที่พักภายในศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวมากกว่า 20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง และที่พักในบริเวณรอบๆ ศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยว 1-20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง ภายในศูนย์ฯ ไม่มีร้านอาหารแต่มีบริการอาหารเมื่อมีการแจ้งล่วงหน้าได้และบริเวณรอบๆ ศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ 1-20 คนจัดอยู่ในระดับปานกลาง ภายในศูนย์ฯ มีห้องสุขาสาธารณะไม่เพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยวจัดอยู่ในระดับปานกลาง และภายในศูนย์ฯ มีโทรศัพท์สาธารณะแต่ไม่เพียงพอ และมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุข/สถานีอนามัยซึ่งอยู่ใกล้กับศูนย์ฯ ไว้คอยบริการนักท่องเที่ยวกรณีเจ็บป่วยฉุกเฉิน จัดอยู่ในระดับปานกลาง ไม่มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย และมีไฟฟ้าใช้เพียงพอต่อการให้บริการ จัดและมีน้ำที่ใช้เพื่อการอุปโภคบริโภคเพียงพอตลอดทั้งปี จัดอยู่ในระดับสูง

การติดต่อประสานงานด้านการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวสามารถติดต่อกับศูนย์ฯ โดยตรง และผ่านฝ่ายส่งเสริมการท่องเที่ยวของมูลนิธิโครงการหลวงเชียงใหม่หรือสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ ได้ทั้งทางโทรศัพท์หรือโทรสาร ส่วนการ

ประชาสัมพันธ์ผ่านแผ่นพับแนะนำของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหมอกจ๋าม แผ่นพับแนะนำโครงการท่องเที่ยวของกลุ่มศูนย์ฯ เป็นต้น

ผลการดำเนินงานในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหมอกจ๋าม ประสบความสำเร็จในระดับปานกลาง โดยในปี พ.ศ. 2547 มีนักท่องเที่ยว 4,220 คน และในปี พ.ศ. 2548 มีจำนวน 7,161 คน และมีแนวโน้มผลประกอบการเพิ่มขึ้น ชุมชนมีความพึงพอใจพอสมควร เนื่องจากการจัดการท่องเที่ยวช่วยให้ชุมชนมีรายเพิ่มขึ้น และมีส่วนในการสร้างความเข้มแข็งในชุมชน การจัดการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ไม่ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมของชุมชน และไม่ก่อให้เกิดมลพิษทางเสียง อากาศ น้ำ

ปัญหาและอุปสรรค/ข้อจำกัดในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ในด้านสาธารณสุขมีไม่เพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยว ขาดเครื่องมือในการสื่อสาร เช่น โทรศัพท์สาธารณะ เป็นต้น ด้านการรักษาความปลอดภัยยังมีไม่เพียงพอเพราะขาดเจ้าหน้าที่ดูแลด้านขยะมูลฝอยมีผลกระทบต่อธรรมชาติในระดับที่รุนแรง ขาดงบประมาณในการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว และรายได้จากการท่องเที่ยวยังไม่แน่นอน

8) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาทห้วยต้ม

- สภาพทางกายภาพและสังคม

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาทห้วยต้ม ตั้งอยู่ตำบลนาทราย อำเภอเถิน จังหวัดลำพูน ระยะทางประมาณ 160 กิโลเมตร สามารถเดินทางได้ 2 เส้นทาง เส้นทางที่ 1 การเดินทางจากอำเภอเมืองเชียงใหม่เข้าสู่ทางหลวงหมายเลข 106 สายเชียงใหม่-ลำพูน ไปจนถึงอำเภอเถิน เลี้ยวขวาเข้าสู่เส้นทางหมายเลข 1087 ตรงไปถึงกิโลเมตรที่ 7 เลี้ยวซ้ายเข้าไปอีก 1 กิโลเมตรถึงศูนย์ฯ ใช้เวลาเดินทาง 3 ชั่วโมง เส้นทางที่ 2 จากอำเภอเมืองเชียงใหม่สู่ทางหลวงหมายเลข 108 สายเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน ผ่านดอยเต่า เข้าสู่อำเภอเถินแล้วต่อไปที่ศูนย์ฯ สภาพถนนสะดวกเนื่องจากเส้นทางเป็นถนนลาดยางตลอดสายและมีการขยายเส้นทางเป็น 4 ช่องทาง มีสภาพดี รถยนต์ รถตู้ หรือรถบัสสามารถเข้าถึงได้ทุกฤดูกาลจัดอยู่ในระดับสูง สภาพเส้นทางถนนที่ใช้เดินทาง มีความปลอดภัยในระดับปานกลาง ส่วนเรื่องความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินในการเดินทาง อยู่ในระดับปานกลางเนื่องจากมีจำนวนผู้ใช้เส้นทางไม่มาก มีพื้นที่รับผิดชอบประมาณ 39 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 24,084.93 ไร่ ครอบคลุม 9 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านพระบาทห้วยต้ม บ้านหนองปู บ้านหนองบอน บ้านเด่นยางมูล บ้านหนองนา บ้านเด่นทรายมูล บ้านแม่หละ บ้านหนองเกียง และบ้านศรีเวียงชัย มีประชากรทั้งสิ้นประมาณ 8,846 คน

2,117 ครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นชนเผ่ากะเหรี่ยง 8 หมู่บ้าน และคนพื้นเมือง 1 หมู่บ้าน มีอาชีพด้านเกษตรกรรม

ระหว่างเส้นทางจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ถึงศูนย์ฯ มีจุดท่องเที่ยวมากกว่า 5 จุดอยู่ในระดับสูง จุดท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ 1) วัดพระพุทธรบาทตากผ้า 2) วัดบ้านปาง (วัดครูบาศรีวิชัย) พิพิธภัณฑสถานครูบาศรีวิชัย 3) ถ้ำผาเวียง 4) ถ้ำป่าไผ่ และ 5) พระพุทธรบาทตะเมาะภูมิทัศน์ระหว่างเส้นทาง เป็นป่าไม้ที่ไม่ค่อยอุดมสมบูรณ์ แต่ในช่วงฤดูฝนมีความสวยงามพอประมาณ

- การจัดการท่องเที่ยว

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาทห้วยต้มจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม มีจุดท่องเที่ยวภายในศูนย์ฯ มากกว่า 5 จุดจัดอยู่ในระดับสูง โดยมีจุดท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย 1) แปลงเสาวรสภาพรับประทานสด มะม่วงพันธุ์อาร์ทุ อีทุ ที่มีขนาดผลใหญ่มาก 2) แปลงพืชสมุนไพร ได้แก่ ตะไคร้หอม และ 3) แปลงพืชผักบางชนิด ได้แก่ กระน้ำ มะเขือม่วง พริก 4) ผลผลิตด้านการเกษตรต่าง ๆ เป็นต้น มีจุดท่องเที่ยวภายในศูนย์ฯ มากกว่า 5 จุดจัดอยู่ในระดับสูง โดยมีจุดท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย 1) อุทยานแห่งชาติแม่ปิง 2) เดินป่า ดูนก ในช่วงเดือนมกราคม-พฤษภาคม มีกล้วยไม้เหลืองบานสะพรั่ง 3) ท่องเที่ยวแก่งก้อ 4) น้ำตกก้อหลวง และ 5) ถ้ำยางวี เป็นต้น และจุดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1) วัดพระพุทธรบาทห้วยต้ม 2) พระเจดีย์มหาธาตุศรีเวียงชัย 3) ศูนย์วัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยง 4) แหล่งผลิตงานหัตถกรรมเครื่องเงินในรูปแบบของชาวกะเหรี่ยง และผ้าทอมือของแม่บ้านที่เป็นเอกลักษณ์ เป็นต้น

กิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ จัดให้นักท่องเที่ยว มีประมาณ 3 กิจกรรม ได้แก่

1) กิจกรรมชมแปลงสาธิตเสาวรสภาพรับประทานสด 2) กิจกรรมชมแปลงสาธิตปลูกพืชสมุนไพร 3) กิจกรรมชมแปลงสาธิตปลูกพืชผัก เป็นต้น โดยรูปแบบของกิจกรรมมีความแปลกใหม่และน่าสนใจ และจะจัดเฉพาะในวันที่มีนักท่องเที่ยวเท่านั้น ส่วนกิจกรรมที่ทางชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยว มีน้อยกว่า 2 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมนำเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญต่างๆ รอบๆ ศูนย์ฯ ได้แก่ ล่องแพแก่งก้อ อุทยานแห่งชาติแม่ปิง น้ำตก ฯลฯ 2) กิจกรรมสัมผัสวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเขาเผ่า เป็นต้น รูปแบบของกิจกรรมมีความแปลกใหม่และน่าสนใจ และจะจัดกิจกรรมเฉพาะวันที่มีนักท่องเที่ยวเท่านั้นเช่นเดียวและ กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวไม่มีส่วนร่วม จึงไม่น่าสนใจเท่าที่ควรและการเยี่ยมชมด้านวัฒนธรรมของชุมชน สามารถดำเนินการได้ดี มีสิ่งน่าสนใจมากมาย และมีเอกลักษณ์ของชุมชนที่ยึดมั่นในวัฒนธรรมการนับถือศาสนา เช่น การไม่นำเนื้อสัตว์ หรือเครื่องดื่มมีแอลกอฮอล์เข้าไปในบริเวณธรรมสถาน การรับประทานแบบมังสวิรัต รวมทั้งการมีกิจกรรมด้านศาสนา

ที่เข้มแข็งทำให้การท่องเที่ยวสามารถนำมาใช้เป็นทรัพยากรสำหรับการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ในการจัดให้ความรู้แก่ชุมชนในด้านการท่องเที่ยวต่ำกว่า 3 ครั้งต่อปีขึ้นไป การพัฒนามัคคุเทศก์ท้องถิ่น ศูนย์ฯ มีการประสานเพื่อการอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นให้มีความเข้าใจและสามารถรองรับการดำเนินด้านการท่องเที่ยวทั้งของศูนย์ฯและชุมชน แต่ควรมีการประชาสัมพันธ์เพื่อความเข้าใจและการเตรียมพร้อมของสมาชิกในชุมชนด้วย การมีส่วนร่วมในการจัดการด้านการท่องเที่ยวจากชุมชน มีความร่วมมือจากชุมชนในระดับปฏิบัติการ เช่น การนำชมสถานที่สำคัญในชุมชน แต่การมีส่วนร่วมในการวางแผนเพื่อการท่องเที่ยวไม่มีความชัดเจน และการจัดการแหล่งจำหน่ายสินค้าที่ระลึก ควรมีระบบการสนับสนุนให้มีการดำเนินงานแบบกลุ่ม เพื่อให้สมาชิกของชุมชนได้รับประโยชน์อย่างทั่วถึง และมีการขยายขอบเขตของผู้มีส่วนได้จางานหัตถกรรมให้มากขึ้น

ด้านสาธารณูปโภค ในปัจจุบันมีที่พักภายในศูนย์ฯสามารถรองรับนักท่องเที่ยวมากกว่า 20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูงและไม่มีที่พักในบริเวณรอบๆ ศูนย์ฯ หากมีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก อาจกางเต็นท์ในพื้นที่ของศูนย์ฯ ได้ ภายในศูนย์ฯ ไม่มีร้านอาหารแต่มีบริการอาหารเมื่อมีการแจ้งล่วงหน้าได้และบริเวณรอบๆ ศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ 1-20 คนจัดอยู่ในระดับปานกลาง ภายในศูนย์ฯ มีห้องสุขาสาธารณะไม่เพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยวจัดอยู่ในระดับปานกลาง และภายในศูนย์ฯมีโทรศัพท์สาธารณะแต่ก็ไม่เพียงพอ และมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุข/สถานีอนามัยซึ่งอยู่ใกล้กับศูนย์ฯไว้คอยบริการนักท่องเที่ยวกรณีเจ็บป่วยฉุกเฉินจัดอยู่ในระดับปานกลาง มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยแต่ไม่เพียงพอต่อการให้บริการ และมีไฟฟ้าใช้เพียงพอต่อการให้บริการจัดและมีน้ำที่ใช้เพื่อการอุปโภคบริโภค และขาดแคลนในบางฤดู เนื่องจากปริมาณน้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติไม่พอเพียงจัดอยู่ในระดับปานกลาง

การติดต่อประสานงานด้านการท่องเที่ยวสามารถติดต่อกับศูนย์ฯ โดยตรง และผ่านฝ่ายส่งเสริมการท่องเที่ยวของมูลนิธิโครงการหลวงเชียงใหม่หรือสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ ได้ทั้งทางโทรศัพท์หรือโทรสาร ส่วนการประชาสัมพันธ์ผ่านแผ่นพับแนะนำของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาทห้วยต้ม แผ่นพับแนะนำโครงการท่องเที่ยวของกลุ่มศูนย์ฯ เป็นต้น

ผลการดำเนินการในการจัดการท่องเที่ยวในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาทห้วยต้ม พบว่าชุมชนมีปัจจัยภายนอกที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวจากหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ หน่วยงานพัฒนาชุมชน กรมพัฒนาสวัสดิการและแรงงาน (กรมประชาสัมพันธ์เดิม) สำนักส่งเสริมเกษตรที่สูง (กระทรวงเกษตรฯ) และองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้ได้มีส่วนช่วยพัฒนากิจกรรมการผลิตงานด้านหัตถกรรมให้เป็นส่วนเสริมรายได้แก่ชุมชนรวมทั้งเป็นส่วนประกอบหนึ่งในรายการนำเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว ในปี พ.ศ. 2547 มีนักท่องเที่ยว

จำนวน 19,579 คน และในปี พ.ศ. 2548 มีเพิ่มขึ้นถึง 29,768 คน มีแนวโน้มของผลประกอบการเพิ่มขึ้น มีส่วนช่วยสร้างรายได้ และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนได้ ทำให้ชุมชนมีความพึงพอใจต่อการจัดการท่องเที่ยวพอสมควร และชุมชนยังคงมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมในชุมชนพอสมควร แม้บางส่วนจะมีการเปลี่ยนแปลงจากสังคมภายนอก แต่ยังไม่พบว่าการจัดการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมในชุมชนในทางลบ

9) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ปุ่นหลวง

- สภาพทางกายภาพและสังคม

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ปุ่นหลวงตั้งอยู่ ณ ตำบลแม่แวน อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ห่างจากอำเภอเมืองประมาณ 120 กิโลเมตร สามารถเดินทางได้ 2 เส้นทาง เส้นทางที่ 1 จากอำเภอเมืองเชียงใหม่ใช้ทางหลวงหมายเลข 1001 สายเชียงใหม่ - พริ้ว ระยะทางประมาณ 108 กิโลเมตร เข้าอำเภอพร้าวผ่านไปทางอำเภอเวียงป่าเป้า เป็นถนนลาดยางตรงไปทางบ้านขุนแจ ระยะทาง 22 กิโลเมตร เส้นทางที่ 2 จากอำเภอเมืองเชียงใหม่ใช้ทางหลวงหมายเลข 118 สายเชียงใหม่ - เชียงราย ถึงกิโลเมตรที่ 52 อำเภอเวียงป่าเป้า เลี้ยวซ้ายเข้าทางหลวงหมายเลข 1150 ระยะทางประมาณ 33 กิโลเมตร สภาพถนน สะดวกเนื่องจากเส้นทางเป็นถนน



ลาดยางเป็นบางช่วง รถตู้สามารถเข้าถึงได้ในฤดูกาลแห้ง จัดอยู่ในระดับปานกลาง สภาพเส้นทางถนนที่ใช้เดินทาง มีความปลอดภัยในระดับปานกลาง ส่วนเรื่องความปลอดภัยมากต่อชีวิตและทรัพย์สินในการเดินทาง พื้นที่รับผิดชอบของศูนย์ฯ ครอบคลุมจำนวน 2 ตำบล คือ ตำบลแม่แวน อำเภอพร้าว ตำบล เวียง อำเภอ เวียงป่าเป้า มี 8 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านสามกุกา บ้านแม่แวนน้อย บ้านห้วยทรายขาว

บ้านห้วยทรายเก่า(มุซอ) บ้านห้วยทรายเก่า(อีก่อ) บ้านขุนแจ บ้านขุนแจ และบ้านแม่ปุ่นหลวง ประชากรส่วนใหญ่ มีอาชีพด้านการเกษตร

ระหว่างเส้นทางจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ถึงศูนย์ฯ มีจุดท่องเที่ยวมากกว่า 5 จุดอยู่ในระดับสูง จุดท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ 1) ทะเลตอย 2) อ่างเก็บน้ำแม่จัด และเก็บน้ำหนองหล่อย บ้านป่าไม้ ตำบลแม่หอพระ อำเภอแม่แตง 3) น้ำตกบัวตอง 4) น้ำพุร้อนเจ็ดสี และ 5) วัดคอยแม่ปิ้ง บ้านแม่ปิ้ง ตำบลแม่แวน อำเภอพร้าว และภูมิทัศน์ระหว่างเส้นทาง เป็นป่าเขาที่มีความอุดมสมบูรณ์ และมีความสวยงามมาก

-การจัดการท่องเที่ยว

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ป๋นหลวงจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนและเผยแพร่ผลงาน/กิจกรรมของโครงการหลวง จุดท่องเที่ยวภายในศูนย์ฯมี 3-5 จุด จุดท่องเที่ยวเชิงเกษตรประกอบด้วย 1) ชมแปลงสาธิตพืชผักเมืองหนาว 2) ชมแปลงชาอู่หลง 3) ชมแปลงผลไม้ภายในศูนย์ฯ เป็นต้น จุดท่องเที่ยวในพื้นที่รอบๆ ศูนย์ฯมี 3-5 จุด จุดท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย 1) ชมจุดชมวิวดวงหมอก 2) น้ำตกสามกฤตา หมู่บ้านสามกฤตา เป็นต้น และจุดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย ชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ การแต่งกายของชนเผ่าและเทศกาลวัฒนธรรมประเพณี

กิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ จัดให้นักท่องเที่ยวมีน้อยกว่า 3 กิจกรรมจัดอยู่ในระดับต่ำ ได้แก่ 1)กิจกรรมชมและชิมชาอู่หลง 2) กิจกรรมชมแปลงพืชผักผลไม้เมืองหนาวในพื้นที่ศูนย์ฯ เป็นต้น กิจกรรมดังกล่าวยังไม่ค่อยมีความแปลกใหม่หรือน่าสนใจ อีกทั้งจะจัดกิจกรรมเฉพาะวันที่มีนักท่องเที่ยวเท่านั้น ส่วนกิจกรรมที่ทางชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยวมีน้อยกว่า 2 กิจกรรมจัดอยู่ในระดับต่ำ ได้แก่ 1) กิจกรรมสัมผัสวิถีชีวิตความเป็นอยู่และประเพณีวัฒนธรรม ของชาวชนเผ่า 2) กิจกรรมนำเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญต่างๆ รอบๆ ศูนย์ฯ เป็นต้น รูปแบบยังไม่ค่อยมีความแปลกใหม่หรือน่าสนใจ และจะจัดกิจกรรมเฉพาะวันที่มีนักท่องเที่ยวเท่านั้นเช่นกัน ในส่วนของศูนย์ฯ ในการจัดให้ความรู้แก่ชุมชนในด้านการท่องเที่ยวได้มีการจัดการให้แก่ชุมชนต่ำกว่า 3 ครั้ง การอบรมให้ความรู้ความเข้าใจและสามารถรองรับการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวทั้งของศูนย์ฯและชุมชน ทั้งในด้านการบริการ การบริหารจัดการ และเตรียมความพร้อมของชุมชน รวมทั้งการมีส่วนร่วมในส่วนการให้ความรู้เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่ในส่วนการให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวแก่ชุมชน ปัจจุบันยังไม่มีดำเนินการ แต่มีการอบรมให้ชุมชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมและการบริหารจัดการในด้านการจัดการการท่องเที่ยวพอสมควร

ด้านสาธารณูปโภค ในปัจจุบันมีที่พักภายในศูนย์ฯสามารถรองรับนักท่องเที่ยวมากกว่า 20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง และที่พักในบริเวณรอบๆ ศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยว 1-20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง ภายในศูนย์ฯร้านอาหารแต่มีบริการอาหารเมื่อมีการแจ้งล่วงหน้าได้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มากกว่า 20 คนจัดอยู่ในระดับสูงและไม่มีการบริการรอบๆ ศูนย์ฯ ภายในศูนย์ฯ มีห้องสุขาสาธารณะจำนวน 4 ห้อง เพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยวจัดอยู่ในระดับปานกลาง และภายในศูนย์ฯมีโทรศัพท์สาธารณะแต่ไม่เพียงพอ และมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุข/สถานอนามัยซึ่งอยู่ใกล้กับศูนย์ฯไว้คอยบริการนักท่องเที่ยวกรณีเจ็บป่วย

ถูกเงินแต่ยังไม่เพียงพอจัดอยู่ในระดับปานกลาง ไม่มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย และใช้ไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอำเภอพร้าว ซึ่งเพียงพอต่อความต้องการแต่ไฟตกและดับบ่อยครั้ง และใช้น้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภคจากแหล่งน้ำตามลำห้วยธรรมชาติ ซึ่งไม่พอเพียงในฤดูแล้ง จัดอยู่ในระดับปานกลาง

การติดต่อประสานงานด้านการท่องเที่ยวสามารถติดต่อกับศูนย์ฯ โดยตรง ทั้งทางโทรศัพท์หรือโทรสาร ด้านการประชาสัมพันธ์จะมีแผนพับร่วมกับกลุ่มศูนย์ฯ เท่านั้น

ผลการดำเนินการในการจัดการท่องเที่ยวในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ป๋นหลวง ส่วนใหญ่ประสบความสำเร็จพอสมควร แต่ยังมีนักท่องเที่ยวไม่มากนัก โดยในปี พ.ศ. 2547 จำนวน 181 คน และในปี พ.ศ. 2548 มีนักท่องเที่ยว 336 คน และผลประกอบการยังไม่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เมื่อจำนวนนักท่องเที่ยวยังไม่มากนัก จึงยังไม่เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และยังไม่มีเกิดมลพิษในพื้นที่ทั้งทางเสียง อากาศและน้ำ ในชุมชน นอกจากนี้ชุมชนยังคงมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งวัฒนธรรมท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ชุมชนมีความพึงพอใจต่อการจัดการท่องเที่ยวในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการท่องเที่ยวยังไม่เกิดผลในการสร้างรายได้และความเข้มแข็งในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

ปัญหาและอุปสรรค/ข้อจำกัด ในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ได้แก่ ขาดการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง

10) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ลาน้อย

- สภาพทางกายภาพและสังคม

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ลาน้อย ตั้งอยู่ ณ ตำบลห้วยห้อม อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน อยู่ห่างจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ 250 กิโลเมตร การเดินทางจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ไปตามทางหลวงหมายเลข 108 สายเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน ถึงกิโลเมตรที่ 132 เลี้ยวขวาไปอีก 30 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางประมาณ 5 ชั่วโมง สภาพเส้นทางการคมนาคมเป็นถนนลาดยางแต่ลำบากบางช่วง ยกเว้นก่อนถึงศูนย์ฯ 14 กิโลเมตร เป็นถนนลูกรังจัดอยู่ในระดับปานกลาง และความปลอดภัยในการเดินทางจัดอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากมีทางโค้งมาก รวมทั้งมีความปลอดภัยมากต่อชีวิตและทรัพย์สินตลอดเส้นทาง พื้นที่ในบริเวณศูนย์ฯ มีเนื้อที่ประมาณ 27 ไร่ พื้นที่ครอบคลุม 1 ตำบล 8 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านห้วยห้อม บ้านสะเค็ด บ้านกวางใต้ บ้านห้วยห้า บ้านห้วยห้าใหญ่ บ้านห้วยผึ้ง บ้านห้วยผึ้งใต้ และบ้านแม่ป๋นนำ มีจำนวนประชากรทั้งสิ้นประมาณ 3,667 คน 747 ครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นชนเผ่ากะเหรี่ยง และละว้า มีอาชีพด้านเกษตรกรรม

ระหว่างเส้นทางจากตัวเมืองเชียงใหม่ถึงศูนย์ฯ มีน้อยกว่า 3 จุด จุดท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ 1) ยานอวมหลวง สวนสนบ่อแก้ว ถ้ำแก้วโกมล น้ำตกนทีราชนันท์ ชมความงามสลับซับซ้อนของขุนเขาและโอหมอก อากาศที่บริสุทธิ์ สดชื่นความร่มรื่นของป่าเขาที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์และมีความสวยงามพอประมาณตลอดเส้นทาง

- การจัดการท่องเที่ยว

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ลาน้อยจัดเป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน เพื่อประชาสัมพันธ์วิถีชีวิต วัฒนธรรมของชนเผ่า เพื่อเผยแพร่งานวิจัยและพัฒนาของศูนย์ฯ และเพื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ มีจุดท่องเที่ยวภายในศูนย์ฯ น้อยกว่า 3 จุดจัดอยู่ในระดับต่ำ โดยมีจุดท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย 1) ชมแปลงเสาวรสเป็นพืชส่งเสริมที่ขึ้นชื่อของศูนย์ฯ มีปริมาณผลผลิตเป็นอันดับหนึ่ง 2) ชมแปลงพืชผักในพื้นที่ศูนย์ฯ เป็นต้น มีจุดท่องเที่ยวภายนอกศูนย์ฯ 2-4 จุดจัดอยู่ในระดับสูง จุดท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย 1) สัมผัสธรรมชาติ ได้แก่ น้ำตกทีราชนันท์ น้ำตกทีลอเล เป็นต้น และจุดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1) ชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชนเผ่า 2) ชม โบราณสถานพระราชดำริหม่อมราชวงศ์และ 3) ชมการทอผ้าและการตีเครื่องเงินของชนเผ่า เป็นต้น

กิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ จัดให้นักท่องเที่ยวมีน้อยกว่า 3 กิจกรรมจัดอยู่ในระดับต่ำ ได้แก่ 1) กิจกรรมชมแปลงเสาวรสเป็นพืชส่งเสริมที่ขึ้นชื่อของศูนย์ฯ มีปริมาณผลผลิตเป็นอันดับหนึ่ง 2) กิจกรรมชมแปลงพืชผักในพื้นที่ศูนย์ฯ เป็นต้น ซึ่งไม่ค่อยมีความหลากหลาย แต่มีรูปแบบของกิจกรรมที่มีความแปลกใหม่และน่าสนใจ และจะจัดกิจกรรมเฉพาะวันที่มีนักท่องเที่ยว ส่วนกิจกรรมที่ทางชุมชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวมี 2-4 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมนำเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญต่างๆ รอบๆ ศูนย์ฯ 2) กิจกรรมสัมผัสวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชนเผ่า 3) กิจกรรมการสาธิตการทอผ้าและการตีเครื่องเงินของชนเผ่า 4) กิจกรรมชมการแสดงของชนเผ่า เป็นต้น โดยมีรูปแบบของกิจกรรมที่มีความแปลกใหม่ น่าสนใจ และจะจัดกิจกรรมเฉพาะวันที่มีนักท่องเที่ยวเช่นเดียวกัน ในส่วนของศูนย์ฯ ในการจัดให้ความรู้แก่ชุมชนในด้านการท่องเที่ยว 3-5 ครั้งต่อปีขึ้นไป มีการอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ฝึกอบรมอาชีพด้านหัตถกรรม และมีการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์โดยการร่วมส่งเสริมการทำหัตถกรรมต่าง ๆ ของชุมชน จัดงานชุมชนคนรักป่าและจัดงานเทศกาลแกะแป้ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ปัจจุบันชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว มีกิจกรรม Home Stay มีการนำเที่ยวและจำหน่ายของที่ระลึก ชาวบ้านมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในระดับมาก มีกิจกรรมคือการสืบทอดพิธีกรรมต่าง ๆ และจัดกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ด้านสาธารณูปโภค ในปัจจุบันมีที่พักภายในศูนย์ฯสามารถรองรับนักท่องเที่ยว 1-20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลางและที่พักในบริเวณรอบๆ ศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยว มากกว่า 20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง ภายในศูนย์ฯไม่มีร้านอาหาร แต่มีบริการอาหาร เมื่อมีการแจ้งล่วงหน้าได้ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ 1-20 คน จัดอยู่ในระดับปานกลาง และไม่มีร้านอาหารบริเวณรอบๆ ศูนย์ฯ ภายในศูนย์ฯ มีห้องสุขาสาธารณะไว้บริการนักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ รวมทั้งโทรศัพท์สาธารณะด้วยเช่นกัน และมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุข/สถานีอนามัยซึ่งอยู่ใกล้กับศูนย์ฯ ไว้คอยบริการนักท่องเที่ยวกรณีเจ็บป่วยฉุกเฉิน จัดอยู่ในระดับปานกลาง มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยไม่เพียงพอในการบริการ และมีไฟฟ้ามีเพียงพอในระดับสูงต่อการให้บริการและแหล่งน้ำอุปโภคบริโภคและใช้เพื่อการเกษตรได้จากแหล่งน้ำธรรมชาติมีเพียงพอ จัดอยู่ในระดับสูง

การติดต่อประสานงานด้านการท่องเที่ยวสามารถ ติดต่อกับศูนย์ฯ โดยตรงผ่านทางโทรศัพท์หรือโทรสาร ด้านการประชาสัมพันธ์มีการทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์เพื่อนำไปประชาสัมพันธ์ตามงานต่าง ๆ วารสาร และสื่อ อาทิเช่น โทรทัศน์ เป็นต้น

ผลการดำเนินงานในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ลาน้อย พบว่าประสบความสำเร็จในระดับปานกลาง โดยมีนักท่องเที่ยวใน พ.ศ.2547 จำนวน 811 คน ในปี พ.ศ. 2548 เพิ่มขึ้นเป็น 2,550 คน แม้จำนวนนักท่องเที่ยวจะเพิ่มจำนวนขึ้น แต่แนวโน้มผลประกอบการยังคงที่ ทั้งนี้อาจเนื่องจากปัญหาการขาดความต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรมของเจ้าหน้าที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงบ่อย อย่างไรก็ตามชุมชนยังพึงพอใจต่อการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ศูนย์พอสมควร เนื่องจากการจัดการท่องเที่ยวช่วยให้ชุมชนมีรายเพิ่มขึ้น และมีส่วนในการสร้างความเข้มแข็งในชุมชนได้ในระดับหนึ่ง และไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่เกิดมลพิษในพื้นที่ทั้งทางเสียง อากาศและน้ำ ในชุมชน นอกจากนี้ชุมชนยังมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งวัฒนธรรมท้องถิ่นอยู่ในระดับสูง แม้จะมีข้อจำกัดในการพัฒนาอยู่บ้าง แต่นักท่องเที่ยวยังคงได้รับทั้งความรู้และการบันเทิงจากการท่องเที่ยวในพื้นที่ศูนย์

4.1.1.3 ผลการศึกษาของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายรอง จำนวน 15 ศูนย์ มีดังนี้

1) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง แก่น้อย

- สภาพทางกายภาพและสังคม

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแก่น้อย ตั้งอยู่ ณ ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ห่างจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ ประมาณ 150 กิโลเมตร โดยใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 107 สายเชียงใหม่-ฝาง ถึงสามแยกเมืองงายให้เลี้ยวซ้ายเข้าทางหลวงหมายเลข 1178 ผ่านเมืองงาย-เมืองนะ ถึงแยกทางเข้าบ้านแก่น้อยให้เลี้ยวซ้ายตรงไปถึงศูนย์ฯ ใช้เวลาในการเดินทางจากเชียงใหม่ ประมาณ 3-4 ชั่วโมง เส้นทางคมนาคมค่อนข้างสะดวกเป็นถนนลาดยางเป็นบางช่วงและเป็นถนนลูกรังและดินแดง รถตู้ไม่สามารถเข้าถึงได้ในหน้าแล้ง จัดอยู่ในระดับต่ำ นอกจากนี้นักท่องเที่ยวสามารถใช้รถทุกประเภท แต่ในช่วงฤดูฝนควรใช้รถขับเคลื่อนสี่ล้อ ความปลอดภัยในการเดินทาง (ความลาดชันหรือความกว้างของถนน) จัดอยู่ในระดับปานกลางและความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินในการเดินทางจัดอยู่ในระดับปานกลาง พื้นที่รับผิดชอบประมาณ 91.53 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 57,210 ไร่ ครอบคลุม 1 ตำบลจำนวน 12 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านห้วยลึก บ้านห้วยถ้ำ บ้านแม่แกน บ้านป่าพงใหม่ บ้านป่าพงเก่า บ้านไชยาหนึ่ง บ้านไชยาสอง บ้านไชยาสาม บ้านไชยาสี่ บ้านไชยาห้า บ้านไชยาหก และบ้านไทยใหญ่ มีจำนวนประชากรทั้งสิ้นประมาณ 3,078 คน 650 ครัวเรือน ประชากรมักจะย้ายถิ่นฐานเข้า - ออก เนื่องจากเป็นหมู่บ้านติดเขตชายแดน ไทย - พม่า ส่วนมากเป็นชนเผ่าจีนฮ่อ ไทยใหญ่ มูเซอแดง และมูเซอดำ มีอาชีพด้านเกษตรกรรม

ระหว่างการเดินทางจากอำเภอเมืองมายังศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแก่น้อย มีจุดท่องเที่ยวมีมากกว่า 5 จุดซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง นักท่องเที่ยวสามารถแวะท่องเที่ยว โดยมีจุดท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ 1) น้ำตกศรีสังวาลย์ 3)อุทยานฯ เชียงดาว 3)ศูนย์ฯ หนองเขียว 4)โครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ บ้านห้วยเกียง 5) โครงการหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ นาศิริ และ 6) เส้นทางป่าสนและระหว่างเส้นทางมีความสวยงามของภูมิทัศน์ข้างทางเป็นป่าเขาที่มีความอุดมสมบูรณ์และสวยงามมากจัดอยู่ในระดับสูง

- การจัดการท่องเที่ยว

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแก่น้อย จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่เทคโนโลยีทางการเกษตรเพื่อเผยแพร่แหล่งการผลิตสินค้าของมูลนิธิโครงการหลวงในระบบ GAP เพื่อสร้างรายได้แก่ชุมชนในการ

จำหน่ายสินค้าและบริการ จุดท่องเที่ยวที่สำคัญภายในศูนย์ฯ มี 3-5 แห่ง จัดอยู่ในระดับปานกลาง จุดท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้แก่ 1)ชมแปลงผักผลไม้ หอมญี่ปุ่น พืชทองญี่ปุ่น มะเขือเทศเชอร์รี่ ไม้ผล บัวย พลัม พลับ เป็นต้น 2)ชมแปลงไม้ดอก ลิลลี่ กุหลาบ เป็นต้น 3)แปลงสาธิตการปลูกป่าของ ชาวบ้าน จุดท่องเที่ยวในพื้นที่บริเวณรอบ ๆ ศูนย์ฯ มี 2-4 จุดซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง จุดท่องเที่ยวเชิงนิเวศประกอบด้วย 1)ถ้ำไชยา ห่างจากศูนย์ฯ 5 กิโลเมตร 2)น้ำตกห้วยจันทร์ ห่าง จากศูนย์ฯ 4.5 กิโลเมตร 3)จุดชมวิวบริเวณศาลเจ้าแม่กวนอิม ห่างจากศูนย์ฯ 3.5 กิโลเมตร เป็นต้น จุดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1)พิธีกินวอ จัดขึ้นในช่วงต้นปีใหม่ 2)พิธีกรรมกินข้าวใหม่ จัดขึ้นในเดือนมีนาคม และ 3)การแสดงศิลปวัฒนธรรมการเดินรำและการแสดงดนตรีในเฝ้าให้ ได้ชม เป็นต้น

กิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ ได้จัด

กิจกรรมให้แก่นักท่องเที่ยวยังไม่ค่อยมีความหลากหลาย เท่าที่ควร โดยกิจกรรมประมาณ 3 กิจกรรม ซึ่งจัดอยู่ใน ระดับปานกลาง อาทิ 1) มีการจัดกิจกรรมการเดินทาง ศึกษ ธรรมชาติ 2) มีกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรชมแปลงสาธิต การปลูกพืชผักผลไม้ และ 3) มีการชมแปลงสาธิตการปลูก



พืชอินทรีย์ เป็นต้น กิจกรรมที่จัดขึ้นยังไม่มีความแปลกใหม่หรือน่าสนใจ ซึ่งในปัจจุบันยังไม่มีการ จัดกิจกรรมให้แก่นักท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการ ส่วนกิจกรรมที่ทางชุมชนจัดให้แก่นักท่องเที่ยว ยังไม่มีความแปลกใหม่หรือน่าสนใจ อาทิเช่น 1)กิจกรรมการแสดงศิลปวัฒนธรรมการเดินรำและ การแสดงดนตรีของชนเฝ้า 2) กิจกรรมชมผลิตภัณฑ์สินค้าหัตถกรรม ได้แก่ การทอผ้า งานจักสาน เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้จะจัดเฉพาะในวันที่มีนักท่องเที่ยวเท่านั้น กิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ ให้ความรู้แก่ชุมชนด้านการท่องเที่ยวมี 3-5 กิจกรรม จัดอยู่ในระดับปานกลาง อาทิ การจัด กิจกรรมฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวและการจัดกิจกรรมให้แก่นักท่องเที่ยว มีการฝึกอบรม มักคุเทศก์น้อย มีการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งโครงการปลูกป่าชาวบ้าน โครงการหมู่บ้านสะอาด มีการประชุมประจำเดือน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม กิจกรรมที่จัดให้ นักท่องเที่ยว คือ จัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมขึ้น แบ่งเป็นกลุ่ม ๆ ละ 15-20 คน สามารถแสดง ศิลปวัฒนธรรม การเดินรำและการแสดงดนตรีในเฝ้าให้ชมได้ มีอาหารในเฝ้าบริการเพื่อเผยแพร่ วัฒนธรรม ตามงานต่าง ๆ การมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการท่องเที่ยวกับศูนย์พัฒนาโครงการ หลวงแกน้อย พบว่าชุมชนให้ความสนใจและเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการมาก ซึ่งในปัจจุบันชาว

บ้านมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและจัดกิจกรรม คือ ชุมชนจะเป็นผู้ที่เผยแพร่วัฒนธรรมในบางโอกาส และร่วมกิจกรรมการพัฒนาชุมชน รวมถึงการจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ เพื่อรองรับการบริการนักท่องเที่ยว

ปัจจุบันที่พักภายในศูนย์ฯและที่พักรอบๆบริเวณศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มากกว่า 20 คนต่อครั้ง ซึ่งจัดอยู่ในระดับที่สูง โดยภายในศูนย์ฯสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้สูงสุด 25 คน และพื้นที่ศูนย์ฯ สามารถบริการนักท่องเที่ยวได้สูงสุด 20 คน นอกจากนี้ร้านอาหารบริการภายในศูนย์ฯและร้านอาหารภายในชุมชนรอบ ๆ ศูนย์ฯ สามารถบริการนักท่องเที่ยวได้สูงสุด 40 คน ด้านสาธารณูปโภคสิ่งอำนวยความสะดวกภายในศูนย์ฯ มีห้องน้ำสาธารณะเพียงพอต่อการบริการนักท่องเที่ยว มีไฟฟ้าใช้จากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคแต่ยังประสบปัญหากระแสไฟฟ้าไม่สม่ำเสมอ และแหล่งน้ำเพื่อการบริโภคและอุปโภค จากแหล่งน้ำธรรมชาติ โดยท่อส่งน้ำจากลำห้วย แต่น้ำก็ยังขาดแคลน ในช่วงฤดูแล้งและน้ำก็ไม่สะอาด น้ำเพื่อการเกษตรก็ได้จากธรรมชาติและก็ยังขาดแคลนอยู่เหมือนกัน ในฤดูแล้ง

การติดต่อประสานงานด้านท่องเที่ยวสามารถติดต่อกับศูนย์ฯ โดยตรง และผ่านฝ่ายส่งเสริมการท่องเที่ยวของมูลนิธิโครงการหลวงเชียงใหม่หรือสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ ได้ทั้งทางโทรศัพท์หรือโทรสาร ส่วนการประชาสัมพันธ์ผ่านแผ่นพับแนะนำของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแก๋นน้อย แผ่นพับแนะนำโครงการท่องเที่ยวของกลุ่มศูนย์ฯ เป็นต้น

ผลการดำเนินงานการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแก๋นน้อย พบว่าการจัดการท่องเที่ยวช่วยแก้ไขปัญหาคาความยากจน ตลอดจนสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนได้ในระดับหนึ่ง และสร้างความพึงพอใจให้แก่ชุมชนพอสมควร จากการที่ชุมชนมีรายได้เสริมแม้ยังไม่มากนัก อันเนื่องจากจำนวนนักท่องเที่ยวยังมีน้อย โดยในปี พ.ศ. 2547 มีนักท่องเที่ยวเพียง 165 คน ในปี พ.ศ. 2548 มีการเพิ่มขึ้นหลายเท่าตัว โดยมีจำนวนนักท่องเที่ยว 791 คน แต่แนวโน้มผลประกอบการยังคงที่ อย่างไรก็ตามการจัดการท่องเที่ยวไม่ได้ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน สำหรับสิ่งที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการเดินทางมาท่องเที่ยวยังศูนย์ฯ คือ ได้รับความรู้และความบันเทิงใจ

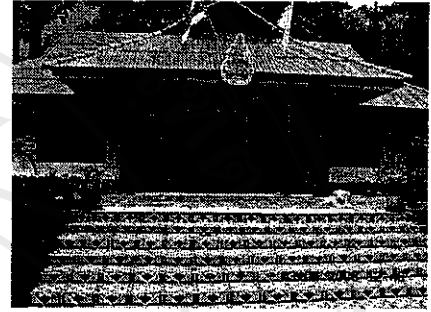
ปัญหาและอุปสรรค / ข้อจำกัดในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ คือ เส้นทางท่องเที่ยวแยกออกจากกลุ่มศูนย์ฯ จึงเหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการมาเที่ยวและพักค้างคืนที่ศูนย์ฯ โดยเฉพาะ นอกจากนี้ยังมีปัญหาความไม่มั่นใจในปลอดภัยของนักท่องเที่ยวเนื่องจากศูนย์ฯมีที่ตั้งติดเขตแนวชายแดน ไทย - พม่า ซึ่งยังคงพบปัญหายาเสพติด ดังนั้น จึงต้องมี

การวางแผนและประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ รวมทั้งการเตรียมความพร้อมของชุมชน เพื่อให้มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว

2) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงตีนตก

- สภาพทางกายภาพและสังคม

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงตีนตกตั้งอยู่ ณ ตำบลห้วยแก้วกิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ห่างจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ประมาณ 50 กิโลเมตร โดยใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 1317 สายเชียงใหม่ - สันกำแพง การเดินทางจะใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง เส้นทางคมนาคมมีความสะดวก เป็น



ถนนลาดยางตลอด รถยนต์ รถตู้หรือรถบัส สามารถเข้าถึงได้ทุกฤดูกาล จัดอยู่ในระดับสูง นอกจากนี้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าใช้รถยนต์ได้ทุกประเภท แต่ในหน้าฝนควรใช้รถขับเคลื่อนสี่ล้อ ความปลอดภัยในการเดินทาง(ความลาดชันหรือความกว้างของถนน) จัดอยู่ในระดับสูง และความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินในการเดินทางจัดอยู่ในระดับสูงมีความปลอดภัยมาก พื้นที่ในบริเวณศูนย์ฯ มีเนื้อที่ประมาณ 20 ไร่ มีการจัดพื้นที่ไว้อย่างสวยงามพอประมาณ ส่วนพื้นที่ในเขตรับผิดชอบของศูนย์ฯมีพื้นที่ประมาณ 21,656 ไร่ ครอบคลุม 1 ตำบล 5 หมู่บ้าน 20 หย่อมบ้าน มีจำนวนประชากร ทั้งสิ้นประมาณ 1,300 คน เป็นชาวไทย พื้นเมืองและ มีอาชีพด้านเกษตรกรรม

ระหว่างการเดินทางจากอำเภอเมืองมายังศูนย์พัฒนาโครงการหลวงมีจุดท่องเที่ยว 3 – 5 จุด ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง นักท่องเที่ยวสามารถแวะท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ น้ำพุร้อนสันกำแพง ถ้ำเมืองออน บ้านบ่อสร้าง และระหว่างเส้นทางมีความสวยงามของภูมิทัศน์ข้างทางเป็นป่าเขาที่มีความอุดมสมบูรณ์และสวยงามจัดอยู่ในระดับ

- การจัดการท่องเที่ยว



ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงตีนตกจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร และวัฒนธรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน และเผยแพร่ผลงาน/ กิจกรรมของโครงการหลวง จุดท่องเที่ยวเชิงนิเวศมี 3 – 5 จุด จัดอยู่ในระดับปานกลาง ประกอบด้วย แปลงกาแฟ แปลงไม้ผล โรงเรือน ไม้ดอกและขายผลิตภัณฑ์ ปอเลี้ยงกบและปลาผลิตผลการเกษตรที่โดดเด่น ได้แก่ กาแฟ บัวย ไม้ดอกบิญเนีย เป็นต้น จุดท่องเที่ยวพื้นที่

รอบ ๆ ศูนย์ฯ มี 2-4 จุดจัดอยู่ในระดับปานกลาง จุดท่องเที่ยวเชิงนิเวศประกอบด้วย 1) น้ำตกแม่กำปอง อยู่ห่างจากศูนย์ฯ ประมาณ 2 กิโลเมตรสามารถเที่ยวได้ทุกฤดูกาล 2) จุดชมวิวกีฬาบ้านสะป๊อก อยู่ตรงข้ามน้ำตก แม่กำปองใช้ทางรถประมาณ 1 กิโลเมตร 3) เดินป่าศึกษาธรรมชาติ เป็นต้น จุดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1) ชมวิถีชีวิตชาวบ้าน ประเพณี และกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน 2) ชมงานแปรรูปผลิตภัณฑ์สินค้าทางการเกษตร เป็นต้น

กิจกรรมที่ศูนย์ฯ จัดให้นักท่องเที่ยวมีน้อยกว่า 3 กิจกรรมจัดอยู่ในระดับต่ำ อาทิ มีการเดินป่าศึกษาธรรมชาติ และกิจกรรมชมแปลงสาธิตการเกษตร เป็นต้น ซึ่งไม่ค่อยมีความหลากหลายเท่าที่ควร แต่รูปแบบของ กิจกรรมมีความแปลกใหม่และน่าสนใจ ศูนย์ฯ จะจัดกิจกรรมเฉพาะในวันที่มีนักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมศูนย์ฯ ส่วนกิจกรรมที่ทางชุมชนได้จัดให้แก่นักท่องเที่ยวมี 2 – 4 กิจกรรม มีความหลากหลาย พอสมควร จัดอยู่ในระดับปานกลาง ประกอบด้วย 1) การแสดงฟ้อนรำ คนตรี 2) การให้บริการที่พักแบบ Home Stay 3) กิจกรรมชมผลิตภัณฑ์สินค้าหัตถกรรม เป็นต้น ซึ่งรูปแบบของกิจกรรมมีความแปลกใหม่และน่าสนใจมาก รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมทุกวัน ทั้งนี้กิจกรรมที่จัดขึ้นอยู่ด้วยความต้องการของนักท่องเที่ยวด้วย ส่วนกิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ ให้ความรู้แก่ชุมชนด้านการท่องเที่ยวต่ำกว่า 3 ครั้งต่อปี จัดอยู่ในระดับปานกลาง อาทิ มีการจัดส่งเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ไปเข้ารับการอบรมความรู้ด้านการท่องเที่ยวที่กลุ่มศูนย์ฯ มีการอบรมให้ชุมชนเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปีละ 1 ครั้ง เนื่องจากชุมชนในพื้นที่มีความรู้ด้านการจัดการท่องเที่ยวเป็นอย่างดีอยู่แล้วทั้งด้านการวางแผน การจัดกิจกรรม และการบริหารจัดการ โดยเฉพาะที่บ้านแม่กำปอง ซึ่งได้รับผลลัพธ์เป็นที่น่าพึงพอใจ เพราะชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

ปัจจุบันที่พัก

ภายในศูนย์ฯ และที่พักรอบ ๆ ศูนย์สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มากกว่า 20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง ภายในศูนย์ฯ มีบ้านนักจำนวน 3 หลังสามารถรองรับ นักท่องเที่ยวได้ครั้งละประมาณ 30 คน และที่ผ่านมามีจำนวนผู้ใช้บริการบ้านพักเพิ่มมากขึ้นสำหรับบริเวณรอบ ๆ ศูนย์ฯ ปัจจุบันมีที่พัก



แบบ Home Stay และเดิน ไร่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ร้านอาหารบริการภายในศูนย์ฯ นั้นไม่มี แต่รอบๆบริเวณศูนย์ฯมี ร้านอาหารที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มากกว่า 20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง ด้านสาธารณูปโภคสิ่งอำนวยความสะดวกภายในศูนย์ฯ มีห้องน้ำสาธารณะมีเพียง



พอสำหรับการบริการนักท่องเที่ยว จัดอยู่ในระดับสูง โทรศัพท์สาธารณะมีจำนวน 1 เครื่อง แต่ไม่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยวและมักไม่สามารถใช้งานได้ จัดอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ยังมีสถานีอนามัยซึ่งอยู่ใกล้กับศูนย์ฯ ไว้บริการนักท่องเที่ยวกรณีเจ็บป่วยฉุกเฉิน แต่ไม่เพียงพอกับนักท่องเที่ยว จัดอยู่ในระดับปานกลาง แต่ทางศูนย์ฯ ยังไม่มีเจ้าหน้าที่รักษาความ

ปลอดภัยภายในศูนย์ฯ ปัจจุบันศูนย์ฯ ใช้ไฟฟ้าจากการไฟฟ้าภูมิภาคมีเพียงพอแก่นักท่องเที่ยว จัดอยู่ในระดับสูง สำหรับน้ำที่ใช้เพื่อการอุปโภคและการเกษตรยังคงใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติบนภูเขา ซึ่งมีใช้อย่างเพียงพอทั้งอุปโภคและบริโภค จัดอยู่ในระดับสูง

การติดต่อประสานงานด้านการท่องเที่ยวสามารถ ติดต่อกับศูนย์ฯ โดยตรง ทั้งทางโทรศัพท์หรือโทรสาร ด้านการประชาสัมพันธ์ปัจจุบันมีการจัดทำแผ่นพับร่วมกับกลุ่มศูนย์ฯ เท่านั้น

ผลการดำเนินงาน การจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงตีนตก พบว่าส่วนใหญ่ประสบความสำเร็จเป็นอย่างสูง โดยในด้านแนวโน้มของนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการเพิ่มสูงขึ้น ในปี พ.ศ. 2547 มีนักท่องเที่ยว 3,000 คน และเพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2548 เป็น 4,533 คน แต่ผลการประกอบการด้านการท่องเที่ยวยังคงที่ อย่่างไรก็ตามการจัดการท่องเที่ยวได้สร้างรายได้เสริม ช่วยแก้ปัญหาความยากจนและสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนได้เป็นอย่างมาก ส่งผลในทางบวกต่อสังคมและเศรษฐกิจในชุมชน และยังส่งผลในทางบวกต่อการจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ตลอดจนวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชน ไม่เกิดมลพิษทางเสียง อากาศและน้ำ ในระดับที่เป็นอันตรายต่อมนุษย์และสิ่งมีชีวิต

ปัญหา/อุปสรรค และข้อจำกัดในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ได้แก่ บริเวณพื้นที่ของศูนย์ฯ มีพื้นที่จำกัดทำให้ไม่สามารถปรับปรุงพื้นที่ให้เหมาะสมกับการท่องเที่ยว สำหรับสิ่งทีนักท่องเที่ยวได้รับจากการเดินทางมาท่องเที่ยวยังศูนย์ฯ คือ ได้รับความรู้และความบันเทิงใจ

3) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเริง

- สภาพทางกายภาพและสังคม

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเริง ตั้งอยู่ ณ บ้านแม่ขนิลเหนือ หมู่ที่ 6 ตำบลปง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ห่างจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ประมาณ 50 กิโลเมตร โดยใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 108 เชียงใหม่ - ฮอด 12 กิโลเมตร และแยกเข้าไปทางถนนสาย หางดง - สะเมิงอีก 38 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมง เส้นทาง



การคมนาคมมีความสะดวกเป็นถนนลาดยางตลอด รถยนต์ รถตู้ หรือรถบัสสามารถเข้าถึงได้ทุกฤดูกาล จัดอยู่ในระดับสูง นักท่องเที่ยวสามารถใช้รถยนต์ได้ทุกประเภท แต่ในช่วงฤดูฝนควรใช้รถขับเคลื่อนสี่ล้อ ความปลอดภัยในการเดินทาง (ความลาดชันหรือความกว้างของถนน) จัดอยู่ในระดับสูง และความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินในการเดินทางจัดอยู่ในระดับสูง พื้นที่รับผิดชอบ 21.21 ตารางกิโลเมตร หรือ 13,277 ไร่ ครอบคลุม 1 ตำบลบ้านปง 2 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 6 บ้านแม่ขนิลเหนือ และหมู่ที่ 8 บ้านห้วยกว้าง บ้านน้ำซุ้ม และบ้านห้วยหม่อง จำนวนประชากรทั้งสิ้นประมาณ 946 คน 142 ครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นคนเมืองและชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง มีอาชีพทางด้านเกษตรกรรม

ระหว่างการเดินทางจากตัวเมืองมายังศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเริงมีจุดท่องเที่ยวมากกว่า 5 จุด ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูงจะผ่านจุดท่องเที่ยวที่สำคัญเมื่อผ่านตามเส้นทางหลวง 1096 ได้แก่ ปางช้าง สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ สวนผีเสื้อ การแสดงของสุนัขและงู เป็นต้น และระหว่างเส้นทางมีความสวยงามของภูมิทัศน์ ข้างทางเป็นป่าเขาค่อนข้างอุดมสมบูรณ์และมีความสวยงามพอประมาณ จัดอยู่ในระดับปานกลาง

- การจัดการท่องเที่ยว

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเริงจัดเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวทั้ง 3 ประเภท คือ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดแนวทางการจัดการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการบูรณาการและการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการบริหารและการดำเนินการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยมีการประสานงานจากหน่วยงานต่าง ๆ จากภาครัฐ เอกชน และส่วนท้องถิ่น นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม

ให้เกิดการกระจายผลประโยชน์ด้วยความร่วมมือจากทุกฝ่าย โดยคำนึงถึงการยอมรับและอนุรักษ์ วัฒนธรรมอันดีงามของชุมชน และเพื่อให้เกิดการพัฒนาการเกษตรและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จุดท่องเที่ยวที่สำคัญภายในศูนย์มีมากกว่า 5 จุด จัดอยู่ในระดับสูง จุดท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย 1) ชมแปลงอะโวคาโด 2) ชมแปลงผักเมืองหนาว อาทิ ไซโยเต้ มะเขือม่วงก้านเขียว มีผลผลิตตลอดปี 3) ชมแปลงสาธิตกุหลาบหนูในโรงเรือน ออกดอกตลอดปี 4) ชมแปลงทดสอบไม้ผลต่าง ๆ อาทิ พุทราผลโต มะเขือหวาน 5) ชมงาน ไม้กระถาง อาทิ กุหลาบหนู ว่านสี่ทิศ เป็นต้น จุดท่องเที่ยวในพื้นที่บริเวณรอบ ๆ ศูนย์ มีมากกว่า 2 จุด จัดอยู่ในระดับต่ำ จุดท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย 1) ถ้ำตึกแดน ตั้งอยู่บ้านซุ่ม ระยะห่างจากศูนย์ฯ ถึงจุดที่พักนักท่องเที่ยว 3 กิโลเมตร ลงเดินเท้าไปปากถ้ำอีก 300 เมตร 2) น้ำตกแก้วตาช้าง ตั้งอยู่บ้านปางยาง ระยะห่างจากศูนย์ฯ 5 กิโลเมตรถึงจุดจอดรถแล้วเดินเท้าเข้าไปอีก 200 เมตร เป็นน้ำตกที่คงความเป็นธรรมชาติอย่างยิ่ง 3) จุดชมวิวกาศนิยภาพของคอยอินทนนท์ และอำเภอสันป่าตอง โดยเฉพาะในวันที่ท้องฟ้าเปิดจะเห็นทิวทัศน์ชัดเจน 4) การชมปรากฏการณ์ตามธรรมชาติกิวเหมยบ่แห่ง ซึ่งจะปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เหมยตกลงมาเป็นฝน ในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงกุมภาพันธ์ของทุกปี เป็นต้น จุดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1) ชมวิถีชีวิตของชาวเขาเผ่าม้งและการละเล่นพื้นบ้าน อาทิ การเล่นลูกข่าง โยนลูกข่าง การรำแคน 2) ชมประเพณีปีใหม่ม้ง จัดช่วงเดือนมกราคม เป็นต้น

กิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ ได้จัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวมี 3 – 5 กิจกรรม จัดอยู่ในระดับปานกลาง อาทิ มีการจัดกิจกรรมการเดินป่าศึกษาธรรมชาติ การชมแปลงสาธิตการเกษตรพืชผักเมืองหนาว การชมแปลงทดสอบไม้ผลชนิดต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งยังไม่ค่อยมีความหลากหลาย แต่รูปแบบของกิจกรรมมีความแปลกใหม่และน่าสนใจพอสมควร อย่างไรก็ตามศูนย์ฯ ยังไม่ได้มีการจัดกิจกรรมอย่างเป็นทางการให้แก่นักท่องเที่ยว ส่วนกิจกรรมทางชุมชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยว มีน้อยกว่า 2 กิจกรรม จัดอยู่ในระดับต่ำ อาทิ มีการแสดงศิลปวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง เป็นต้น ซึ่งก็ยังไม่ค่อยมีความหลากหลายเช่นเดียวกัน แต่ยังคงมีความแปลกใหม่และน่าสนใจพอสมควร ทั้งนี้ชุมชนยังมีการจัดกิจกรรมให้แก่นักท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการเช่นกัน ส่วนกิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ ให้ความรู้แก่ชุมชนด้านการท่องเที่ยวมี 3 – 5 ครั้งต่อปี จัดอยู่ในระดับปานกลาง อาทิ การจัดฝึกอบรมให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ และผู้นำชุมชนกลุ่มบ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านในเรื่องการบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยว การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมแก่ชุมชน การฝึกอบรมเรื่องป่าชุมชน การจัดการขยะแก่คณะกรรมการอนุรักษ์ป่าและต้นน้ำของหมู่บ้าน เป็นต้น

ปัจจุบันที่พักภายในศูนย์ฯ และที่พักรอบ ๆ บริเวณศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มากกว่า 20 คนต่อครั้งปัจจุบันภายในศูนย์ฯ ไม่มีบ้านพักสำหรับนักท่องเที่ยว แต่จะมีลานกางเต็นท์สำหรับนักท่องเที่ยวซึ่งอยู่ในระดับสูง นอกจากนี้ร้านอาหารบริการภายในศูนย์ฯ และร้านอาหารภายในชุมชนรอบ ๆ ศูนย์ฯ นั้นยังไม่มี ด้านสาธารณูปโภคสิ่งอำนวยความสะดวกภายในศูนย์ฯ มีห้องน้ำสาธารณะมีแต่ไม่เพียงพอกับนักท่องเที่ยวซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง ภายในศูนย์ฯ ไม่มีโทรศัพท์สาธารณะไว้บริการนักท่องเที่ยว ไม่มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำศูนย์ฯ เพียงพอ ปัจจุบันศูนย์ฯ ใช้ไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคซึ่งสามารถใช้ได้ตลอด 24 ชั่วโมงมีเพียงพอให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง การใช้น้ำเพื่ออุปโภคบริโภคจากแหล่งเก็บน้ำมีเพียงพอแต่มีปัญหาขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง

การติดต่อประสานงานด้านการท่องเที่ยวต้องติดต่อผ่านงานฝ่ายส่งเสริมการท่องเที่ยวของมูลนิธิโครงการหลวงเชียงใหม่หรือสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ ด้านการประชาสัมพันธ์ปัจจุบันมีเพียงการจัดทำแผ่นพับร่วมกับกลุ่มศูนย์ฯ เท่านั้น

ผลการดำเนินงานการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเริงพบว่าส่วนใหญ่ประสบความสำเร็จในระดับปานกลาง แต่ผลประโยชน์ยังคงที่ อย่างไรก็ตามการจัดการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างรายได้เสริม ช่วยแก้ปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนได้พอสมควร ส่งผลในทางบวกต่อสังคม เศรษฐกิจในชุมชน และยังส่งผลในทางบวกต่อการจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ตลอดจนวิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน ไม่เกิดมลภาวะทางเสียง อากาศ และน้ำ ในระดับที่เป็นอันตรายต่อมนุษย์และสิ่งมีชีวิต นักท่องเที่ยวจะได้รับความรู้และความบันเทิงใจจากการท่องเที่ยวในพื้นที่ศูนย์ฯ

4) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเร

- สภาพทางกายภาพและสังคม

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง
ดินตกตั้งอยู่ ณ ตำบลสะเมิง อำเภอสะเมิงใต้ จังหวัด
เชียงใหม่ อยู่ห่างจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ ประมาณ
50 กิโลเมตร สามารถเดินทางได้ 2 เส้นทาง เส้นทางที่ 1
จากอำเภอเมืองเชียงใหม่ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 107 สาย
เชียงใหม่- แม่ริม ประมาณ 17 กิโลเมตร ให้เลี้ยวซ้ายเข้า
ทางหลวงหมายเลข 1269 ตรงไปประมาณ 2 กิโลเมตร ถึงกิโลเมตรที่ 7 ขวามือมีทางแยกเข้าไป
ประมาณ 2.5 กิโลเมตร จากนั้นเลี้ยวขวาอีกครั้งถึงศูนย์ฯ เส้นทางที่ 2 จากอำเภอเมืองเชียงใหม่ใช้



เส้นทางหลวงหมายเลข 108 สายเชียงใหม่ - หางดง ถึงทางแยก หางดง - สะเมิง เลี้ยวขวาเข้าทางหลวงหมายเลข 1269 ตรงไปถึง กิโลเมตรที่ 7 ให้เลี้ยวซ้ายเข้าไป 2.5 กิโลเมตร จากนั้นเลี้ยวขวาอีกครั้ง ถึงศูนย์ฯ เส้นทางคมนาคมเป็นถนนลาดยางเป็นบางช่วงและเป็นถนนลูกรัง และดินแดง



รถตู้สามารถเข้าถึงได้ในหน้าแล้งจัดอยู่ในระดับปานกลาง นักท่องเที่ยวสามารถใช้รถยนต์ได้ทุกประเภท แต่ในช่วงฤดูฝนควรใช้รถขับเคลื่อนสี่ล้อ ความปลอดภัยในการเดินทาง(ความลาดชันหรือความกว้างของถนน)จัดอยู่ในระดับปานกลาง และความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินในการเดินทางจัดอยู่ในระดับปานกลาง พื้นที่ในบริเวณศูนย์ฯ

มีเนื้อที่ประมาณ 18.60 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 11,625 ไร่ ครอบคลุม 3 หมู่บ้าน คือหมู่บ้านป่าเลา หมู่บ้านบวกจัน และหมู่บ้าน บวกเตย มีจำนวนประชากรทั้งสิ้นประมาณ 1,450 คน 171 ครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นเผ่าม้ง และ คนเมือง ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม

ระหว่างการเดินทางจากอำเภอเมืองมายังศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ทุ่งเรามีจุดท่องเที่ยวมากกว่า 5 จุด ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง จะผ่านจุดท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ ปางช้างแม่สา สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ สวนผีเสื้อ การแสดงของสุนัขและงู เป็นต้น และระหว่างเส้นทางมีความสวยงามของภูมิทัศน์ข้างทางเป็นป่าเขาที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์และมีความสวยงามพอประมาณ

- การจัดการท่องเที่ยว

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเรา จัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของ ศูนย์ฯพัฒนาโครงการหลวง ทุ่งเรา จุดท่องเที่ยวในศูนย์ฯมี 3-5 จุด จัดอยู่ในระดับในปานกลาง จุดท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย 1) ชมแหล่งสาธิตแปลงผักและผลไม้ดอกไม้ภายในศูนย์ฯ 2) ชมแปลงดอกเยอบีร่าบนไหล่เขาของชาวม้งบ้านบวกจัน 3) ชมแปลงปลูกสตอเบอรี่และผักปลอดสารพิษ อาทิ ชาโยได้ บ้านกองแหะ 4) ชมแปลงปลูกดอกกุหลาบ บ้านบวกเตย เป็นต้น จุดท่องเที่ยวในพื้นที่บริเวณรอบๆ ศูนย์ฯ มี 2 - 4 จุด ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง จุดท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย 1) น้ำตกนางหงษ์ เป็นน้ำตกขนาดเล็กไม่ใหญ่นัก ช่วงปลายฝนต้นหนาวจะมีน้ำมาก 2) นอนนับดาวที่จุดชมวิวด้านนิเวศพัฒนาที่ดินบนพื้นที่สูง บ้านบวกจัน (เที่ยวได้ตลอดปี) 3)จุดชมวิวป่าสะเมิง ชมความงามยามพระอาทิตย์ ตกดิน(เที่ยวได้ตลอดปี) เป็นต้น จุดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1)เทศกาลขึ้นปีใหม่ม้ง จัดช่วงเดือนธันวาคม - มกราคม 2) ชมงานหัตถกรรมชาวเขา เป็นต้น

กิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ ได้จัด

กิจกรรมให้นักท่องเที่ยวมี 3-5 กิจกรรม จัดอยู่ในระดับปานกลาง อาทิ 1) กิจกรรมชมแปลงไม้ดอกเมืองหนาว เช่น ดอกเยอบีรา ฯลฯ 2) กิจกรรมชมแปลงพืชผักระบบไร้ดิน 3) มีการจัดกิจกรรมการเดินป่าศึกษาธรรมชาติ เป็นต้น กิจกรรมที่ศูนย์ฯ จัดขึ้นมีความหลากหลาย แต่ไม่ค่อยมีความแปลกใหม่หรือน่าสนใจและจะจัดกิจกรรมเฉพาะวันที่มีนักท่องเที่ยว ส่วนกิจกรรมทางชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยว



ยังไม่ค่อยมีความหลากหลายแต่มีรูปแบบของกิจกรรมที่มีความแปลกใหม่และน่าสนใจ อาทิเช่น 1) มีการแสดงศิลปวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง 2) ชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชนเผ่า เป็นต้น ทั้งนี้การจัดกิจกรรมที่จัดขึ้นอยู่ด้วยความต้องการของนักท่องเที่ยว ส่วนกิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ ให้ความรู้แก่ชุมชนด้านการท่องเที่ยวมี 3-5 ครั้งต่อปี จัดอยู่ในระดับปานกลาง อาทิ ได้นำผู้นำชุมชน ได้แก่ คณะกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มแม่บ้าน และเยาวชนเขาไปอบรมที่ส่วนกลางและจัดอบรมโดยวิทยากรของศูนย์ฯ ในเรื่อง การบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยว ด้านที่พัก สถานที่ท่องเที่ยว และการแสดง ในระหว่างการอบรม ได้สอดแทรกเรื่องจิตสำนึกในเรื่อง การอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดการป่าชุมชน การจัดการขยะ และการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ ซึ่งก็ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ปัจจุบันชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว มีการแสดงประเพณีวัฒนธรรมวิถีชีวิต ในการเล่นรอกกองไฟ มีการวางแผนและการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่าง เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ และชาวบ้าน ส่งผลให้มีความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น และชาวบ้านที่เข้าร่วมยังมีรายได้เพิ่มขึ้น

ด้านสาธารณูปโภคสิ่งอำนวยความสะดวก ปัจจุบันที่พักภายในศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มากกว่า 20 คนซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง และไม่มีที่พักรอบๆ บริเวณศูนย์ฯ นอกจากนี้มีลานกางเต็นท์สำหรับนักท่องเที่ยว และไม่มีร้านอาหารบริการทั้งภายในศูนย์ฯ และภายนอกบริเวณรอบๆ ศูนย์ฯ ภายในศูนย์ฯ ไม่มีห้องสุขาสาธารณะและไม่มีโทรศัพท์สาธารณะไว้บริการนักท่องเที่ยวซึ่งจัดอยู่ในระดับต่ำ รวมทั้งไม่มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยและไม่มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำศูนย์ฯ มีประจำอยู่บริเวณรอบๆ ศูนย์ฯ ปัจจุบันศูนย์ฯ ใช้ไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคซึ่งสามารถใช้ได้ตลอด 24 ชั่วโมงมีเพียงพอให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง การใช้น้ำเพื่ออุปโภคบริโภคจากแหล่งเก็บน้ำมีเพียงพอแต่มีปัญหาขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง

การติดต่อประสานงานด้านการท่องเที่ยว สามารถติดต่อกับศูนย์ฯ โดยตรงทั้งทางโทรศัพท์และโทรสาร การประชาสัมพันธ์ปัจจุบันมีการจัดทำแผ่นพับ โดยศูนย์ฯ และร่วมกับกลุ่มศูนย์ฯ

ผลการดำเนินงานการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเรา พบว่า ประสบความสำเร็จในระดับมากหลายประเด็น เช่น จำนวนนักท่องเที่ยวในปี พ.ศ.2547 มี 7,964 คน ในปี พ.ศ. 2548 เพิ่มขึ้นมากถึง 27,770 คน แต่แนวโน้มผลประกอบการยังคงที่ รวมทั้งผลการดำเนินการยังไม่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนในด้านการแก้ปัญหาความยากจนและการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องการทำมาหากินเลี้ยงชีพของชุมชน แสดงให้เห็นว่า การดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเรายังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ทุกประการ อย่างไรก็ตามแม้จำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นทำให้มีปริมาณขยะเพิ่มขึ้น แต่ศูนย์ฯและชุมชนก็มีวิธีการจัดการขยะอย่างเหมาะสม และไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อธรรมชาติ และวัฒนธรรมชุมชน ในระดับที่รุนแรงจนน่าเป็นห่วง และชุมชนยังคงมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเรา จะได้รับทั้งความรู้ด้านประเพณีวัฒนธรรมของชนเผ่าม้ง และความบันเทิงใจ

ปัญหา / อุปสรรคและข้อจำกัดในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของศูนย์ฯพัฒนาโครงการหลวงทุ่งเรา ได้แก่ ระบบสาธารณูปโภค

5) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงป่าเมี่ยง

- สภาพทางกายภาพและสังคม

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงป่าเมี่ยงตั้งอยู่ ณ บ้านปางบง หมู่ 1 ตำบลเทพเสด็จ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ห่างจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ประมาณ



60 กิโลเมตร โดยใช้ทางหลวงหมายเลข 118 สาย เชียงใหม่- เชียงราย ผ่านแยกดอยสะเก็ดตรงไปบ้านปางแพน เลี้ยวซ้ายเข้าถนน แจ่มห่ม - ลำปาง ตรงไปประมาณ 10 กิโลเมตร ทางเข้าศูนย์ฯ อยู่ทางขวามือ การเดินทางจะใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง เส้นทางคมนาคม ถนนลาดยางเป็นบางช่วง รถตู้สามารถเข้าถึงได้ในหน้าแล้ง

จัดอยู่ในระดับ ปานกลาง นักท่องเที่ยวสามารถใช้รถยนต์ได้ทุกประเภท แต่ในช่วงฤดูฝนควรใช้รถขับเคลื่อนสี่ล้อ ความปลอดภัยในการเดินทาง (ความลาดชันหรือความกว้างของถนน) มีความปลอดภัยจัดอยู่ในระดับปานกลาง และความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินในการเดินทางจัดอยู่ในระดับสูง พื้นที่ในบริเวณศูนย์ฯมีเนื้อที่ประมาณ 75,506 ไร่ อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติดอยสะเก็ด

และเขตอุทยานแห่งชาติแม่ตะไคร้ เป็นพื้นที่ของศูนย์ฯ ประมาณ 118 ไร่ 2 งาน 12 ตารางวา ครอบคลุมพื้นที่ 8 หมู่บ้าน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น ประมาณ 2,213 คน 873 ครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นคนพื้นเมืองและชนเผ่ากะเหรี่ยง และส่วนใหญ่มีอาชีพทำไร่กาคาแฟและสวนเมือง พื้นที่ภายในศูนย์ฯ เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ระหว่างการเดินทางจากตัวเมืองมายังศูนย์พัฒนาโครงการหลวงป่าเมี่ยง มีจุดท่องเที่ยว 3-5 จุด ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ห้วยฮ่องไคร้ น้ำตกเทพเสด็จ และระหว่างเส้นทางมีความสวยงามภูมิทัศน์ข้างทางเป็นป่าเขาที่มีความอุดมสมบูรณ์และสวยงามมาก จัดอยู่ในระดับสูง

- การจัดการท่องเที่ยว

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงป่าเมี่ยง พื้นที่ภายในศูนย์ฯ จัดไว้ธรรมดา ๆ ไม่มีอะไรโดดเด่น จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร และนิเวศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรายได้ เสริมให้ประชาชนในพื้นที่และเผยแพร่โครงการหลวง แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในชุมชน จุดท่องเที่ยวที่สำคัญภายในศูนย์ฯ มี 3 – 5 จุด จัดอยู่ในระดับปานกลาง จุดท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย 1) ชมแปลงวิจัยเกษตรภายในพื้นที่ศูนย์ฯ 2) ชมไร่กาแฟของเกษตรกรที่ร่วมโครงการ 3) ชมแปลงผักผลไม้ เป็นต้น จุดท่องเที่ยวในพื้นที่บริเวณรอบ ๆ ศูนย์ฯ มี 2 – 4 จุด ซึ่งจัดอยู่ในระดับ ปานกลาง จุดท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย การเดินป่าพิชิตยอดภูลังการหลวง เดินเท้า ประมาณ 6 กิโลเมตรจากศูนย์ จุดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1) หัตถกรรมซุ้มไก่ ทำไม้กวาด และตะกร้าสะพายหลัง เป็นต้น

กิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ ได้ จัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยว น้อยกว่า 3 กิจกรรม จัดอยู่ในระดับต่ำ อาทิ มีการจัดกิจกรรมการเดินป่า ศึกษาธรรมชาติและกิจกรรมชมแปลงสาธิตการ เกษตร เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมที่จัดขึ้นไม่ค่อยมีความ หลากหลาย แปลกใหม่ หรือน่าสนใจ และจะ จัดกิจกรรมเฉพาะในวันที่มีนักท่องเที่ยวเท่านั้น



กิจกรรมที่ทางชุมชนได้จัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวมีอย่างน้อย 2 กิจกรรม จัดอยู่ในระดับต่ำ อาทิ การจัดทำ Home Stay โดยชาวบ้านเปิดบ้านให้นักท่องเที่ยวได้ใช้ชีวิตร่วมกับคนในชุมชนเอง การ แสดงวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรม โดยรูปแบบของกิจกรรมของกลุ่มชุมชน มีความแปลกใหม่ และน่าสนใจพอประมาณ และจะจัดกิจกรรมเฉพาะในวันที่นักท่องเที่ยวเช่นเดียวกัน ส่วนกิจกรรม ที่ทางศูนย์ฯ ให้ความรู้แก่ชุมชนด้านการท่องเที่ยว 3 – 5 ครั้งต่อปี จัดอยู่ในระดับปานกลาง อาทิ

1) มีการจัดส่งเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ไปเข้าอบรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่มศูนย์ฯ
2) สถาบันจัดให้ในส่วนของการอบรมให้ชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว 3) การให้ความรู้ในการเป็น
เจ้าบ้านที่ดีแก่ชาวบ้านที่ทำ Home Stay ปัจจุบันชุมชนยังไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว
ร่วมกับทางศูนย์ฯ เท่าที่ควร แต่ส่วนใหญ่ชุมชนจะมีการจัดกิจกรรมและบริหารจัดการของชุมชน
ด้วยตนเอง เช่น Home Stay โดยชาวบ้านเปิดบ้านให้นักท่องเที่ยวได้ใช้ชีวิตร่วมกับคนในชุมชน
ส่วนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น น้ำตกท่าเสรีซึ่งน้ำในหน้าแล้งจะมีน้อยมาก คอยกัลังกา ผาโง้ง
ก็อยู่ในความดูแลของ อบต. ในพื้นที่ ซึ่งมีความสวยงามพอสมควรในส่วนการให้ความรู้เพื่อ
พัฒนาการท่องเที่ยว มีการส่งเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ไปเข้าอบรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
ภายในกลุ่มศูนย์ฯ หรือสถาบันฯ จัดให้ ในส่วนของการอบรมให้ชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ได้
แก่การให้ความรู้ในการเป็นเจ้าบ้านที่ดีแก่ชาวบ้านที่ทำเป็น Home Stay ผลคือชาวบ้านนำไปใช้เป็น
ที่น่าพอใจในปัจจุบันชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย แต่มีความ
พึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี อยู่ในระดับมาก
สร้างความเข้มแข็งให้กับ ชุมชน อยู่ในระดับ น้อย ซึ่งสามารถบรรลุวัตถุประสงค์อยู่ในระดับ
ค่อนข้างน้อย เพราะชุมชนมีส่วนร่วมกับศูนย์ฯ ยังมีน้อย กิจกรรมที่ชุมชนทำก็ไม่หลากหลายการ
จัดการท่องเที่ยวมีผลกระทบที่มีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มลพิษทางเสียง อากาศ และน้ำ และ
ผลกระทบต่อวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของชุมชนค่อนข้างน้อย เพราะทางศูนย์ฯ
เพิ่งจะมีนักท่องเที่ยวจริงๆ ในปี พ.ศ. 2548 และมีจำนวนน้อย



ปัจจุบันที่พักภายในศูนย์ฯสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้
1 – 20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับ ปานกลาง และที่พักรอบ ๆ
บริเวณศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ มากกว่า
20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง นอกจากนี้ภายในศูนย์ฯไม่มีร้าน
อาหารไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว ส่วนรอบบริเวณศูนย์ฯนั้น
มี มีร้านอาหารไว้คอยบริการนักท่องเที่ยวได้มากกว่า 20 คน
ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง ด้านสาธารณูปโภค สิ่งอำนวยความสะดวกภายในศูนย์ฯ มีห้องน้ำสาธารณะ
ไว้คอยบริการ นักท่องเที่ยว 5 ห้อง ซึ่งเพียงพอต่อนักท่องเที่ยวจัดอยู่ในระดับปานกลาง
ปัจจุบันภายในศูนย์ฯมีโทรศัพท์สาธารณะจำนวน 1 เครื่องซึ่งไม่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยว จัดอยู่ใน
ระดับปานกลาง ภายในศูนย์ฯไม่มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและไม่มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยภายใน
ศูนย์ฯ ปัจจุบันศูนย์ฯ ใช้ไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ซึ่งมีความพอเพียงกับความต้องการ จัด
อยู่ในระดับสูง น้ำที่ใช้มีแหล่งน้ำบริ โภคเพียงพอแต่อุปโภคไม่เพียงพอ จัดอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่ง

ใช้แหล่งน้ำจากห้วยสวนฝาก แต่มีปัญหาเรื่องน้ำขุ่นไม่สะอาด ส่วนน้ำเพื่อการเกษตรใช้น้ำจากน้ำห้วยผาดาว

การติดต่อประสานงานด้านการท่องเที่ยว สามารถติดต่อได้โดยตรงที่ศูนย์ฯ โดยตรงทั้งทางโทรศัพท์หรือโทรสาร ด้านการประชาสัมพันธ์ปัจจุบันมีการจัดทำแผ่นพับร่วมกับกลุ่มศูนย์ฯ

ผลการดำเนินงานในการจัดการท่องเที่ยวในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงป่าเมี่ยง ประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่ง โดยมีนักท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2547 และ 2548 ใกล้เคียงกันคือ จำนวน 1,170 คน และ 1,193 คน ตามลำดับ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวไทย เดินทางมายังศูนย์ในช่วงเดือนมกราคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาดูงานในเรื่องการปลูกกาแฟ และผลไม้เมืองหนาว เมื่อพิจารณาผลประกอบการด้านการท่องเที่ยวยังคงที่ อย่างไรก็ตาม การจัดการท่องเที่ยวช่วยสร้างรายได้เสริมให้แก่ชุมชน บรรเทาปัญหาความยากจนและสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนได้ในระดับหนึ่ง ส่งผลให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ในระดับปานกลาง ชุมชนมีพึงพอใจต่อการท่องเที่ยวพอสมควร และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีอยู่ในระดับมาก และการจัดการท่องเที่ยวไม่มีผลกระทบที่มีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และไม่ก่อให้เกิดมลพิษทางเสียง อากาศ และน้ำ อย่างรุนแรง นักท่องเที่ยวจะได้รับทั้งความรู้และความบันเทิงใจในการท่องเที่ยว

ปัญหา/อุปสรรค และข้อจำกัดในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ได้แก่ จุดที่จะดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวยังมีน้อย การเชื่อมต่อการท่องเที่ยวกับแหล่งอื่น ๆ ยังไม่ประสานกัน ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึง ขาดงบประมาณในการพัฒนา

สำหรับแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ คือ ปรับปรุงลาดยางทางเข้าศูนย์ฯ ปรับปรุงภูมิทัศน์ และอาคารสถานที่ภายในศูนย์ฯ สร้างจุดท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวให้หลากหลาย สร้างเว็บไซต์ของศูนย์ฯ โดยการของบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลแพร่ และส่วนกลาง เป็นต้น

6) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงม่อนเงาะ

- สภาพทางกายภาพและสังคม

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงม่อนเงาะ ตั้งอยู่ ณ ตำบลเมืองเก่า อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงม่อนเงาะ ตั้งอยู่ ณ ตำบลเมืองเก่า อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ห่างจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ประมาณ 65 กิโลเมตร โดยใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 107 สายเชียงใหม่ - ฝาง ตรงไปประมาณ 37 กิโลเมตร เลี้ยวซ้ายที่ตลาดแม่มาลัยไปตามทางหลวงหมายเลข 1095 สายแม่มาลัย - ปาย อีก 12 กิโลเมตร ถึงวัดสบเป็งเลี้ยวขวาไป

ตามถนนสายสบเปิง – ห้วยน้ำเย็น - ม่อนเงาะ 17 กิโลเมตร ถึงศูนย์ฯ การเดินทางใช้เวลาประมาณ 2-3 ชั่วโมง เส้นทางคมนาคม ถนนลาดยางเป็นบางช่วง รถผู้ไม่สามารถเข้าถึงได้ จัดอยู่ในระดับต่ำ นักท่องเที่ยวสามารถใช้รถยนต์ได้ทุกประเภทแต่ในช่วงฤดูฝนควรใช้รถขับเคลื่อนสี่ล้อ ความปลอดภัยในการเดินทาง (ความลาดชันหรือความกว้างของถนน) มีความปลอดภัยจัดอยู่ในระดับต่ำ และความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินในการเดินทางจัดอยู่ในระดับสูงส่วนพื้นที่ในเขตรับผิดชอบของศูนย์ฯ มีพื้นที่ประมาณ 84.72 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 52,670 ไร่ ครอบคลุม 3 ตำบล 7 หมู่บ้าน และ 17 กลุ่มบ้าน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้นประมาณ 2,000 คน 533 ครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่าม้ง และคนพื้นเมือง มีอาชีพด้านเกษตรกรรม

ระหว่างการเดินทางจากตัวเมืองมายังศูนย์พัฒนาโครงการหลวงม่อนเงาะ มีจุดท่องเที่ยว 3-5 จุด ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ปางช้าง น้ำตกแม่สา สวนสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ และสวนผีเสื้อ และระหว่างเส้นทางมีความสวยงามภูมิทัศน์ข้างทางเป็นป่าเขาที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์และสวยงามพอประมาณจัดอยู่ในระดับปานกลาง

- การจัดการท่องเที่ยว

จุดท่องเที่ยวที่สำคัญภายในศูนย์ฯ มี 3 – 5 จุด จัดอยู่ในระดับปานกลาง จุดท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย 1) ชมไร่ชาพันธุ์ดี คือพันธุ์หยวนจือและพันธุ์เบอร์ 12 มีโรงงานแปรรูปที่บ้านปางตอง 2) ชมสวนส้มขนาดใหญ่ 160 ไร่ 3) ชมแปลงฟักทองญี่ปุ่น 4) ชมการเก็บและแปรรูปเมี่ยง เป็นต้น จุดท่องเที่ยวในพื้นที่บริเวณรอบ ๆ ศูนย์ฯ มากกว่า 4 จุด ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง จุดท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย 1) จุดชมวิวที่ศูนย์ฯ เป็นจุดชมวิวธรรมชาติซึ่งสามารถมองเห็นทะเลหมอกในช่วงฤดูหนาว 2) จุดชมวิวที่หน่วยย่อยบ้านผาหมอนซึ่งสามารถมองเห็นทิวทัศน์ของอำเภอแม่แตง 3) การล่องแพตามลำน้ำแม่แตง ซึ่งเป็นจุดล่องแพที่มีชื่อเสียงของอำเภอแม่แตงมีอากาศเย็นสบายตลอดปี เป็นต้น จุดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1) ประเพณีปีใหม่ม้ง (กินวอ) จัดขึ้นในเดือนมกราคม 2) การละเล่น โยนลูกช่วง ลูกข่าง 3) ชมวิถีชีวิตของชาวม้ง บ้านม่อนเงาะ เป็นต้น

กิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ ได้จัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยว น้อยกว่า 3 กิจกรรมจัดอยู่ในระดับต่ำ อาทิ มีการจัดกิจกรรมการเดินป่าศึกษาธรรมชาติและกิจกรรมชมแปลงสาธิตการเกษตร เป็นต้น ซึ่งยังไม่ค่อยมีความแปลกใหม่และน่าสนใจเท่าใดนัก และจะจัดกิจกรรมเฉพาะในวันที่มีนักท่องเที่ยว ส่วน กิจกรรมที่ทางชุมชนได้จัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวมี 2 – 4 กิจกรรมจัดอยู่ในระดับปานกลาง 1) บริการที่พักแบบ Home Stay 2) การแสดงศิลปวัฒนธรรมประเพณีของชาวเขาเผ่าม้งให้นักท่องเที่ยวได้รับชม ซึ่งมีรูปแบบของกิจกรรมที่มีความแปลกใหม่และน่าสนใจพอประมาณ ชุมชนจะจัดกิจกรรมเฉพาะในวันที่มีนักท่องเที่ยวเช่นเดียวกัน กิจกรรมที่

ทางศูนย์ฯ ให้ความรู้แก่ชุมชนด้านการท่องเที่ยว ต่ำกว่า 3 ครั้งต่อปี จัดอยู่ในระดับต่ำ อาทิ

- 1) มีการจัดส่งเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ไปเข้าอบรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่มศูนย์ฯ
- 2) สถาบันจัดให้ในส่วนของกรอบรมให้ชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ทั้งนี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการจัดการท่องเที่ยว ปัจจุบันชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและจัดกิจกรรม โดยมีการให้บริการที่พักแบบ Home Stay และในช่วงที่มีเทศกาลประจำปีจะมีการแสดงศิลปวัฒนธรรมประเพณีของชาวเขาเผ่าม้งให้นักท่องเที่ยวได้รับชม แต่ยังคงไม่ค่อยมีความแปลกใหม่หรือน่าสนใจมากนัก

ในส่วนการให้ความรู้เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว มีการจัดส่งเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ไปเข้ารับการฝึกอบรมความรู้ด้านการท่องเที่ยวที่กลุ่มศูนย์ฯ หรือสถาบันฯ จัดขึ้น ส่วนการให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวแก่ชุมชนมีการจัดประชุมร่วมกันเป็น ครั้งคราว แต่ยังไม่มีการนำมาใช้ในทางปฏิบัติให้เกิดผลจริงจัง สำหรับการอบรมให้ชุมชนเกิด จิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น มีการกระตุ้นให้ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์ วัฒนธรรม ประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ปีละ 6 ครั้ง ซึ่งได้รับผลลัพธ์เป็นที่น่าพึงพอใจ เพราะชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

ปัจจุบันที่พักภายในศูนย์ฯ ไม่มีและที่พักรอบ ๆ บริเวณศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ 1-20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ภายในศูนย์และรอบๆ บริเวณศูนย์ไม่มีร้านอาหารไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว ด้านสาธารณูปโภค สิ่งอำนวยความสะดวกภายในศูนย์ฯ ไม่มีห้องน้ำสาธารณะไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว และไม่มี โทรศัพท์สาธารณะ ไว้บริการนักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยว ภายในศูนย์ไม่มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขแต่มีสถานีอนามัยที่บ้านอบ ซึ่งสามารถให้บริการนักท่องเที่ยวในกรณีฉุกเฉินและไม่มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยภายในศูนย์ ปัจจุบันศูนย์ฯ ใช้ไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ซึ่งมีความพอเพียงกับความต้องการ จัดอยู่ในระดับปานกลาง น้ำที่ใช้มีแหล่งน้ำบริโภคน้ำเพียงพอแต่อุปโภคไม่เพียงพอ จัดอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับน้ำที่ใช้เพื่อการอุปโภคบริโภคและการเกษตรใช้น้ำจากประปาภูเขา ให้อ่างเก็บน้ำประจำหมู่บ้าน แต่ยังคงไม่เพียงพอในฤดูแล้ง

การติดต่อประสานงานด้านการท่องเที่ยว ปัจจุบันสามารถติดต่อกับศูนย์ฯ ได้โดยตรงทั้งทางโทรศัพท์และโทรสาร แต่การติดต่อสื่อสารยังคงค่อนข้างลำบาก ด้านการประชาสัมพันธ์ปัจจุบันมีเพียงการจัดทำแผ่นพับร่วมกับกลุ่มศูนย์ฯ เท่านั้น

ผลการดำเนินงานในการจัดการท่องเที่ยวในศูนย์พัฒนาโครงการม่อนเงาะ ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง โดยมีนักท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2547 จำนวน 2,660 คนและในปี พ.ศ. 2548 จำนวน 3,628 คน แต่ผลประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวยังคงที่ อย่างไรก็ตาม การจัดการท่องเที่ยวช่วยสร้างรายได้เสริมให้แก่ชุมชน เป็นส่วนหนึ่งในการแก้ไขปัญหาความยากจนและ

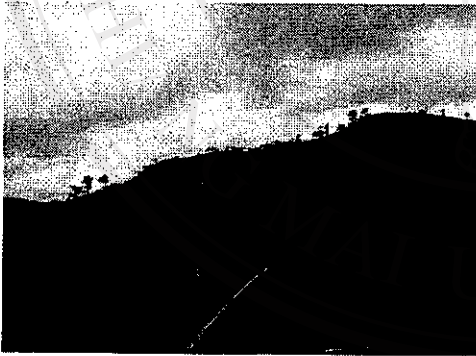
สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนได้ ส่งผลให้ชุมชนมีพึงพอใจต่อการท่องเที่ยว และการดำเนินงานประสบความสำเร็จพอสมควร นอกจากนี้ ชุมชนในพื้นที่ศูนย์ฯ ยังมีจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีอยู่ในระดับสูง การจัดการท่องเที่ยวไม่ก่อให้เกิดผลกระทบที่มีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และไม่ก่อให้เกิดมลพิษทางเสียง อากาศ และน้ำ ที่เป็นอันตรายต่อมนุษย์และสิ่งมีชีวิตนักท่องเที่ยวจะได้รับทั้งความรู้และความบันเทิงใจจากการเที่ยวชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านซึ่งเป็นชาวเขาเผ่าม้ง การให้บริการท่องเที่ยว การให้บริการท่องเที่ยวแบบ Home Stay

ปัญหา/อุปสรรค และข้อจำกัดในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ได้แก่ ยังขาดประสบการณ์ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยเฉพาะ การประชาสัมพันธ์

7) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่เฒ่า

- สภาพทางกายภาพและสังคม

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่เฒ่า ตั้งอยู่ ณ ตำบลบ่อสลี อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ห่างจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ประมาณ 164 กิโลเมตร โดยใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 108 สายเชียงใหม่ - ฮอด และ สายฮอด - แม่สะเรียง เมื่อเดินทางถึงบริเวณ กิโลเมตร ที่ 55 ต้องเลี้ยวขวาตรงไปอีกประมาณ 17 กิโลเมตร การเดินทางจะใช้เวลาประมาณ 3-4 ชั่วโมง เส้นทาง



การคมนาคม ถนนลาดยางตลอด รถยนต์ รถตู้หรือรถบัสสามารถเข้าถึงได้ทุกฤดูกาล จัดอยู่ในระดับสูง นักท่องเที่ยวสามารถใช้รถยนต์ได้ทุกประเภทแต่ในช่วงฤดูฝนควรใช้รถขับเคลื่อน 4 ล้อ ความปลอดภัยในการเดินทาง (ความลาดชันหรือความกว้างของถนน) มีความปลอดภัยจัดมากอยู่ในระดับสูง และความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินในการเดินทางมาก

จัดอยู่ในระดับสูง พื้นที่ในบริเวณศูนย์ฯ มีเนื้อที่ประมาณ 60 ไร่ มีการจัดพื้นที่ไว้อย่างสวยงามและเหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ส่วนพื้นที่ในเขตรับผิดชอบของศูนย์ฯ มีพื้นที่ประมาณ 53,433 ไร่ ครอบคลุม 2 ตำบล 5 หมู่บ้าน 15 กลุ่มบ้าน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้นประมาณ 4,700 คน 929 ครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่าม้งและกะเหรี่ยง มีอาชีพด้านเกษตรกรรม

ระหว่างการเดินทางจากอำเภอเมืองมายังศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่เฒ่า มีจุดท่องเที่ยว มากกว่า 5 แห่ง ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง ได้แก่ คอยอินทนนท์ วัดพระธาตุดอยมดแดง น้ำตกแม่กลาง น้ำตกแม่ยะ อุทยานแห่งชาติออบหลวง สวนสนบ่อแก้ว และระหว่างเส้นทางมี

ความสวยงามภูมิทัศน์ข้างทางเป็นป่าเขาที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์และมีความสวยงามพอประมาณ จัดอยู่ในระดับปานกลาง

- การจัดการท่องเที่ยว

จุดท่องเที่ยวที่สำคัญภายในศูนย์ฯ มี 3 – 5 จุด จัดอยู่ในระดับปานกลาง จุดท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย 1) ชมแปลงปลูกผักภายใต้โรงเรือนไม้ไผ่ 2) ชมแปลงกะหล่ำปลี มะเขือ 3) ชมผลไม้เมืองหนาว เป็นต้น จุดท่องเที่ยวในพื้นที่บริเวณรอบ ๆ ศูนย์ฯ มี 2 – 4 จุด ซึ่งจัดอยู่ในระดับ ปานกลาง จุดท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย 1) อุทยานแห่งชาติแม่โจ้ 2) น้ำตกแม่แอ็บ เป็นน้ำตก 2 ชั้น ขนาดกลาง ห่างจากศูนย์ฯ 17 กิโลเมตร 3) จุดชมวิวกว๊านพะเยา เป็นหน้าผาหินสูงประมาณ 50 เมตร ห่างจากศูนย์ฯ 3 – 4 กิโลเมตร 4) ป่าสนสองใบ ณ ดอยคำป้อ ห่างจากศูนย์ฯ ประมาณ 3 – 4 กิโลเมตร เป็นต้น จุดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1) ประเพณีปีใหม่ม้ง จัดในช่วงเดือนธันวาคม – มกราคม 2) ประเพณีเลี้ยงผีเดือนสาม จัดในช่วงมีนาคม ของทุกปี 3) ประเพณีกินเจเดือนห้า จัดในช่วงเดือนกรกฎาคม – กันยายน 4) ประเพณีแห่ไม้ค้ำโพธิ์ จัดในช่วงเดือนเมษายน หลังวันสงกรานต์

กิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ ได้จัด

กิจกรรมให้นักท่องเที่ยว มีน้อยกว่า 3 กิจกรรม จัดอยู่ในระดับต่ำ อาทิ 1) การจัดกิจกรรมการเดินป่าศึกษาธรรมชาติ 2) กิจกรรมชมแปลงสาธิตการเกษตร เป็นต้น กิจกรรมที่ศูนย์ฯ ได้จัดขึ้นยังไม่ค่อยมีความหลากหลายเท่าที่ควร แต่รูปแบบของ กิจกรรมมีความแปลกใหม่และน่าสนใจ ซึ่งศูนย์ฯ จะจัด



กิจกรรมเฉพาะวันที่มีนักท่องเที่ยว ส่วนกิจกรรมที่ทางชุมชนได้จัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวมีน้อยกว่า 2 กิจกรรม จัดอยู่ในระดับต่ำ เช่น การแสดงประเพณี วัฒนธรรม อาทิ การเป่าเขาควยและการฟ้อนรำดาบ เป็นต้น แต่เป็นกิจกรรมที่มีความแปลกใหม่และน่าสนใจ ทั้งนี้ชุมชนจะจัดกิจกรรมเฉพาะวันที่มีนักท่องเที่ยวเช่นเดียวกัน ส่วนกิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ ให้ความรู้แก่ชุมชนด้านการท่องเที่ยว 3 – 5 ครั้งต่อปี จัดอยู่ในระดับปานกลาง อาทิ 1) มีการจัดส่งเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ไปเข้าอบรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่มศูนย์ฯ 2) สถาบันจัดให้ในส่วนของ การอบรมให้ชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เป็นต้น ปัจจุบันชุมชนยังไม่ค่อยมีส่วนร่วมในด้านการจัดการท่องเที่ยวมากนัก แต่อย่างไรก็ดีชุมชนมีการบริหารจัดการและจัดกิจกรรมด้วยตนเอง ในส่วนการให้ความรู้เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว มีการจัดส่งเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ไปเข้ารับการอบรมความรู้ด้านการท่องเที่ยวที่กลุ่มศูนย์ฯ หรือสถาบันฯ จัดขึ้น ส่วนการให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวแก่

ชุมชนในปีที่ผ่านมาได้มีการนำตัวแทนไปศึกษาดูงาน 1 ครั้ง รับการฝึกอบรม 8 ครั้ง ด้านการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้จัดให้มีโครงการปลูกนางพญาเสือโคร่ง ซึ่งได้รับผลลัพธ์เป็นที่น่าพึงพอใจเพราะชาวบ้านให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

ปัจจุบันที่พักภายในศูนย์ฯสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ 1 – 20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับ ปานกลาง และที่พักรอบ ๆ บริเวณศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ มากกว่า 20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง นอกจากนี้ภายในศูนย์ฯไม่มีร้านอาหารไว้คอยบริการนักท่องเที่ยวส่วนรอบบริเวณศูนย์ฯนั้นมี ร้านอาหารไว้คอยบริการนักท่องเที่ยวได้มากกว่า 20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง ด้านสาธารณูปโภค สิ่งอำนวยความสะดวกภายในศูนย์ฯ มีห้องน้ำสาธารณะไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว 4 ห้อง ซึ่งเพียงพอต่อนักท่องเที่ยวจัดอยู่ในระดับสูง ปัจจุบันภายในศูนย์ฯมีโทรศัพท์สาธารณะจำนวน 1 เครื่องซึ่งมีเพียงพอต่อนักท่องเที่ยว จัดอยู่ในระดับสูง ภายในศูนย์ฯไม่มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขแต่มีสถานีอนามัยซึ่งอยู่ใกล้กับศูนย์ฯไว้คอยบริการนักท่องเที่ยวกรณีเจ็บป่วยฉุกเฉิน และมีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยภายในศูนย์ฯ จัดอยู่ในระดับสูง ปัจจุบันศูนย์ฯ ใช้ไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ซึ่งมีความพอเพียงกับความต้องการ จัดอยู่ในระดับสูง น้ำที่ใช้มีแหล่งน้ำบริเวณและอุปโภคเพียงพอ จัดอยู่ในระดับสูง ซึ่งแหล่งน้ำที่ใช้เพื่อการอุปโภคใช้น้ำประปาภูเขา น้ำที่ใช้ในการเกษตรใช้น้ำจากน้ำประปาภูเขาและน้ำจากห้วยแม่โถ ซึ่งมีน้ำให้ใช้เพียงพอตลอดทั้งปี

การติดต่อประสานงานด้านการท่องเที่ยวสามารถติดต่อกับศูนย์ฯ โดยตรงทางโทรศัพท์หรือโทรสาร ด้านการประชาสัมพันธ์ เคยมีการประชาสัมพันธ์ผ่านทางหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์และมีการจัดทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์ร่วมกับกลุ่มศูนย์ฯ

ผลการดำเนินงานในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่โถ ส่วนใหญ่ประสบความสำเร็จในระดับปานกลาง โดยในปี พ.ศ. 2547 มีนักท่องเที่ยว 1,107 คน และในปี พ.ศ. 2548 มีจำนวน 2,005 คน แต่ผลประกอบการยังคงที่ อย่างไรก็ตามชุมชนมีความพึงพอใจพอสมควร เนื่องจากการจัดการท่องเที่ยวช่วยให้ชุมชนมีรายเพิ่มขึ้น และมีส่วนในการสร้างความเข้มแข็งในชุมชน นอกจากนี้การจัดการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ไม่ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมของชุมชน และไม่ก่อให้เกิดมลพิษทางเสียง อากาศ น้ำ และมีการจัดการขยะอย่างเหมาะสมโดยการคัดแยกขวรวบรวมนำไปจำหน่าย ส่วนที่เหลือนำไปฝังกลบที่บ่อขยะภายในบริเวณศูนย์ฯ

ปัญหา/อุปสรรค และข้อจำกัดในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของชุมชน สำหรับสิ่งทีนักท่องเที่ยวได้รับจากการเดินทางมาท่องเที่ยวยังศูนย์ฯ คือได้รับความรู้และความบันเทิงใจ

สำหรับแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ คือ ต้องกระตุ้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว ให้ความรู้ด้านการจัดการท่องเที่ยวแก่ชุมชน และประชาสัมพันธ์ให้มาก

8) ศูนย์ฯพัฒนาโครงการหลวงแม่ทาเหนือ

- สภาพทางกายภาพและสังคม

ศูนย์ฯพัฒนาโครงการหลวงแม่ทาเหนือตั้งอยู่ ณ บริเวณสวนป่าหลวงสันกำแพง ตำบลทาเหนือ อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ห่างจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ประมาณ 50 กิโลเมตร โดยใช้ทางหลวงหมายเลข 1317 ถนนสี่แยกดอนจั่น - สันกำแพง ตรงไปประมาณ 25 กิโลเมตร เมื่อถึงแยกโรงพยาบาลแม่ออนให้เลี้ยวขวาเข้าทางหลวงหมายเลข 1006 ผ่านโรงพยาบาลแม่ออน แยกเป่าสามเขา ต่อเนื่องทางหลวงหมายเลข 1229 เลี้ยวขวาที่ กิโลเมตรที่ 10 มุ่งหน้าบ้านใหม่ ถึงแยกบ้านใหม่เลี้ยวขวาอีก 3.5 กิโลเมตร ถึงศูนย์ฯพัฒนาโครงการหลวงแม่ทาเหนือ การเดินทางจะใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง เส้นทางคมนาคม ถนนลาดยางตลอด รถยนต์ รถตู้หรือรถบัส สามารถเข้าถึงได้ทุกฤดูกาล จัดอยู่ในระดับสูง นักท่องเที่ยวสามารถใช้รถยนต์ได้ทุกประเภทแต่ในช่วงฤดูฝนควรใช้รถขับเคลื่อนสี่ล้อ ความปลอดภัยในการเดินทาง (ความลาดชันหรือความกว้างของถนน) มีความปลอดภัยมาก จัดอยู่ในระดับสูง และความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินในการเดินทาง ทางจัดอยู่ในระดับสูง พื้นที่ในบริเวณศูนย์ฯ มีเนื้อที่ประมาณ 158,750 ไร่ อยู่ในความรับผิดชอบ 3 ตำบล คือ ตำบลออนเหนือ ตำบลทาเหนือ และตำบลแม่ทามีประชากรทั้งสิ้นประมาณ 8,173 คน ส่วนใหญ่เป็นเมืองและชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง อาชีพคือปลูกผัก ทำสวน และเย็บปักทักร้อย พื้นที่ภายในศูนย์ฯ จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร และวัฒนธรรม

ระหว่างการเดินทางจากอำเภอเมืองมายังศูนย์ฯพัฒนาโครงการหลวงแม่ทาเหนือ มีจุดท่องเที่ยว 3-5 จุด ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ อ่างเก็บน้ำแม่ตะไคร้ และระหว่างเส้นทางมีความสวยงามภูมิทัศน์ข้างทางเป็นป่าเขาที่มีความอุดมสมบูรณ์และสวยงามมาก จัดอยู่ในระดับสูง

- การจัดการท่องเที่ยว

จุดท่องเที่ยวที่สำคัญภายในศูนย์ฯ มีน้อยกว่า 3 จุด จัดอยู่ในระดับต่ำ จุดท่องเที่ยวเชิงเกษตร จุดท่องเที่ยวที่สำคัญภายในศูนย์ฯ มีน้อยกว่า 3 จุด จัดอยู่ในระดับต่ำ จุดท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย 1) ชมแปลงวิจัยเกษตรภายในพื้นที่ศูนย์ฯ 2) ชมแปลงเกษตรชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง เป็นต้น จุดท่องเที่ยวในพื้นที่บริเวณรอบ ๆ ศูนย์ฯ มี 2-4 จุด ซึ่งจัดอยู่ใน

ระดับปานกลาง จุดท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย 1) น้ำตกตาดเหมย 2) น้ำตกแม่ตะไคร้ตั้งอยู่ทางเหนือของศูนย์ฯ ระยะห่างประมาณ 5 กิโลเมตร 3) จุดชมวิวยบนเส้นทางแม่ตะไคร้ – ห้วยแก้ว จุดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1) วิถีชีวิตชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยง 2) ประเพณีพื้นบ้าน 3) แหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมบ้านปางิ้ว เป็นต้น

กิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ ได้จัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยว น้อยกว่า 3 กิจกรรม จัดอยู่ในระดับต่ำ อาทิ มีการจัดกิจกรรมการเดินทางศึกษาธรรมชาติและกิจกรรมชมแปลงสาธิตการเกษตร เป็นต้น รูปแบบของกิจกรรมยังไม่ค่อยมีความหลากหลาย แปลกใหม่ หรือน่าสนใจเท่าที่ควร และศูนย์ฯ จะจัดกิจกรรมเฉพาะวันที่มีนักท่องเที่ยวเท่านั้น กิจกรรมที่ทางชุมชนได้จัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวมี 2 – 4 กิจกรรม จัดอยู่ในระดับปานกลาง อาทิเช่น 1) การปักผ้าและทอผ้าของชาวกะเหรี่ยง 2) วิถีชีวิตชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีความแปลกใหม่และน่าสนใจพอสมควร ทั้งนี้ชุมชนจะจัดกิจกรรมเฉพาะวันที่มีนักท่องเที่ยวเช่นเดียวกัน ส่วนกิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ ให้ความรู้แก่ชุมชนด้านการท่องเที่ยว 3 – 5 ครั้งต่อปี จัดอยู่ในระดับปานกลาง อาทิ 1) มีการจัดส่งเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ไปเข้าอบรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่มศูนย์ฯ 2) สถาบันจัดให้ในส่วนของ การอบรมให้ชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว 3) การให้ความรู้การเป็นมัคคุเทศก์ เป็นต้น ในปัจจุบันชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวภายในศูนย์ฯ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี อยู่ในระดับมาก สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน อยู่ในระดับน้อย ซึ่งสามารถบรรลุวัตถุประสงค์อยู่ในระดับน้อย ปัจจุบันชุมชนยังไม่มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวร่วมกับทางศูนย์ฯ ส่วนใหญ่ชุมชนจะมีการบริหารจัดการและจัดกิจกรรมของชุมชนด้วยตนเอง ส่วนทางศูนย์ฯ มีส่วนเข้าไปให้คำแนะนำ ให้ความรู้ และการประสานงาน ในส่วนการให้ความรู้เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว มีการส่งเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ไปเข้าอบรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่มศูนย์ฯ หรือสถาบันจัดให้ ในส่วนของ การอบรมให้ชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ได้แก่ ให้ความรู้อบรมมัคคุเทศก์ นำผู้นำชุมชนไปศึกษาดูงาน แต่ยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร เพราะยังไม่ได้นำไปใช้จริง

ปัจจุบันที่พักภายในศูนย์ฯ และรอบ ๆ บริเวณศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ 1 – 20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับ ปานกลาง นอกจากนี้ภายในศูนย์ฯ และรอบ ๆ บริเวณศูนย์ฯ มีร้านอาหารไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว ได้ 1 – 20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง ด้านสาธารณูปโภค สิ่งอำนวยความสะดวกภายในศูนย์ฯ มีห้องน้ำสาธารณะไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว 8 ห้อง ซึ่งเพียงพอต่อนักท่องเที่ยวจัดอยู่ในระดับสูง ปัจจุบันภายในศูนย์ฯ มีโทรศัพท์สาธารณะซึ่งไม่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยว แต่โทรศัพท์เคลื่อนที่ที่สามารถรับสัญญาณได้แต่สัญญาณอาจจะขาดหายไปบ้างในบางจุด จัดอยู่ในระดับปานกลาง ภายในศูนย์ฯ มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เพียงพอ จัดอยู่ใน

ระดับปานกลาง และไม่มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยภายในศูนย์ ปัจจุบันศูนย์ฯ ใช้ไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ซึ่งมีความพอเพียงกับความต้องการ จัดอยู่ในระดับสูง น้ำที่ใช้มีแหล่งน้ำเพียงพอ ทั้งบริโภคและอุปโภค จัดอยู่ในระดับสูง น้ำที่ใช้เพื่อการอุปโภคและบริโภค ใช้น้ำบาดาล ซึ่งมีความเพียงพอดี ส่วนน้ำเพื่อการเกษตรใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำ ในฤดูแล้งจะไม่เพียงพอ

การติดต่อประสานงานด้านการท่องเที่ยว สามารถติดต่อกับศูนย์ฯ ได้โดยตรงผ่านทางโทรศัพท์หรือโทรสาร ด้านการประชาสัมพันธ์ปัจจุบันมีการจัดทำแผ่นพับร่วมกับกลุ่มศูนย์ฯ

ผลการดำเนินงานในการจัดการท่องเที่ยวในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ทาเหนือประสบความสำเร็จพอสมควร โดยมีนักท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2547 จำนวน 1,373 คนและในปี พ.ศ. 2548 ลดลงเล็กน้อย จำนวน 1,193 คน และผลประกอบการด้านการท่องเที่ยวยังคงที่ อย่างไรก็ตาม การจัดการท่องเที่ยวช่วยสร้างรายได้เสริมให้แก่ชุมชน เป็นส่วนหนึ่งในการแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนได้ ส่งผลให้ชุมชนมีพึงพอใจต่อการท่องเที่ยว และการดำเนินงานประสบความสำเร็จพอสมควร นอกจากนี้ ชุมชนในพื้นที่ศูนย์ฯ ยังมีจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีอยู่ในระดับสูง การจัดการท่องเที่ยวไม่ก่อให้เกิดผลกระทบที่มีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และไม่ก่อให้เกิดมลพิษทางเสียง อากาศ และน้ำ ที่เป็นอันตรายต่อมนุษย์และสิ่งมีชีวิต นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมศูนย์ฯ จะได้รับทั้งความรู้และความบันเทิงใจ

ปัญหา/อุปสรรค และข้อจำกัดในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ได้แก่ ยังไม่มีสิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยว และชุมชนไม่ยอมรับนักท่องเที่ยว เนื่องจากเกรงว่าจะทำลาย ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน

9) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่หลอด

- สภาพทางกายภาพและสังคม



ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่หลอดตั้งอยู่ ณ บ้านแม่หลอดเหนือ หมู่ 10 ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ห่างจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ประมาณ 8 กิโลเมตร โดยใช้ทางหลวงหมายเลข 107 สายเชียงใหม่ - ฝาง เมื่อถึงตลาดแม่มาลัยให้เลี้ยวซ้ายเข้าทางหลวงหมายเลข 1095 ถนนแม่มาลัย - ปาย ตรงไปประมาณ 18 กิโลเมตร มีแยกไปทางซ้ายมือไปน้ำตกหมอกฟ้าเลี้ยวซ้ายไปอีกประมาณ 3 กิโลเมตรก็จะถึงศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่หลอด การเดินทางจะใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง เส้นทางคมนาคม ถนนลาดยางเป็น

บางช่วง รถตู้สามารถเข้าถึงได้ในหน้าแล้ง จัดอยู่ในระดับ ปานกลาง นักท่องเที่ยวสามารถใช้รถยนต์ได้ทุกประเภทแต่ในช่วงฤดูฝนควรใช้รถขับเคลื่อนสี่ล้อ ความปลอดภัยในการเดินทาง (ความลาดชันหรือความกว้างของถนน) มีความปลอดภัยปานกลาง จัดอยู่ในระดับปานกลาง และความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินในการเดินทางมาก จัดอยู่ในระดับสูง พื้นที่ในบริเวณศูนย์ฯมีเนื้อที่ประมาณ 5,226 ไร่ อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติคอยสุเทพ - คอยปู่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 680 เมตร ครอบคลุม 4 หมู่บ้านได้แก่ บ้านแม่เจ็ว บ้านแม่หลอดใต้ บ้านแม่หลอดเหนือ และบ้านผาแตก มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 521 คน 136 ครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นเมืองและชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง มีอาชีพ คือ ทำนาและปลูกพืชไร่

ระหว่างการเดินทางจากอำเภอเมืองมายังศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่หลอด มีจุดท่องเที่ยว 3-5 จุด ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ น้ำตกหมอกฟ้า ศูนย์วัฒนธรรมป่าเกอญอบ้านผาแตก และวิถีชีวิตของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ระหว่างเส้นทางมีความสวยงามภูมิทัศน์ข้างทางเป็นป่าเขาที่มีความอุดมสมบูรณ์และสวยงามมากจัดอยู่ในระดับสูง

- การจัดการท่องเที่ยว

จุดท่องเที่ยวที่สำคัญภายในศูนย์ฯ มีมากกว่า 5 จุด จัดอยู่ในระดับสูง จุดท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย 1) ชมแปลงวิจัยเกษตรภายในพื้นที่ศูนย์ฯ 2) ชมแปลงสาธิตการปลูกกาแฟอาราบิก้า 3) ชมสถานีเพาะกล้าและเมล็ดพันธุ์ 4) ชมแปลงปลูกป่า 5) ชมฟาร์มปศุสัตว์ เป็นต้น จุดท่องเที่ยวในพื้นที่บริเวณ



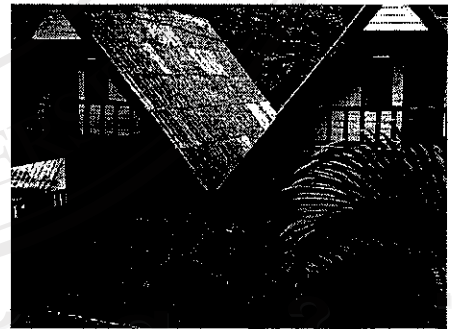
รอบ ๆ ศูนย์ฯ มี 2 - 4 จุด ซึ่งจัดอยู่ในระดับ ปานกลาง จุดท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย 1) น้ำตกหมอกฟ้าที่มีความสวยงาม 2) ไปง่เตี๊อดของอุทยานแห่งชาติคอยสุเทพ - ปุย 3) ชมน้ำตกตาดเจียงฮาย เป็นน้ำตกขนาดเล็ก ความสูงประมาณ 3 เมตร จุดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1) ชมหมู่บ้านชาวเขาป่าเกอญอ 2) ประเพณีกินข้าวใหม่ มัคมือมัดเท้า 3) ชมประเพณีการเล่นของชาวกะเหรี่ยง 4) ชมงานหัตถกรรมชาวเขา เป็นต้น



กิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ ได้จัดให้นักท่องเที่ยว มีน้อยกว่า 3 กิจกรรม จัดอยู่ในระดับต่ำ อาทิ มีการจัดกิจกรรมการเดินทางศึกษาธรรมชาติและกิจกรรมชมแปลงสาธิตการเกษตร เป็นต้น ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ไม่ค่อยมีความแปลกใหม่หรือน่าใจ และจะจัดกิจกรรมเฉพาะวันที่มีนักท่องเที่ยว กิจกรรมที่ทางชุมชน ได้จัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวมี 2 - 4 กิจกรรม จัดอยู่

ในระดับปานกลาง 1) กิจกรรมการแสดง ฟ็อนดาบ 2) กิจกรรมการแสดงการฟ็อนเจิง และกิจกรรมการแสดงของชาวกะเหรี่ยงในช่วงที่มีเทศกาลประจำปี เป็นต้น รูปแบบของกิจกรรมมีความแปลกใหม่และน่าสนใจ ชุมชนจะจัดกิจกรรมเฉพาะวันที่มีนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเพียงอย่างเดียว ส่วนกิจกรรมที่ทางศูนย์ให้ความรู้แก่ชุมชนด้านการท่องเที่ยว 3-5 ครั้ง ต่อปี จัดอยู่ในระดับปานกลาง อาทิ 1) มีการจัดส่งเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ไปเข้าอบรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่มศูนย์ฯ 2) สถาบันจัดให้ในส่วนของ การอบรมให้ชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว 3) การให้ความรู้ในการเป็นมัคคุเทศก์ ในปัจจุบันชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก แต่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี อยู่ในระดับมาก สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสามารถบรรลุวัตถุประสงค์อยู่ในระดับปานกลาง ปัจจุบันชุมชนมีการจัด กิจกรรมของชุมชนเองในช่วงที่มีเทศกาลประจำปี หรือมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวในชุมชน ซึ่งเป็นประเพณีที่ชาวกะเหรี่ยงได้ทำอยู่แล้ว ในส่วนการให้ความรู้เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว มีการส่งเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ไปเข้าอบรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่มศูนย์ฯ หรือสถาบันจัดให้ปีละประมาณ 5 ครั้ง ในส่วนของการอบรมให้ชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ได้แก่ มัคคุเทศก์ ท้องถิ่น รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืน ผลที่ได้เป็นที่น่าพอใจ ชุมชนให้ความร่วมมือและประสานงานกับศูนย์ฯ อย่างต่อเนื่อง

ปัจจุบันที่พักภายในศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มากกว่า 20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง และที่พักรอบ ๆ บริเวณศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ 1-20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ภายในศูนย์ฯ มีร้านอาหารไว้คอยบริการนักท่องเที่ยวได้มากกว่า 20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง ส่วนรอบบริเวณศูนย์ฯ นั้นมี มีร้านอาหารไว้คอยบริการนักท่องเที่ยวได้ 1-20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง ด้านสาธารณูปโภค สิ่งอำนวยความสะดวกภายในศูนย์ฯ มีห้องน้ำสาธารณะไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว 7 ห้อง ซึ่งเพียงพอต่อนักท่องเที่ยวจัดอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจุบันภายในศูนย์ฯ มีโทรศัพท์สาธารณะ จำนวน 1 เครื่องซึ่งไม่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยว จัดอยู่ในระดับปานกลาง ภายในศูนย์ฯ ไม่มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและไม่มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยภายในศูนย์ฯ ปัจจุบันศูนย์ฯ ใช้ไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ซึ่งมีความพอเพียงกับความต้องการ จัดอยู่ในระดับสูง มีแหล่งน้ำเพื่อการบริโภค/อุปโภคซึ่งยังไม่เพียงพอและมีปัญหาเรื่องน้ำขุ่น ดังนั้นน้ำบริโภคส่วนมากใช้น้ำดื่มบรรจุขวด



การติดต่อประสานงานด้านการท่องเที่ยวสามารถ ติดต่อกับศูนย์ฯ โดยตรงทั้งทางโทรศัพท์หรือโทรสาร ส่วนด้านการประชาสัมพันธ์ปัจจุบันมีการจัดทำแผ่นพับของศูนย์ฯเองและร่วมกับกลุ่มศูนย์ฯ

ผลการดำเนินงานในการจัดการท่องเที่ยวในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่หลอด ส่วนใหญ่ประสบความสำเร็จในระดับปานกลาง โดยมีนักท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2547 จำนวน 33,354 คน และในปี พ.ศ. 2548 ลดลงเหลือ 27,407 คน ผลประกอบการด้านการท่องเที่ยวยังคงที่ อย่างไรก็ตาม การจัดการท่องเที่ยวช่วยสร้างรายได้เสริมให้แก่ชุมชน เป็นส่วนหนึ่งในการแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนได้ ส่งผลให้ชุมชนมีพึงพอใจต่อการท่องเที่ยวพอสมควร นอกจากนี้ชุมชนในพื้นที่ศูนย์ฯ ยังมีจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีอยู่ในระดับสูง การจัดการท่องเที่ยวไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และไม่ก่อให้เกิดมลพิษทางเสียง อากาศ และน้ำ ที่เป็นอันตรายต่อมนุษย์และสิ่งมีชีวิต นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมชุมชนจะได้รับทั้งความรู้และความบันเทิงใจ

ปัญหา/อุปสรรค และข้อจำกัดในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ได้แก่ นักท่องเที่ยวขาดความรู้ความเข้าใจหรือขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์

สำหรับแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ คือ ต้องปรับปรุง สถานที่ และพื้นที่ภายในศูนย์ฯ เพื่อไม่ลาดชันเกินไป สิ่งอำนวยความสะดวก อาทิ อาคาร ปรับปรุงซ่อมแซมอาคารบริเวณริมน้ำ ปรับปรุงบ้าน A-แฟรม ในศูนย์ฯ และกิจกรรมท่องเที่ยว เพิ่มรูปแบบ จำนวนกิจกรรมให้มากขึ้น เช่น โครงการหลวงชิมกาแฟอราบิก้า การอบรมไกด์ท้องถิ่น รวมทั้งเพิ่มการมีส่วนร่วมของชุมชน ปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ การใช้ทรัพยากรอย่างเห็นคุณค่าและการพัฒนากิจกรรมประเพณีชาวกระเหรี่ยง น้ำตกหมอกฟ้า พุทธบาทสี่รอย น้ำพุโป่งเดือด และเพิ่มการประชาสัมพันธ์มากขึ้น

10) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แพะ - สภาพทางกายภาพและสังคม

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แพะ ตั้งอยู่ ณ หมู่ที่ 2 ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ห่างจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ 85 กิโลเมตร สามารถเดินทางได้ 2 เส้นทาง เส้นทางที่ 1 จากอำเภอเมืองเชียงใหม่ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 107 สายเชียงใหม่-แมริม เลี้ยวซ้ายเข้าถนนสายแมริม-สะเมิง ระยะทางประมาณ



43 กิโลเมตร จากนั้นเลี้ยวขวาตรงหน่วยพัฒนาต้นน้ำโป่งไคร้ วิ่งไปตามถนนลูกรังมุ่งสู่ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แพะ เส้นที่ 2 จากอำเภอเมืองเชียงใหม่ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 108 สายเชียงใหม่ - หางดง เลี้ยวขวาเข้าถนนสายหางดง - สะเมิงก่อนถึงอำเภอสะเมิง 2 กิโลเมตร ตรงไปผ่านศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเริง ขวามิแยกเข้าสถานีเกษตรหลวงปางดะ เข้าไปประมาณ 2 กิโลเมตร ระยะทางจากอำเภอสะเมิงถึงศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แพะ 32 กิโลเมตร เส้นทางคมนาคม ถนนลาดยางเป็นบางช่วง รถตู้สามารถเข้าถึงได้ในหน้าแล้ง จัดอยู่ในระดับปานกลาง



นักท่องเที่ยวสามารถใช้ รถยนต์ได้ทุกประเภทแต่ในช่วงฤดูฝนควรใช้รถขับเคลื่อนสี่ล้อ ความปลอดภัยในการเดินทาง (ความลาดชันหรือความกว้างของถนน) มีความปลอดภัยจัดอยู่ในระดับปานกลาง และความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินในการเดินทางปานกลาง จัดอยู่ในระดับปานกลาง พื้นที่ในบริเวณศูนย์ฯ มีเนื้อที่ 151.85 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ

94,930.58 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ 4 หมู่บ้าน คือ บ้านแม่แพะ บ้านแม่แพะพะคะวัน บ้านแม่ดุงดิง และบ้านปางเดิม จำนวนประชากรทั้งสิ้นประมาณ 1,462 คน 312 ครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นคนเมือง ลีซอ และกะเหรี่ยง มีอาชีพด้านเกษตรกรรม

ระหว่างการเดินทางจากอำเภอเมืองมายังศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แพะ มีจุดท่องเที่ยว 3-5 จุด ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ น้ำพุร้อนโป่งกว้าว อ่างเก็บน้ำแม่ปาน เป็นต้น ระหว่างเส้นทางมีความสวยงามภูมิทัศน์ข้างทางเป็นป่าเขาที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์และสวยงามพอประมาณ จัดอยู่ในระดับปานกลาง

- การจัดการท่องเที่ยว

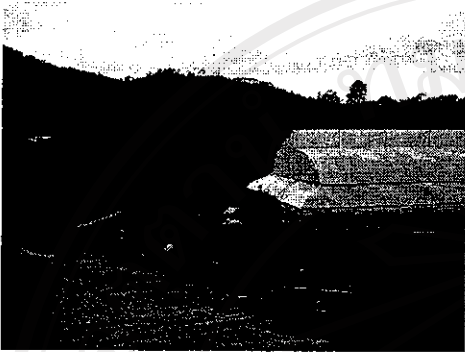
การจัดการการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ

มีวัตถุประสงค์เพื่อประชาสัมพันธ์การดำเนินงาน ผลงาน และกิจกรรมของศูนย์ฯ จุดท่องเที่ยวที่สำคัญภายในศูนย์ฯ มีน้อยกว่า 3 จุด จัดอยู่ในระดับต่ำ ไม่ค่อยมีความแปลกใหม่หรือน่าสนใจ และจะจัดกิจกรรมเฉพาะวันที่มีนักท่องเที่ยวจุด



ท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย 1) ชมแปลงผักสาธิต 2) ชมฟาร์มตัวอย่างบ้าน แม่ดุงดิง เป็นต้น จุดท่องเที่ยวในพื้นที่บริเวณรอบ ๆ ศูนย์ฯ มีน้อยกว่า 2 จุด ซึ่งจัดอยู่ในระดับต่ำ จุดท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย ท่องเที่ยวชมน้ำพุร้อนโป่งกว้าว จุดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย

1) ชมวิถีชีวิตของชาวเขาเผ่าลีซอ บ้านแม่ต๋องตึง 2) ชมการทอผ้า และงานศิลปาชีพใน โครงการ
ฟาร์มตัวอย่างบ้านแม่ต๋องตึง



กิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ ได้จัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวมี 3-5 กิจกรรม

จัดอยู่ในระดับปานกลาง อาทิ กิจกรรมชมแปลงสาธิต
การเกษตร เป็นต้น ส่วนกิจกรรมที่ทาง ชุมชนได้จัดกิจ
กรรมให้นักท่องเที่ยวมี 2-4 กิจกรรม จัดอยู่ในระดับ
ปานกลาง การบริการบ้านพัก กางเต็นท์ อาบน้ำแร่ และ
อบสมุนไพร นวดฝ่าเท้า เป็นต้น รูปแบบของกิจกรรมยัง
ไม่ค่อยมีความแปลกใหม่และน่าสนใจ รวมทั้งจะจัดกิจ
กรรมเฉพาะในวันที่มีนักท่องเที่ยว กิจกรรมที่ทางศูนย์

ให้ความรู้แก่ชุมชนด้านการ ท่องเที่ยว 3-5 ครั้งต่อปี จัดอยู่ในระดับปานกลาง อาทิ 1) มีการจัด
ส่งเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ไปเข้าอบรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่มศูนย์ฯ 2)
สถาบันจัดให้ในส่วนของการอบรมให้ชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เป็นต้น และการมีส่วนร่วม
ของชุมชน ในการจัดการท่องเที่ยวยังไม่ดีอย่างเป็นรูปธรรมเท่าที่ควร ปัจจุบันชุมชนมีส่วนร่วม
เฉพาะด้านการจัดกิจกรรมเท่านั้น นอกจากนี้ชุมชนยังมีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้านให้แก่
นักท่องเที่ยวและได้เข้าทำงานมีรายได้เพิ่มขึ้น

ปัจจุบันที่พักภายในศูนย์ฯสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ 1-20 คน
ซึ่งจัดอยู่ในระดับ ปานกลาง และที่พักรอบ ๆ บริเวณศูนย์ฯ ไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้
นอกจากนี้ภายในศูนย์และบริเวณรอบ ๆ ศูนย์ฯ มีร้านอาหารไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว 1-20 คน
ซึ่งจัดอยู่ในระดับ ปานกลาง ด้านสาธารณูปโภค สิ่งอำนวยความสะดวกภายในศูนย์ฯ มีห้องสุขา
สาธารณะไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว แต่ไม่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยวจัดอยู่ในระดับปานกลาง
ปัจจุบันภายในศูนย์ฯไม่มีโทรศัพท์สาธารณะ ไม่มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และไม่มีเจ้าหน้าที่รักษา
ความปลอดภัยภายในศูนย์ฯ ปัจจุบันศูนย์ฯ ใช้ไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ซึ่งมีความพอเพียงกับ
ความต้องการ จัดอยู่ในระดับสูง น้ำที่ใช้มีแหล่งน้ำบริโภคเพียงพอแต่อุปโภคไม่เพียงพอ จัดอยู่ใน
ระดับปานกลาง

การติดต่อประสานงานด้านการท่องเที่ยวต้องติดต่อผ่านงานฝ่ายส่งเสริม
การท่องเที่ยวของมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ หรือสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง
จังหวัดเชียงใหม่

ผลการดำเนินงานในการจัดการท่องเที่ยวในศูนย์พัฒนาโครงการหลวง
แม่แพะ ส่วนใหญ่ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ในปี พ.ศ. 2547 มีนักท่องเที่ยวจำนวน 3,408

คนและในปี พ.ศ. 2548 ลดลงเหลือ 2,877 คน ผลประกอบการด้านการท่องเที่ยวยังคงที่ การจัดการท่องเที่ยวช่วยสร้างรายได้เสริมให้แก่ชุมชนได้ แต่ยังไม่ปรากฏผลอย่างชัดเจนในการแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน อย่างไรก็ตามชุมชนมีพึงพอใจต่อการท่องเที่ยวพอสมควร และยังมีจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีอยู่ในระดับสูง การจัดการท่องเที่ยวไม่ก่อให้เกิดผลกระทบที่มีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และไม่ก่อให้เกิดมลพิษทางเสียง อากาศ และน้ำ ที่เป็นอันตรายต่อมนุษย์และสิ่งมีชีวิต นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมศูนย์จะได้รับทั้งความรู้และความบันเทิงใจ จากการต้อนรับอย่างอบอุ่น ชมการเลี้ยงสัตว์และปลูกพืชผัก และได้สัมผัสน้ำพุร้อนจากธรรมชาติ

11) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยส้มป่อย

- สภาพทางกายภาพและสังคม

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยส้มป่อย ตั้งอยู่ ณ ตำบลดอยแก้ว อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ห่างจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ประมาณ 86 กิโลเมตร โดยใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 108 สายเชียงใหม่ – ฮอด ถึงอำเภอจอมทองบริเวณกิโลเมตรที่ 58 เลี้ยวขวาเข้าถนนจอมทอง-น้ำตกแม่เตี๊ยะ (ข้างที่ว่าการอำเภอจอมทอง) เข้าไป 7 กิโลเมตร จะพบแยกขวาไปที่ทำการอุทยานฯ น้ำตกแม่เตี๊ยะเป็นถนนลูกรัง ตรงไปจนถึงทางเข้าบ้านห้วยส้มป่อย เดินทางใช้เวลาประมาณ 2-3 ชั่วโมง เส้นทางคมนาคมถนนลาดยางเป็นบางช่วงสลับกับถนนคอนกรีตและถนนลูกรัง รถตู้ไม่สามารถเข้าถึงได้ จัดอยู่ในระดับต่ำ นักท่องเที่ยวสามารถใช้รถยนต์ได้ทุกประเภทแต่ในช่วงฤดูฝนควรใช้รถขับเคลื่อนสี่ล้อ ความปลอดภัยในการเดินทาง (ความลาดชันหรือความกว้างของถนน) มีความปลอดภัยน้อย จัดอยู่ในระดับต่ำ และความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินในการเดินทางมาก จัดอยู่ในระดับสูง พื้นที่ในบริเวณศูนย์ฯ มีเนื้อที่ประมาณ 20 ไร่ มีการจัดพื้นที่ได้สวยงามพอประมาณ ส่วนพื้นที่ในเขตรับผิดชอบของศูนย์ฯ มีพื้นที่ประมาณ 83 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 51,507 ไร่ ครอบคลุม 1 ตำบล 4 หมู่บ้าน และ 14 กลุ่มบ้าน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้นประมาณ 2,200 คน 434 ครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง และมีอาชีพด้านเกษตรกรรม

ระหว่างการเดินทางจากอำเภอเมืองมายังศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยส้มป่อย มีจุดท่องเที่ยว 3-5 จุด ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ วัดพระธาตุจอมทอง ฟาร์มตัวอย่างพระราชดำริของสมเด็จพระบรมราชินีนาถ ระหว่างเส้นทางมีความสวยงามภูมิทัศน์ข้างทางเป็นป่าเขาที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์และสวยงามพอประมาณ จัดอยู่ในระดับปานกลาง

- การจัดการท่องเที่ยว

จุดท่องเที่ยวที่สำคัญภายในศูนย์ฯ มี 3 – 5 จุด จัดอยู่ในระดับปานกลาง จุดท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย 1) ชมแปลงสาธิตผักเมืองหนาวผลิตผลการเกษตรที่โดดเด่น ได้แก่ พลับ 2) แปลงสาธิตไม้ผลเมืองหนาว 3) ชมแปลงเกษตรชาวเขา 4) จุดชมวิว ซึ่งจะเห็นป่าธรรมชาติและแปลงเกษตรของชาวบ้าน และมีชาวบ้านนำผลิตผลทางการเกษตรมาจำหน่ายทำให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มมากขึ้น เป็นต้น จุดท่องเที่ยวในพื้นที่บริเวณรอบ ๆ ศูนย์ฯ มี 2 – 4 จุด ซึ่งจัดอยู่ในระดับ ปานกลาง จุดท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย 1) น้ำตกสะเค็ด ซึ่งมีความสวยงามประมาณแต่มีจุดเด่นคือหากมองไกลๆจะไม่ทราบว่า เป็นน้ำตก ต้องเข้าไปใกล้ ๆ จึงจะทราบว่า เป็นน้ำตก แต่การเดินทางเข้าไปชมจะเป็นถนนลูกรังระยะทางประมาณ 20 กิโลเมตร และต้องเดินเท้าเข้าไปประมาณ 300 – 400 เมตร 2) จุดชมนกบ้านห้วยส้มป่อยเป็นจุดที่มีป่าอุดมสมบูรณ์มาก มีนกที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจประมาณ 20 ชนิด 3) คอยสองเมีย เป็นป่าอนุรักษ์ของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสามารถชมทิวทัศน์บนยอดคอยได้ 4) น้ำตกแม่เตี้ยะ เป็นน้ำตกต้นน้ำอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติออบหลวง ห่างจากอำเภอจอมทองประมาณ 10 – 11 กิโลเมตร เป็นต้น จุดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1) หมู่บ้านกะเหรี่ยง ซึ่งจะมีผ้าทอกะเหรี่ยงจำหน่าย 2) การแสดงวัฒนธรรมประเพณีของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง เป็นต้น

กิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ ได้จัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยว น้อยกว่า 3 กิจกรรม จัดอยู่ในระดับต่ำ อาทิ 1) มีกิจกรรมชมแปลงสาธิตการเกษตร 2) กิจกรรมจุดชมนกบ้านห้วยส้มป่อยเป็นจุดที่มีป่าอุดมสมบูรณ์มาก มีนกที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจประมาณ 20 ชนิด เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวยังไม่ค่อยมีความแปลกใหม่หรือน่าใจ และศูนย์ฯ จะจัดกิจกรรมเฉพาะวันที่มีนักท่องเที่ยวเท่านั้น ส่วนกิจกรรมที่ทางชุมชนได้จัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวมี 2 – 4 กิจกรรม จัดอยู่ในระดับปานกลาง 1) มีการนำสินค้าของชุมชนมาจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว 2) มีการให้บริการให้บริการที่พักแบบ Home Stay 3) กิจกรรมในช่วงที่มีเทศกาลประจำปีจะมีการแสดงศิลปวัฒนธรรมประเพณีของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงให้กับนักท่องเที่ยวได้รับชม รวมทั้งหมู่บ้านกะเหรี่ยง ซึ่งจะมีผ้าทอมือกะเหรี่ยงจำหน่าย และหากเป็นช่วงเทศกาลจะมีการแสดงศิลปวัฒนธรรมประเพณีของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงให้ได้ชม เป็นต้น รูปแบบของกิจกรรมยังไม่ค่อยมีความแปลกใหม่หรือน่าสนใจ ทั้งนี้ปัจจุบันกิจกรรมดังกล่าวยังไม่สามารถดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม กิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ ให้ความรู้แก่ชุมชนด้านการท่องเที่ยวต่ำกว่า 3 ครั้งต่อปี จัดอยู่ในระดับต่ำ อาทิ 1) มีการจัดส่งเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ไปเข้าอบรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่มศูนย์ฯ 2) สถาบันจัดให้ในส่วนของการอบรมให้ชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เป็นต้น การมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการจัดการท่องเที่ยว ชุมชนมีส่วนร่วมทั้งทางด้านการจัดกิจกรรมและบริการ

ด้วยตนเอง นอกจากนี้มีการนำสินค้าของชุมชนมาจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว มีการให้บริการที่พักแบบ Home Stay และในช่วงที่มีเทศกาลประจำปีจะมีการแสดงศิลปวัฒนธรรมประเพณีของชาวกะเหรี่ยงให้นักท่องเที่ยวได้รับชม ในส่วนการให้ความรู้เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว มีการจัดส่งเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ไปเข้ารับการฝึกอบรมความรู้ด้านการท่องเที่ยวที่กลุ่มศูนย์ฯ หรือสถาบันฯ จัดขึ้น ส่วนการให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวแก่ชุมชนมีการจัดส่งผู้นำท้องถิ่นเข้ารับการอบรมเป็นครั้งคราว แต่ยังไม่มีการนำมาใช้ในทางปฏิบัติให้เกิดผลจริงจัง สำหรับการอบรมให้ชุมชนเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นมีการกระตุ้นให้ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์ วัฒนธรรม ประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้รับผลลัพธ์เป็นที่น่าพึงพอใจ เพราะชุมชนเข้าใจและให้ความสำคัญมากขึ้น

ปัจจุบันที่พักภายในศูนย์ฯ และบริเวณรอบ ๆ ศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ 1 – 20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ภายในศูนย์ฯ และบริเวณรอบ ๆ ศูนย์ฯ ไม่มีร้านอาหารไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว ด้านสาธารณูปโภค สิ่งอำนวยความสะดวกภายในศูนย์ฯ มีห้องน้ำสาธารณะไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว 2 ห้อง ซึ่งเพียงพอต่อนักท่องเที่ยวจัดอยู่ในระดับสูง ปัจจุบันภายในศูนย์ฯ มีโทรศัพท์สาธารณะจำนวน 2 เครื่องซึ่งเพียงพอต่อนักท่องเที่ยวจัดอยู่ในระดับสูง ภายในศูนย์ฯ มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุข 1 คน ซึ่งเพียงพอต่อนักท่องเที่ยวจัดอยู่ในระดับสูง แต่ยังไม่มีการรักษาความปลอดภัยภายในศูนย์ฯ ปัจจุบันศูนย์ฯ มีไฟฟ้าใช้แต่ยังไม่เพียงพอ จัดอยู่ในระดับปานกลาง ศูนย์ฯ ยังคงใช้ไฟฟ้าจากโรงไฟฟ้าพลังน้ำ ซึ่งมีการเปิดและปิดเป็นเวลา และยังคงไม่พอเพียง น้ำที่ใช้มีแหล่งน้ำเพียงพอทั้งอุปโภคและบริโภค จัดอยู่ในระดับสูง ซึ่งใช้แหล่งน้ำที่ใช้เพื่อการอุปโภคและการเกษตรใช้น้ำจากประปาภูเขาซึ่งยังคงไม่เพียงพอในฤดูแล้ง

การติดต่อประสานงานด้านการท่องเที่ยวต้องติดต่อผ่านงานฝ่ายส่งเสริมการท่องเที่ยวของมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ หรือสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ ด้านการประชาสัมพันธ์ปัจจุบันมีเพียงการจัดทำแผ่นพับร่วมกับกลุ่มศูนย์ฯ เท่านั้น

ผลการดำเนินงานในการจัดการท่องเที่ยวในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยส้มป่อย ยังไม่ปรากฏความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากมีจำนวนนักท่องเที่ยวน้อย โดยในปี พ.ศ. 2547 มีนักท่องเที่ยวจำนวน 134 คนและในปี พ.ศ. 2548 จำนวน 150 คน ผลประกอบการด้านการท่องเที่ยวยังคงที่ การจัดการท่องเที่ยวช่วยสร้างรายได้เสริมให้แก่ชุมชนจากการจำหน่ายสินค้า และพานักท่องเที่ยวไปเที่ยวชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านซึ่งเป็นชาวเขาเผ่า

กะเหรี่ยง การให้บริการที่พักแบบ Home Stay ทำให้ชาวบ้านมีรายได้เสริม แต่ยังไม่ปรากฏผลอย่างชัดเจนในการแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน อย่างไรก็ตามชุมชนมีพึงพอใจต่อการท่องเที่ยวพอสมควร และยังมีจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีอยู่ในระดับสูง การจัดการท่องเที่ยวไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และไม่ก่อให้เกิดมลพิษทางเสียง อากาศ และน้ำ ที่เป็นอันตรายต่อมนุษย์และสิ่งมีชีวิตนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมศูนย์จะได้รับทั้งความรู้และความบันเทิงใจ

12) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยเลี้ยว

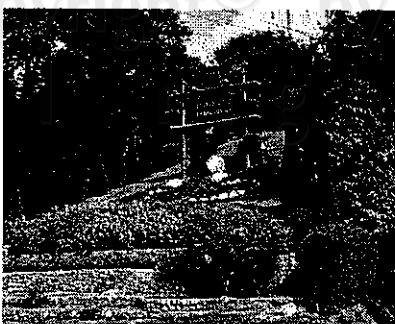
- สภาพทางกายภาพและสังคม

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยเลี้ยว

ตั้งอยู่ ณ ตำบลบ้านปาง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ห่างจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ประมาณ 30 กิโลเมตร จากอำเภอเมืองเชียงใหม่ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 108 สายเชียงใหม่-ฮอด ตรงไป 10 กิโลเมตร ประมาณกิโลเมตรที่ 10-11 ให้เลี้ยวขวาไปตามทางหลวงหมายเลข 1269 สายหางดง-สะเมิง



12 กิโลเมตร จากนั้นเลี้ยวซ้ายเข้าถนนลูกรังตรงข้ามทางเข้าโรงเรียนวัดศิรีเขต ประมาณ 3.5 กิโลเมตร ก็ถึงศูนย์ฯ เส้นทางกรมคมนาคม ถนนลาดยางตลอด รถยนต์ รถตู้หรือรถบัสสามารถเข้าถึงได้ทุกฤดูจัดอยู่ในระดับสูง นักท่องเที่ยวสามารถใช้รถยนต์ได้ทุกประเภทแต่ในช่วงฤดูฝนควรใช้รถโฟร์วีลไคร์ฟ ความปลอดภัยในการเดินทาง (ความลาดชันหรือความกว้างของถนน) มีความปลอดภัยจัดมากอยู่ในระดับสูง และความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินในการเดินทางมาก จัดอยู่ในระดับสูง พื้นที่บริเวณศูนย์ฯ มีเนื้อที่ประมาณ 48 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 30,369.82 ไร่ เป็นพื้นที่ของศูนย์ฯ ประมาณ 37 ไร่ ครอบคลุม 4 หมู่บ้าน คือ บ้านปางใต้ บ้านปางเหนือ บ้านทุ่งโป่งใต้ และบ้านทุ่งโป่งเหนือ มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 2,347 คน 653 ครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นคนเมืองและเผ่าม้ง มีอาชีพด้านเกษตรกรรม



ระหว่างการเดินทางจากตัวเมืองมายังศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยเลี้ยว มีจุดท่องเที่ยวมีมากกว่า 5 จุด ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง ได้แก่ พระธาตุศรีเมืองปาง อุทยานแห่งชาติล้านนา กฤษดาถาย วัดป่าธรรมชาติ อุทยานออบขาน น้ำตกตาดข้อย น้ำตกตาดครก เป็นต้น ระหว่างเส้นทางมีความสวยงามภูมิทัศน์ข้างทางเป็นป่าเขาที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์

และสวยงามพอประมาณ จัดอยู่ในระดับปานกลาง

- การจัดการท่องเที่ยว

จุดท่องเที่ยวที่สำคัญภายในศูนย์ฯ น้อยกว่า 3 จุด จัดอยู่ในระดับต่ำ จุดท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย 1) ชมสวนมะม่วงพันธุ์เออร์วิน พันธุ์วลคำ และสวนมะละกอพันธุ์ปากช่อง ขนุนพันธุ์ทวายปีเดียว น้อยหน้าพันธุ์เพชรปากช่อง ในแปลงวิจัยของศูนย์ฯ เป็นต้น 2) ชมสวนผลไม้ของชาวบ้านในพื้นที่ เป็นต้น จุดท่องเที่ยวในพื้นที่บริเวณรอบ ๆ ศูนย์ฯ มีมากกว่า 4 จุด ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง จุดท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย ชมน้ำตกตาดครก ใช้เส้นทางหางดง – สะเมิง ระยะประมาณ 6 กิโลเมตร จากนั้นเดินลงเท้าอีก 1 กิโลเมตร จุดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1) ชมประเพณีสืบชะตาหลวงประจำหมู่บ้าน จัดในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 2) ประเพณีตานข้าวใหม่ จัดขึ้นหลังจากเก็บข้าวเสร็จ ช่วงปลายเดือนธันวาคมถึงต้นเดือนมกราคม เป็นต้น

กิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ ได้จัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยว น้อยกว่า 3 กิจกรรม จัดอยู่ในระดับต่ำ อาทิ มีการจัดกิจกรรมการเดินป่าศึกษาธรรมชาติและกิจกรรมชมแปลงสาธิตการเกษตร เป็นต้น ซึ่งยังไม่ค่อยมีความแปลกใหม่หรือน่าสนใจ และจะจัดกิจกรรมเฉพาะในวันที่มีนักท่องเที่ยวเท่านั้น ส่วนกิจกรรมที่ทางชุมชนได้จัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวมี น้อยกว่า 2 กิจกรรม จัดอยู่ในระดับต่ำ คือ การชมวิถีชีวิตของชาวบ้าน การแสดงของคนในชุมชน ซึ่งยังไม่มีความแปลกใหม่หรือน่าสนใจ ขณะนี้ยังมีการจัดกิจกรรมให้แก่นักท่องเที่ยว ส่วนกิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ ให้ความรู้แก่ชุมชนด้านการท่องเที่ยว 3 – 5 ครั้งต่อปี จัดอยู่ในระดับปานกลาง อาทิ 1) มีการจัดส่งเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ไปเข้าอบรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่มศูนย์ฯ 2) สถาบันจัดให้ในส่วนของการอบรมให้ชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และการเตรียมความพร้อมชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวและพัฒนาที่พักมีการสอดแทรกเรื่องจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะเรื่องการแต่งกายของชนเผ่า เป็นต้น

ปัจจุบันที่พักภายในศูนย์ฯ ไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยว และที่พักรอบ ๆ บริเวณศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ 1-20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ภายในศูนย์ฯ ไม่มีร้านอาหาร ไร่ค๋อยบริการนักท่องเที่ยวส่วนรอบบริเวณศูนย์ฯ นั้นมี ร้านอาหาร ไร่ค๋อยบริการนักท่องเที่ยวได้มากกว่า 20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับ สูง ด้านสาธารณูปโภค สิ่งอำนวยความสะดวกภายในศูนย์ฯ มีห้องน้ำสาธารณะ ไม่มีไร่ค๋อยบริการนักท่องเที่ยว ปัจจุบันภายในศูนย์ฯ ไม่มีโทรศัพท์สาธารณะที่ไว้บริการนักท่องเที่ยว ภายในศูนย์ฯ ไม่มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและไม่มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยภายในศูนย์ฯ ปัจจุบันศูนย์ฯ ใช้ไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ซึ่งมีความพอเพียงกับความต้องการ จัดอยู่ในระดับสูงแต่ในช่วงหน้าฝนอาจมีฝนตกบ้าง น้ำที่ใช้มีแหล่ง

น้ำเพียงพอบริโภคและอุปโภคจัดอยู่ในระดับสูง สำหรับน้ำเพื่อการอุปโภคและการเกษตรกรรมใช้น้ำจากห้วยเสี้ยวและอ่างเก็บน้ำ ซึ่งยังมีเพียงพอบ้านมีการจัดการโดยการติดตั้งมิเตอร์เก็บค่าน้ำและแบ่งวันใช้ ส่วนน้ำบริโภคใช้น้ำฝนและน้ำดื่มบรรจุขวดจากนอกสถานที่

การติดต่อประสานงานด้านการท่องเที่ยวสามารถติดต่อกับศูนย์ฯ โดยตรงทั้งทางโทรศัพท์หรือโทรสาร ส่วนการประชาสัมพันธ์ได้จัดทำแผ่นพับของศูนย์ฯ และแผ่นพับร่วมกับกลุ่มศูนย์ฯ เคยออกรายการโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ (ประชาสัมพันธ์พันธุ์มะม่วงนวลคำ)

ผลการดำเนินงานในการจัดการท่องเที่ยวในศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ห้วยเสี้ยว ส่วนใหญ่ยังไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ และยังมีนักท่องเที่ยวจำนวนน้อย โดยในปี พ.ศ. 2547 มีนักท่องเที่ยว 242 คน และในปี พ.ศ. 2548 จำนวน 24 คน ผลประกอบการด้านการท่องเที่ยวยังคงที่ การจัดการท่องเที่ยวช่วยสร้างรายได้เสริมให้แก่ชุมชนได้ในระดับหนึ่ง แต่ยังไม่ปรากฏผลอย่างชัดเจนในการแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน จึงไม่ก่อให้เกิดความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยวในชุมชนมากนัก แต่ชุมชนยังมีจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีอยู่ในระดับสูง การจัดการท่องเที่ยวไม่ก่อให้เกิดผลกระทบที่มีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และไม่ก่อให้เกิดมลพิษทางเสียง อากาศ และน้ำ ที่เป็นอันตรายต่อมนุษย์และสิ่งมีชีวิตนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมศูนย์ฯ ได้รับทั้งความรู้และความบันเทิงใจ



ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัด ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ได้แก่ ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน เนื่องจากความแตกต่างของชนเผ่า การขาดงบประมาณสนับสนุนการท่องเที่ยวจากองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น สภาพภูมิประเทศไม่เหมาะสม แหล่งท่องเที่ยวมีน้อย ส่วนสิ่งที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการเดินทางมาท่องเที่ยวยังศูนย์ฯ คือ ความรู้และความบันเทิงใจ

แนวทางแก้ไข ในการปรับปรุงพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ คือ ปรับปรุงภูมิทัศน์และอาคารสถานที่ของศูนย์ฯ ให้มีความสวยงามและเตรียมความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ระบบสาธารณูปโภค ต้องมีการปรับปรุงเส้นทางเข้าและออกของศูนย์ฯ ซึ่งคาดว่าจะต้องขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานท้องถิ่น อาทิ องค์กรบริหารส่วนตำบล ในส่วนของด้านการพัฒนาบุคลากร มีคฤหะที่ท้องถิ่น บุคลากรด้านการท่องเที่ยว ควรจัดให้มีการศึกษาดูงานนอกสถานที่ ซึ่งจะช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์ให้มากขึ้น นอกจากนี้ควรจัดฝึกอบรมสัมมนาเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวและบุคลากรของโครงการหลวงฯ ได้แก่ หัวหน้าศูนย์ฯ เจ้าหน้าที่

ส่งเสริมฯ เพื่อปรึกษาหารือและวางแผนให้มีแนวทางการปฏิบัติงานด้านการท่องเที่ยวให้มีความสอดคล้องกัน รวมทั้งจัดประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและร่วมวางแผนการดำเนินงานเป็นประจำ ทุก ๆ 2 เดือน อีกทั้งควรประสานงานและวางแผนการจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ อาทิ อบต. ป่าไม้อำเภอ เป็นต้น และเครือข่ายการท่องเที่ยวภาคเอกชน สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือ พยายามผลักดันชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจทั้งในด้านการวางแผน การจัดกิจกรรม และการบริหารจัดการ การศึกษา ศึกษานอกสถานที่ ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ ชุมชนเกิดการเรียนรู้เพิ่มทักษะ และประสบการณ์

13) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุ่น

- สภาพทางกายภาพและสังคม

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุ่นตั้งอยู่ ณ หมู่ที่ 6 ตำบลท่าก้อ อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย อยู่ห่างจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ประมาณ 150 กิโลเมตร โดยใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 118 สายเชียงใหม่-เชียงราย ผ่านอำเภอเวียงป่าเป้า ถึงกิโลเมตรที่ 110 หมู่บ้านแม่ต้า ให้เลี้ยวซ้ายเข้าซอย 4 ตรงไปประมาณ 25 กิโลเมตร ถึงศูนย์ฯ สภาพเส้นทางคมนาคมเป็นถนนลาดคอนกรีตบางช่วง พื้นที่รับผิดชอบประมาณ 141.3 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 88,339.74 ไร่ ครอบคลุม 1 ตำบล 8 หมู่บ้าน 19 หย่อมบ้าน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้นประมาณ 5,734 คน 1,306 ครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง อีเก้อ มูเซอ จีนฮ่อ และอาเชอ มีอาชีพด้านเกษตรกรรม เส้นทางคมนาคม ถนนลาดยางเป็นบางช่วง รถตู้ไม่สามารถเข้าถึงได้ จัดอยู่ในระดับต่ำ นักท่องเที่ยวสามารถใช้รถยนต์ได้ทุกประเภทแต่ในช่วงฤดูฝนควรใช้รถขับเคลื่อนี่สี่ล้อ ความปลอดภัยในการเดินทาง (ความลาดชันหรือความกว้างของถนน) มีความปลอดภัยจัดน้อย อยู่ในระดับต่ำ และความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินในการเดินทางมาก จัดอยู่ในระดับสูง

ระหว่างการเดินทางจากตัวเมืองมายังศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุ่น มีจุดท่องเที่ยว 3-5 จุด ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง และระหว่างเส้นทางมีความสวยงามภูมิทัศน์ข้างทางเป็นป่าเขาที่มีความอุดมสมบูรณ์และสวยงามมากจัดอยู่ในระดับสูง

- การจัดการท่องเที่ยว

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุ่น จัดเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศและเชิงวัฒนธรรม จุดท่องเที่ยวที่สำคัญภายในศูนย์ฯ น้อยกว่า 3 จุด จัดอยู่ในระดับต่ำ จุดท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย 1) ชมสวนชาและวิธีการเก็บชา 2) ชมแปลงสาธิตไม้ผลเมืองหนาว เป็นต้น จุดท่องเที่ยวในพื้นที่บริเวณรอบ ๆ ศูนย์ฯ มี 2 - 4 จุด ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง

จุดท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย 1) เคนป่าศึกษาธรรมชาติที่บ้านอาข่า 2) น้ำตกห้วยชมพู ระยะทางห่างจากศูนย์ฯ ประมาณ 15 กิโลเมตร 3) น้ำตกเกี้ยว สูงระหว่าง 2-4 เมตร กว้างประมาณ 2 เมตร อยู่ระหว่างรอยต่อบ้านปาม่วง - สันกลาง กับบ้านป่าเกี้ยว เป็นต้น จุดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1) ชมวิถีชีวิตชาวอาข่าและจีนฮ่อ 2) ชิมอาหารจีนยูนนาน ขาหมูและหมั่นโถงขึ้นชื่อ 3) ชมการเย็บปักถักร้อยและการปักผ้าของชาวเขา เป็นต้น

กิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ ได้จัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยว น้อยกว่า 3 กิจกรรม จัดอยู่ในระดับต่ำ อาทิ มีการจัดกิจกรรมการเดินป่าศึกษาธรรมชาติและกิจกรรมชมแปลงสาธิตการเกษตร เป็นต้น ซึ่งรูปแบบของกิจกรรมยังไม่ค่อยมีความหลากหลาย ไม่มีความแปลกใหม่หรือน่าสนใจ และจะจัดกิจกรรมเฉพาะวันที่มีนักท่องเที่ยวเท่านั้น ส่วนกิจกรรมที่ทางชุมชนได้จัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวยังไม่ค่อยมีความหลากหลายเช่นเดียวกัน จัดอยู่ในระดับต่ำ อาทิ เช่น กิจกรรมการแสดงของชนเผ่า ซึ่งรูปแบบของกิจกรรมไม่ค่อยมีความแปลกใหม่หรือน่าสนใจ อีกทั้งยังจัดกิจกรรมเฉพาะช่วงที่มีนักท่องเที่ยวเท่านั้นอีกด้วย ทั้งนี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการด้านการท่องเที่ยว ปัจจุบันยังอยู่ในระดับปานกลาง กล่าวคือชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมและการบริหารจัดการ กิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ ให้ความรู้แก่ชุมชนด้านการท่องเที่ยวต่ำกว่า 3 ครั้งต่อปี จัดอยู่ในระดับต่ำ อาทิ มีการจัดส่งเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ไปเข้าอบรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่มศูนย์ฯ และสถาบันจัดให้ในส่วนของการ อบรมให้ชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และต้องการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การให้ความรู้ในเรื่องของการนำเสนอแหล่งท่องเที่ยว ความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยว มีการฝึกอบรมผู้นำชุมชนเรื่องการส่งเสริม การท่องเที่ยวและอบรมไกด์ท้องถิ่น การอนุรักษ์ประเพณี การอนุรักษ์การแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์ การอนุรักษ์เครื่องใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน และสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ

ด้านสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวก ปัจจุบันที่พักภายในศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ 1 - 20 คน ซึ่ง จัดอยู่ในระดับ ปานกลาง และที่พักรอบ ๆ บริเวณศูนย์ฯ ไม่มี นอกจากนี้ภายในศูนย์ฯ มีร้านอาหารที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ 1-20 คน ซึ่ง จัดอยู่ในระดับปานกลางส่วนรอบบริเวณศูนย์ฯ นั้น มีร้านอาหารไว้คอยบริการนักท่องเที่ยวได้มากกว่า 20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง ภายในศูนย์ฯ มีห้องน้ำสาธารณะไว้คอยบริการนักท่องเที่ยวแต่ไม่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยวจัดอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจุบันภายในศูนย์ฯ มีโทรศัพท์สาธารณะจำนวน ซึ่งไม่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยว จัดอยู่ในระดับปานกลาง ภายในศูนย์ฯ มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่พอเพียง ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง และมีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยภายในศูนย์ฯ แต่ไม่เพียงพอ ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจุบันศูนย์ฯ ใช้ไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ซึ่งมีความพอเพียงกับความต้องการ จัดอยู่ในระดับสูง น้ำที่ใช้มีแหล่งน้ำเพียงพอทั้งบริ โภคและอุปโภค จัดอยู่ในระดับสูง

การติดต่อประสานงานด้านการท่องเที่ยว ติดต่อกับศูนย์ฯ โดยตรงทั้งทาง โทรศัพท์หรือโทรสาร

ผลการดำเนินงานในการจัดการท่องเที่ยวในศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ห้วยน้ำขุ่นประสบความสำเร็จพอสมควร โดยมีนักท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2547 จำนวน 697 คนและในปี พ.ศ. 2548 มีจำนวนใกล้เคียงกัน เป็นจำนวน 672 คน แต่ผลประกอบการด้านการท่องเที่ยวยังคงที่ อย่างไรก็ตาม การจัดการท่องเที่ยวช่วยสร้างรายได้เสริมให้แก่ชุมชน เป็นส่วนหนึ่งในการแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนได้ในระดับหนึ่ง ส่งผลให้ชุมชนพึงพอใจต่อการท่องเที่ยว และการดำเนินงานประสบความสำเร็จพอสมควร นอกจากนี้ ชุมชนในพื้นที่ศูนย์ฯ ยังมีจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีอยู่ในระดับสูง การจัดการท่องเที่ยวไม่ก่อให้เกิดผลกระทบที่มีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และไม่ก่อให้เกิดมลพิษทางเสียง อากาศ และน้ำที่เป็นอันตรายต่อมนุษย์และสิ่งมีชีวิต นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมศูนย์ฯ จะได้รับทั้งความรู้และความบันเทิงใจ

ปัญหา/อุปสรรค และข้อจำกัดในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ คือ ชุมชนเริ่มได้รับผลกระทบด้านความคิดในการบริโภคที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสของสังคมในปัจจุบัน ซึ่งอาจทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปได้ หากไม่มีการป้องกันล่วงหน้า

14) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยแล้ง

- สภาพทางกายภาพและสังคม

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยแล้ง ตั้งอยู่ ณ ตำบลท่าข้าม อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย อยู่ห่างจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ ประมาณ 250 กิโลเมตร โดยใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 118 สายเชียงใหม่ - เชียงราย ผ่านแยกศรีทรายมูล - อำเภอเวียงชัย - พญาเม็งราย - ขุนตาล - เชียงของ (บ้านท่าเจริญ) ถึงอำเภอเวียงแก่น ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 115 ถึงกิโลเมตรที่ 58 บ้านโล๊ะ หมู่ 3 ให้เลี้ยวขวาแยกเข้าหมู่บ้านห้วยแล้ง หมู่ 2 ตรงไปประมาณ 9 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ถึงศูนย์ฯ ประมาณ 5-6 ชั่วโมง สภาพถนนลาดยางถึงหน้าปากทางศูนย์ฯ จากนั้นเป็นดินแดง เป็นทาง 9 กิโลเมตร ใช้เวลาประมาณ 4-6 ชั่วโมง เส้นทางคมนาคม ถนนลาดยางเป็นบางช่วง รถตู้สามารถเข้าถึงได้ในหน้าแล้ง จัดอยู่ในระดับ ปานกลาง มักมีปัญหาในฤดูฝนเนื่องจากเป็นโคลน มีหลุมบ่อตามผิวถนน ฤดูแล้งมีฝุ่น นักท่องเที่ยวสามารถใช้รถยนต์ได้ทุกประเภทแต่ในช่วงฤดูฝนควรใช้รถขับเคลื่อนสี่ล้อ ความปลอดภัยในการเดินทาง (ความลาดชันหรือความกว้างของถนน) มีความปลอดภัยจัดอยู่ในระดับปานกลาง และความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินในการเดินทางจัดอยู่ในระดับสูง พื้นที่รับผิดชอบ 76.97 ตาราง

กิโลเมตร หรือประมาณ 84,000 ไร่ ครอบคลุม 2 ตำบล 11 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านห้วยแล้ง บ้านท่าข้าม บ้านไล่ บ้านวังผา บ้านป่อกลาง บ้านดอน บ้านเจดีย์ทอง บ้านห้วยกุด บ้านห้วยป่อ บ้านปางทัดและบ้านผาดั้ง มีจำนวนประชากรทั้งสิ้นประมาณ 4,500 คน 670 ครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นชาวเผ่าม้ง ไทลื้อ ขมุ เย้า และจีนฮ้อ มีอาชีพด้านการเกษตร

ระหว่างการเดินทางจากอำเภอเมืองมายังศูนย์พัฒนาโครงการหลวงป่าเมี่ยง มีจุดท่องเที่ยว 3-5 จุด ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ห้วยฮ่องไคร้ น้ำตกเทพเสด็จ และระหว่างเส้นทางมีความสวยงามภูมิทัศน์ข้างทางเป็นป่าเขาที่มีความอุดมสมบูรณ์และสวยงามมาก จัดอยู่ในระดับสูง

- การจัดการท่องเที่ยว

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยแล้งจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน และจัดตั้งกลุ่มเยาวชนท่องเที่ยว จุดท่องเที่ยวที่สำคัญภายในศูนย์ฯ มี 3-5 จุด จัดอยู่ในระดับปานกลาง จุดท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย 1) ชมแปลงวิจัยเกษตรภายในพื้นที่ศูนย์ฯ 2) ชมไร่กาแฟของเกษตรกรที่ร่วมโครงการหลวง 3) ชมแปลงผักผลไม้ เป็นต้น จุดท่องเที่ยวในพื้นที่บริเวณรอบๆ ศูนย์ฯ มี 2-4 จุด ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง จุดท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย การเดินป่าพิชิตยอดภูถ้ำกลาง เดินเท้าประมาณ 6 กิโลเมตรจากศูนย์ จุดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1) หัตถกรรมซุ้มไก่อ่าไม้กวาด และตะกร้าสะพายหลัง

กิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ ได้จัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยว น้อยกว่า 3 กิจกรรม จัดอยู่ในระดับต่ำ อาทิ มีการจัดกิจกรรมการเดินป่าศึกษาธรรมชาติและกิจกรรมชมแปลงสาธิตการเกษตร เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวยังไม่ค่อยมีความหลากหลายเท่าใดนัก แต่รูปแบบของกิจกรรมมีความแปลกใหม่และน่าสนใจพอสมควร ทั้งนี้ศูนย์ฯ จะจัดกิจกรรมเฉพาะวันที่มีนักท่องเที่ยว ส่วนกิจกรรมที่ทางชุมชนได้มีส่วนร่วมคือ การบริหารจัดการและจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวอย่างน้อย 2 กิจกรรม จัดอยู่ในระดับต่ำ Home Stay โดยชาวบ้านเปิดบ้านให้นักท่องเที่ยวได้ใช้ชีวิตร่วมกับคนในชุมชนเอง มีรูปแบบของกิจกรรมที่แปลกใหม่และน่าสนใจ ชุมชนจะจัดกิจกรรมเฉพาะวันที่มีนักท่องเที่ยวเท่านั้น กิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ ให้ความรู้แก่ชุมชนด้านการท่องเที่ยว 3-5 ครั้งต่อปี จัดอยู่ในระดับปานกลาง อาทิ 1) มีการจัดส่งเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ไปเข้าอบรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่มศูนย์ฯ 2) สถาบันจัดให้ในส่วนของการอบรมให้ชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว 3) การให้ความรู้ในการเป็นเจ้าบ้านที่ดี แก่ชาวบ้านที่ทำ Home Stay

ปัจจุบันที่พักภายในศูนย์ฯสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ 1 – 20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับ ปานกลาง และที่พักรอบ ๆ บริเวณศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ มากกว่า 20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง นอกจากนี้ภายในศูนย์ฯไม่มีร้านอาหารไว้คอยบริการนักท่องเที่ยวส่วนรอบบริเวณศูนย์ฯนั้นมี ร้านอาหารไว้คอยบริการนักท่องเที่ยวได้มากกว่า 20 คน ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง ด้านสาธารณูปโภค สิ่งอำนวยความสะดวกภายในศูนย์ฯ มีห้องน้ำสาธารณะไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว 5 ห้อง ซึ่งเพียงพอต่อนักท่องเที่ยวจัดอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจุบันภายในศูนย์ฯมีโทรศัพท์สาธารณะ จำนวน 1 เครื่องซึ่งไม่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยว จัดอยู่ในระดับปานกลาง ภายในศูนย์ฯไม่มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและไม่มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยภายในศูนย์ฯ ปัจจุบันศูนย์ฯใช้ไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ซึ่งมีความพอเพียงกับความต้องการ จัดอยู่ในระดับสูง น้ำที่ใช้มีแหล่งน้ำบริ โภคเพียงพอ แต่น้ำอุปโภคไม่เพียงพอ จัดอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งใช้แหล่งน้ำจากห้วยสวนฝัก แต่มีปัญหาเรื่องน้ำขุ่นไม่สะอาด ส่วนน้ำเพื่อการเกษตรใช้น้ำจากน้ำห้วยผาดาว

การติดต่อประสานงานด้านการท่องเที่ยวสามารถติดต่อกับศูนย์ฯ โดยตรง ทั้งทางโทรศัพท์หรือโทรสาร ด้านการประชาสัมพันธ์ ปัจจุบันมีการจัดทำแผ่นพับแจก

ผลการดำเนินงานในการจัดการท่องเที่ยวในศูนย์ฯพัฒนาโครงการหลวงห้วยแล้งประสบความสำเร็จพอสมควร แม้จะมีนักท่องเที่ยวไม่มากนัก โดยในปี พ.ศ. 2547 มีจำนวน 241 คนและในปี พ.ศ. 2548 มีจำนวน 104 คน และผลประกอบการด้านการท่องเที่ยวยังคงดี ทุกรูปแบบ การจัดการท่องเที่ยวช่วยสร้างรายได้เสริมให้แก่ชุมชน เป็นส่วนหนึ่งในการแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนได้พอสมควร ส่งผลให้ชุมชนพึงพอใจต่อการท่องเที่ยว นอกจากนี้ ชุมชนในพื้นที่ศูนย์ฯ ยังมีจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีอยู่ในระดับสูง การจัดการท่องเที่ยวไม่ก่อให้เกิดผลกระทบที่มีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และไม่ก่อให้เกิดมลพิษทางเสียง อากาศ และน้ำที่เป็นอย่างรุนแรง นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมศูนย์ฯจะได้รับทั้งความรู้และความบันเทิงใจ

ปัญหาและอุปสรรค/ข้อจำกัด ในการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ ได้แก่ การคมนาคมยังไม่สะดวก สิ่งที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการเดินทางมาท่องเที่ยวยังศูนย์ฯ คือ ได้รับความรู้และความบันเทิงใจ

15) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะเรียง

- สภาพทางกายภาพและสังคม

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะเรียง ตั้งอยู่ ณ ตำบลป่าแม่ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ศูนย์ฯอยู่ห่างจากจังหวัดเชียงใหม่ 180 กิโลเมตร และ 220 กิโลเมตร จากจังหวัดแม่ฮ่องสอน การเดินทางสามารถใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 108 สายเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน มุ่งหน้าอำเภอแม่สะเรียงถึงบริเวณป้อมตำรวจบ้านกองลอย ให้เลี้ยวขวาเข้าทางหลวงหมายเลข 1270 ตรงไป 34 กิโลเมตรจะพบศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะเรียง เส้นทางคมนาคมถนนลาดยางตลอดสาย รถตู้สามารถเข้าถึงได้จัดอยู่ในระดับสูง ในส่วนความปลอดภัยในการเดินทาง (ความลาดชันหรือความกว้างของถนน) มีความปลอดภัยอยู่ในระดับปานกลาง และความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินในการเดินทางจัดอยู่ในระดับสูง พื้นที่รับผิดชอบประมาณ 86.64 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 54,105 ไร่ ครอบคลุม 1 ตำบล 12 หมู่บ้าน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้นประมาณ 2,700 คน 499 ครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นชนเผ่ากะเหรี่ยง และลัวะ มีอาชีพด้านเกษตรกรรม

ระหว่างการเดินทางจากตัวเมืองมายังศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุ่น มีจุดท่องเที่ยว 3-5 จุด ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง จุดท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ 1) ยานอ้อมหลวง สวนสนบ่อแก้ว 2) ถ้ำแก้วโกมล 3) น้ำตกนทีธารินทร์ ทิวทัศน์ระหว่างเส้นทางมีความงามสลับซับซ้อนของขุนเขาและไผ่หมอก อากาศที่บริสุทธิ์ สดชื่นความร่มรื่นของป่าเขาค่อนข้างอุดมสมบูรณ์และมีความสวยงามตลอดเส้นทาง

- การจัดการท่องเที่ยว

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะเรียงจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม โดยมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมที่คึกฉิมปัญญาชาวบ้าน และการมีส่วนร่วมของชุมชน และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว จุดท่องเที่ยวที่สำคัญภายในศูนย์ฯ น้อยกว่า 3 จุด จัดอยู่ในระดับต่ำ จุดท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย 1) ชมแปลงปลูกพืชผัก 2) ชมแปลงสาธิตไม้ผลเมืองหนาว เป็นต้น จุดท่องเที่ยวในพื้นที่บริเวณรอบ ๆ ศูนย์ฯ มีน้อยกว่า 2 จุด ซึ่งจัดอยู่ในระดับต่ำ จุดท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติที่บ้านฮากไม้ไผ่ และน้ำตกมะกอก น้ำตกบ้านน้อย และน้ำตกฮากไม้ไผ่ เป็นต้น จุดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1) ชมวิถีชีวิตชนชาวเขาและประเพณีวัฒนธรรม เป็นต้น

กิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ ได้จัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยว น้อยกว่า 3 กิจกรรม จัดอยู่ในระดับต่ำ อาทิ มีการจัดกิจกรรมชมแปลงสาธิตการเกษตรภายในศูนย์ฯ เป็นต้น

ซึ่งยังไม่ค่อยมีความหลากหลาย แปลกใหม่ หรือน่าสนใจเท่าที่ควร นอกจากนี้ยังจัดกิจกรรมเฉพาะวันที่มีนักท่องเที่ยวเท่านั้น ส่วนกิจกรรมที่ทางชุมชนได้จัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวมี น้อยกว่า 2 กิจกรรม จัดอยู่ในระดับต่ำ เช่น กิจกรรมการแสดงของชนเผ่าและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชนเผ่า เป็นต้น รูปแบบของกิจกรรมยังไม่มี ความแปลกใหม่หรือน่าสนใจเช่นเดียวกัน และจะจัดกิจกรรมเฉพาะวันที่มีนักท่องเที่ยวเท่านั้นอีกด้วย กิจกรรมที่ทางศูนย์ให้ความรู้แก่ชุมชนด้านการท่องเที่ยวต่ำกว่า 3 ครั้งต่อปี จัดอยู่ในระดับต่ำ อาทิ มีการจัดส่งเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวของศูนย์ฯ อบรมให้ความรู้ ด้านการท่องเที่ยวแก่ชุมชนจัดให้ในส่วนของ การให้ชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และชาวบ้านไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมมากนักในปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ดีชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและจัดกิจกรรม การประสานงานและเผยแพร่วัฒนธรรมชนเผ่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวในศูนย์ฯ ยังไม่เห็นผลมากนัก อาจจะเพราะศูนย์ฯ อยู่ห่างไกลเดินทางลำบากจึงส่งผลให้มีนักท่องเที่ยวน้อย โดยประโยชน์จากการท่องเที่ยวทำให้ศูนย์ฯเป็นที่รู้จัก

ด้านสาธารณูปโภคสิ่งอำนวยความสะดวกไม่มี ที่พักภายในศูนย์ฯ และที่พักรอบ ๆ บริเวณศูนย์ฯ นอกจากนี้ไม่มีร้านอาหารภายในศูนย์ฯ และบริเวณรอบ ๆ ศูนย์ฯ ไม่มีร้านอาหารไว้บริการนักท่องเที่ยวจัดอยู่ในระดับต่ำ ภายในศูนย์ฯ มีห้องสุขาสาธารณะไม่มีโทรศัพท์สาธารณะเช่นกัน ปัจจุบันมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขแต่ไม่เพียงพอในการให้บริการซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง แต่ไม่มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยภายในศูนย์ฯ ในส่วนการใช้ไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค มีแต่ยังไม่เพียงพอกับความ ต้องการ จัดอยู่ในระดับปานกลาง และแหล่งน้ำที่ใช้ทั้งการบริโภค และอุปโภคแต่ยังไม่เพียงพอโดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้ง จัดอยู่ในระดับปานกลาง

การติดต่อประสานงานนั้นยังลำบาก เนื่องจากที่ศูนย์ฯ ไม่มีโทรศัพท์ ดังนั้นนักท่องเที่ยวต้องติดต่อผ่านทางมูลนิธิโครงการหลวงหรือสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ ปัจจุบันการประชาสัมพันธ์ยังไม่มีการดำเนินการมากเท่าใดนัก การให้ความรู้ด้านการบริการการท่องเที่ยวยังไม่เป็นรูปธรรม

ผลการดำเนินงานในการจัดการท่องเที่ยวในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะเรียงประสบความสำเร็จพอสมควร โดยในปี พ.ศ. 2547 มีนักท่องเที่ยวจำนวน 549 คน และในปี พ.ศ. 2548 มีจำนวนลดลงเหลือ 352 คน ผลประกอบการด้านการท่องเที่ยวยังคงที่ อย่างไรก็ตาม การจัดการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยสร้างรายได้เสริมให้แก่ชุมชน และแก้ไขปัญหาความยากจน สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนได้พอสมควร ส่งผลให้ชุมชนพึงพอใจต่อการท่องเที่ยว นอกจากนี้ชุมชนในพื้นที่ศูนย์ฯ ยังมีจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีอยู่ในระดับสูง การจัดการท่องเที่ยวไม่ก่อให้เกิดผลกระทบที่มีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และไม่ก่อให้เกิด

มลพิษทางเสียง อากาศ และน้ำ ที่เป็นอย่างรุนแรง นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมศูนย์จะได้รับทั้งความรู้และความบันเทิงใจ

สำหรับปัญหาและอุปสรรค ในการพัฒนาศูนย์ ได้แก่ การคมนาคมยังไม่สะดวก และยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว

4.1.2 ผลการประเมินการดำเนินงานโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงระหว่างปี พ.ศ. 2545 - 2548

4.1.2.1 ผลการประเมินด้านบริบท (Context)

ตาราง 5 ผลการประเมินด้านบริบทของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณปี พ.ศ. 2545-2548 จำนวน 11 ศูนย์

ชื่อศูนย์	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับคุณภาพ	ผลการประเมิน
1. ขุนวาง	2.60	0.55	ดี	ผ่าน
2. แม่สาใหม่	3.00	0.00	ดี	ผ่าน
3. วัดจันทร์	2.40	0.55	ปานกลาง	ผ่าน
4. หนองหอย	3.00	0.00	ดี	ผ่าน
5. ห้วยลึก	3.00	0.00	ดี	ผ่าน
6. อ่างขาง	3.00	0.00	ดี	ผ่าน
7. อินทนนท์	3.00	0.00	ดี	ผ่าน
8. ปิงค่า	2.40	0.55	ปานกลาง	ผ่าน
9. สะโจะ	2.60	0.55	ดี	ผ่าน
10. ห้วยน้ำริน	3.00	0.00	ดี	ผ่าน
11. ห้วยโป่ง	2.20	0.45	ปานกลาง	ผ่าน
โดยภาพรวม	2.75	0.31	ดี	ผ่าน

จากตาราง 5 พบว่า ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงมีปัจจัยภายนอกในด้านบริบทที่เอื้อต่อการจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณาเป็นรายศูนย์ พบว่ามี 8 ศูนย์ อยู่ในระดับดี ได้แก่ ศูนย์ ขุนวาง แม่สาใหม่ หนองหอย ห้วยลึก อ่างขาง อินทนนท์

สะโงะ และห้วยน้ำริน ส่วนอีก 3 ศูนย์ฯ อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ศูนย์ฯ วัดจันทร์ ปังค่า และห้วยโป่ง

เมื่อทำการประเมินโดยใช้เกณฑ์ 2.00 ขึ้นไปถือว่าผ่านเกณฑ์ พบว่า ไม่ว่าจะเป็
โดยภาพรวม หรือรายศูนย์ ผ่านเกณฑ์ทั้งหมด

ตาราง 6 ผลการประเมินด้านบริบทของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายหลักที่ได้
รับงบประมาณปี พ.ศ. 2546-2548 จำนวน 10 ศูนย์

ชื่อศูนย์	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับคุณภาพ	ผลการประเมิน
1. ชุนแปะ	2.00	0.71	ปานกลาง	ผ่าน
2. หุ่งหลวง	2.40	0.55	ปานกลาง	ผ่าน
3. ปางอู่	2.00	0.71	ปานกลาง	ผ่าน
4. แม่สะป๊อก	2.00	0.00	ปานกลาง	ผ่าน
5. แม่แฮ	2.00	0.00	ปานกลาง	ผ่าน
6. หนองเขียว	3.00	0.00	ดี	ผ่าน
7. หมอกจ๋าม	3.00	0.00	ดี	ผ่าน
8. พระบาทห้วยต้ม	2.40	0.55	ปานกลาง	ผ่าน
9. แม่ปุนหลวง	2.60	0.55	ดี	ผ่าน
10. แม่ลาน้อย	2.20	0.45	ปานกลาง	ผ่าน
โดยภาพรวม	2.36	0.40	ปานกลาง	ผ่าน

จากตาราง 6 พบว่า ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงมีปัจจัยภายนอกในด้านบริบทที่
เอื้อต่อการจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายศูนย์ฯ พบ
ว่า มี 3 ศูนย์ฯ อยู่ในระดับดี ได้แก่ ศูนย์ฯ หนองเขียว หมอกจ๋าม และแม่ปุนหลวง ส่วนอีก 7
ศูนย์ฯ อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ศูนย์ฯ ชุนแปะ หุ่งหลวง ปางอู่ แม่สะป๊อก แม่แฮ
พระบาทห้วยต้ม และแม่ลาน้อย

เมื่อทำการประเมินโดยใช้เกณฑ์ 2.00 ขึ้นไปถือว่าผ่านเกณฑ์ พบว่า ไม่ว่าจะเป็
โดยภาพรวม หรือรายศูนย์ ผ่านเกณฑ์ทั้งหมด

ตาราง 7 ผลการประเมินด้านบริบทของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายรอง จำนวน 15 ศูนย์

ชื่อศูนย์	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับคุณภาพ	ผลการประเมิน
1. แก่น้อย	2.00	1.00	ปานกลาง	ผ่าน
2. ดินตก	2.80	0.45	ดี	ผ่าน
3. ทุงเริง	2.80	0.45	ดี	ผ่าน
4. ทุงเรา	2.20	0.45	ปานกลาง	ผ่าน
5. ป่าเมียง	2.40	0.55	ปานกลาง	ผ่าน
6. ม่อนเงาะ	1.80	0.84	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
7. แม่โต	2.80	0.45	ดี	ผ่าน
8. แม่ทาเหนือ	2.80	0.45	ดี	ผ่าน
9. แม่หลอด	2.40	0.55	ปานกลาง	ผ่าน
10. แม่แพะ	2.00	0.00	ปานกลาง	ผ่าน
11. ห้วยส้มป่อย	1.80	0.84	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
12. ห้วยเสี้ยว	2.80	0.45	ดี	ผ่าน
13. ห้วยน้ำขุ่น	2.00	1.00	ปานกลาง	ผ่าน
14. ห้วยแล้ง	2.20	0.45	ปานกลาง	ผ่าน
15. แม่สะเรียง	2.60	0.55	ดี	ผ่าน
โดยภาพรวม	2.36	0.39	ปานกลาง	ผ่าน

จากตาราง 7 พบว่า ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงมีปัจจัยภายนอกในด้านบริบทที่เอื้อต่อการจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายศูนย์พบว่า มี 6 ศูนย์ อยู่ในระดับดี ได้แก่ ศูนย์ ดินตก ทุงเริง แม่โต แม่ทาเหนือ ห้วยเสี้ยว และแม่สะเรียง อยู่ในระดับปานกลางมี 9 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์ แก่น้อย ทุงเรา ป่าเมียง ม่อนเงาะ แม่หลอด แม่แพะ ห้วยส้มป่อย ห้วยน้ำขุ่น และห้วยแล้ง

เมื่อทำการประเมิน โดยใช้เกณฑ์ 2.00 ขึ้น ไปถือว่าผ่านเกณฑ์ พบว่าโดยภาพรวมผ่านเกณฑ์ เมื่อพิจารณาเป็นรายศูนย์ ผ่านเกณฑ์ 13 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์ แก่น้อย ดินตก ทุงเริง ทุงเรา ป่าเมียง แม่โต แม่ทาเหนือ แม่หลอด แม่แพะ ห้วยเสี้ยว ห้วยน้ำขุ่น ห้วยแล้งและแม่สะเรียง ส่วนอีก 2 ศูนย์ไม่ผ่านเกณฑ์ ได้แก่ ศูนย์ ม่อนเงาะ และห้วยส้มป่อย เพราะทั้ง 2 ศูนย์ มีสภาพถนนไม่ดี ทางแคบและมีความลาดชันมาก

4.1.2.2 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้า (Input)

ตาราง 8 ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้าของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายหลักที่ได้
รับงบประมาณปี พ.ศ. 2545-2548 จำนวน 11 ศูนย์

ชื่อศูนย์	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับคุณภาพ	ผลการประเมิน
1. ขุนวาง	2.20	0.77	ปานกลาง	ผ่าน
2. แม่สาใหม่	2.40	0.74	ปานกลาง	ผ่าน
3. วัดจันทร์	2.27	0.70	ปานกลาง	ผ่าน
4. หนองหอย	2.27	0.46	ปานกลาง	ผ่าน
5. ห้วยลึก	2.33	0.82	ปานกลาง	ผ่าน
6. อ่างช้าง	2.80	0.41	ดี	ผ่าน
7. อินทนนท์	2.87	0.35	ดี	ผ่าน
8. ปางค่า	2.53	0.74	ดี	ผ่าน
9. สะโงะ	2.27	0.59	ปานกลาง	ผ่าน
10. ห้วยน้ำริน	2.20	0.86	ปานกลาง	ผ่าน
11. ห้วยโป่ง	2.00	0.76	ปานกลาง	ผ่าน
โดยภาพรวม	2.38	0.26	ปานกลาง	ผ่าน

จากตาราง 8 พบว่า ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงในด้านปัจจัยนำเข้าที่มีความเหมาะสมต่อการจัดการท่องเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายศูนย์ พบว่ามี 3 ศูนย์ อยู่ในระดับดี ได้แก่ ศูนย์ อ่างช้าง อินทนนท์ และปางค่า ส่วนอีก 8 ศูนย์ อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ศูนย์ ขุนวาง แม่สาใหม่ วัดจันทร์ หนองหอย ห้วยลึก สะโงะ ห้วยน้ำริน และห้วยโป่ง

เมื่อทำการประเมินโดยใช้เกณฑ์ 2.00 ขึ้นไปถือว่าผ่านเกณฑ์ พบว่า ไม่ว่าจะผ่านโดยภาพรวม หรือรายศูนย์ ผ่านเกณฑ์ทั้งหมด

ตาราง 9 ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้าของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายหลักที่ได้
รับงบประมาณปี พ.ศ. 2546-2548 จำนวน 10 ศูนย์

ชื่อศูนย์	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับคุณภาพ	ผลการประเมิน
1. ขุนแปะ	2.27	0.80	ปานกลาง	ผ่าน
2. หุ่นหลวง	1.93	0.88	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
3. ปางอู้ง	2.00	0.85	ปานกลาง	ผ่าน
4. แม่สะป๊อก	1.73	0.59	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
5. แม่แฮ	1.93	0.70	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
6. หนองเขียว	1.93	0.46	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
7. หมอกจ๋าม	2.27	0.70	ปานกลาง	ผ่าน
8. พระบาทห้วยต้ม	2.07	0.70	ปานกลาง	ผ่าน
9. แม่ปุนหลวง	2.00	0.85	ปานกลาง	ผ่าน
10. แม่ลาน้อย	2.27	0.70	ปานกลาง	ผ่าน
โดยภาพรวม	2.04	0.18	ปานกลาง	ผ่าน

จากตาราง 9 พบว่า ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงในด้านปัจจัยนำเข้า จำนวน 10 ศูนย์
ไม่ว่าจะพิจารณาโดยภาพรวม หรือเป็นรายศูนย์ มีความเหมาะสมต่อการจัดการท่องเที่ยวอยู่ใน
ระดับปานกลาง

เมื่อทำการประเมิน โดยใช้เกณฑ์ 2.00 ขึ้นไปถือว่าผ่านเกณฑ์ พบว่า โดยภาพรวม
ผ่านเกณฑ์ เมื่อพิจารณาเป็นรายศูนย์ ผ่านเกณฑ์ 6 ศูนย์ ได้แก่ศูนย์ฯ ขุนแปะ ปางอู้ง หมอกจ๋าม
พระบาทห้วยต้ม แม่ปุนหลวง และแม่ลาน้อย ส่วนอีก 4 ศูนย์ไม่ผ่านเกณฑ์ ได้แก่ศูนย์ฯ

หุ่นหลวง ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า มีจำนวนกิจกรรมที่ทางศูนย์ฯและชุมชนจัดให้
นักท่องเที่ยวมีน้อย จำนวนกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ทางศูนย์ฯ ให้บริการแก่ชุมชนมีน้อย
จำนวนที่พักและร้านอาหารในบริเวณรอบ ๆ ศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ต่ำ และมี
เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยไม่เพียงพอ

แม่สะป๊อก ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า จำนวนจุดท่องเที่ยวและจำนวนกิจกรรมที่
ศูนย์ฯ และชุมชน จัดให้นักท่องเที่ยวมีน้อย และมีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยไม่เพียงพอ

แม่แอ้ ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า จำนวนจุดท่องเที่ยวในพื้นที่รอบ ๆ ศูนย์ มีน้อย จำนวนกิจกรรมที่ทางชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยวมีน้อย จำนวนกิจกรรมที่ทางศูนย์ ให้บริการแก่ชุมชนด้านการท่องเที่ยวมีน้อย และมีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยไม่เพียงพอ

และหนองเขียว ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า จำนวนกิจกรรมที่ทางศูนย์ จัดให้นักท่องเที่ยว และให้บริการแก่ชุมชนมีน้อย

ตาราง 10 ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้าของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายรอง จำนวน 15 ศูนย์

ชื่อศูนย์	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับคุณภาพ	ผลการประเมิน
1. แก่น้อย	2.07	0.70	ปานกลาง	ผ่าน
2. ดินดก	2.20	0.86	ปานกลาง	ผ่าน
3. ทุงเริง	1.60	0.74	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
4. ทุงเรา	1.67	0.72	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
5. ป่าเมี่ยง	2.13	0.83	ปานกลาง	ผ่าน
6. ม่อนเงาะ	1.60	0.74	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
7. แม่โต	2.33	0.82	ปานกลาง	ผ่าน
8. แม่ทาเหนือ	2.00	0.65	ปานกลาง	ผ่าน
9. แม่หลอด	2.07	0.70	ปานกลาง	ผ่าน
10. แม่แพะ	1.73	0.59	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
11. ห้วยส้มป่อย	1.93	0.80	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
12. ห้วยเสี้ยว	1.80	0.94	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
13. ห้วยน้ำขุ่น	1.93	0.80	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
14. ห้วยแล้ง	2.20	0.86	ปานกลาง	ผ่าน
15. แม่สะเรียง	1.27	0.46	ต่ำ	ไม่ผ่าน
โดยภาพรวม	1.90	0.29	ปานกลาง	ไม่ผ่าน

จากตาราง 10 พบว่า ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงในด้านปัจจัยนำเข้าที่มีความเหมาะสมต่อการจัดการท่องเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายศูนย์ พบว่ามี 14 ศูนย์ อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ศูนย์ แก่น้อย ดินดก ทุงเริง ทุงเรา ป่าเมี่ยง

ม่อนเงาะ แม่โถ แม่ทาเหนือ แม่หลอด แม่แพะ ห้วยส้มป่อย ห้วยเสี้ยว ห้วยน้ำขุน และห้วยแล้ง ส่วนอีก 1 ศูนย์ อยู่ในระดับต่ำ ได้แก่ ศูนย์ แม่สะเรียง

เมื่อทำการประเมิน โดยใช้เกณฑ์ 2.00 ขึ้น ไปถือว่าผ่านเกณฑ์ พบว่า โดยภาพรวม ไม่ผ่านเกณฑ์ เมื่อพิจารณาเป็นรายศูนย์ฯ ผ่านเกณฑ์ 7 ศูนย์ ได้แก่ศูนย์ แก่น้อย ดินดก ป่าเมี่ยง แม่โถ แม่ทาเหนือ แม่หลอด และห้วยแล้ง ส่วนอีก 8 ศูนย์ไม่ผ่านเกณฑ์ ได้แก่ศูนย์ฯ

ทุ่งเริง ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า จำนวนจุดท่องเที่ยวภายในศูนย์ฯ และรอบ ๆ ศูนย์ฯ มีน้อย จำนวนกิจกรรมที่ชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยวมีน้อย ร้านอาหารภายในศูนย์ฯ และรอบ ๆ ศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ต่ำ เรื่องของสุขาสาธารณะ โทรศัพท์สาธารณะ และเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยมีไม่เพียงพอ

ทุ่งเรา ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า จำนวนกิจกรรมที่ชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยวมีน้อย จำนวนที่พักในบริเวณรอบ ๆ ศูนย์ฯสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ต่ำ ร้านอาหารภายในศูนย์ฯ และรอบ ๆ ศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ต่ำ และเรื่องของสุขาสาธารณะ โทรศัพท์สาธารณะ และเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยมีไม่เพียงพอ

ม่อนเงาะ ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า จำนวนกิจกรรมที่ศูนย์ฯ จัดให้นักท่องเที่ยว และ ให้บริการด้านการท่องเที่ยวแก่ชุมชนมีน้อย จำนวนที่พักและร้านอาหารภายในศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ต่ำ และเรื่องของสุขาสาธารณะ โทรศัพท์สาธารณะ เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยมีไม่เพียงพอ

แม่แพะ ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า จำนวนจุดท่องเที่ยวภายในศูนย์ฯ และบริเวณรอบ ๆ ศูนย์ฯ มีน้อย จำนวนที่พักในบริเวณรอบ ๆ ศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ต่ำ และเรื่องของสุขาสาธารณะ และเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยมีไม่เพียงพอ

ห้วยส้มป่อย ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า จำนวนกิจกรรมที่ศูนย์ฯ จัดให้นักท่องเที่ยว และ ให้บริการแก่ชุมชน มีน้อย จำนวนร้านอาหารภายในศูนย์ฯและบริเวณรอบ ๆ ศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ต่ำ และเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยมีไม่เพียงพอ

ห้วยเสี้ยว ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า จำนวนจุดท่องเที่ยวภายในศูนย์ฯ มีน้อย จำนวนกิจกรรมที่ศูนย์ฯ จัดให้นักท่องเที่ยวและ ให้บริการแก่ชุมชนมีน้อย จำนวนที่พักและร้านอาหารภายในศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ต่ำ และเรื่องของสุขาสาธารณะ โทรศัพท์สาธารณะ และเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยมีไม่เพียงพอ

ห้วยน้ำขุ่น ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า จำนวนจุดท่องเที่ยวภายในศูนย์ฯ มีน้อย จำนวนกิจกรรมที่ศูนย์ฯ และชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยวมีน้อย จำนวนกิจกรรมที่ศูนย์ฯ ให้บริการด้านการท่องเที่ยวแก่ชุมชนมีน้อย และจำนวนที่พักในบริเวณรอบ ๆ ศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ต่ำ

และแม่สะเรียง ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า จำนวนจุดท่องเที่ยวภายในศูนย์ฯ มีน้อย จำนวนกิจกรรมที่ศูนย์ฯ และชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยวมีน้อย จำนวนกิจกรรมที่ศูนย์ฯ ให้บริการแก่ชุมชนด้านการท่องเที่ยวมีน้อย จำนวนที่พักภายในศูนย์ฯ และบริเวณรอบ ๆ ศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ต่ำ ร้านอาหารภายในศูนย์ฯและบริเวณรอบ ๆ ศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ต่ำ และเรื่องของ สุขาสธารณะ โทรศัพทธารณะ และเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยมีไม่เพียงพอ

4.1.2.3 ผลการประเมินด้านกระบวนการ (Process)

ตาราง 11 ผลการประเมินด้านกระบวนการของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณปี พ.ศ. 2545-2548 จำนวน 11 ศูนย์

ชื่อศูนย์	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับคุณภาพ	ผลการประเมิน
1. ขุนวาง	1.75	0.46	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
2. แม่สาใหม่	2.13	0.64	ปานกลาง	ผ่าน
3. วัดจันทร์	2.00	0.53	ปานกลาง	ผ่าน
4. หนองหอย	1.88	0.35	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
5. ห้วยลึก	1.63	0.52	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
6. อ่างช้าง	2.50	0.53	ดี	ผ่าน
7. อินทนนท์	2.38	0.52	ปานกลาง	ผ่าน
8. ปังค่า	2.00	0.53	ปานกลาง	ผ่าน
9. สะโงะ	1.88	0.64	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
10. ห้วยน้ำริน	1.88	0.35	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
11. ห้วยโป่ง	1.50	0.53	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
โดยภาพรวม	1.95	0.30	ปานกลาง	ไม่ผ่าน

จากตาราง 11 พบว่า ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงในด้านกระบวนการที่มีความเหมาะสมต่อการจัดการท่องเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับดีมี 1 ศูนย์ ได้แก่ศูนย์ฯ อ่างช้าง อยู่ในระดับปานกลางมี 10 ศูนย์ ได้แก่ศูนย์ฯ ขุนวาง แม่สาใหม่ วัดจันทร์ หนองหอย ห้วยลึก อินทนนท์ ปังค่า สะโงะ ห้วยน้ำริน และ ห้วยโป่ง

เมื่อทำการประเมินโดยใช้เกณฑ์ 2.00 ขึ้นไปถือว่าผ่านเกณฑ์ พบว่าโดยรวมไม่ผ่านเกณฑ์ เมื่อพิจารณาเป็นรายศูนย์ผ่านเกณฑ์ มี 5 ศูนย์ ได้แก่ศูนย์ฯ แม่สาใหม่ วัดจันทร์ อ่างช้าง อินทนนท์ และปางค่า ส่วนอีก 6 ศูนย์ฯ ไม่ผ่านเกณฑ์ ได้แก่ศูนย์ฯ

ขุนวาง ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า กิจกรรมที่ศูนย์ฯ จัดให้นักท่องเที่ยวไม่หลากหลาย กิจกรรมที่ชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยวไม่ค่อยแปลกใหม่หรือน่าสนใจ และกิจกรรมในข้ออื่นก็ไม่มีข้อใดโดดเด่น

หนองหอย ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า กิจกรรมที่ชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยวไม่ค่อยแปลกใหม่และน่าสนใจ และกิจกรรมในข้ออื่น ๆ ก็ไม่มีข้อใดโดดเด่น

ห้วยลึก ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า กิจกรรมที่ศูนย์ฯ จัดให้นักท่องเที่ยวไม่หลากหลาย กิจกรรมที่ชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยวไม่หลากหลายและไม่ค่อยแปลกใหม่และน่าสนใจ และกิจกรรมในข้ออื่น ๆ ก็ไม่มีข้อใดโดดเด่น

สะโงะ ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า กิจกรรมที่ศูนย์ฯ จัดให้นักท่องเที่ยวไม่หลากหลายและไม่ค่อยแปลกใหม่หรือน่าสนใจ และกิจกรรมในข้ออื่น ๆ ก็ไม่มีข้อใดโดดเด่น

ห้วยน้ำริน ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า กิจกรรมที่ศูนย์ฯ จัดให้นักท่องเที่ยวไม่หลากหลาย และกิจกรรมในข้ออื่น ๆ ก็ไม่มีข้อใดโดดเด่น

และห้วยโป่ง ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า กิจกรรมที่ศูนย์ฯ และชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยวไม่หลากหลายและไม่ค่อยแปลกใหม่หรือน่าสนใจ และกิจกรรมในข้ออื่น ๆ ก็ไม่มีข้อใดโดดเด่น

ตาราง 12 ผลการประเมินด้านกระบวนการของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายหลักที่ได้
รับงบประมาณปี พ.ศ. 2546-2548 จำนวน 10 ศูนย์

ชื่อศูนย์	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับคุณภาพ	ผลการประเมิน
1. ชุนแปะ	1.63	0.52	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
2. หุ่นหลวง	1.63	0.52	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
3. ปางอู่	1.75	0.46	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
4. แม่สะป๊อก	1.50	0.53	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
5. แม่แฮ	1.50	0.53	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
6. หนองเขียว	1.88	0.64	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
7. หมอกจ๋าม	1.75	0.71	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
8. พระบาทห้วยต้ม	2.00	0.53	ปานกลาง	ผ่าน
9. แม่ปุ่นหลวง	1.50	0.53	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
10.แม่ลาน้อย	1.88	0.35	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
โดยภาพรวม	1.70	0.18	ปานกลาง	ไม่ผ่าน

จากตาราง 12 พบว่า ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงในด้านกระบวนการ ไม่ว่าจะพิจารณาโดยภาพรวม หรือเป็นรายศูนย์ มีความเหมาะสมต่อการจัดการท่องเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อทำการประเมินโดยใช้เกณฑ์ 2.00 ขึ้นไปถือว่าผ่านเกณฑ์ พบว่า โดยภาพรวมไม่ผ่านเกณฑ์ เมื่อพิจารณาเป็นรายศูนย์ ผ่านเกณฑ์ 1 ศูนย์ ได้แก่ศูนย์ พระบาทห้วยต้ม ส่วนอีก 9 ศูนย์ ไม่ผ่านเกณฑ์ ได้แก่ศูนย์ฯ

ชุนแปะ ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า กิจกรรมที่ศูนย์จัดให้นักท่องเที่ยวไม่ค่อยแปลกใหม่หรือน่าสนใจ และกิจกรรมในข้ออื่น ๆ ก็ไม่มีข้อใดโดดเด่น

หุ่นหลวง ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า กิจกรรมที่ศูนย์จัดให้นักท่องเที่ยวไม่หลากหลาย กิจกรรมที่ศูนย์และชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยวไม่ค่อยแปลกใหม่หรือน่าสนใจ และกิจกรรมในข้ออื่น ๆ ก็ไม่มีข้อใดโดดเด่น

ปางอุ๋ง ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า กิจกรรมที่ศูนย์จัดให้นักท่องเที่ยวไม่หลากหลาย และไม่ค่อยแปลกใหม่หรือน่าสนใจ และกิจกรรมในข้ออื่น ๆ ก็ไม่มีข้อใดโดดเด่น

แม่สะป๊อก ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า การติดต่อประสานงานไม่ค่อยสะดวก กิจกรรมที่ศูนย์จัดให้นักท่องเที่ยวไม่หลากหลาย กิจกรรมที่ศูนย์ฯ และชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยว ไม่ค่อยแปลกใหม่หรือน่าสนใจ และกิจกรรมในข้ออื่น ๆ ก็ไม่มีข้อใดโดดเด่น

แม่แฮ ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า กิจกรรมที่ศูนย์ฯ และชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยว ไม่หลากหลาย และไม่ค่อยแปลกใหม่หรือน่าสนใจ และกิจกรรมในข้ออื่น ๆ ก็ไม่มีข้อใดโดดเด่น

หนองเขียว ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า กิจกรรมที่ศูนย์จัดให้นักท่องเที่ยว ไม่หลากหลาย และจัดไม่ต่อเนื่อง

หมอกจ๋าม ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า กิจกรรมที่ศูนย์ฯ จัดให้นักท่องเที่ยว ไม่หลากหลายและไม่ค่อยแปลกใหม่หรือน่าสนใจ จัดกิจกรรมไม่ต่อเนื่อง และกิจกรรมในข้ออื่น ๆ ก็ไม่มีข้อใดโดดเด่น

แม่ปุ่นหลวง ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า กิจกรรมที่ศูนย์ฯ และชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยวไม่หลากหลายและไม่ค่อยแปลกใหม่หรือน่าสนใจ และกิจกรรมในข้ออื่น ๆ ก็ไม่มีข้อใดโดดเด่น

และแม่ตาน้อย ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า กิจกรรมที่ศูนย์ฯ จัดให้นักท่องเที่ยว ไม่หลากหลาย และกิจกรรมในข้ออื่น ๆ ก็ไม่มีข้อใดโดดเด่น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ตาราง 13 ผลการประเมินด้านกระบวนการของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายรอง
จำนวน 15 ศูนย์

ชื่อศูนย์	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับคุณภาพ	ผลการประเมิน
1. แก่น้อย	1.50	0.53	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
2. ตีนตลก	2.38	0.74	ปานกลาง	ผ่าน
3. ทุงเริง	1.50	0.53	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
4. ทุงเรา	1.75	0.46	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
5. ป่าเมี่ยง	1.75	0.46	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
6. ม่อนเงาะ	1.75	0.46	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
7. แม่โถ	1.63	0.52	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
8. แม่ทาเหนือ	1.75	0.46	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
9. แม่หลอด	1.63	0.52	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
10. แม่พะยะ	1.50	0.53	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
11. ห้วยส้มป่อย	1.25	0.46	ต่ำ	ไม่ผ่าน
12. ห้วยเสี้ยว	1.25	0.46	ต่ำ	ไม่ผ่าน
13. ห้วยน้ำขุ่น	1.63	0.52	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
14. ห้วยแล้ง	1.88	0.35	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
15. แม่สะเรียง	1.38	0.52	ต่ำ	ไม่ผ่าน
โดยภาพรวม	1.63	0.28	ปานกลาง	ไม่ผ่าน

จากตาราง 13 พบว่า ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงในด้านกระบวนการที่มีความเหมาะสมต่อการจัดการท่องเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายศูนย์ พบว่ามีศูนย์ฯ ที่อยู่ในระดับปานกลาง 12 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์ฯ แก่น้อย ตีนตลก ทุงเริง ทุงเรา ป่าเมี่ยง ม่อนเงาะ แม่โถ แม่ทาเหนือ แม่หลอด แม่พะยะ ห้วยน้ำขุ่น และห้วยแล้ง ส่วนอีก 3 ศูนย์ฯ อยู่ในระดับต่ำ ได้แก่ ศูนย์ฯ ห้วยส้มป่อย ห้วยเสี้ยว และแม่สะเรียง

เมื่อทำการประเมินโดยใช้เกณฑ์ 2.00 ขึ้นไปถือว่าผ่านเกณฑ์ พบว่า โดยภาพรวมไม่ผ่านเกณฑ์ เมื่อพิจารณาเป็นรายศูนย์ฯ ผ่านเกณฑ์ 1 ศูนย์ฯ ได้แก่ศูนย์ฯ ตีนตลก ส่วนอีก 14 ศูนย์ฯ ไม่ผ่านเกณฑ์ ได้แก่ ศูนย์ฯ

แกน้อย ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า กิจกรรมที่ศูนย์จัดให้นักท่องเที่ยวไม่หลากหลาย กิจกรรมที่ศูนย์ฯ และชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยวไม่ค่อยแปลกใหม่หรือน่าสนใจ การจัดกิจกรรมไม่ต่อเนื่อง และกิจกรรมในข้ออื่น ๆ ก็ไม่มีข้อใดโดดเด่น

ทุ่งเริง ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า การติดต่อประสานงานลำบาก กิจกรรมที่ศูนย์ฯ จัดให้นักท่องเที่ยวไม่หลากหลาย และจัดไม่ต่อเนื่อง และกิจกรรมในข้ออื่น ๆ ก็ไม่มีข้อใดโดดเด่น

ทุ่งเรา ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า กิจกรรมที่ชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยวไม่หลากหลาย และไม่ค่อยแปลกใหม่หรือน่าสนใจ และกิจกรรมในข้ออื่น ๆ ก็ไม่มีข้อใดโดดเด่น

ป่าเมียง ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า กิจกรรมที่ศูนย์ฯ จัดให้นักท่องเที่ยวไม่หลากหลายและไม่ค่อยแปลกใหม่หรือน่าสนใจ และกิจกรรมในข้ออื่น ๆ ก็ไม่มีข้อใดโดดเด่น

มอนเงาะ ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า กิจกรรมที่ศูนย์ฯ จัดให้นักท่องเที่ยวไม่หลากหลายและไม่ค่อยแปลกใหม่หรือน่าสนใจ และกิจกรรมในข้ออื่น ๆ ก็ไม่มีข้อใดโดดเด่น

แม่โต ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า กิจกรรมที่ศูนย์ฯ และชุมชน จัดให้นักท่องเที่ยวไม่หลากหลาย กิจกรรมที่ชุมชนจัดไม่ต่อเนื่อง และกิจกรรมในข้ออื่น ๆ ก็ไม่มีข้อใดโดดเด่น

แม่ทาเหนือ ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า กิจกรรมที่ศูนย์ฯ จัดให้นักท่องเที่ยวไม่หลากหลายและไม่ค่อยแปลกใหม่หรือน่าสนใจ และกิจกรรมในข้ออื่น ๆ ก็ไม่มีข้อใดโดดเด่น

แม่หลอด ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า กิจกรรมที่ศูนย์ฯ จัดให้นักท่องเที่ยวไม่หลากหลายและไม่ค่อยแปลกใหม่หรือน่าสนใจ และกิจกรรมในข้ออื่น ๆ ก็ไม่มีข้อใดโดดเด่น

แม่แพะ ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า การติดต่อประสานงานลำบาก กิจกรรมที่ศูนย์ฯ และชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยวไม่ค่อยแปลกใหม่หรือน่าสนใจ การมีส่วนร่วมของชุมชนกับศูนย์ฯ ในการจัดการท่องเที่ยวยังมีน้อย และกิจกรรมในข้ออื่น ๆ ก็ไม่มีข้อใดโดดเด่น

ห้วยส้มป่อย ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า การติดต่อประสานงานลำบาก กิจกรรมที่ศูนย์ฯ และชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยวไม่หลากหลายและไม่ค่อยแปลกใหม่หรือน่าสนใจ กิจกรรมที่ชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยวไม่ต่อเนื่อง และกิจกรรมในข้ออื่น ๆ ก็ไม่มีข้อใดโดดเด่น

ห้วยเสี้ยว ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า กิจกรรมที่ศูนย์ฯ และชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยวไม่หลากหลายและไม่ค่อยแปลกใหม่หรือน่าสนใจ กิจกรรมที่ชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยวไม่ต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนกับศูนย์ฯ ในการจัดการท่องเที่ยวยังมีน้อย และกิจกรรมในข้ออื่น ๆ ก็ไม่มีข้อใดโดดเด่น

ห้วยน้ำขุ่น ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า กิจกรรมที่ศูนย์ฯจัดให้นักท่องเที่ยว ไม่หลากหลายและไม่ค่อยแปลกใหม่ กิจกรรมที่ชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยวไม่ค่อยแปลกใหม่และ น่าสนใจ และกิจกรรมในข้ออื่น ๆ ก็ไม่มีข้อใดโดดเด่น

ห้วยแล้ง ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า กิจกรรมที่ศูนย์ฯ จัดให้นักท่องเที่ยว ไม่หลากหลาย และกิจกรรมในข้ออื่น ๆ ก็ไม่มีข้อใดโดดเด่น

และแม่สะเรียง ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า การติดต่อประสานงานลำบาก กิจกรรมที่ ศูนย์ฯ และชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยวไม่หลากหลายและไม่ค่อยแปลกใหม่หรือน่าสนใจ และ กิจกรรมในข้ออื่น ๆ ก็ไม่มีข้อใดโดดเด่น

4.1.2.4 ผลการประเมินด้านผลผลิต (Product)

ตาราง 14 ผลการประเมินด้านผลผลิตของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายหลักที่ได้ รับงบประมาณปี พ.ศ. 2545-2548 จำนวน 11 ศูนย์

ชื่อศูนย์	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับคุณภาพ	ผลการประเมิน
1. ขุนวาง	2.29	0.47	ปานกลาง	ผ่าน
2. แม่สาใหม่	2.53	0.51	ดี	ผ่าน
3. วัดจันทร์	2.35	0.49	ปานกลาง	ผ่าน
4. หนองหอย	2.24	0.44	ปานกลาง	ผ่าน
5. ห้วยลึก	2.47	0.51	ปานกลาง	ผ่าน
6. อ่างช้าง	2.71	0.47	ดี	ผ่าน
7. อินทนนท์	2.65	0.49	ดี	ผ่าน
8. ปังค่า	2.65	0.49	ดี	ผ่าน
9. สะโงะ	2.35	0.49	ปานกลาง	ผ่าน
10. ห้วยน้ำริน	2.41	0.51	ปานกลาง	ผ่าน
11. ห้วยโป่ง	2.18	0.64	ปานกลาง	ผ่าน
โดยภาพรวม	2.43	0.18	ปานกลาง	ผ่าน

จากตาราง 14 พบว่า ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงในด้านผลผลิตการจัดการท่องเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายศูนย์ฯ พบว่ามี 4 ศูนย์ฯ อยู่ในระดับดี ได้แก่ ศูนย์ฯ แม่สาใหม่ อ่างาง อินทนนท์ และปางค่า มี 7 ศูนย์ฯ อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ศูนย์ฯ ขุนวาง วัดจันทร์ หนองหอย ห้วยลึก สะโงะ ห้วยน้ำริน และห้วยโป่ง

เมื่อทำการประเมินโดยใช้เกณฑ์ 2.00 ขึ้น ไปถือว่าผ่านเกณฑ์ พบว่า ไม่ว่าจะพิจารณาในภาพรวม หรือเป็นรายศูนย์ฯ ผ่านเกณฑ์ทั้งหมด

ตาราง 15 ผลการประเมินด้านผลผลิตของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณปี พ.ศ. 2546-2548 จำนวน 10 ศูนย์

ชื่อศูนย์	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับคุณภาพ	ผลการประเมิน
1. ขุนแปะ	2.41	0.71	ปานกลาง	ผ่าน
2. หุ่นหลวง	2.18	0.64	ปานกลาง	ผ่าน
3. ปางอู่	2.47	0.51	ปานกลาง	ผ่าน
4. แม่สะป๊อก	2.18	0.64	ปานกลาง	ผ่าน
5. แม่แฮ	2.29	0.59	ปานกลาง	ผ่าน
6. หนองเขียว	2.59	0.51	ดี	ผ่าน
7. หมอกจ๋าม	2.47	0.51	ปานกลาง	ผ่าน
8. พระบาทห้วยต้ม	2.24	0.56	ปานกลาง	ผ่าน
9. แม่ปุ่นหลวง	2.06	0.56	ปานกลาง	ผ่าน
10. แม่ลาน้อย	2.24	0.56	ปานกลาง	ผ่าน
โดยภาพรวม	2.31	0.17	ปานกลาง	ผ่าน

จากตาราง 15 พบว่า ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงในด้านผลผลิตการท่องเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายศูนย์ฯ พบว่า 1 ศูนย์ฯ อยู่ในระดับดี ได้แก่ ศูนย์ฯ หนองเขียว มี 9 ศูนย์ฯ อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ศูนย์ฯ ขุนแปะ หุ่นหลวง ปางอู่ แม่สะป๊อก แม่แฮ หมอกจ๋าม พระบาทห้วยต้ม แม่ปุ่นหลวง และแม่ลาน้อย

เมื่อทำการประเมินโดยใช้เกณฑ์ 2.00 ขึ้น ไปถือว่าผ่านเกณฑ์ พบว่า ไม่ว่าจะพิจารณาในภาพรวม หรือเป็นรายศูนย์ฯ ผ่านเกณฑ์ ทั้งหมด

ตาราง 16 ผลการประเมินด้านผลผลิตของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายรอง จำนวน 15 ศูนย์

ชื่อศูนย์	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับคุณภาพ	ผลการประเมิน
1. แก่น้อย	2.35	0.70	ปานกลาง	ผ่าน
2. ดินตก	2.53	0.80	ดี	ผ่าน
3. ทุงเริง	2.06	0.66	ปานกลาง	ผ่าน
4. ทุงเรา	1.94	0.83	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
5. ป่าเมี่ยง	2.24	0.66	ปานกลาง	ผ่าน
6. ม่อนเงาะ	2.18	0.81	ปานกลาง	ผ่าน
7. แม่โถ	2.12	0.70	ปานกลาง	ผ่าน
8. แม่ทาเหนือ	2.18	0.73	ปานกลาง	ผ่าน
9. แม่หลอด	2.47	0.62	ปานกลาง	ผ่าน
10. แม่แพะ	1.41	0.62	ต่ำ	ไม่ผ่าน
11. ห้วยส้มป่อย	1.76	0.83	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
12. ห้วยเลี้ยว	1.76	0.83	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
13. ห้วยน้ำขุ่น	2.35	0.70	ปานกลาง	ผ่าน
14. ห้วยแล้ง	2.35	0.70	ปานกลาง	ผ่าน
15. แม่สะเรียง	2.12	0.93	ปานกลาง	ผ่าน
โดยภาพรวม	2.12	0.30	ปานกลาง	ผ่าน

จากตาราง 16 พบว่าศูนย์พัฒนาโครงการหลวงในด้านผลผลิตในการจัดการท่องเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายศูนย์ พบว่ามีศูนย์ที่อยู่ในระดับดีมี 1 ศูนย์ ได้แก่ศูนย์ ดินตก อยู่ในระดับปานกลางมี 13 ศูนย์ ได้แก่ศูนย์ แก่น้อย ทุงเริง ทุงเรา ป่าเมี่ยง ม่อนเงาะ แม่โถ แม่ทาเหนือ แม่หลอด ห้วยส้มป่อย ห้วยเลี้ยว ห้วยน้ำขุ่น ห้วยแล้ง และแม่สะเรียง ส่วนอีก 1 ศูนย์ อยู่ในระดับต่ำ ได้แก่ ศูนย์ แม่แพะ

เมื่อทำการประเมินโดยใช้เกณฑ์ 2.00 ขึ้นไปถือว่าผ่านเกณฑ์ พบว่า โดยรวม ผ่านเกณฑ์ เมื่อพิจารณาเป็นรายศูนย์ ผ่านเกณฑ์ 11 ศูนย์ ได้แก่ศูนย์ แก่น้อย ดินตก ทุงเริง ม่อนเงาะ แม่โถ แม่ทาเหนือ แม่หลอด ห้วยน้ำขุ่น ห้วยแล้ง และแม่สะเรียง ส่วนอีก 4 ศูนย์ ไม่ผ่านเกณฑ์ ได้แก่ศูนย์

ทุ่งเรา ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า มีจำนวนนักท่องเที่ยวมาใช้บริการร้านอาหารภายในศูนย์ฯ โดยเฉลี่ยต่อปีมีน้อย มีผลประกอบการด้านการท่องเที่ยวต่ำ และไม่มีแนวโน้มว่าจะเพิ่มขึ้น การท่องเที่ยวยังไม่ได้สร้างความเข้มแข็งและแก้ปัญหาความยากจนให้กับชุมชน และยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการท่องเที่ยว

แม่แพะ ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า มีจำนวนนักท่องเที่ยวมาเที่ยวโดยเฉลี่ยต่อปีต่ำ มีจำนวนนักท่องเที่ยวมาพักและใช้บริการร้านอาหารภายในศูนย์ฯ น้อย ชาวบ้านมีความพึงพอใจที่มีการพัฒนาพื้นที่โครงการหลวงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวค่อนข้างน้อย ชาวบ้านมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี ค่อนข้างต่ำ การท่องเที่ยวยังไม่ได้สร้างความเข้มแข็งและแก้ปัญหาความยากจนให้กับชุมชน ปัญหาอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวมีค่อนข้างมาก และยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการท่องเที่ยว

ห้วยส้มป่อย ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า มีจำนวนนักท่องเที่ยวมาเที่ยวโดยเฉลี่ยต่อปีต่ำ มีจำนวนนักท่องเที่ยวมาพักและใช้บริการร้านอาหารภายในศูนย์ฯ น้อย มีผลประกอบการด้านการท่องเที่ยวต่ำ และไม่มีแนวโน้มว่าจะดีขึ้น การท่องเที่ยวยังไม่ได้สร้างความเข้มแข็งและแก้ปัญหาความยากจนให้กับชุมชน และยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการท่องเที่ยว

และห้วยเสี้ยว ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะว่า จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักและใช้บริการร้านอาหารภายในศูนย์ฯ น้อย มีผลประกอบการด้านการท่องเที่ยวโดยเฉลี่ยต่อปีต่ำ และไม่มีแนวโน้มว่าจะเพิ่มขึ้น ชาวบ้านมีความพึงพอใจที่มีการพัฒนาพื้นที่โครงการหลวงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ค่อนข้างน้อย การท่องเที่ยวยังไม่ได้สร้างความเข้มแข็งและแก้ปัญหาความยากจนให้กับชุมชน และยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการท่องเที่ยว

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ตาราง 17 ผลการประเมินโดยภาพรวม ทั้ง 36 ศูนย์

ด้าน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับคุณภาพ	ผลการประเมิน
1. ด้านบริบท	2.48	0.40	ปานกลาง	ผ่าน
2. ด้านปัจจัยป้อนเข้า	2.09	0.32	ปานกลาง	ผ่าน
3. ด้านกระบวนการ	1.75	0.29	ปานกลาง	ไม่ผ่าน
4. ด้านผลผลิต	2.27	0.27	ปานกลาง	ผ่าน
โดยภาพรวม	2.15	0.26	ปานกลาง	ผ่าน

จากตาราง 17 ผลการประเมินในการจัดการท่องเที่ยวในภาพรวมทั้ง 36 ศูนย์ พบว่า ไม่ว่าจะพิจารณาในภาพรวม หรือรายด้าน มีความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อทำการประเมินโดยใช้เกณฑ์ 2.00 ขึ้นไปถือว่าผ่านเกณฑ์ พบว่า ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า และด้านผลผลิตของการจัดการท่องเที่ยวผ่านเกณฑ์ ส่วนด้านกระบวนการจัดการท่องเที่ยวยังไม่ผ่านเกณฑ์

ตาราง 18 เปรียบเทียบการจัดการท่องเที่ยวด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และโดยภาพรวมของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณปีพ.ศ. 2545-2548 และงบประมาณปี พ.ศ. 2546-2548 และศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายรอง

กลุ่มศูนย์	ด้านบริบท		ด้านปัจจัยนำเข้า		ด้านกระบวนการ		ด้านผลผลิต		โดยภาพรวม	
	ค่าเฉลี่ย	อันดับ	ค่าเฉลี่ย	อันดับ	ค่าเฉลี่ย	อันดับ	ค่าเฉลี่ย	อันดับ	ค่าเฉลี่ย	อันดับ
เป้าหมายหลัก ปี45	2.7455	1	2.3758	1	1.9545	1	2.4385	1	2.3757	1
เป้าหมายหลัก ปี46	2.3600	2	2.0400	2	1.7000	2	2.3118	2	2.1029	2
เป้าหมายรอง	2.3600	2	1.9022	3	1.6333	3	2.1216	3	2.0002	3

จากตาราง 18 พบว่า ด้านบริบทศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณ ปีพ.ศ. 2545-2548 มีด้านบริบทเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณปี พ.ศ. 2546-2548 และศูนย์ฯ ที่เป็นเป้าหมายรอง

ด้านปัจจัยนำเข้า ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณปี พ.ศ. 2545-2548 มีปัจจัยนำเข้าด้านการท่องเที่ยวดีเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่ได้รับงบประมาณการท่องเที่ยวปี พ.ศ. 2546 และศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายรอง ตามลำดับ

ด้านกระบวนการ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณปี พ.ศ. 2545-2548 มีกระบวนการจัดการท่องเที่ยวดีเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณปี พ.ศ. 2546-2548 และศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายรอง ตามลำดับ

ด้านผลผลิต ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณปี พ.ศ. 2545-2548 มีผลผลิตด้านการท่องเที่ยวสูงเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณปี พ.ศ. 2546-2548 และศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายรอง ตามลำดับ

โดยภาพรวม ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณปี พ.ศ. 2545-2548 มีการจัดการท่องเที่ยวดีเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณปี พ.ศ. 2546-2548 และศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายรอง ตามลำดับ

4.2 ผลการศึกษาศักยภาพ โอกาส และข้อจำกัดในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม ของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงในปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต

4.2.1 ศักยภาพของโครงการหลวงในการจัดการท่องเที่ยว

4.2.1.1 ศักยภาพของศูนย์ฯ ในด้าน บริบท ปัจจัยนำเข้า และกระบวนการ จำแนกตามตัวชี้วัด ดังตาราง 19 ถึง 21

ตาราง 19 ศักยภาพในด้านบริบท ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงในการที่จะพัฒนาเป็น แหล่งท่องเที่ยว

รายการ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับศักยภาพ
1. ความยากลำบากในการเดินทาง	2.39	0.73	ปานกลาง
2. ความปลอดภัยในการเดินทาง (ความลาดชันหรือความกว้างของถนน)	2.28	0.66	ปานกลาง
3. ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ตลอดการเดินทาง	2.78	0.42	สูง
4. จำนวนจุดท่องเที่ยวระหว่างเส้นทาง	2.39	0.55	ปานกลาง
5. ความสวยงามของภูมิทัศน์ระหว่างเส้นทาง	2.56	0.50	สูง
โดยภาพรวม	2.48	0.40	ปานกลาง

จากตาราง 19 พบว่า ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเหมาะที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ในด้านบริบทมีศักยภาพโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นตัวบ่งชี้ พบว่า มี ศักยภาพอยู่ในระดับสูง ได้แก่ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในการเดินทาง ภูมิทัศน์ระหว่าง เส้นทางมีความสวยงาม ส่วนในเรื่องความยากลำบากในการเดินทาง ความปลอดภัยในการเดินทาง (ความลาดชันหรือความกว้างของถนน) และมีจำนวนจุดท่องเที่ยวระหว่างเส้นทาง มีศักยภาพอยู่ใน ระดับปานกลาง

ตาราง 20 ศักยภาพในด้านปัจจัยนำเข้าของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงในการที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว

รายการ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับศักยภาพ
1. มีจำนวนจุดท่องเที่ยวภายในศูนย์ฯ	1.94	0.63	ปานกลาง
2. จำนวนกิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ จัดให้นักท่องเที่ยว	1.33	0.59	ต่ำ
3. จำนวนจุดท่องเที่ยวในพื้นที่รอบ ๆ ศูนย์ฯ	2.36	0.59	ปานกลาง
4. จำนวนกิจกรรมที่ทางชุมชน จัดให้นักท่องเที่ยว	1.50	0.56	ปานกลาง
5. กิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ ให้บริการแก่ชุมชนในด้านการท่องเที่ยว	1.67	0.72	ปานกลาง
6. จำนวนที่พักภายในศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้สูงสุดต่อครั้ง	2.50	0.66	สูง
7. จำนวนที่พักภายในบริเวณรอบๆ ศูนย์ฯ สามารถรองรับได้สูงสุด	2.19	0.75	ปานกลาง
8. ร้านอาหารภายในศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้สูงสุดต่อครั้ง	2.03	0.85	ปานกลาง
9. ร้านอาหารภายในบริเวณรอบๆ ศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้สูงสุดต่อครั้ง	2.25	0.77	ปานกลาง
10. ห้องสุขาสาธารณะ	2.28	0.70	ปานกลาง
11. โทรศัพท์สาธารณะ	1.86	0.69	ปานกลาง
12. เจ้าหน้าที่สาธารณสุข หรือ สถานีอนามัย	2.36	0.49	ปานกลาง
13. เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย	1.64	0.87	ปานกลาง
14. ไฟฟ้า	2.81	0.40	สูง
15. แหล่งน้ำ	2.56	0.50	สูง
โดยภาพรวม	2.09	0.32	ปานกลาง

จากตาราง 20 พบว่า ศักยภาพทางด้านปัจจัยนำเข้าโดยรวม ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงมี ศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายตัวบ่งชี้ ตัวบ่งชี้ส่วนใหญ่มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากจำนวนที่พักภายในศูนย์พัฒนาโครงการหลวง สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้สูงสุดต่อครั้ง ไฟฟ้า และแหล่งน้ำ มีศักยภาพอยู่ในระดับสูง ส่วนเรื่องจำนวนกิจกรรมที่ทางศูนย์พัฒนาโครงการหลวงจัดให้นักท่องเที่ยวมีศักยภาพอยู่ในระดับต่ำ

ตาราง 21 ศักยภาพในด้านกระบวนการของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงในการที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว

รายการ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับศักยภาพ
1. การติดต่อประสานงานด้านการท่องเที่ยว	1.89	0.40	ปานกลาง
2. ความหลากหลายของกิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ จัดให้นักท่องเที่ยว	1.25	0.55	ต่ำ
3. ความแปลกใหม่ หรือน่าสนใจของกิจกรรมที่ศูนย์ฯ จัดให้นักท่องเที่ยว	1.44	0.50	ต่ำ
4. ช่วงเวลาที่ทางศูนย์ฯ จัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยว	1.92	0.37	ปานกลาง
5. ความหลากหลายของกิจกรรมที่ทางชุมชน จัดให้นักท่องเที่ยว	1.83	0.61	ปานกลาง
6. ความแปลกใหม่ หรือน่าสนใจของกิจกรรมที่ชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยว	1.67	0.68	ปานกลาง
7. ช่วงเวลาที่ชุมชนจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยว	1.92	0.37	ปานกลาง
8. การมีส่วนร่วมของชุมชนกับศูนย์ฯ ในการจัดการท่องเที่ยว	2.08	0.50	ปานกลาง
โดยภาพรวม	1.75	0.29	ปานกลาง

จากตาราง 21 พบว่า ศักยภาพทางด้านกระบวนการจัดการท่องเที่ยว โดยภาพรวม ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงมีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายตัวบ่งชี้ ตัวบ่งชี้ส่วนใหญ่มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากความหลากหลายและความแปลกใหม่ของกิจกรรมที่ทางศูนย์พัฒนาโครงการหลวงจัดให้นักท่องเที่ยว มีศักยภาพอยู่ในระดับต่ำ

4.2.1.2 สักยภาพของศูนย์ฯ ในการจัดการท่องเที่ยว ในด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า และกระบวนการ โดยจำแนกตามระดับคุณภาพ

1. ด้านบริบท

1) ศูนย์ฯ ที่มีศักยภาพด้านบริบทในการจัดการท่องเที่ยวอยู่ในระดับสูงมี 17 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์ฯ แม่สาใหม่ หนองหอย ห้วยลึก อ่างช้าง อินทนนท์ ห้วยน้ำริน หนองเขียว หมอกจ๋าม ดินดก ทุ่งเริง แม่โถ แม่ทาเหนือ ห้วยเสี้ยว ขุนวาง สะโงะ แม่ปุ่นหลวง และแม่สะเรียง

2) ศูนย์ฯ ที่มีศักยภาพด้านบริบทเหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลางมี 19 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์ฯ วัดจันทร์ ปางคำ ทุ่งหลวง พระบาทห้วยต้ม ป่าเมี่ยง แม่หลอด ห้วยโป่ง แม่ลาน้อย ทุ่งเรา ห้วยแล้ง ขุนแปะ ปางอู่ แม่สะป๊อก แม่แฮ แก่น้อย แม่พะ ห้วยน้ำขุ่น ม่อนเงาะ และห้วยส้มป่อย

2. ด้านปัจจัยนำเข้า

1) ศูนย์ฯ ที่มีศักยภาพด้านปัจจัยนำเข้าในการจัดการท่องเที่ยวอยู่ในระดับสูงมี 3 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์ฯ อินทนนท์ อ่างช้าง และปิงคำ

2) ศูนย์ฯ ที่มีศักยภาพด้านปัจจัยนำเข้าในการจัดการท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลางมี 32 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์ฯ แม่สาใหม่ ห้วยลึก แม่โถ วัดจันทร์ หนองหอย สะโงะ ขุนแปะ หมอกจ๋าม แม่ลาน้อย ขุนวาง ห้วยน้ำริน ดินดก ห้วยแล้ง ป่าเมี่ยง พระบาทห้วยต้ม แก่น้อย แม่หลอด ห้วยโป่ง ปางอู่ แม่ปุ่นหลวง แม่ทาเหนือ ทุ่งหลวง แม่แฮ หนองเขียว ห้วยส้มป่อย ห้วยน้ำขุ่น ห้วยเสี้ยว แม่สะป๊อก แม่พะ ทุ่งเรา ทุ่งเริง และม่อนเงาะ

3) ศูนย์ฯ ที่มีศักยภาพด้านปัจจัยนำเข้าในการจัดการท่องเที่ยวต่ำ มี 1 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์ฯ แม่สะเรียง

3. ด้านกระบวนการ

1) ศูนย์ฯ ที่มีศักยภาพด้านกระบวนการในการจัดการท่องเที่ยวอยู่ในระดับสูง มี 1 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์ฯ อ่างช้าง

2) ศูนย์ฯ ที่มีศักยภาพด้านกระบวนการในการจัดการท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลางมี 32 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์ฯ ได้แก่ อินทนนท์ ดินดก แม่สาใหม่ วัดจันทร์ ปิงคำ พระบาทห้วยต้ม หนองหอย สะโงะ ห้วยน้ำริน หนองเขียว แม่ลาน้อย ห้วยแล้ง ขุนวาง ปางอู่ หมอกจ๋าม ทุ่งเรา ป่าเมี่ยง ม่อนเงาะ แม่ทาเหนือ ห้วยลึก ขุนแปะ ทุ่งหลวง แม่โถ แม่หลอด ห้วยน้ำขุ่น ห้วยโป่ง แม่สะป๊อก แม่แฮ แม่ปุ่นหลวง แก่น้อย ทุ่งเริง และแม่พะ

3) ศูนย์ฯ ที่มีศักยภาพด้านกระบวนการในการจัดการท่องเที่ยวอยู่ในระดับต่ำ มี 3 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์ฯ แม่สะเรียง ห้วยส้มป่อย และห้วยเสี้ยว

4.2.2 จุดแข็งและจุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัดในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม ในพื้นที่โครงการหลวงในปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต

4.2.2.1 ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวในปัจจุบัน

เมื่อพิจารณาในภาพรวมของการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงในปัจจุบัน พบว่ามีจุดแข็งที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยว และยังมีจุดอ่อนบางประการอาจก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการจัดการท่องเที่ยวหลายประการ มีดังนี้

1. จุดแข็ง

- แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ทุกแห่งมีความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เนื่องจากการพัฒนาของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง มุ่งเน้นการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรที่เหมาะสมกับพื้นที่ โดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม จึงเหมาะที่จะเป็นแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตร จากประสบการณ์จริงของศูนย์และชุมชน
- แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ทุกแห่งมีความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เนื่องจากในแต่ละพื้นที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ และแหล่งเรียนรู้ทางนิเวศวิทยา
- แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ทุกแห่งมีความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากในแต่ละพื้นที่มีชนเผ่าที่มีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของท้องถิ่นดั้งเดิม
- ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ทุกแห่งมีการบริหารจัดการในลักษณะการเป็นเจ้าบ้านที่ดี มีความปลอดภัย สะดวกต่อการเดินทางของนักท่องเที่ยวทุกระดับ (เยาวชน คนสูงอายุ และคนพิการ) ต่อการเดินทาง
- มีโครงการอบรมมัคคุเทศก์ หรือวิทยากร หรือนักสื่อความหมายท้องถิ่น ที่รอบรู้ นำชม เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ มีความเข้าใจ มีความทรงจำได้รับประสบการณ์เพิ่มขึ้น

2. จุดอ่อน

- ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงยังขาดคน โยบายการกำหนดผังและรูปแบบของสาธารณูประ โภคและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ไม่ก่อผลกระทบทางภูมินิเวศและวัฒนธรรมท้องถิ่น (ไม่เป็นที่แปลกปลอมเข้าไป) และการใช้มาตรการเพื่อรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม

- ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงบางแห่งยังไม่มีความพร้อมในการบริการอำนวยความสะดวกเบื้องต้น เช่น ห้องสุขาสะอาด มุมจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม มุมจำหน่ายของที่ระลึก
- ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว แม้จะมีสิ่งอำนวยความสะดวกพอสมควร แต่ยังคงขาดระบบบริการผู้พิการ
- ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงบางแห่งยังไม่มีความพร้อมในการจัดศูนย์ศึกษาธรรมชาติหรือวัฒนธรรมภายในศูนย์
- ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงบางแห่งยังไม่มีไกด์เตอร์บริการข่าวสาร หรือมุนิทรสการ ไว้สำหรับให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว
- ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุกแห่งยังขาดป้ายสื่อความหมาย บนเส้นทางศึกษาเป็นระยะๆ หรือแผนที่/คู่มือในการนำเที่ยว เพื่อให้เกิดความรู้แก่นักท่องเที่ยว
- ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงส่วนใหญ่ยังขาดการบริหารจัดการพื้นที่ร่วมกับประชาชนในท้องถิ่นและพหุภาคี เช่น องค์กรภาค รัฐบาล องค์กรเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) องค์กรบริหารท้องถิ่น (เทศบาล และอบต.) และแบ่งปันผลประโยชน์อย่างยุติธรรมและโปร่งใส
- ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง (รายศูนย์) ยังขาดการวางแผนงานต่อการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว รวมทั้งแผนงานการรักษาสภาพแวดล้อมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ระยะสั้น ระยะยาว เช่น แผนพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐาน การจัดการขยะ การจัดการน้ำเสีย การจัดการมลพิษต่างๆ ให้มีมาตรฐานสากล
- การบริหารจัดการบุคลากรการท่องเที่ยวของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ยังขาดนโยบายการสนับสนุนที่ชัดเจน

(ก) ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

จุดเด่น

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุกศูนย์ ได้ทำการวิจัย ทดลอง ทางเกษตรมานาน มีผลงาน พืชผัก ผลไม้ ไม้ดอก ไม้ประดับ สมุนไพร รวมทั้ง สัตว์เลี้ยง กระจาย หมู่ป่า ไก่ มีพันธุ์ไม้แปลก ๆ ดอกไม้สวย ๆ พืชผัก ผลไม้ที่ไม่มีในพื้นที่ราบ นักท่องเที่ยว ได้พบ ได้เห็น ได้รับความรู้ ได้ซื้อเมล็ดพันธุ์มาปลูก ซื้อมารับประทาน มาเป็นของฝาก

จุดด้อย

แต่ละศูนย์พัฒนาโครงการหลวงมีพืชผัก และกิจกรรมไม่หลากหลาย

(ข) ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จุดเด่น

มีป่าเขา ลำเนาไพร ที่สมบูรณ์ มีพันธุ์ไม้โบราณชนิดให้ศึกษา มีสัตว์ป่า โดยเฉพาะนกที่หลากหลายชนิดมาก

จุดด้อย

- แมลงมีพิษ
- 1) ขาดการสำรวจเส้นทางเดินป่า บางแห่งยังรกมีอันตรายจากสัตว์
 - 2) ขาดผู้มีความรู้ความสามารถที่จะมาเป็นมัคคุเทศก์นำชมป่า
รู้ในเรื่องของระบบนิเวศ พันธุ์ไม้ และสัตว์ป่า

(ค) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จุดเด่น

ชุมชนที่อยู่ในโครงการหลวง ส่วนใหญ่เป็นชาวเขา 6 เผ่าหลัก ได้แก่ กะเหรี่ยง ม้ง ลีซอ มูเซอ อีก้อ และคนพื้นเมือง มีความหลากหลายทางเผ่าพันธุ์ ซึ่งมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณี วัฒนธรรม ที่แปลกใหม่ที่ไม่เหมือนคนพื้นราบ มีศิลปการแสดงประจำเผ่า การเย็บ ปัก การถักทอผ้า เครื่องเงิน เป็นของตนเอง

จุดด้อย

- 1) ชุมชนบางแห่งยังไม่ยอมรับนักท่องเที่ยว
- 2) นักท่องเที่ยวบางครั้งมีปัญหาด้านการเข้าถึงทางวัฒนธรรม เช่น ไม่เข้าใจประเพณี วัฒนธรรมของชาวเขา ไปกระทำในสิ่งที่ผิด ประเพณีวัฒนธรรมของชาวเขา

4.2.2.2 ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวในอนาคต

เมื่อพิจารณาภาพรวมด้านการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง
ในอนาคต พบว่า ศักยภาพโดยทั่วไปและการบริหารจัดการมีโอกาสและข้อจำกัด ดังนี้

1. ศักยภาพโดยทั่วไปในการจัดการท่องเที่ยวในอนาคต

จุดเด่น และ โอกาส

- 1) ภูมิประเทศ ภูเขา ป่าไม้ ธรรมชาติ สัตว์ป่า สวยงาม
- 2) ภูมิอากาศ เย็นสบาย
- 3) ชุมชน มีความหลายทางประเพณี และวัฒนธรรม
- 4) ชื่อเสียงของโครงการหลวง
- 5) ภูมิทัศน์ ดอกไม้สวย พืชผัก ผลไม้เมืองหนาว
- 6) นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงเพื่อเรียนรู้ตามแนวความคิดการท่องเที่ยว
เชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม
- 7) จากวโรกาสเฉลิมฉลองครองราชย์ครบ 60 ปี สามารถนำมา
สร้างเรื่องราวให้นักท่องเที่ยวทั้งไทยและเทศ เข้าเยี่ยมชมศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเพื่อติดตาม
รอยเบื้องพระยุคลบาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
- 8) บริษัทนำเที่ยวในภาคเหนือต้องการแสวงหาแหล่งท่องเที่ยวใหม่
เพื่อนำเสนอนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม เช่น กลุ่มรักการผจญภัย กลุ่มที่ต้องการเรียนรู้วัฒนธรรมวิถี
ชีวิตชนเผ่า เป็นต้น

ข้อจำกัด

- 1) พื้นที่เป็นภูเขาสูงชัน
- 2) สภาพถนนไม่ดี เข้าถึงลำบาก
- 3) ส่วนใหญ่อยู่ในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติ หรือป่าสงวน ซึ่งมี
เงื่อนไขบางประการที่เป็น อุปสรรคต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น การประกาศขึ้นราคา
ค่าเข้าชมวนอุทยาน/อุทยานแห่งชาติ ทำให้ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่อยู่ในเขตพื้นที่วนอุทยาน/
อุทยานแห่งชาติ ได้รับผลกระทบ
- 4) ยังไม่มีความเชื่อมโยงของแผนพัฒนาการท่องเที่ยวรายศูนย์ ที่
สอดคล้องกับแผนแม่บทของท้องถิ่น จังหวัดและภูมิภาค
- 5) ข้อจำกัดทางด้านงบประมาณในการพัฒนาเส้นทางคมนาคม และ
ระบบสาธารณูปโภคในพื้นที่โครงการหลวง
- 6) ขาดความพร้อมในด้านการติดต่อสื่อสาร

7) ชุมชนยังขาดความพร้อมในด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวตามหลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2. สักยภาพด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวในอนาคต

จุดเด่นและโอกาส

- 1) มีโครงสร้างการบริหารงานไว้เรียบร้อยแล้ว
- 2) มีการติดต่อระหว่างศูนย์ กลุ่มศูนย์ สามารถสร้างเป็นเครือข่ายได้ง่าย
- 3) ศูนย์มีความสัมพันธ์ ใกล้ชิดกับชุมชนเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว
- 4) ชุมชนรอบ ๆ ศูนย์ มีความพร้อมที่จะให้ความร่วมมือเพราะเป็นเครือข่ายกันอยู่แล้ว

จุดด้อย

- 1) การติดต่อสื่อสารค่อนข้างลำบาก ด้วยข้อจำกัดของ อุปกรณ์ที่ใช้ในการสื่อสาร และระยะทางไกล เดินทางลำบาก
- 2) มีจำนวนบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางการท่องเที่ยวไม่เพียงพอต่อการจัดการท่องเที่ยวทั้งในระดับศูนย์ฯ และองค์กรชุมชน
- 3) ขาดงบประมาณในการปรับปรุง จัดสร้าง โครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการท่องเที่ยว เช่น ถนน ไฟฟ้า โทรศัพท์ ที่จอดรถ ร้านอาหาร ที่พัก ฯลฯ
- 4) มีการดำเนินการทางการตลาดน้อย โดยเฉพาะช่องทางประชาสัมพันธ์ ช่องทางการตลาดที่เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการส่งเสริมการตลาดที่จะต้องคำนึงถึงหลักการบริหารธุรกิจ การตลาด และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนควบคู่กันไป
- 5) มีการเปลี่ยนแปลงและการออกของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ บ่อย ส่งผลกระทบต่อความต่อเนื่องของการส่งเสริมและการสร้างความคุ้นเคยเพื่อการมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
- 6) มีการประสานงานอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง ทั้งเชิงการตลาดและเครือข่ายน้อย ผู้ร่วมงานกับสมาคมมัคคุเทศก์ และสมาคมผู้ประกอบการการท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคเหนือ และระดับชาติ
- 7) มีการประชาสัมพันธ์ระดับนานาชาติน้อยและการใช้โอกาสทางการตลาดจากกิจกรรมสำคัญในพื้นที่

อย่างไรก็ตาม จุดด้อยต่างๆ ดังที่กล่าวมานี้อาจนำมาประยุกต์ให้เป็นโอกาสการดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวแต่ละประเภทที่มีความสนใจแตกต่างกันได้

-ประเภทนักท่องเที่ยวที่ชื่นชมธรรมชาติแต่ไม่ควรเป็นประเภท Off-road หรือ “ลิ่งฉับ” ทัวร์ ที่อาจทำลายบรรยากาศความสงบของการท่องเที่ยวประเภทนี้ หรืออาจควบคุมให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด ทั้งนี้อาจเน้นเป็นกลุ่ม สถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐาน อุดมศึกษาและกลุ่มที่ประชาชนทั่วไปแก่นักธุรกิจ กลุ่มสตรี และนักธรรมชาติวิทยาและสิ่งแวดล้อมในและต่างประเทศ เป็นต้น

-การจัดการท่องเที่ยวตามฤดูกาล สำหรับ “นักกิน” และ นักเที่ยวที่มีรสนิยมแตกต่างกันไป

4.3 ผลการศึกษาพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม ของพื้นที่โครงการหลวง ภายใต้บริบทของมูลนิธิโครงการหลวงและชุมชน

รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรมของพื้นที่โครงการหลวงภายใต้บริบทของมูลนิธิโครงการหลวงและชุมชนต่างวัฒนธรรม หมายถึง ลักษณะของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง ที่ครอบคลุม 3 ด้าน คือ

4.3.1 รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม

4.3.2 ระบบการบริหารจัดการของชุมชนในพื้นที่โครงการหลวง

4.3.3 รูปแบบการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวของโครงการหลวง และชุมชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับองค์กรชุมชน

การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม ของโครงการหลวงควรมีรูปแบบที่สามารถตอบสนองความต้องการทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับทรัพยากรท่องเที่ยวในด้านสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ นโยบายและแผนการดำเนินการต่างๆ ต้องมาจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยเฉพาะชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้คงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ที่ดีของท้องถิ่นและได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน และการบริหารจัดการท่องเที่ยวทั้ง 3 รูปแบบ ควรอยู่ภายใต้แนวคิดของการบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ดังนี้

1. การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรมในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ควรเน้นให้เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์ด้านการเรียนรู้และเพิ่มคุณภาพชีวิต โดยเน้นแนวคิด 3 S คือความปลอดภัย (Security) ความสะอาด (Sanitation) และความพึงพอใจ (Satisfaction)

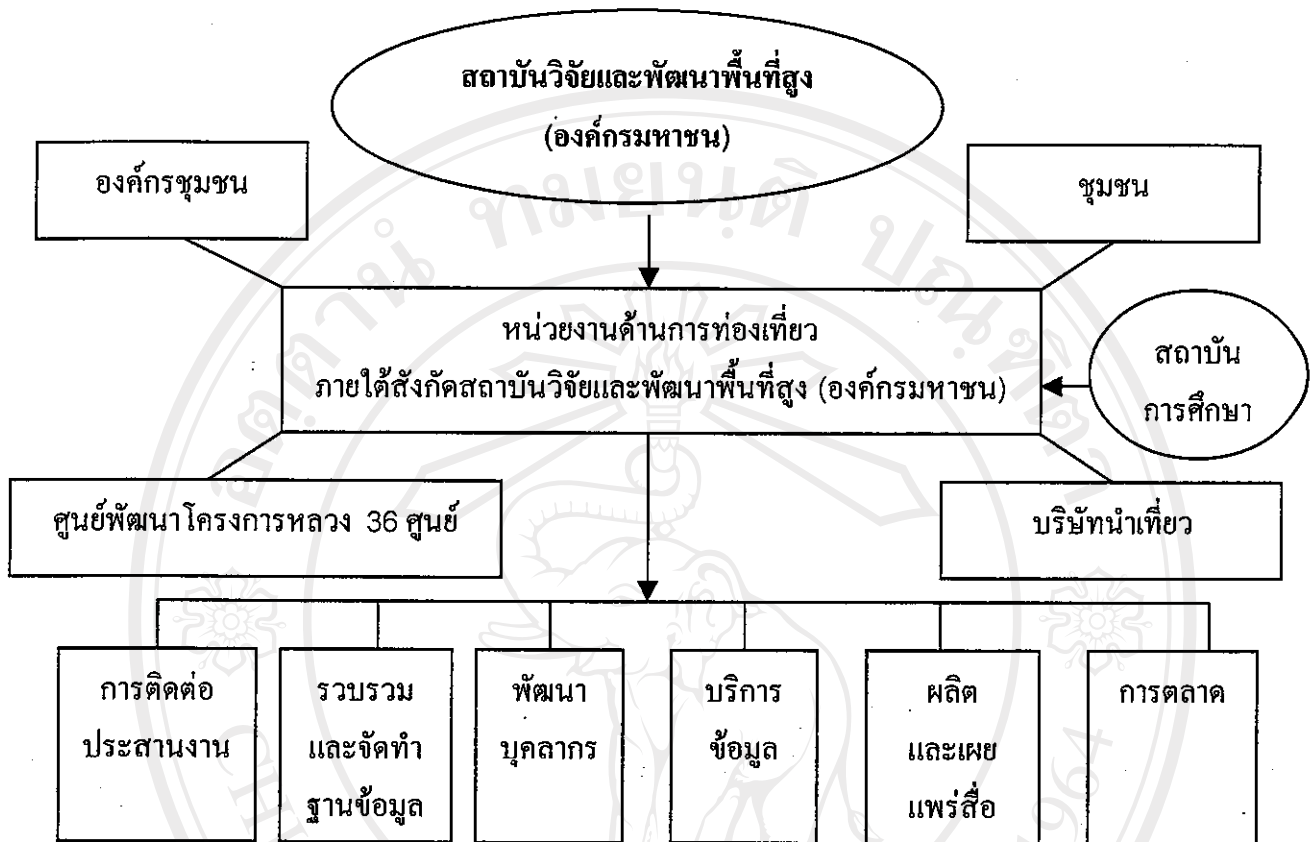
2. การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ควรสร้างความเข้าใจให้นักท่องเที่ยวในเรื่องแนวคิดการพัฒนาการเกษตรที่มุ่งสร้างความสมดุล ความพอเพียงและยั่งยืนในโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

3. การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรมุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสหรือเรียนรู้สภาพของธรรมชาติโดยตรง ขณะเดียวกันควรสอดแทรกการเสริมสร้างจรรยาบรรณด้านสิ่งแวดล้อมเชิงบวกให้กับนักท่องเที่ยวเพื่อให้ประโยชน์กลับคืนสู่ธรรมชาติ

4. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ควรสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดแทรกอยู่ในวิถีชีวิต และศิลปวัฒนธรรมของชุมชน

4.3.1 รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศและวัฒนธรรม

ภายใต้หลักการของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ซึ่งกำหนดไว้ชัดเจนว่า การบริหารจัดการท่องเที่ยวต้องเป็นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ดังนั้นรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม ในพื้นที่โครงการหลวงจึงควรเป็นการบริหารจัดการท่องเที่ยวร่วมกันระหว่าง สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ในฐานะผู้สนับสนุนการดำเนินงานของมูลนิธิโครงการหลวง ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ชุมชน และองค์กรชุมชนในพื้นที่โครงการหลวง โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ วางแผน และปฏิบัติ โดยในส่วนของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ควรมีการจัดตั้งหน่วยงานภายในขึ้นมาดูแลงานด้านการท่องเที่ยวของโครงการหลวงเป็นการเฉพาะและใช้บุคลากรที่เป็นมืออาชีพเพื่อเป็นศูนย์กลางในการติดต่อประสานงานระหว่างศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ชุมชน องค์กรชุมชน และบริษัทนำเที่ยว ทำหน้าที่ในการรวบรวมและจัดทำฐานข้อมูลด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง พัฒนานวัตกรรมด้านการท่องเที่ยว ให้บริการข้อมูลการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง ดำเนินการผลิตและเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์ และการตลาด แต่ทั้งนี้ควรมีที่ปรึกษาจากภายนอกเช่นสถาบันการศึกษาขอให้ความช่วยเหลือ ดังแสดงไว้ในแผนภูมิที่ 2



แผนภูมิที่ 2 รูปแบบการบริหารจัดการของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์กรมหาชน)

4.3.1.1 บทบาทการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม ในพื้นที่โครงการหลวง

(ก) การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เนื่องจากศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเป็นแหล่งทดลองค้นคว้าวิจัยงานด้านการเกษตรเพื่อช่วยส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชนในพื้นที่โครงการหลวงอยู่แล้ว ดังนั้น ศูนย์ฯ จึงควรมีบทบาทเป็นแกนหลักในการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยแต่ละศูนย์ฯ ควรปรับปรุงและพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตนเองให้โดดเด่นและแตกต่างจากที่อื่นๆ ปรับปรุงจุดท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้สวยงาม และเป็นระเบียบเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรที่สูง ส่วนการทำเกษตรของชุมชนจะมีบทบาท รองลงไป เพราะการเที่ยวชมแปลงเกษตรของชุมชนเป็นเพียงเป้าหมายรองของนักท่องเที่ยวที่ต้องการเพียงไปชมดูการทำเกษตรของชาวบ้านเท่านั้น สำหรับสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์กรมหาชน)

และองค์กรชุมชน เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด/องค์การบริหารส่วนตำบล ควรมีบทบาทในการช่วยแนะนำ และประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้กับนักท่องเที่ยว

(ข) การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และวัฒนธรรม เนื่องจากพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และวัฒนธรรมตั้งอยู่ในพื้นที่ของชุมชน ดังนั้น ชุมชนและองค์กรชุมชนจึงควรเป็นแกนหลักในการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม อาทิ การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน การแสวงหาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ การวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว การตลาดท่องเที่ยว และการให้บริการท่องเที่ยว ซึ่งต้องคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ปรับปรุง บำรุงให้เกิดประโยชน์ได้นาน คงความเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมไว้ให้มากที่สุด และเกิด ผลกระทบอันเป็นผลเสียน้อยที่สุด โดยการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านประยุกต์กับเทคโนโลยีแบบใหม่เพื่อเป็นการรักษาส่งเสริมระบบนิเวศและวัฒนธรรมในพื้นที่โครงการหลวง สำหรับศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ควรมีบทบาทในการให้คำแนะนำปรึกษาและร่วมมือให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ส่วนสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์กรมหาชน) ควรมีบทบาทในการช่วยแนะนำ และประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และวัฒนธรรมให้กับนักท่องเที่ยว

4.3.1.2 การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม ในพื้นที่โครงการหลวง

การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรมในพื้นที่โครงการหลวงควรพิจารณาถึงขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาของพื้นที่ (Carrying Capacity) และ การบริหารจัดการตลาด (Marketing Management)

(ก) การพัฒนาขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาของพื้นที่ (Carrying Capacity)

○ การเข้าถึง ควรพัฒนาเส้นทางคมนาคมให้สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและปลอดภัย มีบริการด้านขนส่งให้แก่นักท่องเที่ยว มีการจัดทำป้ายบอกทางที่เห็นได้ชัดเจน ไว้ตลอดเส้นทางเป็นระยะๆ เพราะแม้ว่าแหล่งท่องเที่ยวจะมีความสำคัญ สวยงาม และน่าประทับใจเพียงใดก็ตาม หากไม่สามารถเดินทางไปถึงได้ แหล่งท่องเที่ยวนั้นย่อมไร้คุณค่า แต่สำหรับศูนย์ฯที่การคมนาคมเข้าถึงค่อนข้างยากลำบาก และไม่สามารถปรับปรุงได้ในระยะสั้น เช่น ศูนย์ฯห้วยส้มป่อย/ม่อนเงาะ อาจใช้ข้อจำกัดในการเข้าถึงดังกล่าวเป็นจุดดึงดูดใจนักท่องเที่ยวประเภทที่ชอบการผจญภัยในการเดินทาง (กลุ่มนักท่องเที่ยวประเภทออฟโรด) ได้

○ ความดึงดูดใจ ควรพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวในพื้นที่ของ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแต่ละแห่งให้โดดเด่นและแตกต่างจากที่อื่นๆ นอกจากนี้ยังควรมีการสืบหาตำนานหรือเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ ดังเช่นที่คอยม่อนร่องซึ่งอยู่ในพื้นที่ของ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย มีตำนานเล่าขานกันว่าเป็นที่ฝังศพของขุนหลวงวิลังชะ หรือที่ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปั่งค่า มีพาสปอร์ตเล่มแรกของโลก เป็นต้น อนึ่ง ควรมีการศึกษาค้นคว้าเส้นทางที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเคยเสด็จและกิจกรรมที่พระองค์ท่านเคยพระราชทานไว้ ให้แก่ชุมชนในพื้นที่โครงการหลวงเพื่อนำไปใช้เป็นจุดขายที่สำคัญในการทำการตลาด ในส่วนของพื้นที่ควรดูแลปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้สะอาด สวยงาม มีการใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ

○ กิจกรรม ควรจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับทรัพยากรท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่นพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่มีทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่โดดเด่น ควรจัดให้มีกิจกรรมศึกษาดูงานให้นักเรียน/นักศึกษา ผู้นำชุมชน เกษตรกร ฯลฯ พื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่มีทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรจัดให้มีกิจกรรมการเดินป่า/ การปลูกป่า/ การดูนก/ การดูสัตว์ เป็นต้น ส่วนพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่มีทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ควรจัดให้มีกิจกรรมการแสดงศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นให้นักท่องเที่ยว นอกจากนี้หากมีการศึกษาเส้นทางที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเคยเสด็จและกิจกรรมที่พระองค์ท่านเคยพระราชทานไว้ให้แก่ชุมชนในพื้นที่โครงการหลวงแล้ว ควรจัดให้มีกิจกรรม “การท่องเที่ยวตามรอยพระยุคลบาท” โดยเป็นการนำนักท่องเที่ยวไปท่องเที่ยวตามเส้นทางที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเคยเสด็จประพาสในอดีต และให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมที่พระองค์ท่านได้เคยพระราชทานไว้แก่ชุมชนในพื้นที่

○ ที่พัก ชุมชนในพื้นที่โครงการหลวงทุกแห่ง โดยเฉพาะในพื้นที่ของศูนย์ฯที่ยังไม่มีบ้านพักนักท่องเที่ยว ควรมีการทำ Home Stay ไว้ให้บริการ เพื่อให้ นักท่องเที่ยว ได้เข้าถึง เรียนรู้ และสัมผัสกับวิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน โดยต้องทำการคัดเลือกบ้านของชาวบ้านที่มีความพร้อมในการให้บริการ และดำเนินการปรับปรุงบ้านพักให้สะอาด จัดให้มีที่นอน หมอน พูก ผ้าห่ม ผ้าปู และปลอกหมอนที่สะอาดและมีการทำความสะอาดเครื่องนอนหลังจากมีผู้เข้าพัก มีห้องน้ำที่สะอาด มีการจัดผ้าเช็ดตัว แคมปู สบู่ ยาสีฟัน และยาทากันแมลงไว้ให้บริการนักท่องเที่ยว

○ สิ่งอำนวยความสะดวก ควรปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น จัดให้มีร้านอาหารที่สะอาดถูกหลักอนามัย มีสุขภาพาธารณะที่สะอาดถูกสุขลักษณะ และเพียงพอ มีโทรศัพท์สาธารณะ พื้นที่สำหรับจอดรถ ถังทิ้งขยะ ไฟฟ้า น้ำเพื่อการอุปโภคและ

บริเวณที่สะอาดปลอดภัยอย่างเพียงพอ และมีผู้รับผิดชอบด้านการรักษาพยาบาลและการรักษาความปลอดภัยตลอด 24 ชั่วโมง

(ข) การพัฒนาการบริหารการตลาด (Marketing Management)

เพื่อให้การบริหารจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพควรมีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยว และ ใช้ส่วนประสมทางการตลาดเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

○ การกำหนดกลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยว สามารถดำเนินการได้โดยใช้เทคนิค STP ได้แก่ การแบ่งส่วนตลาด (Segmenting) การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย (Targeting) และการกำหนดตำแหน่งผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว (Positioning)

● การแบ่งส่วนตลาด (Segmenting) การแบ่งส่วนตลาดการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงได้แบ่งส่วนตลาดออกเป็น 6 กลุ่ม ประกอบด้วย

- 1) กลุ่มสถาบันการศึกษาทั้งในระดับอุดมศึกษาและระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา
- 2) กลุ่มเกษตรกร ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 3) กลุ่มประชาชนทั่วไป
- 4) กลุ่มนักธุรกิจ ข้าราชการ และพนักงานรัฐวิสาหกิจ
- 5) กลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติและสิ่งแวดลอมทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ
- 6) กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่สนใจงานโครงการหลวง หรือต้องการศึกษาธรรมชาติและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์

● การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย (Targeting) กลุ่มเป้าหมายการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงสามารถแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่

- 1) กลุ่มที่ต้องการศึกษาดูงานการทำเกษตรบนพื้นที่สูง
- 2) กลุ่มที่ต้องการมาพักผ่อนหย่อนใจและสัมผัสอากาศหนาว
- 3) กลุ่มที่ต้องการศึกษาธรรมชาติ
- 4) กลุ่มที่ต้องการศึกษาความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์
- 5) กลุ่มที่ชอบการเดินทางแบบผจญภัย

● **การกำหนดตำแหน่งผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว (Positioning)**

ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

- 1) พืชผัก ผลไม้ ดอกไม้เมืองหนาว และอากาศที่เย็นสบายตลอดทั้งปี
- 2) แหล่งเรียนรู้การทำเกษตรบนพื้นที่สูง
- 3) ความหลากหลายทางชีวภาพ
- 4) ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์
- 5) ความสวยงามของธรรมชาติบนพื้นที่สูงและความยากลำบากในการเดินทาง

○ **ส่วนประสมทางการตลาด**

● **ผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยว** เนื่องจากพื้นที่ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทั้ง 36 ศูนย์ฯ เป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลตั้งแต่ 500 เมตรขึ้นไป ส่งผลให้พื้นที่ดังกล่าวมีภูมิอากาศเย็นสบายและมีความหลากหลายทางชีวภาพที่แตกต่างกันไปตามระดับความสูง นอกจากนี้ยังมีกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่อย่างหลากหลายถึง 15 กลุ่ม และมีผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรภายใต้ชื่อ “ดอยคำ” ซึ่งมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป สภาพการณ์ดังกล่าวทำให้โครงการหลวงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นแตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ มีผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวที่มีศักยภาพทั้งในเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม แต่ในพื้นที่ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแต่ละแห่งควรต้องค้นหาหรือพัฒนาผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวของตนเองให้โดดเด่นและแตกต่างจากผู้อื่น เพื่อใช้เป็นจุดขายในการท่องเที่ยว

● **ราคา** การกำหนดราคาค่าธรรมเนียมเข้าชมแหล่งท่องเที่ยว ค่าที่พัก ควรมีความแตกต่างระหว่างช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว และช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังควรกำหนดราคาพิเศษให้แก่บริษัทนำเที่ยว ตลอดจนกลุ่มที่มาพักคราวละมากๆ เช่นกลุ่มที่มาศึกษา ดูงาน ประชุมสัมมนา เป็นต้น

● **ช่องทางการจัดจำหน่าย** การจัดจำหน่ายควรใช้บริษัทนำเที่ยวเป็นช่องทางในการจัดจำหน่าย และในอนาคตควรมีการนำเสนอข้อมูลผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวผ่านระบบอินเทอร์เน็ตและมีการพัฒนาสู่พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-Commerce) ซึ่งจะให้มีโอกาสขยายตลาดได้กว้างขวางมากขึ้น

● **การส่งเสริมการตลาด** ควรมีการวางแผนร่วมกันระหว่างสถาบันฯ ศูนย์ฯ ผู้แทนชุมชน ผู้แทนองค์กรชุมชน และบริษัทนำเที่ยว ในการกำหนดรายการนำเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงโดยมีการจัดสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

■ ด้านการส่งเสริมการขาย

- 1) ในระยะแรกควรมีการกำหนดรายการนำเที่ยว ใน 6 เส้นทางตามกลุ่มศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 6 กลุ่ม ที่มีการจัดแบ่งไว้โดยคำนึงถึงศักยภาพด้านแหล่งท่องเที่ยวและทรัพยากรท่องเที่ยว การคมนาคม ที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวกของแต่ละเส้นทาง
- 2) ควรจัดกิจกรรมการเปิดตัวแนะนำการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงให้กับบริษัทนำเที่ยวในพื้นที่
- 3) ควรจัดทัวร์นำร่องให้บริษัทนำเที่ยวที่มีศักยภาพได้มีโอกาสสัมผัสกับการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงทั้ง 3 ประเภท
- 4) พิจารณาคำหนดกลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยว และเลือกใช้เครื่องมือในการส่งเสริมการตลาดเช่น การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ การส่งเสริมการขาย และการขายโดยบุคคล เพื่อให้สามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 5) ในระยะยาวหากทุกศูนย์มีความพร้อม ควรมีการจัดทำปฏิทินท่องเที่ยวของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงให้ครอบคลุมทุกศูนย์ โดยจัดรายการนำเที่ยวให้สอดคล้องกับช่วงเวลาการทำเกษตร และการมีกิจกรรมทางประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่
- 6) ควรจัดทำแพคเกจทัวร์การท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงร่วมกับบริษัทสายการบินและการรถไฟแห่งประเทศไทยเพื่อจำหน่ายให้นักท่องเที่ยว ในราคาพิเศษ

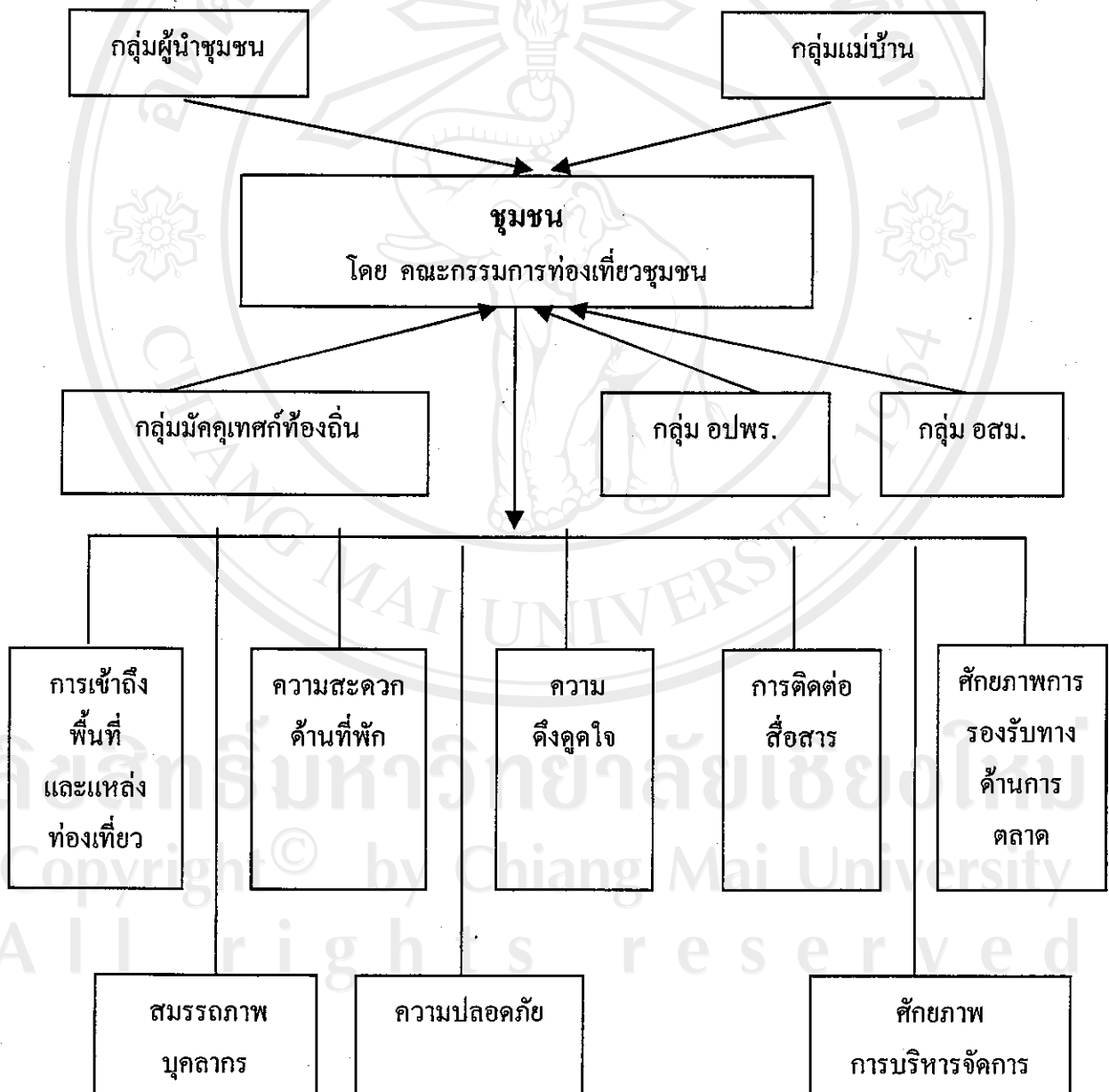
■ ด้านการประชาสัมพันธ์

- 1) ควรมีการศึกษาการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย นักท่องเที่ยวในแต่ละประเภทเพื่อให้การประชาสัมพันธ์เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 2) ควรมีการดำเนินการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผ่านทาง Web Site
- 3) การประชาสัมพันธ์ในระยะสั้นควรมีการประชาสัมพันธ์ เป็นกลุ่มศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 6 กลุ่ม ที่มีการจัดแบ่งไว้โดยคัดเลือกประชาสัมพันธ์เฉพาะศูนย์ฯที่มีศักยภาพด้านทรัพยากรท่องเที่ยว การคมนาคม ที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวกของแต่ละกลุ่มศูนย์ เท่านั้น
- 4) การประชาสัมพันธ์ในระยะยาว เมื่อทุกศูนย์ฯ มีความพร้อมควรมีการประชาสัมพันธ์แยกเป็นรายศูนย์หากทุกศูนย์ฯ

จุดเล็กน้อยที่อาจใช้เป็นกลไกของการประชาสัมพันธ์ระยะยาวได้ เช่น การจัดทำบัตรเข้าเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบ CD ขายเป็นบัตรค่าเข้าชม (Admission Free) ซึ่งอาจช่วยในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ได้อีกทางหนึ่ง

4.3.2 ระบบการบริหารจัดการของชุมชนในพื้นที่โครงการหลวง

การบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชนในพื้นที่โครงการหลวงควรมีระบบการบริหารจัดการแบบพหุภาคีคือ การบริหารจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการการท่องเที่ยวของชุมชน โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการการท่องเที่ยวซึ่งประกอบด้วยตัวแทนจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในชุมชน อาทิ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข กลุ่มอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน กลุ่มไกด์ท้องถิ่น ฯลฯ เพื่อดำเนินการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน ดังแสดงไว้ในแผนภูมิที่ 3



แผนภูมิที่ 3 รูปแบบการบริหารจัดการของชุมชนในพื้นที่โครงการหลวง

4.3.2.1 การเข้าถึงพื้นที่และแหล่งท่องเที่ยว

1. ควรปรับปรุง/รักษาถนนในพื้นที่ เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ได้อย่างสะดวกและปลอดภัย
2. ควรมีป้ายบอกทางที่เห็นได้ชัดเจน
3. ควรมีการให้บริการด้านการขนส่งแก่นักท่องเที่ยว

4.3.2.2 การติดต่อสื่อสาร

1. ควรมีโทรศัพท์สาธารณะไว้ให้บริการกรณีในพื้นที่ไม่สามารถรับสัญญาณจากโทรศัพท์มือถือได้
2. ควรมีการให้บริการอินเทอร์เน็ตในแหล่งที่สามารถจัดได้ และนักท่องเที่ยวสามารถหาข้อมูลและจองที่พักผ่านระบบอินเทอร์เน็ตได้ (E-Commerce)

4.3.2.3 ความสะดวกด้านที่พัก

1. ควรมีการการคัดเลือกบ้านพักที่เข้าร่วม โครงการ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อดำเนินการคัดเลือกบ้านพักที่เข้าร่วมโครงการ โดยกำหนดมาตรฐานการคัดเลือกไว้ชัดเจน
2. โครงสร้างบ้านพักควรมีความมั่นคง แข็งแรง สวยงาม มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น แบ่งเป็นสัดส่วน เหมาะแก่การพักอาศัย
3. บริเวณบ้านพักควรมีการทำความสะอาดอย่างสม่ำเสมอ
4. ควรมีที่นอน หมอน พูก ผ้าห่ม ผ้าปู และปลอกหมอนคุณภาพดี สะอาด และมีการทำความสะอาดเครื่องนอนหลังจากมีผู้เข้าพัก
5. ควรมีห้องน้ำและห้องอาบน้ำที่สะอาด มีสบู่ ยาสิฟิ่นสำรองกรณีนักท่องเที่ยว ไม่มี
6. น้ำดื่มน้ำใช้ ควรมีน้ำดื่มน้ำใช้/ภาชนะที่ใช้สะอาด
7. อาหารควรปรุงให้สะอาดและถูกหลักโภชนาการ
8. ภาชนะที่ใช้ใส่อาหารและแก้วน้ำควรใช้ภาชนะและแก้วน้ำที่สะอาด

4.3.2.4 ความปลอดภัย

1. ควรมีการจัดกำลังคนเพื่อดูแลความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยวในจุดสำคัญสำคัญๆ เช่น บริเวณทางเข้าศูนย์ฯ จุดจอดรถ และบริเวณที่มีนักท่องเที่ยวมาก
2. ควรมีการฝึกอบรมและฝึกซ้อมปฏิบัติจริงเป็นระยะๆ
3. ควรจัดเตรียมพื้นที่รองรับการให้ความช่วยเหลือ (Rescue Area)

4.3.2.5 ความดึงดูดใจ

1. ควรปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชนให้สะอาด เป็นระเบียบและมีการใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า
2. ควรมีการแสวงหาและสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ
3. จัดให้มีกิจกรรมที่มีความหลากหลายและน่าสนใจ โดยใช้จุดเด่นทางธรรมชาติและวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น

4.3.2.6 ศักยภาพการรองรับทางการตลาด

1. ควรจัดเตรียมเอกสารแผ่นพับทั้งภาษาไทยและอังกฤษ โดยมีรายละเอียดของกิจกรรม และค่าธรรมเนียม
2. ควรประชาสัมพันธ์ทางสื่อต่างๆ เช่น วิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร
3. ควรมีการประชาสัมพันธ์ทางเว็บไซต์ มีการจัดทำ Website และพัฒนาข้อมูลอยู่เสมอ
4. ควรมีผู้รับผิดชอบด้านการตลาด ชุมชนและองค์กรภายนอกร่วมกันจัดทำประชาสัมพันธ์และการตลาด และประสบผลสำเร็จมาก
5. ค่าธรรมเนียมท่องเที่ยวต่างๆ มีการระบุค่าธรรมเนียม ค่าบริการไว้อย่างละเอียด และมีการกระจายค่าธรรมเนียมอย่างเป็นธรรม มีจุดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของศูนย์และชุมชน และจัดให้มีกิจกรรมที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว

4.3.2.7 ศักยภาพการบริหารจัดการ

1. ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการของชุมชนขึ้นมากำกับดูแลงานด้านท่องเที่ยวของชุมชน โดยมีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนซึ่งสมาชิกเข้าใจและยอมรับเป้าหมายร่วมกัน มีค่านิยมเดียวกัน มีบุคลากรที่มีความสามารถ และมีการแบ่งงานกันตามความสามารถของบุคคล

2. มีการออกกฎระเบียบ มาตรการ ข้อบังคับด้านการท่องเที่ยวของชุมชน
3. มีการอบรมให้ความรู้แก่ผู้ปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ
4. มีการควบคุมดูแลให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมี

ประสิทธิภาพ

5. มีการประเมินผลเป็นระยะๆ
6. มีการนำจุดอ่อนที่พบไปดำเนินการปรับปรุงและนำไปปฏิบัติจริง

4.3.2.8 สมรรถภาพบุคลากร

1. ควรมีการจัดหาบุคลากรที่มีความสามารถมาปฏิบัติงาน
2. ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ความรู้ การฝึกอบรม การส่งบุคลากรไปทำงานอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะความรู้ด้านภาษาอังกฤษ

4.3.2.9 การเตรียมความพร้อมของชุมชน

1. ควรจัดให้มีการจัดการความรู้ด้านการบริหารจัดการ
2. ควรจัดให้มีการจัดการความรู้ด้านการให้บริการ
3. ควรจัดให้มีการจัดการความรู้ด้านการรักษาความปลอดภัย

4.3.3 รูปแบบการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวของโครงการหลวงและชุมชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับองค์กรชุมชน

ภายใต้หลักการที่ว่าพัฒนาการท่องเที่ยวควรเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืน ซึ่งมีหลักเกณฑ์กำหนดไว้ชัดเจนว่าชุมชนในท้องถิ่นจะต้องมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์ ภายใต้แนวคิดนี้ทำให้องค์กรชุมชนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวของโครงการหลวงและชุมชนใน 5 ด้านดังนี้

4.3.3.1 การวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ควรมีส่วนร่วมในการวางแผนเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว 4 ประการ คือ

(ก) การจัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ แผนฟื้นฟูและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อฟื้นฟูและพัฒนาสภาพแหล่งท่องเที่ยวและคุณภาพสิ่งแวดล้อมภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่ดึงดูดใจสำหรับนักท่องเที่ยวและป้องกันความเสื่อมโทรมและเสียหายแก่สิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงศักยภาพของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่จะไม่ก่อให้เกิดการแข่งขันกันมีการพัฒนาให้เป็นอย่างมีระบบและการประสานงานกัน และสามารถที่จะอนุรักษ์รักษาสภาพ

แวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวให้คงอยู่ต่อไป แผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อแก้ไขปัญหาความไม่เพียงพอของการบริการ และรองรับความต้องการที่จะมีสูงขึ้นในอนาคตสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยว เพิ่มความสะดวกสบายสำหรับนักท่องเที่ยว แผนพัฒนาบริการการท่องเที่ยว เพื่อช่วยเสริมให้เกิดความสะดวกสบาย เป็นสิ่งดึงดูดใจ และสร้างความประทับใจสำหรับนักท่องเที่ยวและ แผนส่งเสริมการตลาด เพื่อก่อให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น

(ข) การส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมด้านการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งในการวางแผนปรับปรุงและพัฒนาควรมีการสร้างความรู้สึกร่วมในการมีส่วนร่วมส่งเสริมการรวมตัวและจัดตั้งคณะกรรมการ และกำหนดแผนที่จะทำการพัฒนาและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนวางแผนร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้อง

(ค) การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ถนน ระบบสาธารณูปโภคต่างๆ และ ความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะความปลอดภัยจากโจรผู้ร้าย ความปลอดภัยจากภัยธรรมชาติ ความปลอดภัยจากอุบัติเหตุ ความปลอดภัยจากพืชและสัตว์ และความปลอดภัยจากการหลงทาง

(ง) การประสานงานกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนในการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

4.3.3.2 การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ควรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว 4 ประการ คือ การกำหนดวิธีการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว การบริหารงานบุคคลดูแลแหล่งท่องเที่ยว การส่งเสริมให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว และ การจัดหาและใช้จ่ายงบประมาณเพื่อบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยมีการจัดแบ่งภารกิจ การจัดเก็บผลประโยชน์ และการจัดสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

4.3.3.3 ด้านการแสวงหาและสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ควรมีส่วนร่วมในการสำรวจ ค้นหาและสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ การพัฒนาวิถีชีวิตของชุมชนให้เกิดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว การฟื้นฟูและส่งเสริมงานประเพณีของท้องถิ่นให้เกิดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว

4.3.3.4 การให้บริการท่องเที่ยว ควรมีส่วนร่วมในการให้บริการด้านการขนส่ง ด้านที่พัก ด้านอาหารและเครื่องดื่ม ด้านน้ำดื่มและมัคคุเทศก์ ด้านการจำหน่ายสินค้าที่ระลึกให้นักท่องเที่ยว

4.3.3.5 ด้านการตลาด ควรมีส่วนร่วม 2 ประการ คือ

(ก) การจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว เช่น รายชื่อแหล่งท่องเที่ยว และประเภทของแหล่งท่องเที่ยว ที่ตั้งและขนาดของแหล่งท่องเที่ยว จุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว จัดลำดับความสำคัญและควมมีศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ สสำรวจทัศนคติและการศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว และจำนวนนักท่องเที่ยว

(ข) การส่งเสริมการตลาด เช่น การเผยแพร่ข้อมูลการท่องเที่ยวโดยการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ จัดตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเพื่อให้ข้อมูลและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

ผลกระทบที่ควรระมัดระวังจากโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง

ดำเนินงานในโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ซึ่งอยู่ในพื้นที่จำกัดเฉพาะบนพื้นที่สูง เกี่ยวข้องกับคน สังคมและสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูง ซึ่งผลกระทบในที่นี่หมายถึง เหตุการณ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นต่อชุมชนเป้าหมายของพื้นที่ในเขตรับผิดชอบของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทั้งทางบวกและทางลบ อันเนื่องมาจากการดำเนินงานในโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง คณะผู้วิจัยจึงคาดการณ์ว่าจะระมัดระวังผลกระทบ 3 ด้าน ดังนี้

1. ผลกระทบด้านสังคม
2. ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ
3. ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม

1. ผลกระทบทางสังคม (Social Impacts) เป็นผลที่เกิดแก่ชุมชน ในด้านการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต ระบบความเชื่อ และพฤติกรรม รวมทั้งการลดความเสมอภาคทางสังคม เพศและกลุ่มชาติพันธุ์ ผู้จัดการท่องเที่ยวควรเน้นความสำคัญของการระมัดระวังผลกระทบต่อสังคมชุมชนในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง อันเนื่องมาจากการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในชุมชนและเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวศูนย์พัฒนาโครงการหลวง และการเข้ามาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวอาจส่งผลกระทบระยะยาว หรือระยะสั้นต่อการเปลี่ยนแปลงทางวิถีชีวิต ระบบความเชื่อ พฤติกรรม ผ่านกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดแบบอภยาศัยที่ชุมชนเป็นผู้เรียนรู้แต่ภาวะทางสังคมดังกล่าว นับเป็นการที่ดีที่โครงการหลวงไม่เน้นการพัฒนาชุมชนเฉพาะเผ่าพันธุ์ จึงทำให้

โครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ให้ความสำคัญต่อความเสมอภาคทางเผ่าพันธุ์ทางสังคมและแม่แต่ทางเพศได้ จากเหตุนี้คณะผู้วิจัยจึงพอลาดได้ว่าจะมีผลกระทบทางสังคมหลัก ๆ ในพื้นที่ ดังนี้

1) ความเสมอภาคในด้านการสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวที่มีแนวโน้มการลดภาวะความยากจน จากสาเหตุของการพัฒนาศักยภาพด้านการรองรับที่กำลังดำเนินการ รวมถึงการสร้างเครือข่ายที่ช่วยสนับสนุนการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง

2) ความเสมอภาคทางเพศ จากการดำเนินงานในรูปแบบของกิจกรรมกลุ่มองค์กรชุมชน คริวเรือนและกลุ่มสตรีและกลุ่มเยาวชนเป็นสำคัญ เป็นกำลังสำคัญในการให้บริการด้านการท่องเที่ยว

3) ความเสมอภาคทางเผ่าพันธุ์และพื้นที่ อันเนื่องจากการดำเนินงานในโครงการพัฒนาการท่องเที่ยว ไม่เน้นการพัฒนาเฉพาะเผ่าพันธุ์หรือวัฒนธรรม เว้นแต่เน้นการกำหนดพื้นที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวตามศักยภาพการรองรับ

4) การมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมาย การส่งเสริมการเรียนรู้แลกเปลี่ยนทักษะความรู้ ภูมิปัญญาและการส่งเสริมการสร้างสรรค์ชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ภูมิใจในวัฒนธรรมของชนเผ่าและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง จะเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้ผู้เกี่ยวข้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมและเคารพในศักดิ์ศรีของชนเผ่า ค่านิยมและระบบความเชื่อ

อย่างไรก็ตาม อาจมีผลกระทบข้างเคียง (By-product Impacts) เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน อาจส่งผลกระทบข้างเคียงไปสู่ด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมได้ เช่น

1) การดำเนินงานในโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง มีลักษณะพิเศษที่มีการถ่ายทอดและการเรียนรู้ ระหว่างบุคคลภายนอกจากส่วนของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงสู่ชุมชน เป้าหมายเป็นองค์ประกอบสำคัญถ้าการเรียนรู้ถ่ายทอดเกิดจากความรู้ความเข้าใจของบุคคลภายนอกเป็นส่วนใหญ่ ชุมชนที่เป็นผู้รับก็อาจรับข้อมูลความรู้ด้วยความเกรงใจและความเคยชิน ก็อาจส่งผลกระทบต่อการใช้ในวิถีชีวิต ระบบความเชื่อ และพฤติกรรมต่างกัน ฉะนั้น การลดผลกระทบทางลบที่อาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงตามประเด็นสังคมที่สำคัญดังกล่าวได้คือการให้โอกาสชุมชนได้ ร่วมวางแผน ดำเนินกิจกรรมและโครงการในด้านการปฏิบัติการ บนฐานของความต้องการและบริบทชุมชนที่แปรเปลี่ยนได้ตลอดเวลา

การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ จำเป็นต้องดำเนินการโดยผู้รู้ที่เข้าใจปรัชญาและแนวทางของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม อาจต้องอาศัยการวิจัยทำให้การศึกษาความเป็นไปได้และความพร้อม เพื่อจัดกิจกรรมการฝึกอบรม การพัฒนา และการเตรียมความพร้อมดำเนินการ เพราะโดยทั่วไปกิจกรรมท่องเที่ยวที่ดำเนินการอย่างขาดความรอบคอบตามหลัก

วิชาการและละเอียดต่อการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ย่อมส่งผลกระทบต่อชุมชนในด้านสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิต พฤติกรรม เกิดความเหลื่อมล้ำด้านทางเพศ เผ่าพันธุ์ และส่งผลกระทบต่อเนื่องถึงระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อมและด้านเศรษฐกิจ ฉะนั้นการจะลดผลกระทบดังกล่าวคงต้องมีการเตรียมการไว้ล่วงหน้าและระมัดระวังในการดำเนินการทั้งด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) ที่เหมาะสม (Amenity) การจัดกิจกรรม (Activity) ที่เหมาะสมทั้งกายภาพแนวคิด และวัฒนธรรม การจัดที่พัก (Accommodation) และการสร้างสิ่งดึงดูดใจ (Attraction) เป็นต้น ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงกลุ่มเป้าหมาย (Costomers) ในลักษณะการเรียนรู้ หรือลูกค้าตามระบบตลาดเป็นสำคัญ

2. ผลกระทบทางเศรษฐกิจ (Economic Impacts) เป็นผลจากการดำเนินกิจกรรม/โครงการที่ทำให้ชุมชนเป้าหมายเกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านอาชีพ และรายได้เสริม อันเกิดจากการบริการด้านการท่องเที่ยว เช่น ที่พัก ร้านอาหาร การนำเที่ยว เป็นต้น

โดยรวมแล้วผลกระทบทางเศรษฐกิจที่อาจเกิดขึ้นจากการดำเนินงานในโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ดังนี้

1. การจ้างงานที่อาจเกิดขึ้นในทางบวกต่อกำลังคนในแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งอาจจะเห็นไม่ชัดเจนนักในกรณีที่มีการผลิตในกลุ่มครอบครัวและแบ่งปันผลประโยชน์ในลักษณะของคนในครอบครัว แต่แนวโน้มที่น่าจะเกิดขึ้นคือจะมีการจ้างแรงงานต่างด้าวจากประเทศพม่าเข้ามาทดแทนคนวัยแรงงานในหมู่บ้าน ที่มีแนวโน้มจะเข้าทำงานทำในเมืองหรือไปค้าขายในเมือง แรงงานต่างด้าวได้แก่ชนชาวพม่า หรือไทยใหญ่เชื้อสายพม่า ส่วนแรงงานภายในประเทศที่ทำงานรับจ้างบนพื้นที่สูง ยังมีชาวปะหล่อง และแรงงานชนเผ่าอาข่าและปกากะญอหรือกะเหรี่ยง เป็นต้น

2. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการบริโภคจากวิถีชีวิตดั้งเดิมสู่ความทันสมัยที่อาจส่งผลทั้งลบและบวกต่อวิถีชีวิตชนเผ่าความเร่งรีบในการผลิตและการตลาดเพื่อหาเงินตรามาแทนที่ระบบ การแลกเปลี่ยนสินค้าแบบเดิม (Conventional Barter System) และการผลิตเพื่อบริโภคและแจกจ่ายในเครือญาติ

3. ศักยภาพในการเชื่อมต่อความสามารถในการท่องเที่ยว การตลาด การเงิน และรายได้ของเผ่าชนต่างรุ่น ที่เกิดขึ้นและส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่ซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

4. การแพร่กระจายทางแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่แก่กลุ่มเกษตรกร ชุมชน และนักท่องเที่ยว โดยอาศัยศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเป็นแหล่งองค์ความรู้ที่สำคัญ ร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. ผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Impacts) เป็นผลจากการดำเนินงาน ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งที่ควบคุมได้ ควบคุมไม่ได้ ในด้านทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ อากาศ และป่าไม้ ผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมที่ควรพิจารณาว่าจะเฝ้าระวังที่อาจเกิดขึ้น ได้แก่

1) การใช้พลังงานเพิ่มขึ้นจากการรองรับนักท่องเที่ยวก่อให้เกิดความจำเป็นในการแสวงหาพลังงานมาเป็นองค์ประกอบสำคัญ โดยเฉพาะพลังงานที่ทันสมัยเช่น น้ำมันเชื้อเพลิง ถ่านไม้ ฟืน หรือแม้แต่การกั้นน้ำทำเหมืองฝายที่อาจกระทบต่อพื้นที่อื่นและอาจส่งผลต่อการเพิ่มอัตราการบริโภคทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่รู้เท่าทันต่อความยั่งยืน

2) การบริการนักท่องเที่ยวที่จะมีความต้องการเพิ่มขึ้นย่อมส่งผลต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะ ดิน น้ำ ป่า ในด้านการสุขาภิบาลการบำบัดน้ำเสียบนที่สูง การกำจัดและลดสารปนเปื้อนในแหล่งน้ำธรรมชาติ จากการเพิ่มปริมาณการใช้ น้ำบริโภคและการผลิต

3) ความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมจากพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อดิน น้ำ ป่า ระบบนิเวศ สัตว์และชุมชน ถ้าระดับความตระหนักมีน้อย เพราะความรู้ที่น้อย ก่อให้เกิดโอกาสของการทำลายทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมสูงขึ้น และการสร้างความรับผิดชอบต่อประชาชนในพื้นที่การท่องเที่ยว และระบบวัฒนธรรมชาติของสัตว์ป่า เป็นต้น

4.4 ข้อเสนอแนะแนวทางจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม ของพื้นที่โครงการหลวง ในระยะสั้นและระยะยาว โดยให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ของประเทศ

จากวัตถุประสงค์หลักของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 9 คือ การปรับโครงสร้างประเทศให้เข้าสู่ดุลยภาพ โดยเปลี่ยนกระบวนการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นการพัฒนาในเชิงปริมาณมาสู่การพัฒนาเชิงคุณภาพ มุ่งสร้างความเป็นธรรมในสังคม โดยการสร้างความเท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนมุ่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาประเทศ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวได้ว่าการพัฒนาในทุกด้านของประเทศมุ่งสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

ในส่วนการพัฒนาการท่องเที่ยวนั้น จากแผนพัฒนาแม่บทอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งชาติ (พ.ศ. 2544-2553) และนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทย ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวไว้อย่างชัดเจน โดยยึดตามกระแสการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนั้น การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจึงประกอบด้วยแนวคิดสำคัญ 3 ประการ คือ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น การศึกษาเรียนรู้

ธรรมชาติวิทยาและสิ่งแวดล้อม หรือธรรมชาติศึกษา และการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยว โดยจัดการให้เกิดความรับผิดชอบและผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวในเชิงคุณภาพและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนในแหล่งท่องเที่ยว

ดังนั้น การกำหนดแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ของประเทศ มีดังนี้

4.4.1 ข้อเสนอแนะการจัดการท่องเที่ยวในระยะสั้น

1. ควรมุ่งพัฒนาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง รวมทั้งความพร้อมขององค์กรชุมชน และค้นหาความต้องการของชุมชน เพื่อจัดการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับศักยภาพ ความพร้อม และ ความต้องการของชุมชน โดยไม่เบียดบังผลประโยชน์ทางธรรมชาติที่มีมาแต่ดั้งเดิม

2. ควรสร้างเอกภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวสอดคล้องเป็นแนวทางเดียวกันกับชุมชนและองค์กรท้องถิ่น ตลอดจนสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในเชิงนิเวศและมีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยว ที่ส่งผลให้เกิดการยอมรับให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนและนำมาซึ่งการมีส่วนร่วมในการพัฒนาได้ในที่สุด

3. สายสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับศูนย์พัฒนาโครงการหลวงในเชิงอุปถัมภ์สามารถเอื้อประโยชน์ให้การช่วยเหลือแก่ชุมชนได้ ทั้งโดยตรง และในรูปเครือข่าย เนื่องจากชุมชนส่วนใหญ่ยังขาดทักษะความรู้และประสบการณ์ด้านการจัดการท่องเที่ยวที่ต้องประกอบด้วยระบบการประชาสัมพันธ์ที่ดี การตลาดที่เข้มแข็ง เทคนิคการกำหนดและต่อรองราคา รวมทั้งการอำนวยความสะดวกและการบริการการท่องเที่ยว ดังนั้น ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ควรเป็น “พี่เลี้ยง” คอยให้คำปรึกษาและให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวที่จำเป็นต่อการพัฒนาแก่ชุมชน พร้อมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาที่อาจเป็นหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้ององค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการหรือชุมชนอื่นที่มีประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตน แต่ควรให้ความเคารพต่อสิทธิในการตัดสินใจของชุมชนต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ ทั้งการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพ รวมทั้งไม่ควรมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจแอบแฝงในบทบาทดังกล่าว เนื่องจากอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งและทัศนคติทางลบต่อการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น

4.4.2 ข้อเสนอแนะการจัดการท่องเที่ยวในระยะยาว

แนวทางจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรมในระยะยาวให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ของประเทศ ควรมุ่งพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวอย่างน้อย 2 ประเด็นหลัก คือ การท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงต้องสามารถแข่งขันได้ และต้องมีความยั่งยืน คณะผู้วิจัยเสนอแนวทางจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรมในพื้นที่โครงการหลวง ดังนี้

1. การพัฒนาศักยภาพของการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง ให้สามารถแข่งขันได้

1.1 ควรให้ความสำคัญกับการจำแนกกลุ่มศูนย์ตามศักยภาพที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม โดยใช้ผลการศึกษาวิจัยพฤติกรรมนักท่องเที่ยวประกอบในการจัดกลุ่มเพื่อเป็นประโยชน์ในการประชาสัมพันธ์ให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย รวมถึงการนำข้อมูลเสนอธุรกิจท่องเที่ยวเอกชน ซึ่งจากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า ธุรกิจท่องเที่ยวเอกชน มีการจำแนกกลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยวเพื่อความชัดเจนในการทำตลาด ดังนั้นการจำแนกกลุ่มศูนย์ตามศักยภาพที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม จะทำให้ได้ข้อมูลที่สามารถนำเสนอธุรกิจท่องเที่ยวเอกชน เพื่อสร้างความร่วมมือต่อกันในระยะยาวได้สะดวกขึ้น

1.2 ควรเร่งสร้างมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวของกลุ่มศูนย์ฯ และนำเข้าสู่มาตรฐานระดับประเทศ (โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย) เพื่อเปิดโอกาสทางการตลาดในระดับสากล เนื่องจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มีนโยบายในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐาน

2. การพัฒนาศักยภาพของการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงให้มีความยั่งยืน

2.1 มุ่งสร้างระบบการจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วม โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยเน้นมิติด้านความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศวิทยา เอกอัครราชทูตวัฒนธรรมชนเผ่า



บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

การศึกษาและประเมินโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและประเมินผลความสำเร็จของการดำเนินงานโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง ศักยภาพ โอกาส และข้อจำกัดในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม ของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรมของพื้นที่โครงการหลวง และเสนอแนะแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรมของพื้นที่โครงการหลวง

ในการประเมินความสำเร็จของการดำเนินงาน และศักยภาพ โอกาส และข้อจำกัดในการจัดการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ โดยการเก็บข้อมูลในส่วนที่เป็นข้อเท็จจริง จากแหล่งข้อมูลหลายแหล่งเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นของผลการศึกษา เช่น โดยการสัมภาษณ์หัวหน้าศูนย์ฯ จำนวน 36 คน สอบถามเจ้าที่ท่องเที่ยวประจำศูนย์ 36 คน ผู้แทนชุมชนในหมู่บ้าน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล หัวหน้ากลุ่มบ้าน ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน ครู อาสาสมัครสาธารณสุข จำนวน 183 คน นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวภายในศูนย์ฯ จำนวน 225 คน จากการสังเกต และจากการศึกษาเอกสาร แล้วนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้นำมาเปรียบเทียบกับตัวบ่งชี้และเกณฑ์ที่สร้างขึ้น เพื่อประเมินตัดสินว่าผ่าน/ไม่ผ่านเกณฑ์ หรือระดับศักยภาพ สูง/ปานกลาง/ต่ำ สำหรับในประเด็นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมและข้อเสนอแนะในการจัดการท่องเที่ยว ข้อมูลส่วนหนึ่งได้จากข้อเท็จจริงที่เก็บรวบรวมได้จากการสัมภาษณ์ สอบถาม สังเกต และการศึกษาเอกสาร ที่กล่าวมา และอีกส่วนหนึ่ง ได้มาจากการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group discussion) จากผู้ที่มีความรู้ดีในเรื่องของการจัดการท่องเที่ยว ได้แก่ ผู้แทนจากมูลนิธิโครงการหลวงและสำนักงานเกษตรที่สูง หัวหน้าศูนย์ฯ และเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ผู้แทนจากชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้าน ภายในบริเวณรอบศูนย์ฯ ผู้แทนจากหน่วยงานราชการ และนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว รวมทั้งนักธุรกิจเอกชนด้านการท่องเที่ยว จำนวน 29 คน ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

1. ผลการประเมินการดำเนินงานโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง ระหว่างปี พ.ศ. 2545 - 2548

1.1 ผลการประเมินด้านบริบท (Context)

1.1.1 ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณปี 2545-2548 จำนวน 11 ศูนย์ มีปัจจัยภายนอกด้านบริบทที่เอื้อต่อการจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณาเป็นรายศูนย์ พบว่ามี 8 ศูนย์ อยู่ในระดับดี ได้แก่ ศูนย์ฯ ขุนวาง แม่สาใหม่ หนองหอย ห้วยลึก อ่างช้าง อินทนนท์ สะโจะ และห้วยน้ำริน ส่วนอีก 3 ศูนย์ อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ศูนย์ฯ วัดจันทร์ ปิงค่า และ ห้วยโป่ง

เมื่อทำการประเมินโดยใช้เกณฑ์ 2.00 ขึ้นไปถือว่าผ่านเกณฑ์ พบว่า ผ่านเกณฑ์ทั้งหมดทั้งในภาพรวม และการประเมินรายศูนย์

1.1.2 ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณปี พ.ศ. 2546-2548 จำนวน 10 ศูนย์ มีปัจจัยภายนอกในด้านบริบทที่เอื้อต่อการจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณาเป็นรายศูนย์ พบว่า มี 3 ศูนย์ อยู่ในระดับดี ได้แก่ ศูนย์ฯ หนองเขียว หมอกจ๋าม และแม่ปุนหลวง ส่วนอีก 7 ศูนย์ อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ศูนย์ฯ ขุนแปะ ท่งหลวง ปางอู่ แม่สะป๊อก แม่แฮ พระบาทห้วยต้ม และแม่ลาน้อย

เมื่อทำการประเมินโดยใช้เกณฑ์ 2.00 ขึ้นไปถือว่าผ่านเกณฑ์ พบว่า ผ่านเกณฑ์ทั้งหมดทั้งในภาพรวม และการประเมินรายศูนย์

1.1.3 ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายรอง จำนวน 15 ศูนย์ มีปัจจัยภายนอกในด้านบริบทที่เอื้อต่อการจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยว ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายศูนย์ พบว่า มี 6 ศูนย์ อยู่ในระดับดี ได้แก่ ศูนย์ฯ ดินดก ท่งเริง แม่ไถ แม่ทาเหนือ ห้วยเสี้ยว และแม่สะเรียง อยู่ในระดับปานกลางมี 9 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์ฯ แกน้อย ท่งเรา ป่าเมี่ยง ม่อนเงาะ แม่หลอด แม่แพะ ห้วยสั้มป้อย ห้วยน้ำซุ่น และห้วยแล้ง

เมื่อทำการประเมินโดยใช้เกณฑ์ 2.00 ขึ้นไปถือว่าผ่านเกณฑ์พบว่า โดยภาพรวมผ่านเกณฑ์ เมื่อพิจารณาเป็นรายศูนย์ ผ่านเกณฑ์ 13 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์ฯ แกน้อย ดินดก ท่งเริง ท่งเรา ป่าเมี่ยง แม่ไถ แม่ทาเหนือ แม่หลอด แม่แพะ ห้วยเสี้ยว ห้วยน้ำซุ่น ห้วยแล้ง และแม่สะเรียง ส่วนอีก 2 ศูนย์ไม่ผ่านเกณฑ์ ได้แก่ ศูนย์ฯ ม่อนเงาะ และห้วยสั้มป้อย

1.2 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้า (Input)

1.2.1 ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณปี พ.ศ. 2545-2548 จำนวน 11 ศูนย์ มีปัจจัยนำเข้าที่มีความเหมาะสมต่อการจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายศูนย์ฯ พบว่ามี 3 ศูนย์ฯ อยู่ในระดับดี ได้แก่ ศูนย์ฯ อ่างช้าง อินทนนท์ และบึงคำ ส่วนอีก 8 ศูนย์ฯ อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ศูนย์ฯ ขุนวาง แม่สาใหม่ วัดจันทร์ หนองหอย ห้วยลึก สะโงะ ห้วยน้ำริน และห้วยโป่ง

เมื่อทำการประเมินโดยใช้เกณฑ์ 2.00 ขึ้นไปถือว่าผ่านเกณฑ์ พบว่า ผ่านเกณฑ์ทั้งหมดทั้งในภาพรวม และการประเมินรายศูนย์

1.2.2 ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณปี 2546-2548 จำนวน 10 ศูนย์ มีปัจจัยนำเข้าที่มีความเหมาะสมต่อการจัดการท่องเที่ยว โดยภาพรวมหรือเป็นรายศูนย์ มีความเหมาะสมต่อการจัดการท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อทำการประเมินโดยใช้เกณฑ์ 2.00 ขึ้นไปถือว่าผ่านเกณฑ์ พบว่า โดยภาพรวมผ่านเกณฑ์ เมื่อพิจารณาเป็นรายศูนย์ฯ ผ่านเกณฑ์ 6 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์ฯ ขุนเปาะ ปางอู่หมอกจ้าม พระบาทห้วยต้ม แม่ขุนหลวง และแม่ลาน้อย ส่วนอีก 4 ศูนย์ไม่ผ่านเกณฑ์ ได้แก่ ศูนย์ฯ หุ่นหลวง แม่สะป๊อก แม่เส และหนองเขียว

1.2.3 ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายรอง จำนวน 15 ศูนย์ มีปัจจัยนำเข้าที่มีความเหมาะสมต่อการจัดการท่องเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายศูนย์ฯ พบว่ามี 14 ศูนย์ฯ อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ศูนย์ฯ แก่น้อย ดินตลก หุ่นเริง หุ่นเรา ป่าเมี่ยง ม่อนเงาะ แม่โถ แม่ทาเหนือ แม่หลอด แม่แพะ ห้วยสั้มปอย ห้วยเสี้ยว ห้วยน้ำขุน และห้วยแล้ง ส่วนอีก 1 ศูนย์ฯ อยู่ในระดับต่ำ ได้แก่ ศูนย์ฯ แม่สะเรียง

เมื่อทำการประเมินโดยใช้เกณฑ์ 2.00 ขึ้นไปถือว่าผ่านเกณฑ์ พบว่า โดยภาพรวมไม่ผ่านเกณฑ์ เมื่อพิจารณาเป็นรายศูนย์ฯ ผ่านเกณฑ์ 7 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์ฯ แก่น้อย ดินตลก ป่าเมี่ยง แม่โถ แม่ทาเหนือ แม่หลอด และห้วยแล้ง ส่วนอีก 8 ศูนย์ ไม่ผ่านเกณฑ์ ได้แก่ ศูนย์ฯ หุ่นเริง หุ่นเรา ม่อนเงาะ แม่แพะ ห้วยสั้มปอย ห้วยเสี้ยว ห้วยน้ำขุน และแม่สะเรียง

1.3 ผลการประเมินด้านกระบวนการ (Process)

1.3.1 ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณปี พ.ศ. 2545-2548 จำนวน 11 ศูนย์ มีกระบวนการที่มีความเหมาะสมต่อการจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง อยู่ในระดับดี มี 1 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์ฯ อ่างช้าง อยู่ในระดับปานกลาง มี 10 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์ฯ ขุนวาง แม่สาใหม่ วัดจันทร์ หนองหอย ห้วยลึก อินทนนท์ บึงคำ สะโงะ ห้วยน้ำริน และห้วยโป่ง

เมื่อทำการประเมินโดยใช้เกณฑ์ 2.00 ขึ้นไปถือว่าผ่านเกณฑ์ พบว่าโดยรวมไม่ผ่านเกณฑ์ เมื่อพิจารณาเป็นรายศูนย์ ผ่านเกณฑ์ มี 5 ศูนย์ ได้แก่ศูนย์ฯ แม่สาใหม่ วัดจันทร์ อ่างช้าง อินทนนท์ และปางค่า ส่วนอีก 6 ศูนย์ฯ ไม่ผ่านเกณฑ์ ได้แก่ศูนย์ฯ ขุนวาง หนองหอย ห้วยลึก สะโงะ ห้วยน้ำริน และห้วยโป่ง

1.3.2 ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณปี พ.ศ. 2546-2548 จำนวน 10 ศูนย์ มีกระบวนการที่มีความเหมาะสมต่อการจัดการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะในโดยภาพรวม หรือเป็นรายศูนย์ฯ มีความเหมาะสมต่อการจัดการท่องเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อทำการประเมินโดยใช้เกณฑ์ 2.00 ขึ้นไปถือว่าผ่านเกณฑ์ พบว่า โดยรวมไม่ผ่านเกณฑ์ เมื่อพิจารณาเป็นรายศูนย์ฯ ผ่านเกณฑ์ 1 ศูนย์ ได้แก่ศูนย์ฯ พระบาทห้วยต้ม ส่วนอีก 9 ศูนย์ฯ ไม่ผ่านเกณฑ์ ได้แก่ ศูนย์ฯ ขุนแปะ ทุ่งหลวง ปางอู้ง แม่สะป๊อก แม่แฮ หนองเขียว หมอกจ๋าม แม่ป๋นหลวง และแม่ลาน้อย

1.3.3 ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายรอง จำนวน 15 ศูนย์ มีกระบวนการที่มีความเหมาะสมต่อการจัดการท่องเที่ยว ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาเป็นรายศูนย์ฯ พบว่า มีศูนย์ฯ ที่อยู่ในระดับปานกลางมี 12 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์ฯ แก่น้อย ดินตอก ทุ่งเริง ทุ่งเรา ป่าเมียง ม่อนเงาะ แม่โถ แม่ทาเหนือ แม่หลอด แม่แพะ ห้วยน้ำจุ่น และห้วยแล้ง ส่วนอีก 3 ศูนย์ฯ อยู่ในระดับต่ำ ได้แก่ ศูนย์ฯ ห้วยส้มป้อย ห้วยเสี้ยว และแม่สะเรียง

เมื่อทำการประเมินโดยใช้เกณฑ์ 2.00 ขึ้นไปถือว่าผ่านเกณฑ์ พบว่า โดยภาพรวมไม่ผ่านเกณฑ์ เมื่อพิจารณาเป็นรายศูนย์ฯ ผ่านเกณฑ์ 1 ศูนย์ฯ ได้แก่ศูนย์ฯ ดินตอก ส่วนอีก 14 ศูนย์ฯ ไม่ผ่านเกณฑ์ ได้แก่ ศูนย์ฯ แก่น้อย ทุ่งเริง ทุ่งเรา ป่าเมียง ม่อนเงาะ แม่โถ แม่ทาเหนือ แม่หลอด แม่แพะ ห้วยส้มป้อย ห้วยเสี้ยว ห้วยน้ำจุ่น ห้วยแล้ง และแม่สะเรียง

1.4 ผลการประเมินด้านผลผลิต (Product)

1.4.1 ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณปี พ.ศ. 2545-2548 จำนวน 11 ศูนย์ มีผลผลิตในการจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยว ในภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายศูนย์ฯ พบว่ามี 4 ศูนย์ฯ อยู่ในระดับดี ได้แก่ ศูนย์ฯ แม่สาใหม่ อ่างช้าง อินทนนท์ และปางค่า มี 7 ศูนย์ฯ อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ศูนย์ฯ ขุนวาง วัดจันทร์ หนองหอย ห้วยลึก สะโงะ ห้วยน้ำริน และห้วยโป่ง

เมื่อทำการประเมินโดยใช้เกณฑ์ 2.00 ขึ้นไปถือว่าผ่านเกณฑ์ พบว่า ผ่านเกณฑ์ทั้งหมดทั้งในภาพรวม และการประเมินรายศูนย์

1.4.2 ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณปี พ.ศ.2546-2548 จำนวน 10 ศูนย์ มีผลผลิตในด้านการท่องเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายศูนย์ พบว่ามี 1 ศูนย์ อยู่ในระดับดี ได้แก่ ศูนย์ฯ หอนงเขียว มี 9 ศูนย์ อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ศูนย์ฯ ขุนแป๊ะ ทุงหลวง บ้างอึ้ง แม่สะป๊อก แม่แฮ หมอกจ๋าม พระบาทห้วยต้ม แม่ปุ่นหลวง และแม่ลาน้อย

เมื่อทำการประเมินโดยใช้เกณฑ์ 2.00 ขึ้นไปถือว่าผ่านเกณฑ์ พบว่า ผ่านเกณฑ์ทั้งหมดทั้งในภาพรวม และการประเมินรายศูนย์

1.4.3 ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายรอง จำนวน 15 ศูนย์ มีผลผลิตในการจัดการท่องเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายศูนย์ พบว่ามีศูนย์ที่อยู่ในระดับดีมี 1 ศูนย์ ได้แก่ศูนย์ ดินดก อยู่ในระดับปานกลางมี 13 ศูนย์ ได้แก่ศูนย์ฯ แกน้อย ทุงเริง ทุงเรา ป่าเมียง ม่อนเงาะ แม่โถ แม่ทาเหนือ แม่หลอด ห้วยส้มป่อย ห้วยเสี้ยว ห้วยน้ำขุ่น ห้วยแล้ง และแม่สะเรียง ส่วนอีก 1 ศูนย์ อยู่ในระดับต่ำ ได้แก่ ศูนย์ฯ แม่แพะ

เมื่อทำการประเมินโดยใช้เกณฑ์ 2.00 ขึ้นไปถือว่าผ่านเกณฑ์ พบว่า โดยรวมผ่านเกณฑ์ เมื่อพิจารณาเป็นรายศูนย์ ผ่านเกณฑ์ 11 ศูนย์ ได้แก่ศูนย์ แกน้อย ดินดก ทุงเริง ม่อนเงาะ แม่โถ แม่ทาเหนือ แม่หลอด ห้วยน้ำขุ่น ห้วยแล้ง และแม่สะเรียง ส่วนอีก 4 ศูนย์ ไม่ผ่านเกณฑ์ ได้แก่ศูนย์ ทุงเริง ทุงเรา ห้วยส้มป่อย และห้วยเสี้ยว

1.5 ผลการประเมินโดยภาพรวมทั้ง 36 ศูนย์

ผลการประเมินในการจัดการท่องเที่ยวในภาพรวมทั้ง 36 ศูนย์ พบว่า ทั้งในภาพรวม และการพิจารณารายด้านอยู่ในระดับปานกลาง อย่างไรก็ตาม เมื่อทำการประเมินโดยใช้เกณฑ์ 2.00 ขึ้นไปถือว่าผ่านเกณฑ์ พบว่า ผ่านเกณฑ์ทั้งหมดทั้งในภาพรวม และการประเมินรายศูนย์

และเมื่อทำการประเมินโดยใช้เกณฑ์ 2.00 ขึ้นไปถือว่าผ่านเกณฑ์ พบว่า ด้านบริบทด้านปัจจัยนำเข้า และด้านผลผลิตผ่านเกณฑ์ ส่วนด้านกระบวนการยังไม่ผ่านเกณฑ์

1.6 ผลการเปรียบเทียบการจัดการท่องเที่ยวของศูนย์พัฒนาที่เป็นเป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณปี พ.ศ. 2545-2548 และได้รับงบประมาณปีพ.ศ. 2546-2548 และศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายรอง

1) ด้านบริบทศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณปี พ.ศ. 2545-2548 มีด้านบริบทเอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณปี พ.ศ. 2546-2548 และศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายรอง ตามลำดับ

2) ด้านปัจจัยนำเข้า ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณปี พ.ศ. 2545-2548 มีปัจจัยนำเข้าด้านการท่องเที่ยวดีเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ ศูนย์พัฒนาโครงการที่เป็นเป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณการท่องเที่ยวปี พ.ศ. 2546 -2548 และ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายรอง ตามลำดับ

3) ด้านกระบวนการ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณปีพ.ศ. 2545-2548 มีกระบวนการจัดการท่องเที่ยวดีเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณปี พ.ศ. 2546-2548 และ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายรอง ตามลำดับ

4) ด้านผลผลิต ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณปี พ.ศ. 2545-2548 มีผลผลิตด้านการท่องเที่ยวสูงเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณปี พ.ศ. 2546-2548 และศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายรอง ตามลำดับ

5) โดยภาพรวม ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณปี พ.ศ. 2545-2548 มีการจัดการท่องเที่ยวดีเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายหลักที่ได้รับงบประมาณปี พ.ศ. 2546-2548 และ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เป็นเป้าหมายรอง ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาศักยภาพ โอกาส และข้อจำกัดในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงในปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต

2.1 ศักยภาพของโครงการหลวงในการจัดการท่องเที่ยว

2.1.1 ศักยภาพของศูนย์ฯ ในด้าน บริบท ปัจจัยนำเข้า และกระบวนการ จำแนกตามตัวชี้วัด

1) ศักยภาพในด้านบริบทของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงในการที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายการโดยมีศักยภาพอยู่ในระดับสูง ได้แก่ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในการเดินทางภูมิทัศน์ระหว่างเส้นทางมีความสวยงาม ส่วนในเรื่องความยากลำบากในการเดินทาง ความปลอดภัยในการเดินทาง (ความลาดชันหรือความกว้างของถนน)และมีจำนวนจุดท่องเที่ยวระหว่างเส้นทางมีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง

2) ศักยภาพในด้านปัจจัยนำเข้าของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงในการที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยภาพรวม ศูนย์ฯ มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีตัวชี้วัดส่วนใหญ่มี ศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากจำนวนที่พักภายในศูนย์ฯ

สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้สูงสุดต่อครั้ง ไฟฟ้า และแหล่งน้ำ มีศักยภาพอยู่ในระดับสูง ส่วนเรื่องจำนวนกิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ จัดให้นักท่องเที่ยวมีศักยภาพอยู่ในระดับต่ำ

3) ศักยภาพในด้านกระบวนการของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงในการที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยภาพรวม ศูนย์ฯ มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีตัวชี้วัดส่วนใหญ่มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากความหลากหลายและความแปลกใหม่ของกิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ จัดให้นักท่องเที่ยว มีศักยภาพอยู่ในระดับต่ำ

2.2 ศักยภาพของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงในการจัดการท่องเที่ยวในด้านบริบทปัจจัยนำเข้า และกระบวนการ โดยจำแนกตามระดับคุณภาพ

2.2.1 ด้านบริบท

1) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่มีศักยภาพด้านบริบทในการจัดการท่องเที่ยวสูงมี 17 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์ฯ แม่สาใหม่ หนองหอย ห้วยลึก อ่างช้าง อินทนนท์ ห้วยน้ำริน หนองเขียว หมอกจ้าม ดินดก ท่งเริง แม่โถ แม่ทาเหนือ ห้วยเสี้ยว ขุนวาง สะโงะ แม่ปูนหลวง และแม่สะเรียง

2) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่มีศักยภาพด้านบริบทเหมาะในการจัดการท่องเที่ยวปานกลางมี 19 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์ฯ วัดจันทร์ ปางคำ ท่งหลวง พระบาทห้วยต้ม ป่าเมี่ยง แม่หลอด ห้วยโป่ง แม่ลาน้อย ท่งเรา ห้วยแล้ง ขุนแปะ ปางอู้ง แม่สะป๊อก แม่แฮ แก่น้อย แม่แพะ ห้วยน้ำขุ่น ม่อนเงาะ และห้วยส้มป่อย

2.2.2 ด้านปัจจัยนำเข้า

1) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่มีศักยภาพด้านปัจจัยนำเข้าในการจัดการท่องเที่ยวสูงมี 3 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์ฯ อินทนนท์ อ่างช้าง และปิงคำ

2) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่มีศักยภาพด้านปัจจัยนำเข้าในการจัดการท่องเที่ยวปานกลางมี 32 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์ฯ ได้แก่ แม่สาใหม่ ห้วยลึก แม่โถ วัดจันทร์ หนองหอย สะโงะ ขุนแปะ หมอกจ้าม แม่ลาน้อย ขุนวาง ห้วยน้ำริน ดินดก ห้วยแล้ง ป่าเมี่ยง พระบาทห้วยต้ม แก่น้อย แม่หลอด ห้วยโป่ง ปางอู้ง แม่ปูนหลวง แม่ทาเหนือ ท่งหลวง แม่แฮ หนองเขียว ห้วยส้มป่อย ห้วยน้ำขุ่น ห้วยเสี้ยว แม่สะป๊อก แม่แพะ ท่งเรา ท่งเริง และม่อนเงาะ

3) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่มีศักยภาพด้านปัจจัยนำเข้าในการจัดการท่องเที่ยวต่ำ มี 1 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์ฯ แม่สะเรียง

2.2.3 ด้านกระบวนการ

- 1) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่มีศักยภาพด้านกระบวนการในการจัดการท่องเที่ยวจัดการท่องเที่ยวสูง มี 1 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์ฯ อ่างาง
- 2) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่มีศักยภาพด้านกระบวนการในการจัดการท่องเที่ยวปานกลางมี 32 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์ฯ ได้แก่ อินทนนท์ ดินตลก แม่สาใหม่ วัดจันทร์ ปังค่า พระบาท ห้วยต้ม หนองหอย สะโงะ ห้วยน้ำริน หนองเจี๋ย แม่ลาน้อย ห้วยแล้ง ขุนวาง ปางอู่ หมอกจ้าม ทุ่งเรา ป่าเมี่ยง ม่อนเงาะ แม่ทาเหนือ ห้วยลึก ขุนแปะ ทุ่งหลวง แม่โถ แม่หลอด ห้วยน้ำขุ่น ห้วยโป่ง แม่สะป๊อก แม่แฮ แม่ปูนหลวง แก่น้อย ทุ่งเริง และแม่แพะ
- 3) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่มีศักยภาพด้านกระบวนการในการจัดการท่องเที่ยวต่ำ มี 3 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์ฯ แม่สะเรียง ห้วยส้มป่อย และห้วยเสี้ยว

2.3 จุดเด่นและจุดด้อย โอกาส และข้อจำกัดในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม ของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงในปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต

2.3.1 ศักยภาพทางด้านกายภาพโดยทั่วไปของพื้นที่โครงการหลวงในการจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยว

1) จุดเด่นโดยทั่วไป

ศักยภาพทางด้านกายภาพโดยทั่วไปของพื้นที่โครงการหลวงในการจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยว พบว่าในพื้นที่โครงการมีภูมิประเทศเป็นภูเขา ป่าไม้ ธรรมชาติ สัตว์ป่า สวยงาม ภูมิอากาศเย็นสบาย ชุมชน เป็นชาวเขา มีประเพณี วัฒนธรรมหลากหลาย ชื่อเสียงของโครงการหลวง ภูมิทัศน์ ดอกไม้สวย พืชผัก ผลไม้เมือง เมืองหนาว เหมาะที่จะจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม

2) จุดด้อยโดยทั่วไป

สภาพทางกายภาพโดยทั่วไปยังไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดการท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นพื้นที่ภูเขาสูงชันสภาพถนนไม่ดีเข้าถึงลำบากห่างไกลจากตัวเมืองใช้เวลาในการเดินทางมาก การติดต่อสื่อสารลำบาก ประสานงานยาก ส่วนใหญ่อยู่ในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติหรือป่าสงวนซึ่งมีเงื่อนไขบางประการซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว

2.3.2 ศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

1) จุดเด่น

ศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร พบว่า ศูนย์ฯ ทุกศูนย์ ได้ทำการวิจัยทดลองทางเกษตรมานาน มีผลงานในการผลิตพืชผัก ผลไม้ ไม้ดอก ไม้ประดับ สมุนไพร รวมทั้งการทำฟาร์มปศุสัตว์ซึ่งเป็นจุดเด่นที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจเข้ามาศึกษาดูงาน รวมทั้งชื่อของ ผักของที่ระลึก

2) จุดด้อย

การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในแต่ละศูนย์ฯ ยังมีผลผลิตไม่หลากหลาย รวมทั้งการจัดกิจกรรมในการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีเพียงกิจกรรมพาเยี่ยมชมแปลงมีพืชผักเท่านั้น

2.3.3 ศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1) จุดเด่น

ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง และบริเวณชุมชน มีป่าเขา ลำเนาไพร ที่สมบูรณ์ มีพันธุ์ไม้นานาชนิดให้ศึกษา มีสัตว์ป่าโดยเฉพาะพันธุ์นกหลากหลายชนิด

2) จุดด้อย

ยังขาดการสำรวจเส้นทางเดินป่า บางเส้นทางยังมีอันตรายจากสัตว์ป่าและแมลง มีพิษ และขาดผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีความเชี่ยวชาญในการเป็นมัคคุเทศก์นำชมป่า เนื่องจากต้องใช้บุคลากรที่มีความรู้ในเรื่องของระบบนิเวศ

2.3.4 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1) จุดเด่น

ชุมชนที่อยู่ในโครงการหลวง ส่วนใหญ่เป็นชาวเขา 6 เผ่าหลัก ได้แก่ กะเหรี่ยง ม้ง ลีซอ มูเซอ อีก้อ และคนพื้นเมือง มีความหลากหลายทางเผ่าพันธุ์ และความหลากหลายทางวัฒนธรรม

2) จุดด้อย

ชุมชนในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงบางแห่ง ยังไม่ยอมรับนักท่องเที่ยว ในทางกลับกันนักท่องเที่ยวบางกลุ่มยังคงมีปัญหาในการเข้าถึงทางวัฒนธรรม มีเข้าใจประเพณี วัฒนธรรมชนเผ่า และกระทำล่วงละเมิดประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่น ศักยภาพทางการบริหารจัดการในการจัดพื้นที่โครงการหลวงเป็นแหล่งท่องเที่ยว

2.3.5 ศักยภาพทางการบริหารจัดการในการจัดพื้นที่โครงการหลวงเป็นแหล่งท่องเที่ยว

1) จุดเด่น

การบริหารจัดการในการจัดพื้นที่โครงการหลวงเป็นแหล่งท่องเที่ยว มีจุดเด่นเนื่องจากมีโครงสร้างการบริหารงานไว้แล้ว มีการติดต่อระหว่างศูนย์ กลุ่มศูนย์ สามารถสร้างเครือข่ายการบริหารจัดการได้ นอกจากนี้ ศูนย์ฯ ยังมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับชุมชนรอบๆ ศูนย์ และชุมชนมีความพร้อมในการให้ความร่วมมือกับศูนย์ในโครงการพัฒนาต่างๆ

2) จุดด้อย

การติดต่อสื่อสารค่อนข้างลำบาก ด้วยข้อจำกัดของ อุปกรณ์ที่ใช้ในการสื่อสารระยะทางไกล และยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางการท่องเที่ยว ขาดงบประมาณในการปรับปรุงและจัดสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการท่องเที่ยว เช่น ถนน ไฟฟ้า โทรศัพท์ ที่จอดรถ ร้านอาหาร ที่พัก ฯลฯ

3. ผลการศึกษาพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรมของพื้นที่โครงการหลวง ภายใต้บริบทของมูลนิธิโครงการหลวงและชุมชน

3.1 รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม

การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม ของโครงการหลวงควรอยู่ภายใต้แนวคิดของการบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยเป็นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ วางแผน และปฏิบัติ สำหรับการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ศูนย์ฯควรมีบทบาทเป็นแกนนำหลักในการบริหารจัดการท่องเที่ยว ส่วนการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และวัฒนธรรม ชุมชนและองค์กรชุมชนควรเป็นแกนนำหลัก การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรมในพื้นที่โครงการหลวง ควรพิจารณาถึงขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาของพื้นที่ (Carrying Capacity) โดยควรปรับปรุงเส้นทางคมนาคมเพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและปลอดภัย พัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวในพื้นที่เพื่อสร้างความดึงดูดใจ จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับทรัพยากรท่องเที่ยวในพื้นที่ จัดให้มีที่พักแบบ Home Stay ที่สะอาด และปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ส่วน การบริหารจัดการตลาด ควรมีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยว โดยใช้เทคนิค STP และ ใช้แนวคิดส่วนประสมทางการตลาดเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

การแบ่งส่วนตลาดการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงได้แบ่งส่วนตลาดออกเป็น 6 กลุ่ม กลุ่มเป้าหมายการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงสามารถแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม และ กำหนดตำแหน่งผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงออกเป็น 4 ประเภท ผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวของโครงการหลวงประกอบด้วยผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรภายใต้ชื่อ “คอยคำ” ความหลากหลายทางชีวภาพ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ การกำหนดราคาค่าธรรมเนียมเข้าชมแหล่งท่องเที่ยว ค่าที่พัก ควรมีความแตกต่างระหว่างช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว และ ช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังควรกำหนดราคาพิเศษให้แก่บริษัทนำเที่ยว ตลอดจนกลุ่มที่มาพักคราวละมาก ๆ เช่นกลุ่มที่มาศึกษาดูงาน ประชุมสัมมนา ควรใช้บริษัทนำเที่ยวและร้านสะดวกซื้อ เป็นช่องทางในการจัดจำหน่าย ประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการตลาด และในอนาคตควรมีการนำเสนอข้อมูลผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวผ่านระบบอินเทอร์เน็ตและมีการพัฒนาสู่พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E- Commerce) การส่งเสริมการขายในระยะแรกควรกำหนดรายการนำเที่ยว ใน 6 เส้นทาง ตามกลุ่มศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 6 กลุ่ม ที่มีศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว การคมนาคม ที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวกของแต่ละเส้นทาง ควรจัดกิจกรรมการเปิดตัวแนะนำการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง ควรจัดทัวร์นำร่องให้บริษัทนำเที่ยวที่มีศักยภาพ ในระยะยาว หากทุกศูนย์มีความพร้อม ควรมีการจัดทำปฏิทิน ท่องเที่ยวของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงให้ครอบคลุมทุกศูนย์ โดยจัดรายการนำเที่ยวให้สอดคล้องกับช่วงเวลาการทำเกษตร และการมีกิจกรรมทางประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่ และควรจัดทำแพคเกจทัวร์การท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงร่วมกับบริษัทสายการบินและการรถไฟแห่งประเทศไทย ด้านการประชาสัมพันธ์ควรมีการศึกษาการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสมกับ กลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยวแต่ละประเภท ควรมีการดำเนินการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผ่านทาง Web Site การประชาสัมพันธ์ในระยะสั้นควรมีการประชาสัมพันธ์ เป็นกลุ่มศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 6 กลุ่ม ที่มีการจัดแบ่งไว้ ในระยะยาวควรมีการประชาสัมพันธ์แยกเป็นรายศูนย์

3.2 ระบบการบริหารจัดการของชุมชนในพื้นที่โครงการหลวง

การบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชนในพื้นที่โครงการหลวงควรมีระบบการบริหารจัดการแบบพหุภาคีคือ การบริหารจัดการในรูปของคณะกรรมการการท่องเที่ยวของชุมชน โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการการท่องเที่ยวซึ่งประกอบด้วยตัวแทนจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ควรปรับปรุงเส้นทางคมนาคม เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ได้อย่างสะดวกและปลอดภัย และควรมีการให้บริการด้านการขนส่งแก่นักท่องเที่ยว ควรมีโทรศัพท์สาธารณะไว้ให้บริการกรณีในพื้นที่ไม่สามารถรับสัญญาณจากโทรศัพท์มือถือได้ ควรมีการ

ให้บริการอินเทอร์เน็ตในแหล่งที่สามารถจัดได้ ควรมีการคัดเลือกบ้านพักที่เข้าร่วมโครงการ และปรับปรุงบ้านพักให้สะอาดสวยงาม มีการจัดกำลังคนเพื่อดูแลความปลอดภัยให้แก่ นักท่องเที่ยวตลอด 24 ชั่วโมง ควรปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชนให้สะอาด เป็นระเบียบ และมีการใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า จัดให้มีกิจกรรมที่มีความหลากหลายและน่าสนใจ โดยใช้จุดเด่นทางธรรมชาติและวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น ควรมีการประชาสัมพันธ์ ผ่านสื่อต่างๆ อย่างแพร่หลาย ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการของชุมชนขึ้นมากำกับดูแลงาน ด้านท่องเที่ยวของชุมชน ควรจัดหาบุคลากรที่มีความสามารถมาปฏิบัติงานและมีการส่งเสริม และสนับสนุนให้ความรู้แก่บุคลากรอย่างสม่ำเสมอ ส่วนการเตรียมความพร้อมของชุมชน ควรมีการจัดการความรู้ในด้านการให้บริการ การตลาด และการรักษาความปลอดภัย

3.3 รูปแบบการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวของโครงการหลวงและ ชุมชน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับองค์กรชุมชน

องค์กรชุมชนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวของ โครงการหลวงและชุมชนใน 5 ด้านได้แก่ 1) การวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วย การจัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมด้านการ วางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก การประสานงานกับหน่วยงาน อื่นที่เกี่ยวข้อง 2) การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ควรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่ง ท่องเที่ยว 4 ประการ คือ การกำหนดวิธีการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว การบริหารงานบุคคล ดูแลแหล่งท่องเที่ยว การส่งเสริมให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จาก การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว และ การจัดหาและใช้จ่ายงบประมาณเพื่อบริหารจัดการ แหล่งท่องเที่ยว 3) การแสวงหาและสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ 4) การให้บริการท่องเที่ยว และ 5) การตลาด ในส่วนของการจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว และการส่งเสริมการตลาด

3.4 ผลกระทบที่ควรระมัดระวังจากโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง

3.4.1 ผลกระทบทางสังคม (Social Impacts) เป็นผลที่เกิดแก่ชุมชนในด้านการ เปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต ระบบความเชื่อ และพฤติกรรม รวมทั้งการลดความเสมอภาค ทางสังคมเพศและกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ความเสมอภาคในด้านการสร้างรายได้ ความเสมอภาค ทางเพศ ความเสมอภาคทางเผ่าพันธุ์และพื้นที่ และ การมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมาย อย่างไรก็ตาม อาจมีผลกระทบข้างเคียงไปสู่ด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมได้ เช่น การดำเนินงาน ในโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงมีลักษณะพิเศษที่มีการถ่ายทอด

และการเรียนรู้ กิจกรรมท่องเที่ยวที่ดำเนินการอย่างขาดความรอบคอบตามหลักวิชาการและละเลยต่อการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียย่อมส่งผลกระทบต่อชุมชนในด้านสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิต พฤติกรรม เกิดความเหลื่อมล้ำด้านทางเพศ เผ่าพันธุ์ และส่งผลกระทบต่อเนื่องถึงระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อมและด้านเศรษฐกิจ

3.4.2 ผลกระทบทางเศรษฐกิจ (Economic Impacts) เป็นผลจากการดำเนินกิจกรรม/โครงการที่ทำให้ชุมชนเป้าหมายเกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านอาชีพ และ รายได้เสริม อันเกิดจากการบริการด้านการท่องเที่ยว เช่น ที่พัก ร้านอาหาร การนำเที่ยว ซึ่งโดยรวมแล้วผลกระทบทางเศรษฐกิจที่อาจจะเกิดขึ้นจากการดำเนินงานในโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในศูนย์พัฒนาโครงการหลวง มีดังนี้ การจ้างงานที่อาจเกิดขึ้นในทางบวกต่อกำลังคนในแต่ละหมู่บ้าน การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบริการบริโภคจากวิถีชีวิตดั้งเดิมสู่ความทันสมัยที่อาจส่งผลกระทบต่อและบวกต่อวิถีชีวิตชนเผ่า ความเร่งรีบในการผลิตและการตลาด สักยภาพในการเชื่อมต่อกับความสามารถในการท่องเที่ยว การตลาด การเงิน และรายได้ของประชาชนต่างรุ่น

3.4.3 ผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Impacts) เป็นผลจากการดำเนินงาน ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งที่ควบคุมได้ ควบคุมไม่ได้ ในด้านทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ อากาศ และป่าไม้ ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่ควรพิจารณาไว้ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นได้แก่ การใช้พลังงานเพิ่มขึ้นจากการรองรับนักท่องเที่ยว การบริการนักท่องเที่ยวที่มีความต้องการเพิ่มขึ้นย่อมส่งผลกระทบต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมจากพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อดิน น้ำ ป่า ระบบนิเวศ สัตว์ และชุมชน

5.2 อภิปรายผล

ผลการศึกษาครั้งนี้ พบว่า การดำเนินงานโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงระหว่าง พ.ศ. 2545-2548 ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง แต่การดำเนินงานด้านนี้ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงได้ผลสำเร็จแตกต่างกัน ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะความพร้อมด้านงบประมาณ ลักษณะของบริบท คุณภาพและลักษณะของปัจจัยนำเข้าที่แตกต่างกันส่งผลกระทบต่อกระบวนการบริหารจัดการที่แตกต่างกัน

โดยปกติถ้าจะมองการจัดการท่องเที่ยวของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงในเชิงการบริหารราชการเพียงด้านเดียวอาจจะไม่พอเพียง เพราะมีหลายแนวคิดที่ควรใช้ในการกำหนดมุมมอง เช่น แนวคิดการบริหารการตลาด แนวคิดส่วนผสมการตลาด แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน แนวคิดการวางแผนยุทธศาสตร์ และ

แนวคิดด้านเครือข่ายสัมพันธ์ เป็นต้น อย่างไรก็ตามการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้อาศัยแนวคิดแบบผสมผสาน โดยเฉพาะแนวคิดศักยภาพการรองรับ (Carrying Capacity) ของแต่ละพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงภายใต้บริบทชุมชนหลากหลาย วัฒนธรรมบนพื้นที่สูงและบริบทการท่องเที่ยว การพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะเป็นประโยชน์สำคัญ ดังนี้

1. ได้แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในเขตรับผิดชอบของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงตั้งแต่ด้านการตลาดทั้งในและต่างประเทศ การกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่อาจจำแนกได้ตามจุดประสงค์การท่องเที่ยว เช่น การเรียนรู้ การดูนกส่องสัตว์ การประชุมสัมมนา นันทนาการ สิ่งสำคัญที่ควรพัฒนาคือ จัดการสภาพแวดล้อม การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก การสื่อสาร การให้ความรู้เบื้องต้น (Orientation) แก่นักท่องเที่ยวก่อนเข้าพื้นที่

2. การสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้มาเยือนได้รับประสบการณ์นันทนาการอันเป็นเอกลักษณ์หรือคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

3. การพัฒนากิจกรรมให้มีความหลากหลายและทางเลือกในการตัดสินใจให้แก่ นักท่องเที่ยว

4. การกำหนดผู้รับผิดชอบร่วมกันในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสมทั้งทางด้าน

4.1 การเข้าถึง (Accessibility)

4.2 การอำนวยความสะดวกและความปลอดภัย (Amenity)

4.3 การจัดที่พักแรมหรือที่พักชั่วคราวที่เหมาะสม (Accommodation) ตามรูปแบบการท่องเที่ยวไม่ว่าจะในลักษณะของ Long Stay, Home Stay, Bed and Breakfast และจุดชมวิวหรือที่จอดรถพักผ่อนระหว่างเส้นทาง

4.4 การจัดกิจกรรมหรือการควบคุมกิจกรรมที่เกิดขึ้น (Activities) ให้เหมาะสมและเป็นธรรมชาติ

4.5 การสร้างความประทับใจและดึงดูดใจ (Attraction) ทั้งระยะสั้นและระยะยาวทั้งในมิติของการท่องเที่ยว นันทนาการ และการส่งเสริมการตลาด

4.6 การสร้างสัมพันธภาพที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยว ทั้งที่เคยมาระยะและกลุ่มที่คาดหวังว่าจะมาท่องเที่ยวในอนาคต (Potential Tourists)

จากผลการศึกษาพออนุมานได้ว่า เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการจัดการท่องเที่ยวของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงยังขาดภาพรวมด้านสำคัญๆ คือ ความเข้าใจและทักษะด้านการตลาด รวมทั้งการกำหนดกลุ่มเป้าหมายตามฤดูกาล ตามลักษณะนันทนาการครอบครัวและบริษัท ระดับการศึกษาที่อาจจัดการท่องเที่ยวเสริมการเรียนรู้ตามเกณฑ์การศึกษาขั้นพื้นฐานและอุดมศึกษา รวมทั้งการเรียนรู้ในมิติต่าง ๆ ตามอัธยาศัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ

ด้านการท่องเที่ยวของโครงการหลวง มีพื้นฐานความรู้ ด้านการเกษตร และอื่นๆ เป็นหลัก และดำเนินกิจการท่องเที่ยวในลักษณะตั้งรับ (Passive) มากกว่าเชิงรุก (Proactive)

5. การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรมในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอาจจะขาดภาพรวมถึงสภาพการณ์ชุมชน วิถีชีวิตชุมชน สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม และการดำรงชีวิตด้วยการเกษตรภายใต้องค์ความรู้ของโครงการหลวงนั้น เป็นผลิตภัณฑ์เพื่อการท่องเที่ยว (Tourism Product) ในลักษณะองค์รวม ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการ โน้มน้าวสมาชิกองค์กรชุมชนให้กำหนดแนวทางร่วมกัน เพื่อพัฒนาและใช้ประโยชน์จากการประกอบอาชีพที่เพิ่มมูลค่า เพิ่มระดับการบริการ ความเข้าใจ และปกป้องพื้นที่ที่มีความเปราะบางทางระบบนิเวศจนชุมชนสามารถดำเนินการได้เองอย่างอิสระด้วยความเข้มแข็งด้านการท่องเที่ยว เสมือนชุมชนบ้านแม่กำปอง กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ชุมชนลำน้ำวัง จังหวัดน่าน เป็นต้น

6. เริ่มแรกศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ได้รับการจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งการศึกษาค้นคว้าทดลองสาธิตด้านการเกษตรเป็นหลักและส่งเสริมอาชีพทางภาคการเกษตรให้เหมาะสมกับสภาพลักษณะภูมิศาสตร์ทางกายภาพและวัฒนธรรมของชุมชนบนพื้นที่สูง โดยมีได้มีเป้าหมายเพื่อการท่องเที่ยว ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงจึงมีข้อจำกัดด้านบุคลากร งบประมาณ และสิ่งอำนวยความสะดวกเฉพาะเพื่อสนับสนุนและพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว แต่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงก็สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรมได้ดีภายใต้บริบทที่เหมาะสม และกระบวนการเรียนรู้และปรับตัวอย่างต่อเนื่องของเจ้าหน้าที่ระดับต่าง ๆ รวมทั้งองค์กรชุมชนและเกษตรกร ลักษณะดังกล่าวนี้เคยเกิดขึ้นกับความพยายามที่จะพัฒนาศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริมาแล้ว จากการศึกษาของ สงกรานต์ ศรีจันทร์ (2546) อภิญญา จิตรวงศ์นันท์ (2546) จุฑามาศ คำทอง (2546) วัชรภรณ์ จันทร์จำ (2547) คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2547) และ โยธิน จันทวี (2548) ต่างมีผลการศึกษาที่สามารถถอดบทเรียนออกมาได้เช่นเดียวกับการศึกษาครั้งนี้ว่า แหล่งท่องเที่ยวลักษณะใกล้เคียงกับบริบททางธรรมชาติและวัฒนธรรมของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงสามารถที่จะปรับปรุงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพได้ โดยต้องคำนึงถึงมิติต่าง ๆ ที่สำคัญ และเชื่อมโยงต่อกันได้แก่

6.1 ระบบมิตินิเวศวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

6.2 มิตีการมีส่วนร่วมในการจัดการ

6.3 มิติการพัฒนาอย่างยั่งยืนและระบ่วงความเปราะบางของระบบนิเวศและผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นจากการปรับปรุงด้านกายภาพ และการทะลักของจำนวนนักท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อทางสังคมเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม

6.4 มิติด้านการตลาดและส่วนผสมทางการตลาดที่ต้องเน้นทั้งผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่เป็นตัวชุมชนและแหล่งธรรมชาติ ราคาที่จูงใจและเป็นธรรม ช่องทางจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาดที่หลากหลายทั้งความสนใจ ความต้องการ ฤดูกาล และสถานะทางเศรษฐกิจของกลุ่มเป้าหมายที่มีหลากหลาย

6.5 มิติเชิงจัดการด้วยแผนยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ต่าง ๆ ตามสภาพพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นส่วนที่มนุษย์สร้างขึ้น พื้นที่ธรรมชาติกึ่งสันโดยที่ใช้ยานยนต์ พื้นที่ธรรมชาติกึ่งสันโดยที่ไม่จำเป็นต้องใช้ยานยนต์ พื้นที่ธรรมชาติสันโดย พื้นที่ชนบทบนพื้นที่สูง และพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เป็นต้น

6.6 มิติของศักยภาพการรองรับ (Carrying Capacity) ที่กำหนดมุมมองแหล่งท่องเที่ยวในด้านการเข้าถึงทางวัฒนธรรม ทางกายภาพและทางแนวความคิดของการจัดการท่องเที่ยวของแหล่งนั้น (Accessibility) ด้านความสะดวกปลอดภัย (Amenity) ด้านกิจกรรม (Activity) ทั้งที่จัดขึ้นเพื่อนันทนาการและเพื่อเสริมให้ดึงดูดใจหรือกิจกรรมที่เป็นไปตามธรรมชาติ และอาจมีกิจกรรมเสริมบ้างแต่มีใช้การเสแสร้งเสมือนทำเอาคู่บ่าวสาวชาวเขามาเข้าพิธีแต่งงานให้นักท่องเที่ยวดูทุกคืน พยายามปรับปรุงที่พักแรมหรือที่พักชั่วคราว (Accommodation) เพื่อหลบลม หลบฝน จุดชมวิว หรือบ้านพักรับรองแขกในลักษณะของการจัดอาหารเช้าให้ (Bed and Breakfast) หรือการท่องเที่ยวแบบสัมผัส (Home Stay) หรือการพักระยะยาว (Long Stay) เพื่อศึกษาวิถีชีวิตและระบบนิเวศเป็นต้น ทั้งหมดนี้ควรอยู่ภายใต้ แนวคิดของการสร้างความดึงดูดใจ (Attraction) ให้นักท่องเที่ยวหวนกลับมาเที่ยวซ้ำ มิตินี้จะช่วยคัดเลือกนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและเป็นมิตรต่อระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และวัฒนธรรมชุมชนไปในตัว

หากพิจารณาในมุมมองทางสังคม วัฒนธรรม และการบริหารธุรกิจควบคู่ไปกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรมแล้ว การดำเนินงานการท่องเที่ยวดังกล่าวในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่ต้องระมัดระวัง 3 ด้าน สำคัญ คือ

1. ด้านชนเผ่าและความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่จะเกี่ยวข้องกับเรื่องของสิทธิมนุษยชนและสิทธิชุมชนที่อาจมีการเฝ้าระวังโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับด้านนี้ ทั้งของประเทศไทย ต่างประเทศ องค์กรพัฒนาเอกชน และแม้แต่ชุมชนชนเผ่าที่เริ่มตระหนักถึงความ เป็นอัตลักษณ์ (Identity) ของตนเอง และสิทธิในการกำหนดวิถีชีวิตที่อาจตรงกันข้ามกับการจัดการท่องเที่ยวที่รัฐอาจลงทุนในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงไปแล้วก็ได้ หรืออาจเป็นสนับสนุนก็ได้

2. ด้านความเปราะบางของระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพที่อาจได้รับผลกระทบจากจำนวน ความถี่ และพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างทั้งความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักต่อระบบนิเวศวัฒนธรรม และความหลากหลายทางชีวภาพ

3. การเกษตรและกิจกรรมที่ยังคงต่อสู้กันอยู่ระหว่างเกษตรกรอินทรีย์ตาม ภูมิปัญญาเก่าและภูมิปัญญาใหม่ กับเกษตรสารเคมี และกระแสการส่งเสริมการตลาดของโรงงาน อุตสาหกรรมด้านนี้

ทั้ง 3 ประเด็นนี้ ยังมีแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นกรอบสำคัญที่จะต้องไม่ให้เกิด การท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อคนรุ่นหลังต้องมาแก้ปัญหาที่คนรุ่นปัจจุบันจะเป็นผู้ก่อขึ้น ทั้งขยะ น้ำเสีย ความรำคาญจากเสียง แสง อากาศเป็นพิษ สารเคมีตกค้าง และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ของคนท้องถิ่น รวมทั้งระบบนิเวศวัฒนธรรมและชีววิทยาที่เกี่ยวข้อง

ถ้าหากศูนย์พัฒนาโครงการหลวงจะยึดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเป็นรูปแบบ สหกรณ์เหมือนบ้านแม่กลางหลวง อำเภอจอมทอง แบบ Home Stay เหมือนบ้านแม่กำปอง กิ่งอำเภอแม่ออน หรือบ้านผาหมอนในเขตอุทยานแห่งชาติอินทนนท์ อำเภอจอมทอง จังหวัด เชียงใหม่ก็ตาม รูปแบบเหล่านั้นควรมีคุณลักษณะสำคัญ (Core Characteristics) ที่บูรณาการไปด้วย แนวคิดสำคัญ ๆ ด้วยความระมัดระวังเชิงปฏิบัติดังนี้

1. มิติทางศักยภาพการรองรับของพื้นที่ของชุมชน และวัฒนธรรมต่อการ เปลี่ยนแปลงและจำนวน/ประเภทของนักท่องเที่ยวและนายทุน

2. มิติส่วนผสมทางการตลาด บูรณาการกับมิติการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่มีมุมมองต่อ พื้นที่/ชุมชนและวิถีชีวิตทางวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่ทรงคุณค่าและ เปราะบาง

3. มิติของการจัดการความรู้และการจัดการเรียนรู้ (Knowledge Management and Learning Process Management) ของชนเผ่า เจ้าของท้องถิ่น และของผู้จัดการท่องเที่ยวในแหล่ง ท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านการจัดการท่องเที่ยวดังกล่าว ทั้งนี้ การจัดการ ความรู้ (Knowledge) นั้น มิใช่สิ่งตายตัว แต่มีพลวัต (Dynamic) ในตัวมันเอง เพราะความรู้ ที่ชุมชนจะนำมาปรับใช้กับการจัดบริการการท่องเที่ยวของพื้นที่นั้น อาจมาจากภูมิปัญญาดั้งเดิม วัฒนธรรมและวิถีทางอนุรักษ์ระบบนิเวศที่เปราะบางให้คงอยู่ได้ โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นที่สาม¹ ที่ให้มีการสร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพและขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้มีความหลากหลาย โดยประสานกับหน่วยงานรัฐและเอกชนด้านเงินลงทุน การตลาด การผลิต การจัดการ และข่าวสาร ข้อมูลที่เหมาะสม (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2549: 4) ทั้งนี้ จำเป็นต้องมียุทธศาสตร์ประกอบสำคัญของความเมตตา เอื้ออาทร สามัคคีและการสร้างความมั่นคงให้แก่สถาบันครอบครัวและสังคม

ส่วนการจัดการเรียนรู้²นั้น เป็นการจัดการกระบวนการที่จะแสวงหามาซึ่งข่าวสาร ข้อมูล เพื่อให้เป็นเนื้อหาความรู้เสริมประเด็นที่ต้องจัดการ โดยจะต้องแสวงหาแหล่งข่าวสาร ข้อมูล แหล่งเรียนรู้ และตัดสินใจนำมาเป็นเนื้อหาความรู้ โดยมีเป้าหมายขั้นต้นของเศรษฐกิจพอเพียง ความยั่งยืนของระบบนิเวศ วัฒนธรรม และความหลากหลายทางชีวภาพ ในรูปแบบของอาชีพใหม่ทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรมเสริมอาชีพการเกษตร และกิจกรรมบนพื้นที่สูงที่เคยทำอยู่แล้ว

4. ความระมัดระวังของชุมชนต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมที่หลากหลายและวิถีชุมชนของตนที่อาจปรับเปลี่ยนได้อย่างเหมาะสม แต่ไม่ถึงกับต้องขอร้องชุมชนจัดกิจกรรมที่แปลกแยกไปจากวิถีชีวิตประจำวันเกินไปให้นักท่องเที่ยวชม เช่น พิธีแต่งงาน พิธีเลี้ยงผี พิธีโล้ชิงช้า จัดงานปีใหม่ทั้ง ๆ ที่ยังไม่ถึงเวลา เคยมีผู้รู้จากพื้นราบเสนอให้นักเรียนสังกัด โรงเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูง แต่งกายด้วยชุดชนเผ่าไปโรงเรียนทุกวัน โดยมีมุมมอง 2 มุมมอง สำคัญ คือ เพื่อรักษาเอกลักษณ์วัฒนธรรมและประเพณีที่พ่อแม่ ไม่ต้องถักทอชุดชาวเขาเอาไปขายในเมืองราคาถูกแล้วซื้อชุดนักเรียนตามแบบของกระทรวงศึกษาธิการให้ลูกใส่ไปโรงเรียน แต่ผู้รู้จากกระทรวงศึกษาธิการก็มีข้อโต้แย้งว่า ชุดนักเรียนตามแบบของกระทรวงแจกให้ฟรีและบางส่วนผู้ปกครองซื้อให้ใช้ ทั้งนี้กระทรวงฯ มีแนวคิดให้ประชาชนทุกหนแห่งในประเทศไทย เกิดความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกัน และมีเครื่องแบบนักเรียนเหมือนกันด้วยความเท่าเทียมกัน และอนุญาตให้นักเรียนแต่งกายชุดชนเผ่าของตนได้อย่างน้อย 1 วัน เพื่อรักษาเอกลักษณ์ชนเผ่าของตนไว้ ซึ่งแนวคิดของทั้ง 2 ผู้รู้³ อาจโต้แย้งกันเสมือนทศนิยมไม่รู้จบได้ ฉะนั้น เป็นอันว่าน่าจะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้ประกอบการท่องเที่ยวเคารพในศักดิ์ศรีชุมชน วัฒนธรรมและวิถีชุมชนอย่างเป็นธรรมชาติมิให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใหญ่โต ดังเสมือนการที่หมู่บ้านบ่อสร้าง อำเภอ สันกำแพง และบ้านถวายเป็นอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ที่เป็นวิถีชีวิตชุมชนที่สามารถพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวได้ แต่มีปัญหาด้านการเปลี่ยนแปลงการผลิตจาก

¹ เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ตั้งอยู่บนฐานความคิดของทฤษฎีใหม่ 3 ขั้น ซึ่ง 2 ขั้นแรก คือ 1) มีความพอเพียงเลี้ยงตนเองได้อย่างประหยัด และจัดการใช้จ่าย 2) รวบรวมลงในรูปกลุ่มทำการผลิต การตลาด การจัดการ รวมทั้งสวัสดิการการสังคม เศรษฐกิจ ฯลฯ

ครัวเรือนเป็นอุตสาหกรรมธุรกิจขนาดเอกลักษณ์ขัดแย้งกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมท้องถิ่น และอาจขัดกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ส่วนสมาชิกชุมชนที่สถานประกอบการอาจจะสมมติให้เป็นตัวละครประกอบการแสดงความเป็นอัตลักษณ์ของชนเผ่าและชาติพันธุ์นั้น ควรให้ผู้แทนของเขามีส่วนสำคัญในการตัดสินใจอย่างรอบคอบ ด้วยข้อมูลที่ชัดเจนและเป็นเหตุผลมากกว่าให้บุคคลภายนอกเป็นผู้กำหนด

อาจมีข้อโต้แย้งว่าจำเป็นหรือไม่เพียงไรที่จะต้องจัดการบริการการท่องเที่ยวเสมอไป คำตอบน่าจะอยู่ที่มุมมองของการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่คงสภาพของแหล่งท่องเที่ยวหรือมุมมองทางการตลาดที่พยายามปรับเปลี่ยนชุมชนให้สอดคล้องกับลักษณะนิสัยนักท่องเที่ยว ซึ่งในไม่ช้าชุมชนบนพื้นที่สูงก็อาจปรับเปลี่ยนไปเหมือนชุมชนบ้านแม่สลอง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ที่มีคาราโอเกะ มีภัตตาคาร ร้านสุรายาอง และวัยรุ่นขับซิ่งรถจักรยานยนต์เสียงดัง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างน่าเสียดาย วัฒนธรรมดั้งเดิม คงต้องมีการควบคุมและตัดสินใจของชุมชนภายใต้การจัดการความรู้ และการจัดการเรียนรู้ของชุมชน และหน่วยงานสนับสนุนอย่างมีประสิทธิภาพด้วยวิสัยทัศน์ที่เหมาะสม ด้วยจิตสำนึกที่จะรักษามรดกทางวัฒนธรรมโดยตระหนักถึงผลพลอยได้ทางเศรษฐกิจและการค้าจากการรักษาวัฒนธรรมและระบบนิเวศชุมชน

ดังนั้น การจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง จึงเป็นวิถีทาง (Means) มากกว่ามองเป็นเป้าหมาย (Ends) ของการพัฒนา

5.3 ข้อเสนอแนะแนวทางจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรมของพื้นที่โครงการหลวงในระยะเร่งด่วน ระยะสั้น และระยะยาว

บนพื้นฐานของผลการวิจัย คณะนักวิจัยขอเสนอแนะแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ของประเทศและผลการวิจัย ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อเร่งรัดดำเนินการระยะเร่งด่วน

เพื่อให้สอดคล้องกับผลการประเมินศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร และวัฒนธรรมในพื้นที่โครงการหลวงคณะผู้วิจัยขอเสนอแนะให้สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงเร่งรัดดำเนินการในระยะสั้น หรือระหว่างปีงบประมาณ 2550 – 2551 ดังนี้

1. กำหนดกลยุทธ์ศาสตร์เชิงรุกด้านกายภาพเพื่อขยาย สาธารณูปโภค โดยมีโครงสร้างดังนี้

1.1 โครงการฟื้นฟู และปรับปรุงภูมิทัศน์สภาพแหล่งท่องเที่ยว

1.2 โครงการจัดทำคู่มือการประเมินขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยตนเอง

1.3 โครงการชมรมเครือข่ายนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.4 โครงการสำรวจเพื่อจัดทำทำเนียบแหล่งท่องเที่ยวชุมชน (Community – based Tourism Directory)

1.5 โครงการพัฒนาระบบสารสนเทศการวิจัย และการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดเชื่อมโยงกับ One Stop Service ดังที่เสนอไว้แล้วอย่างมีประสิทธิภาพ

1.6 โครงการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว และผู้ประกอบการในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

1.7 โครงการบูรณาการแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้ประมาณ และผู้ประกอบการ

2. จัดตั้งกลุ่มองค์กรร่วมทำงาน (Consortium) ในประเด็นที่สำคัญที่เสนอในการวิจัย ดังนี้ เช่น คณะทำงานร่วมระหว่างศูนย์พัฒนาโครงการหลวงกับหัวหน้างานสังกัดกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่า และพันธุ์พืช เป็นต้น

5.3.2 ข้อเสนอแนะการจัดการท่องเที่ยวในระยะสั้น

1. ควรพัฒนาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง รวมทั้งเพิ่มอัตราของความพร้อมของทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและองค์กรชุมชน และค้นหาความต้องการของชุมชน เพื่อจัดการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับศักยภาพ ความพร้อม และ ความต้องการของชุมชน โดยระมัดระวังความเปราะบางของระบบนิเวศ และวัฒนธรรมท้องถิ่น

2. ควรสร้างเอกภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้สอดคล้องเป็นแนวทางเดียวกันกับชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในเชิงนิเวศ และมีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยว ที่ส่งผลให้เกิดการยอมรับให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนและนำมาซึ่งการมีส่วนร่วมในการพัฒนาได้ในที่สุด

3. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ควรเป็น “พี่เลี้ยง” คอยให้คำปรึกษาและให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวที่จำเป็นต่อการพัฒนาแก่ชุมชน มีบทบาททั้งการประชาสัมพันธ์ที่ดี การตลาดที่เข้มแข็ง เทคนิคการกำหนดและต่อราคา รวมทั้งการอำนวยความสะดวกและการบริการการท่องเที่ยว พร้อมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาที่อาจเป็นหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการหรือชุมชนอื่นที่มีประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตน โดยให้ความเคารพต่อสิทธิในการตัดสินใจของชุมชนต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ ทั้งการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพ รวมทั้ง

ระมัดระวังการแบ่งปันผลประโยชน์ให้เหมาะสม เนื่องจากอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งและทัศนคติทางลบต่อการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น

5.3.3 ข้อเสนอแนะการจัดการท่องเที่ยวในระยะยาว

แนวทางจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรมในระยะยาวให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ของประเทศ ควรมุ่งพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวอย่างน้อย 2 ประเด็นหลัก คือ การท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงต้องสามารถแข่งขันได้ และต้องมีความยั่งยืน ดังนี้

1. ควรพัฒนาศักยภาพของการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง ให้สามารถแข่งขันได้

1.1 ควรให้ความสำคัญกับการจำแนกกลุ่มศูนย์ฯ ตามศักยภาพที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม โดยใช้ผลการศึกษาวิจัยพฤติกรรมนักท่องเที่ยวประกอบในการจัดกลุ่มเพื่อเป็นประโยชน์ในการประชาสัมพันธ์ให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย รวมถึงการนำข้อมูลเสนอธุรกิจท่องเที่ยวเอกชน ซึ่งจากผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ธุรกิจท่องเที่ยวเอกชนมีการจำแนกกลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยวเพื่อความชัดเจนในการทำตลาด ดังนั้นการจำแนกกลุ่มศูนย์ฯตามศักยภาพที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม จะทำให้ได้ข้อมูลที่สามารถนำเสนอธุรกิจท่องเที่ยวเอกชนเพื่อสร้างความร่วมมือต่อกันในระยะยาวได้สะดวกขึ้น

1.2 ควรเร่งสร้างมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวของกลุ่มศูนย์ฯ และนำเข้าสู่มาตรฐานระดับประเทศ (โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย) เพื่อเปิดโอกาสทางการตลาดในระดับสากลเนื่องจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมีนโยบายในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐาน

2. ควรพัฒนาศักยภาพของการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงให้มีความยั่งยืน โดยมุ่งสร้างระบบการจัดการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยเน้นมิติด้านความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศวิทยา เอกอภิมหาวิทยาลัยวัฒนธรรมแห่ง

5.3.4 ข้อเสนอแนะการพัฒนากลยุทธ์การจัดการ

1. กลยุทธ์การตลาดสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงและองค์กรที่เกี่ยวข้องควรเพิ่มมุมมองที่บูรณาการแนวคิดส่วนผสมทางการตลาด (Marketing Mix) ควบคู่ไปกับแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม โดยกำหนดให้วัฒนธรรม/พื้นที่และวิถีชุมชนเป็นองค์ประกอบสำคัญของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่ชุมชนตระหนักเองว่าสามารถใช้ในเชิงเศรษฐกิจได้ ซึ่งผลิตภัณฑ์ดังกล่าวต้องมีศักยภาพเพียงพอที่จะ

รองรับธุรกิจท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจพอเพียงได้ ทั้งคุณภาพ ปริมาณ ความหลากหลายของผลิตภัณฑ์
ย่อย และงานบริการที่เกี่ยวข้อง การจัดกิจกรรมควบคู่ (Package) การรับรองคุณภาพและมาตรฐาน
เป็นต้น

การพัฒนากลยุทธ์การจัดการเชิงการตลาดของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวดังกล่าวอาจ
ดำเนินการผ่านช่องทางจัดจำหน่าย ด้วยราคาที่สามารถแข่งขันได้ เช่น

1) การจัดกิจกรรมควบคู่กับสายการบินราคาต่ำ (Low Cost Airlines)
และสายการบินปกติ สำหรับกลุ่มเป้าหมายที่มีรสนิยมแตกต่างกัน ในช่วงเวลาที่ท้องถิ่นนั้น ๆ มีงาน
ประเพณี ฤดูกาลหรืองานสำคัญต่าง ๆ เช่น งานมหกรรมพืชสวนโลกเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์
2549 ที่จังหวัดเชียงใหม่ งานฤดูหนาว งานดอกบัวตองบาน งานสงกรานต์ และงานลอยกระทง
งานเผาเทียนเล่นไฟ เป็นต้น

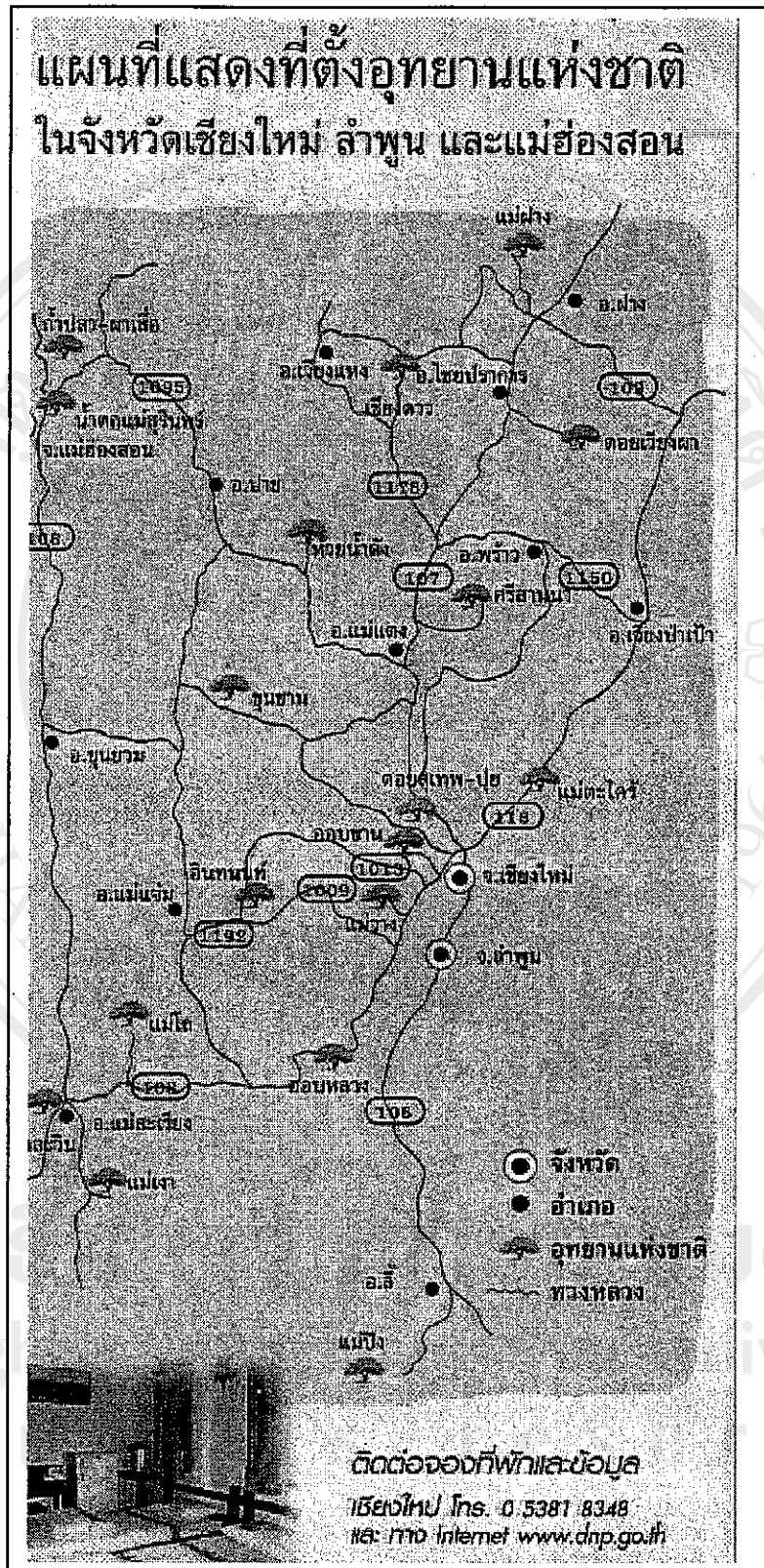
2) การจัดจุด OSS หรือ One Stop Service นับตั้งแต่การติดต่อสื่อสาร Website
และสถานที่ประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมการตลาด จองที่พัก จ่ายค่ามัดจำ การยืนยัน
การเดินทาง โดยในขั้นแรกอาจให้สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง กำหนดหน่วยงานรับผิดชอบ
ประสานงานกับร้านสะดวกซื้อที่มีอยู่ทั่วประเทศไทยเป็นจุดบริการจุดเดียว (OSS) แล้วเชื่อมโยง
เครือข่ายระบบคอมพิวเตอร์และการจัดการข่าวสารข้อมูลเข้าสู่ศูนย์กลาง ณ สถาบันวิจัยและพัฒนา
พื้นที่สูงซึ่งจะต้องทำหน้าที่เป็นแม่ข่ายจัดการกับระบบข้อมูลสารสนเทศ เช่น การจอง การติดต่อ
การเงิน บัญชี การธนาคาร รวมทั้งการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่/ศูนย์จะสามารถ
รองรับได้

3) การเพิ่มช่องทางจัดจำหน่ายและส่งเสริมการตลาดร่วมกับสมาคม
ผู้ประกอบการท่องเที่ยว สมาคมมัคคุเทศก์ สมาคมโรงแรม ฯลฯ หรือแม้แต่กับศูนย์พัฒนาโครงการ
หลวงและหน่วยงานชุมชนที่สามารถดำเนินการด้านการท่องเที่ยวได้เอง เช่น ชุมชนปกากะญอ
บ้านผาหมอน อินทนนท์ อำเภอจอมทอง และบ้านแม่กำปอง กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่
เป็นต้น ทั้งนี้ ทั้งสองประเด็นดังกล่าวข้างต้น ควรขจัดความยุ่งยากของระบบราชการและความ
ยุ่งเหยิงของบุคลากรที่อาจจะยึดติดกับระเบียบราชการที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินธุรกิจของ
องค์การมหาชนแบบสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง และมีการเชิญองค์กรชุมชนเข้าร่วมเป็น
หน่วยงานลักษณะคู่ปฏิบัติ (Partnership)

2. การพัฒนากลยุทธ์ด้านจัด โครงข่ายพื้นที่ท่องเที่ยวบนพื้นที่สูง เช่น จัดระบบ
โครงข่าย (Loop System) ของศูนย์ เชื่อมโยงกับอุทยานแห่งชาติทั้ง 18 แห่ง ในจังหวัดเชียงใหม่
ลำพูนและแม่ฮ่องสอน ซึ่งแต่ละแห่งต่างก็มุ่งจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภายใต้การดูแลของสำนัก
บริการพื้นที่อนุรักษ์ที่ 16 สังกัดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ได้แก่

- 1) อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย
- 2) อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์
- 3) อุทยานแห่งชาติห้วยน้ำดัง
- 4) อุทยานแห่งชาติแม่ฝาง
- 5) อุทยานแห่งชาติเชียงดาว
- 6) อุทยานแห่งชาติศรีลานนา ที่ครอบคลุมพื้นที่อำเภอแม่แตง เชียงดาว และพร้าว จังหวัดเชียงใหม่
- 7) อุทยานแห่งชาติดอยเวียงผา
- 8) อุทยานแห่งชาติขุนขาน อำเภอสะเมิง
- 9) อุทยานแห่งชาติออบหลวง
- 10) อุทยานแห่งชาติแม่ปิง
- 11) อุทยานแห่งชาติออบขาน
- 12) อุทยานแห่งชาติแม่เงา
- 13) อุทยานแห่งชาติแม่ใจ
- 14) อุทยานแห่งชาติแม่ตะไคร้
- 15) อุทยานแห่งชาติสาละวิน
- 16) อุทยานแห่งชาติแม่เงา
- 17) อุทยานแห่งชาติถ้ำปลา-น้ำตกผาเสื่อ
- 18) อุทยานแห่งชาติน้ำตกแม่สุริน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved



ภาพที่ 1 ที่ตั้งอุทยานแห่งชาติในจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน และแม่ฮ่องสอน

3. กลยุทธ์การพัฒนาบุคลากรระดับต่างๆ เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจอย่างป็นองค์รวม ภายใต้แผนยุทธศาสตร์การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยบุคลากรเหล่านี้ ควรได้รับความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักจนเกิดทักษะในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 1) การท่องเที่ยวประเภทต่างๆ และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม
- 2) การพัฒนาอย่างยั่งยืนและการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว
- 3) ส่วนผสมทางการตลาดกับการจัดการท่องเที่ยว
- 4) จิตบริการ
- 5) การโรงแรม อาหาร และบริการสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Hotel Catering for Eco-Tourism Management)
- 6) อาหารปลอดภัย สุขาภิบาล ที่พัก และสิ่งแวดล้อม
- 7) การประชาสัมพันธ์เชิงรุก
- 8) การใช้คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีข่าวสารเพื่อจัดการการตลาดและการบริการด้านการท่องเที่ยว
- 9) ภาษาต่างประเทศที่จำเป็น
- 10) การจัดการความเสี่ยงจากอุบัติเหตุและภัยฉุกเฉิน

4. กลยุทธ์เชิงการศึกษา สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงควรทำการปรับปรุงระบบการสื่อความหมายกับนักท่องเที่ยวทั้งการประชาสัมพันธ์ สร้างการเข้าถึงทางแนวคิดและวัฒนธรรมในเชิงการให้การศึกษา (Communicative and Educative Approach) การปฐมนิเทศเพื่อความเข้าใจ ความปลอดภัย การเคารพในกฎกติกา ประเพณี และวัฒนธรรมชนเผ่า เป็นต้น แม้แต่การทำบัตรเข้าชม หรือเข้าพื้นที่ (Admission Fee) ในรูปแบบแผ่น CD ขนาดเล็กแทนบัตรกระดาษ เพราะนักท่องเที่ยวสามารถนำแผ่น CD กลับบ้านและเผยแพร่ต่อเชิงประชาสัมพันธ์ต่อเนื่องได้ สำหรับแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง

การปรับปรุงป้ายรักษาความปลอดภัย ป้ายบอกทาง แผนที่เดินป่า และระบบป้องกันความเสี่ยงและการช่วยเหลือ (Risk and Rescue System) ซึ่งอาจจำเป็นต้องมีแม้แต่วิทยุติดต่อกับเครือข่ายช่วยเหลือและส่งต่อผู้บาดเจ็บจากอุบัติเหตุคนตกเขา คนตกน้ำ แพยางล้ม การเดินทางโดยรถยนต์ การเจ็บป่วยฉุกเฉิน และการจัดการสถานเสถียรฉุกเฉิน รวมทั้งระบบไฟฟ้าสำรอง และแผนการช่วยเหลือผู้ประสบอุบัติเหตุฉุกเฉินที่มีการฝึกซ้อมกันเป็นประจำ ทั้งเจ้าหน้าที่ คนในชุมชน และสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ระบบดังกล่าวนี้จะสร้างความมั่นใจในความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยวเพิ่มจำนวนและความถี่ในการเดินทางเข้าพื้นที่ได้

5. ควรมีการค้นหาทรัพยากรท่องเที่ยวที่โดดเด่นและจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับทรัพยากรท่องเที่ยว ในขณะศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่มีความพร้อมควรมีร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชุมชนมาจำหน่ายให้นักท่องเที่ยว

6. ควรมีกระบวนการจัดการความรู้อย่างมีส่วนร่วมระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะบุคลากรของโครงการหลวงและชุมชนเพื่อให้เกิดการวางแผนการท่องเที่ยวร่วมกัน โดยมีกระบวนการวางแผน (Plan) กระบวนการทำงาน (Do) กระบวนการตรวจสอบการทำงาน (Check) และการสังเคราะห์นำไปสู่การเกิดแผนใหม่ (Act) ต่อไป

7. ควรมีการกำหนดเป้าหมายของการสร้างชุมชนเข้มแข็งทั้ง 36 โครงการ โดยมีการตรวจสอบกระบวนการตั้งแต่ การวางแผน การทำงาน และผลผลิต รวมทั้งผลกระทบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะเป็หัวใจหลักของการพัฒนาองค์กร

8. การบริหารจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง ควรมีรูปแบบการดำเนินงานอย่างค่อยเป็นค่อยไป ตามศักยภาพของแต่ละศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

5.3.5 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรวิจัยหาแนวทางที่เหมาะสมของการจัดช่องทางจัดจำหน่ายและการส่งเสริมการตลาดแบบ One – Stop - Service ของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม

2. ควรศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวแบบควบคู่ (Package Tours) กับกิจกรรม/เครือข่ายขนส่งทางรถยนต์ รถไฟ และทางอากาศ ตามฤดูกาล

3. ควรศึกษารูปแบบการจัดทำแผนช่วยเหลือป้องกันความเสี่ยงจากอุบัติเหตุของนักท่องเที่ยวจากโครงการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม

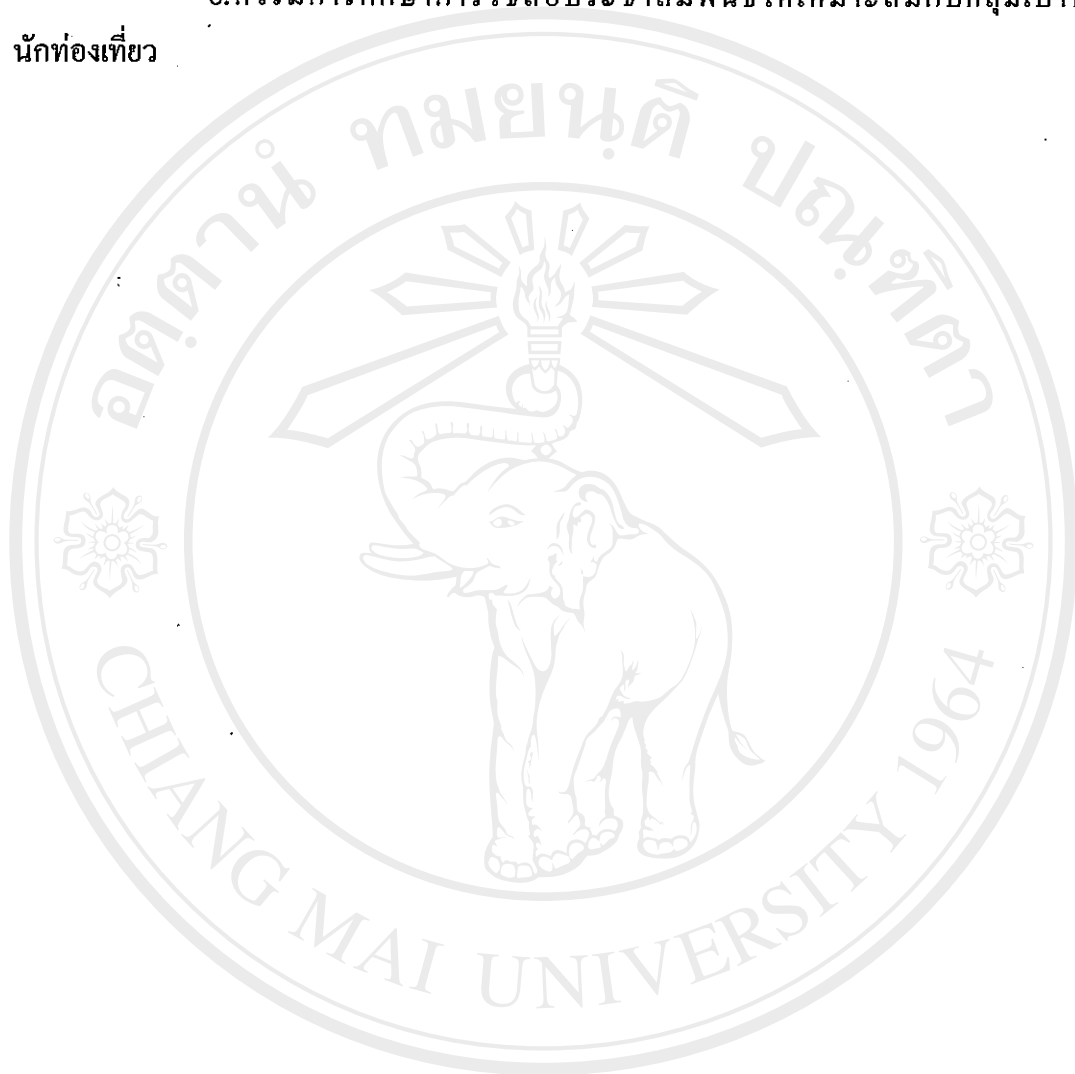
4. ควรศึกษารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมและที่พักแบบต่าง ๆ สำหรับพื้นที่ เป็นการจัดการความรู้อย่างมีส่วนร่วมระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะบุคลากรของโครงการหลวงและชุมชนเพื่อให้เกิดการวางแผนการท่องเที่ยวร่วมกัน

5. ควรศึกษาการพัฒนาหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาบุคลากรในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม

6. ควรมีการศึกษาตำนานหรือประวัติศาสตร์ และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญของชุมชน เพื่อนำไปใช้เป็นจุดขายทางการท่องเที่ยว

7. ควรมีการศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวตามรอยเบื้องพระยุคลบาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เพื่อนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

8. ควรมีการศึกษาการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยว



ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

บรรณานุกรม

- กนกพร ศิริโรจน์ . 2545. “กระบวนการตัดสินใจเลือกสถานที่พักของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ : กรณีศึกษา สถานที่พักแรม ถนนข้าวสาร กรุงเทพมหานคร”. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว.มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กนกอร รัตนอุดมสวัสดิ์. 2545. “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย”. การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2537. แผนการตลาดการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2538. นโยบายและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism) ปีพ.ศ. 2538-2539. กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์ พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2540. แผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2540. สรุปนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2541. การศึกษาแนวทางการบริการและการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบล. กรุงเทพฯ : สถาบันดำรงราชานุภาพ.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2542. รายงานขั้นสุดท้ายของการดำเนินการเพื่อการกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สถาบันการวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2547. ข้อมูลสถิตินักท่องเที่ยว. แหล่งที่มา : http://www2.tat.or.th/stat/web/static_tst.php
- ข้อมูลจากสาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว สาขาวิชาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. แหล่งที่มา : <http://www.phrae.mju.ac.th/cirriculum/Eco-tourism/03eco.html>

คณะกรรมการการท่องเที่ยวและการกีฬา. 2540. การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนและ
ให้เกิดศักยภาพในการแข่งขันในยุคของการค้าเสรี. กรุงเทพฯ : กองกรรมการสำนัก
เลขาธิการวุฒิสภา.

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 2535. สารานุกรมศึกษาศาสตร์ฉบับเฉลิม
พระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถในมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา
5 รอบ วิธีวิธีพัฒนา จำกัด.

โครงการวิทยุทัศน์. 2540. วิถีไทย : การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : อมรินทร์ พรินต์ติ้ง
แอนด์ พลัสซิ่ง.

จิราเจตน์ อุดมศรี. 2547. “รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษา
ตำบลโป่งน้ำร้อน อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี”. การค้นคว้าแบบอิสระ
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

จุฑามาศ คำทอง. (2546). “การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการผลิตที่ยั่งยืนของชุมชน”.
การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. 2527. อภิปรายทัศนะบางประการในเรื่องสภาพตำบลกับการมีส่วนร่วมของชุมชน.
การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณการพิมพ์.

โฉมศิริ ทิมสุทิน. 2547. “ความพร้อมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อ
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาหมู่บ้านป่าสักงาม ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด
จังหวัดเชียงใหม่”. การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ
มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์. 2543. การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว. เชียงใหม่ : ภาควิชามนุษย์สัมพันธ์
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่.

ชูลิทธิ ชูชาติ และคณะ. 2544. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตลุ่มแม่น้ำวาง. รายงานการวิจัย
ฉบับสมบูรณ์. เชียงใหม่ : โครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

คารุณี บุญธรรม. 2543. “ศักยภาพของชุมชนม้งในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษา
บ้านน้ำคะ ตำบลผาช้างน้อย อำเภอปง จังหวัดพะเยา”. การค้นคว้าแบบอิสระ
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- เดชา ไต้สูงเนิน. 2537. “การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตร : กรณีศึกษาบ้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่”. การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ต่าย เชียงฉี . 2549. เอกสารประกอบการสอนกระบวนวิชา PAP-705 การประเมินโครงการ. เอกสารสำเนา มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่.
- ตุลวัตร พานิชเจริญ. 2536. “การก่อกองการตลาดสังคมในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง”. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นำชัย ทนุผล. 2542. แนวคิดและวิธีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. เอกสารประกอบการสอน คณะธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่.
- นิติ วงษ์วิธาสวัสดิ์. 2547. “การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในบริเวณน้ำพุร้อนสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่”. การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นรินทร์ จงวุฒิเวศย์. 2527. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เนตรดาว วุฒิอิม. 2545. “ความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวยุโรปในการใช้บริการอาบน้ำแร่เพื่อสุขภาพ : กรณีศึกษา รอยัลปิงริสอร์ท เชียงใหม่”. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2541. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. เชียงใหม่ : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2542. การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. เชียงใหม่ : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2542. การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. เชียงใหม่ : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประทีป มูลเกา. 2548. “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บนพื้นที่สูง : กรณีศึกษาศูนย์วัฒนธรรมชาวเขาหมู่บ้านคอยเหลี่ยม ตำบลแม่เหาะ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน”. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
- ระบบออนไลน์ [แหล่ง] dcms.thailis.or.th/dcms/browse.php?option=show&institute_code=33&bib=49 (15 พฤษภาคม 2549)

- พระกฤษตรี สุন্নิตา. 2548. “การประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ระบบนิเวศชุมชนบ้านป่าตึงหลวง ตำบลเชิงดอย อำเภอค้อยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่”. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์สิ่งแวดล้อม. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พลอยศรี โปราณานนท์. 2539. การท่องเที่ยวเบื้องต้น. คณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ไพรัชน์ เคะชรินทร์. 2527. นโยบายและกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบัน. ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณการพิมพ์.
- ภราเดช พັນวิเชียร. 2542. การวางแผนการตลาดท่องเที่ยว. เอกสารประกอบการสอน : มหาวิทยาลัย เชียงใหม่.
- มนัส สุวรรณ และคณะ. 2541. โครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาแนวทางการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และสภาตำบล (สต.) เสนอการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- มนัส สุวรรณ. 2538. นิเวศวิทยากับการพัฒนาเศรษฐกิจ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โอเคียนสโตร์.
- ยูวัฒน์ วุฒิเมธี. 2526. การพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยอนุเคราะห์ไทย.
- โยธิน จันทวี. 2548. “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง : กรณีศึกษาโครงการสถานีสาริตและถ่ายทอดการเกษตรป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ”. การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วรรณมา ศิลปอาษา. 2547. การตลาดอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. แหล่งที่มา:
<http://www.stou.ac.th/tourism/Acheive/May/Topic3.htm>
- วัชรภรณ์ จันทร์จำ. 2547. “ศักยภาพของชุมชนไทยลื้อในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาบ้านดอนมดูล อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน”. การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- วารุณี ขัติเตมีย์. 2548. “ศักยภาพในการจัดการป่าชุมชนของชุมชนบ้านแพะ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่”. การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิยะดา เสรีวิชัยสวัสดิ์. 2545. “ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการบริการของรัฐกิจนำเที่ยวทางเรือล่องแม่น้ำโขง : กรณีศึกษาแม่ฮ่องสอนทัวร์”. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. 2541. พฤติกรรมผู้บริโภค. กรุงเทพฯ : บริษัทวิสิทธิ์พัฒนา.
- สงกรานต์ ศรีจันทร์. 2546. “การจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพัฒนา : กรณีศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ”. การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทยและคณะ. 2541. รายงานการศึกษาวิจัย เรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวอนุรักษ์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ แอล-พี เพลส จำกัด.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2540. รายงานขั้นสุดท้ายการดำเนินเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : เสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2542. รายงานขั้นสุดท้ายการดำเนินเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.
- สร้อยสวัสดิ์ อักษรพรภกิจ. 2542. “การศึกษาเพื่อหาปัจจัยในการกำหนดความพร้อมของผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศในภาคเหนือตอนบน”. การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สันติ ชูดิษฐรา. 2537. เอกสารประกอบโครงการอบรมผู้นำเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์พิทักษ์เที่ยวไทย ครั้งที่ 4 นิเวศสัญจร. 12-17 ตุลาคม.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, คู่มือเพื่อเสริมสร้างศักยภาพชุมชนในการจัดการลุ่มน้ำเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ : เพชรรุ่งการพิมพ์, 2549.

สิริพันธุ์ พองันทา. (2544). “การประเมินโครงการส่งเสริมการจัดการป่าชุมชนโดยองค์กรชาวบ้านในกลุ่มน้ำแม่มอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง”. การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุจิตราภา พันธุ์วิไล. 2545. รูปแบบการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาน้ำแม่ห่อ (อำเภอ) ตำบลแม่ยาม อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุชิน วรพงษ์ไพบุลย์. (2543). “การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมและสภาพสังคม เศรษฐกิจ ของประชาชนจากการสร้างอ่างเก็บน้ำแม่หมอก”. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์สิ่งแวดล้อม. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุดาพร วรพล. 2540. “การจัดการการท่องเที่ยวและมรดกวัฒนธรรมของชาติ”. จุลสารการท่องเที่ยว 2. เมษายน-มิถุนายน.

สุพัทธา สุภาพ. 2536. สังคมและวัฒนธรรมไทย คำนิยม ครอบครั้ว ศาสนา ประเพณี. กรุงเทพฯ : ไทยพัฒนาพานิช.

ไสว ช่างเงิน. (2544). “การจัดการป่าชุมชน : กรณีศึกษาการจัดการป่าเต็งรัง (ป่าลูกชิด) กลุ่มภูสันท ตำบลผาทอง อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน”. การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อนรรักษ์ ปัญญาวิวัฒน์. 2538. การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม : การเรียนรู้ร่วมกับชุมชน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เครือข่ายงานมหาวิทยาลัยราชภัฏ สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

อนรรักษ์ ปัญญาวิวัฒน์. 2548. การศึกษาชุมชนเชิงพหุลักษณะ : บทเรียนจากวิจัยภาคสนาม. กรุงเทพฯ : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.)

อภิญา จิตรวงค์นันท์. (2546). “การท่องเที่ยวกับการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชนลำน้้า จังหวัดน่าน”. การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อมรา พงศาพิชญ์. 2541. วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์. กรุงเทพฯ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Butler, R.W. 1980. The concept of a tourism area cycle of evaluation : Implication for management of resources. Toronto : Canadian Geographer.

D'more, L.J. 1983. Guidelines to planning in harmony with the host community. In P.E.

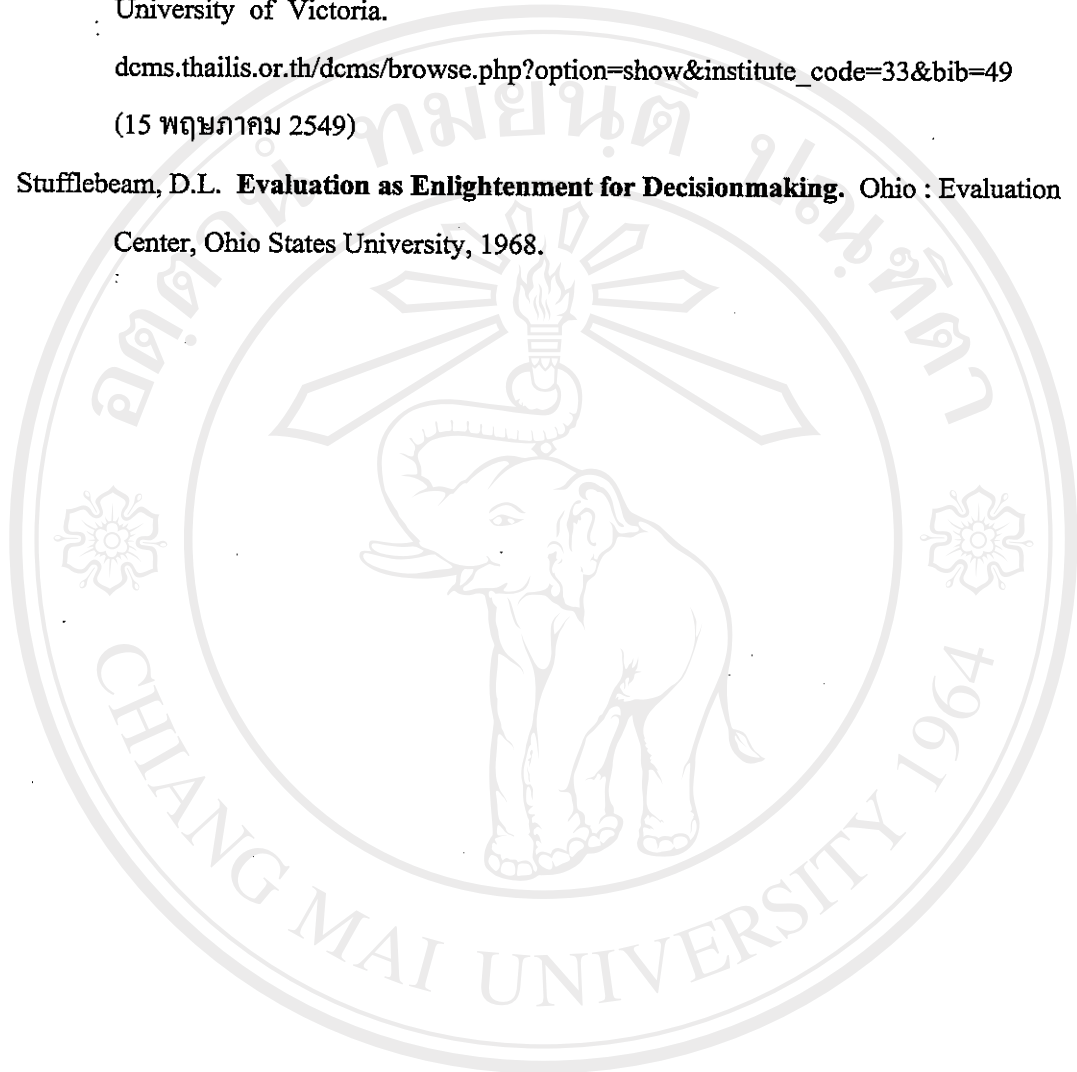
Murphy (ed.) **Tourism in Canada : Selected issued and options.** Victoria, BC :
University of Victoria.

dcms.thailis.or.th/dcms/browse.php?option=show&institute_code=33&bib=49

(15 พฤษภาคม 2549)

Stufflebeam, D.L. **Evaluation as Enlightenment for Decisionmaking.** Ohio : Evaluation

Center, Ohio States University, 1968.



ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved



ภาคผนวก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved



ภาคผนวก ก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

เกณฑ์ในการประเมินโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง

1. ด้านบริบท (Context)

1.1 การคมนาคม

1. ความยากลำบากในการเดินทาง

- 1) ถนนลาดยางเป็นบางช่วง รถตู้ไม่สามารถเข้าถึงได้
- 2) ถนนลาดยางเป็นบางช่วง รถตู้สามารถเข้าถึงได้ในหน้าแล้ง
- 3) ถนนลาดยางตลอด รถยนต์ รถตู้หรือรถบัสสามารถเข้าถึงได้ทุกฤดูกาล

2. ความปลอดภัยในการเดินทาง (ความลาดชันหรือความกว้างของถนน)

- 1) มีความปลอดภัยน้อย
- 2) มีความปลอดภัยปานกลาง
- 3) มีความปลอดภัยมาก

3. ความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินในการเดินทาง

- 1) มีความปลอดภัยน้อย
- 2) มีความปลอดภัยปานกลาง
- 3) มีความปลอดภัยมาก

1.2 แหล่งท่องเที่ยวระหว่างเส้นทาง

1. จำนวนจุดท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระหว่างเส้นทาง

- 1) น้อยกว่า 3 จุด
- 2) มี 3-5 จุด
- 3) มีมากกว่า 5 จุด

2. ความสวยงามของภูมิทัศน์ระหว่างเส้นทาง

- 1) ภูมิทัศน์ข้างทางเป็นป่าเขาที่ไม่ค่อยอุดมสมบูรณ์และไม่ค่อยสวยงาม
- 2) ภูมิทัศน์ข้างทางเป็นป่าเขาที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์และมีความสวยงามพอประมาณ
- 3) ภูมิทัศน์ข้างทางเป็นป่าเขาที่มีความอุดมสมบูรณ์และสวยงามมาก

2. ปัจจัยป้อนเข้า (Input)

1. จำนวนจุดท่องเที่ยวภายในศูนย์ฯ
 - 1) น้อยกว่า 3 จุด
 - 2) มี 3—5 จุด
 - 3) มีมากกว่า 5 จุด
2. จำนวนกิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ จัดให้นักท่องเที่ยว
 - 1) น้อยกว่า 3 กิจกรรม
 - 2) มี 3—5 กิจกรรม
 - 3) มีมากกว่า 5 กิจกรรม
3. จำนวนจุดท่องเที่ยวในพื้นที่รอบๆ ศูนย์ฯ
 - 1) น้อยกว่า 2 จุด
 - 2) มี 2—4 จุด
 - 3) มีมากกว่า 4 จุด
4. จำนวนกิจกรรมที่ทางชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยว
 - 1) น้อยกว่า 2 กิจกรรม
 - 2) มี 2—4 กิจกรรม
 - 3) มีมากกว่า 4 กิจกรรม
5. กิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ ให้บริการแก่ชุมชนในด้านการท่องเที่ยว
 - 1) ต่ำกว่า 3 ครั้งต่อปี
 - 2) 3—5 ครั้งต่อปี
 - 3) มีตั้งแต่ 5 ครั้งขึ้นไปต่อปี
6. จำนวนที่พักภายในศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้สูงสุดต่อครั้ง
 - 1) ไม่มีเลย
 - 2) 1—20 คน
 - 3) มากกว่า 20 คน
7. จำนวนที่พักรอบๆบริเวณศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้สูงสุดต่อครั้ง
 - 1) ไม่มีเลย
 - 2) 1—20 คน
 - 3) มากกว่า 20 คน

8. ร้านอาหารภายในศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้สูงสุดต่อครั้ง

- 1) ไม่มีเลย
- 2) 1 – 20 คน
- 3) มากกว่า 20 คน

9. ร้านอาหารรอบๆ บริเวณศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้สูงสุดต่อครั้ง

- 1) ไม่มีเลย
- 2) 1 – 20 คน
- 3) มากกว่า 20 คน

10. ห้องสุขาสาธารณะ

- 1) ไม่มี
- 2) มีแต่ไม่เพียงพอ
- 3) มีเพียงพอ

11. โทรศัพท์สาธารณะ

- 1) ไม่มี
- 2) มีแต่ไม่เพียงพอ
- 3) มีเพียงพอ

12. เจ้าหน้าที่สาธารณสุข หรือ สถานีอนามัย

- 1) ไม่มี
- 2) มีแต่ไม่เพียงพอ/สถานีอนามัยตั้งอยู่ห่างจากศูนย์ฯ
- 3) มีเพียงพอ/สถานีอนามัยตั้งอยู่ใกล้บริเวณศูนย์ฯ

13. เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย

- 1) ไม่มี
- 2) มีแต่ไม่เพียงพอ
- 3) มีเพียงพอ

14. ไฟฟ้า

- 1) ไม่มี
- 2) มีแต่ไม่เพียงพอ
- 3) มีเพียงพอ

15. แหล่งน้ำ

- 1) มีแหล่งน้ำสำหรับอุปโภคและบริโภคไม่เพียงพอ
- 2) มีแหล่งน้ำบริโภคเพียงพอ อุปโภคไม่เพียงพอ
- 3) มีแหล่งน้ำเพียงพอทั้งบริโภค และอุปโภค

3. ด้านกระบวนการ (Process)

1. การติดต่อประสานงานด้านการท่องเที่ยว
 - 1) ต้องติดต่อผ่านทางมูลนิธิ โครงการหลวง /สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง
 - 2) สามารถติดต่อกับศูนย์ฯ โดยตรงผ่านทางโทรศัพท์หรือโทรสาร
 - 3) สามารถติดต่อกับศูนย์ฯ โดยตรงผ่านทางระบบ IT และ Internet
2. ความหลากหลายของกิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ จัดให้นักท่องเที่ยว
 - 1) ต่ำกว่า 3 ประเภท
 - 2) 3–5 ประเภท
 - 3) มีตั้งแต่ 5 ประเภทขึ้นไป
3. ความแปลกใหม่ หรือน่าสนใจของกิจกรรมที่ศูนย์ฯ จัดให้นักท่องเที่ยว
 - 1) ไม่ค่อยแปลกใหม่ หรือน่าสนใจ
 - 2) มีความแปลกใหม่ และน่าสนใจพอสมควร
 - 3) มีความแปลกใหม่ และน่าสนใจมาก
4. ช่วงเวลาที่ทางศูนย์ฯ จัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยว
 - 1) ไม่มีการจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยว
 - 2) จัดกิจกรรมเฉพาะในวันที่มีนักท่องเที่ยวมา
 - 3) จัดกิจกรรมทุกวัน
5. ความหลากหลายของกิจกรรมที่ทางชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยว
 - 1) 1 ประเภท
 - 2) 2 ประเภท
 - 3) มีตั้งแต่ 3 ประเภทขึ้นไป
6. ความแปลกใหม่ หรือน่าสนใจของกิจกรรมที่ชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยว
 - 1) ไม่ค่อยแปลกใหม่ หรือน่าสนใจ
 - 2) มีความแปลกใหม่ และน่าสนใจพอสมควร
 - 3) มีความแปลกใหม่ และน่าสนใจมาก

7. ช่วงเวลาที่ชุมชนจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยว

- 1) ไม่มีการจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยว
- 2) จัดกิจกรรมเฉพาะในวันที่มีนักท่องเที่ยวมา
- 3) จัดกิจกรรมทุกวัน

8. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

- ก) ร่วมวางแผน
 - ข) ร่วมจัดกิจกรรม
 - ค) ร่วมการบริหารจัดการ
- 1) ทำได้เพียงข้อเดียว
 - 2) ทำได้เพียง 2 ข้อ
 - 3) ทำได้เพียง 3 ข้อ

4. ด้านผล (Output)

1. จำนวนนักท่องเที่ยวโดยเฉลี่ยต่อปี (พ.ศ.2545- พ.ศ.2548)

- 1) ต่ำกว่า 100 คน
- 2) 100 – 200 คน
- 3) มากกว่า 200 คน ขึ้นไป

2. แนวโน้มจำนวนนักท่องเที่ยวในช่วงระยะเวลา 4 ปี (พ.ศ.2545- พ.ศ.2548)

- 1) ส่วนใหญ่มีแนวโน้มลดลงหรือเท่าเดิม
- 2) ส่วนใหญ่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น
- 3) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอด

3. จำนวนนักท่องเที่ยวที่มาพักภายในศูนย์ฯ โดยเฉลี่ยต่อปี (พ.ศ.2545- พ.ศ.2548)

- 1) ต่ำกว่า 50 คน
- 2) 50 – 100 คน
- 3) มากกว่า 100 คน ขึ้นไป

4. จำนวนนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการร้านอาหารภายในศูนย์ฯ โดยเฉลี่ยต่อปี (พ.ศ.2545- พ.ศ.2548)

- 1) ต่ำกว่า 70 คน
- 2) 70 – 140 คน
- 3) มากกว่า 140 คนขึ้นไป

5. ผลการประกอบการด้านการท่องเที่ยวโดยเฉลี่ยต่อปี (พ.ศ.2545- พ.ศ.2548)

- 1) ขาดทุน
- 2) เท่าทุน
- 3) กำไร

6. แนวโน้มผลการประกอบการด้านการท่องเที่ยวในช่วงระยะเวลา 4 ปี
(พ.ศ.2545- พ.ศ.2548)

- 1) ส่วนใหญ่มีแนวโน้มขาดทุนหรือเท่าทุน
- 2) ส่วนใหญ่มีแนวโน้มกำไร
- 3) มีกำไรเพิ่มขึ้นตลอด

7. ปัญหาเกี่ยวกับขยะ

- 1) มีมาก
- 2) มีน้อย
- 3) ไม่มี

8. ชาวบ้านมีความพึงพอใจที่มีการพัฒนาพื้นที่โครงการหลวงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

- 1) น้อย
- 2) ปานกลาง
- 3) มาก

9. ชาวบ้านมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- 1) น้อย
- 2) ปานกลาง
- 3) มาก

10. การท่องเที่ยวได้สร้างความเข้มแข็งและแก้ปัญหาคาความยากจนให้กับชุมชน

- 1) น้อย
- 2) ปานกลาง
- 3) มาก

11. ผลการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวของศูนย์บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

- 1) น้อย
- 2) ปานกลาง
- 3) มาก

12. การจัดการท่องเที่ยวของศูนย์ฯส่งผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในทางลบ

- 1) มาก
- 2) ปานกลาง
- 3) น้อย

13. การจัดการท่องเที่ยวของศูนย์ฯส่งผลกระทบต่อมลพิษทางเสียง อากาศ และน้ำ

- 1) มาก
- 2) ปานกลาง
- 3) น้อย

14. การจัดการท่องเที่ยวของศูนย์ฯส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมของชาวบ้านในทางลบ

- 1) มาก
- 2) ปานกลาง
- 3) น้อย

15. การจัดการท่องเที่ยวของศูนย์ฯส่งผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจ ในทางบวก

- 1) น้อย
- 2) ปานกลาง
- 3) มาก

16. ปัญหาอุปสรรค ข้อจำกัดในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว

- 1) มาก
- 2) ปานกลาง
- 3) น้อย

17. สิ่งที่นักท่องเที่ยวได้รับ

- ก) ได้ความรู้ (Cognitive)
- ข) ได้ความบันเทิงใจ (Affective)
- ค) ได้ปฏิบัติจริง (Psychomotor)

- 1) ได้รับเพียงข้อเดียว
- 2) ได้รับ 2 ข้อ
- 3) ได้รับครบทั้ง 3 ข้อ



ภาคผนวก ข

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

ชื่อผู้สัมภาษณ์.....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง.....

แบบสัมภาษณ์หัวหน้าศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

โครงการศึกษาและประเมินผลโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์ ชุดนี้จัดทำขึ้นเพื่อประกอบการวิจัยเรื่อง โครงการศึกษาและประเมินผลโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง ในฐานะที่ท่านเป็นผู้รับผิดชอบศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์นี้จะ เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย และจะไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่ประการใด จึงใคร่ขอความร่วมมือท่านกรุณาให้ข้อมูลตรงกับความเป็นจริงหรือตรงกับความเห็นของท่านมากที่สุด เพื่อจะได้ นำข้อมูลไปใช้ประกอบการศึกษา

คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะสามารถนำผลการศึกษามาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนา ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม ต่อไป

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์ มา ณ โอกาสนี้

สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © by Chiang Mai University

All rights reserved

1. โครงการหลวงที่ท่านประจำอยู่จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทใด (เช่น การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ฯลฯ (โปรดระบุ)

.....
.....
.....
.....

และเริ่มดำเนินการเมื่อใด (วัน/เดือน/ปี)

.....

2. วัตถุประสงค์ของการจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวมีอะไรบ้าง และในแต่ละวัตถุประสงค์สามารถนำไปปฏิบัติได้
อย่างน้อยเพียงใด

- 1).....
- 2).....
- 3).....
- 4).....
- 5).....

3. ด้านบริบท (Context)

3.1 ปัจจัยภายนอกที่เอื้อ/เสริมต่อการจัดทำเป็นแหล่งท่องเที่ยว มีอะไร และเอื้ออย่างไร

(เช่น นโยบายของโครงการหลวง ความต้องการของชุมชน การมีส่วนร่วมของภาคธุรกิจเอกชนด้าน
การท่องเที่ยว (บริษัทนำเที่ยว และโรงแรม) การมีส่วนร่วมของจังหวัด การมีส่วนร่วมขององค์การ
บริหารส่วนตำบล สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี ฯลฯ)

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

3.2 จุดเด่นและจุดด้อย ในเรื่องต่อไปนี้ เป็นอย่างไร

3.2.1 การคมนาคมจากภายนอกสู่ศูนย์ฯ

- 1) ระยะทาง
- 2) ความยากลำบากในการเดินทาง.....
.....
.....
- 3) ความสะดวกและปลอดภัยในการเดินทาง.....
.....

3.2.2 แหล่งท่องเที่ยวและบรรยากาศระหว่างเส้นทาง

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. ปัจจัยป้อนเข้า (Input)

4.1 แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญภายในศูนย์ฯ มีอะไรบ้าง

- 1) 2)
- 3) 4)
- 5) 6)
- 7) 8)

4.2 แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในพื้นที่บริเวณรอบ ๆ ศูนย์ฯ มีอะไรบ้าง

- 1) 2)
- 3) 4)
- 5) 6)
- 7) 8)

5. ในแต่ละจุดท่องเที่ยวในข้อ 4 โปรดให้รายละเอียด ในประเด็นต่อไปนี้

5.1 ชื่อของจุดท่องเที่ยว

1) จุดเด่น

2) จุดด้อยหรือปัญหาอุปสรรค.....

3) กิจกรรม/สิ่งที่จัดให้นักท่องเที่ยว.....

4) กิจกรรมของนักท่องเที่ยว.....

5) กิจกรรมที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

6) ผลที่ศูนย์ฯได้รับบรรลุวัตถุประสงค์ในข้อใดและอย่างน้อยเพียงใด

7) ผลที่นักท่องเที่ยวได้รับ

8) ผลที่ชุมชนได้รับ.....

6. การบริหารจัดการ

6.1 การติดต่อประสานงานด้านการท่องเที่ยวทำอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้างและผลลัพธ์ที่ได้เป็นอย่างไร

.....
.....
.....

6.2 การประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวทำอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้างและผลลัพธ์ที่ได้เป็นอย่างไร

.....
.....
.....

6.3 ด้านการให้บริการแก่ชุมชนด้านการท่องเที่ยว

1) ท่านได้ให้ความรู้ในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวแก่ชุมชนในเรื่องใดบ้าง และผลลัพธ์ที่ได้เป็นอย่างไร

.....
.....
.....
.....

2) ท่านได้ให้การฝึกอบรมด้านการท่องเที่ยวแก่ชุมชนในเรื่องใดบ้าง และผลลัพธ์ที่ได้เป็นอย่างไร

.....
.....
.....
.....

3) ท่านได้สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่ชุมชนอย่างไรบ้าง และผลลัพธ์ที่ได้เป็นอย่างไร

.....
.....
.....
.....

6.4 จำนวนนักท่องเที่ยว

จำนวนนักท่องเที่ยว	ปี2545	ปี2546	ปี2547	ปี2548
สูงสุด				
ต่ำสุด				
เฉลี่ย				
ช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวมามาก				
ช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวมาน้อย				
รายได้จากค่าธรรมเนียมการเข้าชม				

จำนวนนักท่องเที่ยว	ปี2545	ปี2546	ปี2547	ปี2548
นักท่องเที่ยวชาวไทย				
นักท่องเที่ยว ชาวต่าง ประเทศ	ทวีปยุโรป			
	ทวีปอเมริกา			
	ทวีปเอเชีย			
	ทวีปออสเตรเลีย			
	ทวีปแอฟริกา			

6.5 ที่พักภายในศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวสูงสุด คน

จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าพักจริง

จำนวนผู้เข้าพัก	ปี2545	ปี2546	ปี2547	ปี2548
สูงสุด				
ต่ำสุด				
เฉลี่ย				
รายได้รวม/ปี				

6.6 ที่พักบริเวณรอบๆศูนย์ฯ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวสูงสุด คน

6.7 ร้านอาหารภายในศูนย์ฯสามารถให้บริการนักท่องเที่ยวได้สูงสุด คน

จำนวนนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการร้านอาหารภายในศูนย์ฯ

จำนวนผู้ให้บริการ	ปี2545	ปี2546	ปี2547	ปี2548
สูงสุด				
ต่ำสุด				
เฉลี่ย				
รายได้รวม/ปี				

- 6.8 ร้านอาหารบริเวณรอบๆศูนย์ฯสามารถให้บริการนักท่องเที่ยวได้สูงสุด คน
- 6.9 ปัจจุบันศูนย์ฯมีห้องสุขาสาธารณะไว้บริการนักท่องเที่ยวจำนวน ห้อง
เพียงพอหรือไม่.....
- 6.10 ปัจจุบันศูนย์ฯมีโทรศัพท์สาธารณะไว้บริการนักท่องเที่ยวจำนวน เครื่อง
เพียงพอหรือไม่.....
- 6.11 ปัจจุบันศูนย์ฯมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขไว้บริการนักท่องเที่ยวจำนวนคน
เพียงพอหรือไม่.....
- 6.12 ปัจจุบันศูนย์ฯมีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยจำนวน.....คน
เพียงพอหรือไม่.....
- 6.13 ปัจจุบันศูนย์ฯใช้ไฟฟ้าจากแหล่งใด.....
เพียงพอหรือไม่.....
- 6.14 ปัจจุบันศูนย์ฯใช้น้ำเพื่อการอุปโภค/บริโภค จากแหล่งใด.....
เพียงพอหรือไม่.....
- 6.15 ปัจจุบันศูนย์ฯใช้น้ำเพื่อการเกษตร จากแหล่งใด.....
เพียงพอหรือไม่.....
- 6.16 ปัจจุบันศูนย์ฯมีวิธีการกำจัดขยะอย่างไร.....

.....
มีปัญหาลุ่บสรรคอย่างไร.....
.....
.....

6.17 รยรรับและรยรจ่ยที่ไ้จกการท่งเทียว

จำนวนผู้เข้าพัก	ปี2545	ปี2546	ปี2547	ปี2548
รยรรับจกการท่งเทียว				
รยรจ่ยจกการท่งเทียว				

6.18 ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดการท่งเทียวหรือไม่

ร่วมทำอะไร

ร่วมมกน้อยเพียงไค มาก ปานกลาง น้อย

ชาวบ้านมีความพึงพอใจมกน้อยเพียงไค

มาก ปานกลาง น้อย

6.19 ชาวบ้านมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมกน้อย

เพียงไค มาก ปานกลาง น้อย

อย่างไร.....
.....

6.20 การท่งเทียวไ้สร้งความเข้มแข็งให้กับชุมชน และแก้ปัญหาคความยากจนให้กับชาวบ้านไ้

มกน้อยเพียงไค มาก ปานกลาง น้อย

อย่างไร.....
.....

6.21 การจัดเป็นแหล่งท่งเทียวครั้งนี้ไ้บรรลุวัตถุประสงค์มกน้อยเพียงไค

ไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ บรรลุวัตถุประสงค์อย่างน้อย 2 ข้อ

บรรลุวัตถุประสงค์ทั้ง 4 ข้อ

6.22 ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจกการจัดเป็นแหล่งท่งเทียวมีอะไร

.....
.....
.....
มีแนวทางการดำเนินการแก้ไขอย่างไร.....
.....
.....
.....

7. ผลกระทบที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยวทั้งในทางบวกและทางลบ

7.1 ผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างไร หากมีผลกระทบด้านลบท่านมีแนวทางแก้ไขอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

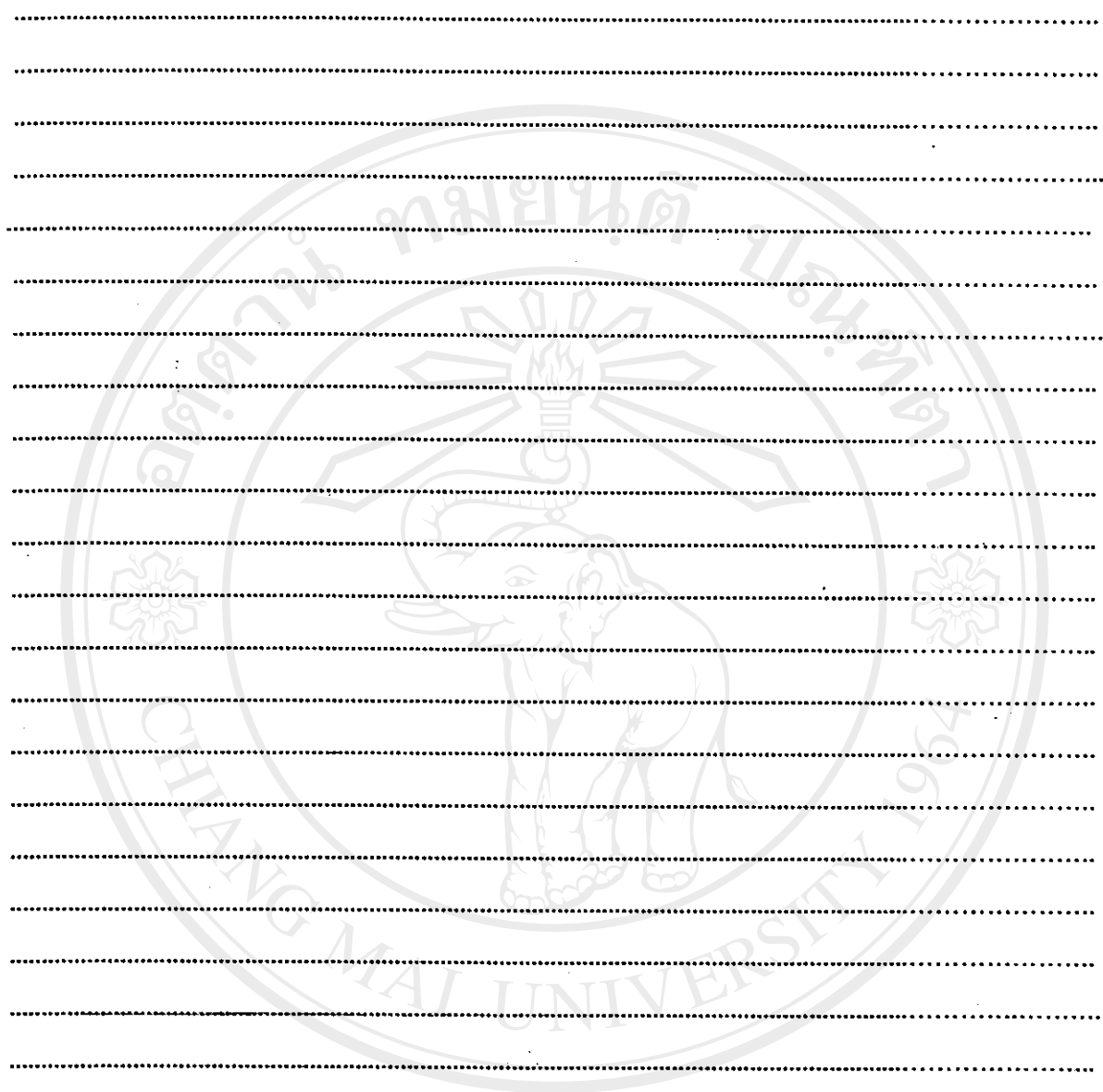
7.2 ผลกระทบต่อมลพิษทางเสียง ทางอากาศ ทางน้ำ ฯลฯ เป็นอย่างไร หากมีผลกระทบด้านลบท่านมีแนวทางแก้ไขอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

7.3 ผลกระทบต่อวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมของชาวบ้าน เป็นอย่างไร หากมีผลกระทบด้านลบท่านมีแนวทางแก้ไขอย่างไร

.....
.....
.....

7.4 ผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจ เป็นอย่างไร หากมีผลกระทบด้านลบท่านมีแนวทางแก้ไขอย่างไร



ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ชื่อผู้สอบถาม.....
วันที่.....เดือน.....ปี.....
ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง.....

แบบสอบถามเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น

โครงการศึกษาและประเมินผลโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง

คำชี้แจง

แบบสอบถามชุดนี้จัดทำขึ้นเพื่อประกอบการวิจัยเรื่อง โครงการศึกษาและประเมินผลโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง ในฐานะที่ท่านเป็นเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามนี้จะใช้เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย และจะไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่ประการใด จึงใคร่ขอความร่วมมือท่านกรุณาให้ข้อมูลตรงกับความเป็นจริงหรือตรงกับความเห็นของท่านมากที่สุด เพื่อจะได้นำข้อมูลไปใช้ประกอบการศึกษา โดยแบบสอบถามชุดนี้ได้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านการจัดการท่องเที่ยว

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นต่อการให้บริการของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะสามารถนำผลการศึกษามาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาศูนย์พัฒนาโครงการหลวงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม ต่อไป

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม มา ณ โอกาสนี้
สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง หรือกรอกข้อความลงในช่องว่างที่กำหนดให้

1. เพศ

1. ชาย 2. หญิง

2. อายุ

1. ต่ำกว่า 15 ปี 2. 15 - 25 ปี
 3. 26 - 40 ปี 4. 41 - 50 ปี
 5. 51 - 60 ปี 6. มากกว่า 60 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา

1. ระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า 2. มัธยมศึกษา
 3. ปวช. 4. ปวส./อนุปริญญา
 5. ปริญญาตรี 6. สูงกว่าระดับปริญญาตรี

4. รายได้ต่อเดือน

1. 5,000 - 10,000 บาท 2. 10,001 - 15,000 บาท
 3. 15,001 - 20,000 บาท 4. มากกว่า 20,000 บาท ขึ้นไป

5. ท่านมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดใด

6. ท่านทำงานด้านการท่องเที่ยวให้กับศูนย์พัฒนาโครงการหลวงมาแล้วจำนวน.....ปี.....เดือน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านการจัดการท่องเที่ยว

1. ท่านเคยมีประสบการณ์ด้านการจัดการท่องเที่ยวมาก่อนหรือไม่

1. ไม่เคย 2. เคย(โปรดระบุ).....

2. ท่านมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวของศูนย์ฯผ่านสื่อประเภทใดบ้าง

(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. วิทยุกระจายเสียง 2. โทรทัศน์
 3. นิตยสาร 4. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
 5. บริษัททัวร์ 6. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

3. ท่านมีวิธีการชักชวนนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวยังศูนย์ฯ อย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อประเภทต่างๆ
 2. ฝากบริษัทนำเที่ยวแนะนำ
 3. ฝากนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวให้บอกต่อกันไป
 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

4. นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวไทยหรือชาวต่างประเทศ

1. ชาวไทย 2. ชาวต่างประเทศ

5. ลักษณะการเดินทางมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาอย่างไร

1. เดินทางมาเพียงลำพัง 2. เดินทางมากับครอบครัว
 3. เดินทางมากับกลุ่มเพื่อน 4. เดินทางมากับสถานบันการศึกษา
 5. เดินทางมากับบริษัททัวร์

6. ยานพาหนะส่วนใหญ่ที่นักท่องเที่ยวใช้ในการเดินทางมาท่องเที่ยวที่ศูนย์ฯ เป็นประเภทใด

1. จักรยานยนต์ส่วนบุคคล 2. จักรยานยนต์เช่า
 3. รถยนต์ส่วนบุคคล 4. รถยนต์เช่า
 5. รถโดยสารประจำทาง 6. อื่น ๆ(โปรดระบุ).....

7. ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวใช้เวลาในการท่องเที่ยวภายในพื้นที่รับผิดชอบของศูนย์ฯ มากน้อยเพียงใด

1. น้อยกว่า 1 วัน 2. 1 วัน
 3. 2-3 วัน 4. มากกว่า 3 วัน ขึ้นไป

8. ประเภทกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงจัดขึ้น ประกอบด้วยกิจกรรมประเภทใด และนักท่องเที่ยวนิยมเข้าร่วมกิจกรรมประเภทใด

8.1 กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (โปรดระบุ)

.....
.....
.....

8.2 กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (โปรดระบุ)

.....
.....
.....

8.3 กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (โปรดระบุ)

.....
.....
.....

9. ท่านคิดว่าการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของศูนย์ฯแห่งนี้ ในอนาคตควรเป็นการท่องเที่ยวในรูปแบบใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. เป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (ระบุเหตุผล).....

.....
.....
.....

2. เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ระบุเหตุผล).....

.....
.....
.....

3. เป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (ระบุเหตุผล).....

.....
.....
.....

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

10. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการจัดการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในตารางช่องที่ตรงกับความเห็นของท่านมากที่สุด

เกณฑ์การประเมิน 5 = ดีมาก 4 = ดี 3 = ปานกลาง 2 = พอใช้ 1 = ควรปรับปรุง

ความคิดเห็นของท่านต่อการจัดการโครงการท่องเที่ยว ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง	ไม่มี	มี				
		1	2	3	4	5
1. การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว						
2. การให้บริการข้อมูลแนะนำด้านการท่องเที่ยว						
3. ความเพียงพอของเจ้าหน้าที่						
4. การให้บริการด้านสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ที่พัก อาหาร						
5. ความพร้อมของสถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ศูนย์ฯ เช่น การคมนาคมภายในศูนย์ฯ ไฟฟ้า ประปา ฯลฯ						
6. ความสะดวกปลอดภัยในการเดินทางจากเส้นทางการคมนาคม หลักมายังศูนย์ฯ						
7. อัตราการเก็บค่าธรรมเนียมการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ						
8. ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว						
9. ความเหมาะสมของพื้นที่ในการจัดกิจกรรม						
10. เส้นทางเดินชมศึกษาธรรมชาติ						
11. การจัดป้ายบอกทาง และแผนที่						
12. การปรับปรุงสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ						
13. การป้องกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม						
14. ระบบป้องกันและกักยักเงิน						
15. การใช้วัสดุอุปกรณ์ในการก่อสร้างที่สอดคล้องกับ สภาพแวดล้อม						
16. การสนับสนุน ส่งเสริม ด้านการท่องเที่ยวจากผู้บังคับบัญชา						
17. การถ่ายทอดความรู้และพัฒนากิจการการท่องเที่ยวให้แก่ ชุมชนและผู้ประกอบการ						
18. การควบคุมดูแลให้ชุมชนเอาใจใส่และไม่เอาเปรียบ นักท่องเที่ยว						
19. สมาชิกในชุมชนให้ความสำคัญต่อการท่องเที่ยว						

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นต่อการให้บริการของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

ความคิดเห็นต่อการให้บริการในของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง	ไม่มี	มี		
		ดี	พอใช้	ควรปรับปรุง
1. การอำนวยความสะดวกในการเข้าชมสถานที่				
2. การบริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว				
2.1 ความสามารถของเจ้าหน้าที่ในการให้ข้อมูลด้านเกษตร				
2.2 ความสามารถของเจ้าหน้าที่ในการให้ข้อมูลด้านนิเวศ				
2.3 ความสามารถของเจ้าหน้าที่ในการให้ข้อมูลวิถีชีวิตและวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน				
2.4 คำแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวระหว่างการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของศูนย์ฯ				
2.5 คำแนะนำเกี่ยวกับ กฎ ระเบียบ ในการปฏิบัติเพื่อรักษาความสะอาดและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับแหล่งท่องเที่ยว				
3. การบริการ ในการจัดที่พักแก่นักท่องเที่ยว				
3.1 ความเพียงพอของสถานที่พัก				
3.2 การจองห้องพักล่วงหน้า				
4. สิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่พักของนักท่องเที่ยว				
4.1 ไฟฟ้า				
4.2 น้ำ				
4.3 ห้องสุขา				
4.4 อุปกรณ์อำนวยความสะดวกอื่นๆ				
5. การบริการสถานี่พักผ่อนในบริเวณศูนย์ฯ				
6. การบริการสุขาสาธารณะ ในบริเวณศูนย์ฯ				
7. การบริการโทรศัพท์สาธารณะ				
8. การบริการที่จอดรถ				
9. การบริการอาหารและเครื่องดื่ม				
10. การตั้งถังขยะหรือจุดให้บริการทิ้งขยะ				
11. ร้านขายของที่ระลึก				
12. ความปลอดภัยในการท่องเที่ยว				
13. การรับฟังความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว				
14. ความรวดเร็วในการให้บริการของเจ้าหน้าที่				
15. อื่นๆ.....				

16. ท่านคิดว่าปัญหาและอุปสรรคต่อการจัดการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ

16.1 ด้านบุคลากร ได้แก่

16.2 ด้านสถานที่ ได้แก่

16.3 ด้านอาคารและสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่

16.4 ด้านการบริการ ได้แก่

16.5 ด้านความปลอดภัย ได้แก่

16.6 ด้านกิจกรรม ได้แก่

16.7 ด้านอื่นๆ ได้แก่

17. ข้อเสนอแนะอื่นๆ เพื่อการปรับปรุงการจัดการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของศูนย์ฯ

17.1 ด้านบุคลากร ได้แก่

17.2 ด้านสถานที่ ได้แก่

17.3 ด้านอาคารและสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่

17.4 ด้านการบริการ ได้แก่

17.5 ด้านความปลอดภัย ได้แก่

17.6 ด้านกิจกรรม ได้แก่

17.7 ด้านอื่นๆ ได้แก่

ชื่อผู้สอบถาม.....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง.....

แบบสอบถามนักท่องเที่ยว

โครงการศึกษาและประเมินผลโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง

คำชี้แจง

แบบสอบถามชุดนี้จัดทำขึ้นเพื่อประกอบการวิจัยเรื่อง โครงการศึกษาและประเมินผลโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง ในฐานะที่ท่านเป็นนักท่องเที่ยวที่ได้มาท่องเที่ยวในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย และจะไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่ประการใด จึงใคร่ขอความร่วมมือท่านกรุณาให้ข้อมูลตรงกับความเป็นจริงหรือตรงกับความเห็นของท่านมากที่สุด เพื่อจะได้นำข้อมูลไปใช้ประกอบการศึกษา โดยแบบสอบถามชุดนี้ได้แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

ส่วนที่ 2 ข้อมูลการท่องเที่ยว

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นต่อการจัดการท่องเที่ยวของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นต่อการให้บริการของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะสามารถนำผลการศึกษามาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาศูนย์พัฒนาโครงการหลวงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม ต่อไป

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม มา ณ โอกาสนี้

สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง หรือกรอกข้อความลงในช่องว่างที่กำหนดให้

1. เพศ

1. ชาย 2. หญิง

2. อายุ

1. ต่ำกว่า 15 ปี 2. 15 - 25 ปี
 3. 26 - 40 ปี 4. 41 - 50 ปี
 5. 51 - 60 ปี 6. มากกว่า 60 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา

1. ระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า 2. มัธยมศึกษา
 3. ปวช. 4. ปวส./อนุปริญญา
 5.ปริญญาตรี 6. สูงกว่าระดับปริญญาตรี

4. อาชีพ

1. นักเรียน, นักศึกษา 2. อาชีพอิสระ/ธุรกิจส่วนตัว
 3. รับราชการ, รัฐวิสาหกิจ 4. พนักงานบริษัท
 5. เกษตรกร 6. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

5. รายได้ต่อเดือน

1. น้อยกว่า 5,000 บาท 2. 5,000 - 10,000 บาท
 3. 10,001 - 30,000 บาท 4. 30,001 - 50,000 บาท
 5. มากกว่า 50,000 บาท ขึ้นไป

6. ท่านมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดใด

7. จำนวนสมาชิกทั้งหมดที่เดินทางมาท่องเที่ยวในครั้งนี้

1. คนเดียว 2. ไม่เกิน 5 คน
 3. 5-10 คน 4. 11-20 คน
 5. มากกว่า 20 คนขึ้นไป

8. ลักษณะของกลุ่มในการเดินทางมาท่องเที่ยว

1. เดินทางโดยลำพัง 2. มากับครอบครัว
 3. มากับกลุ่มเพื่อน 4. มากับสถาบันการศึกษา
 5. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

9. วัตถุประสงค์ในการเดินทางมาท่องเที่ยว

- | | |
|---------------------------------------------------|----------------------------------------------|
| <input type="checkbox"/> 1. พักผ่อน | <input type="checkbox"/> 2. ศึกษาหาความรู้ |
| <input type="checkbox"/> 3. สัมผัสธรรมชาติ | <input type="checkbox"/> 4. ท่องเที่ยวผจญภัย |
| <input type="checkbox"/> 5. อื่นๆ (โปรดระบุ)..... | |

10. ยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทาง

- | | |
|--------------------------------------------------|---------------------------------------------------|
| <input type="checkbox"/> 1. จักรยานยนต์ส่วนบุคคล | <input type="checkbox"/> 2. จักรยายนต์เช่า |
| <input type="checkbox"/> 3. รถยนต์ส่วนบุคคล | <input type="checkbox"/> 4. รถยนต์เช่า |
| <input type="checkbox"/> 5. รถโดยสารประจำทาง | <input type="checkbox"/> 6. อื่นๆ (โปรดระบุ)..... |

11. ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวครั้งนี้เฉลี่ยต่อคนเป็นจำนวนเท่าไร

- | | |
|------------------------------------------------------|-----------------------------------------------|
| <input type="checkbox"/> 1. น้อยกว่า 300 บาท | <input type="checkbox"/> 2. 300 - 500 บาท |
| <input type="checkbox"/> 3. 501 - 1,000 บาท | <input type="checkbox"/> 4. 1,001 - 1,500 บาท |
| <input type="checkbox"/> 5. มากกว่า 1,500 บาท ขึ้นไป | |

12. ท่านเห็นว่าจำนวนเงินที่จ่ายสำหรับการท่องเที่ยวเหมาะสมกับสิ่งที่ท่านได้รับ เช่น การบริการ / ความประทับใจ/ ประสบการณ์หรือไม่

- | | |
|--------------------------------------------------------------|--|
| <input type="checkbox"/> 1. เหมาะสม | |
| <input type="checkbox"/> 2. ไม่เหมาะสม (โปรดระบุเหตุผล)..... | |
-

ส่วนที่ 2 ข้อมูลการท่องเที่ยว

1. ท่านเคยมีประสบการณ์หรือไม่ในการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ หรือวัฒนธรรม

1. ไม่เคย 2. เคย(ระบุแหล่งท่องเที่ยว).....

2. ก่อนที่จะมาท่องเที่ยว ท่านได้รับข้อมูลการท่องเที่ยวของศูนย์ฯจากแหล่งข้อมูลใดบ้าง

(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. วิทยุกระจายเสียง 2. โทรทัศน์
 3. นิตยสาร 4. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
 5. บริษัททัวร์ 6. เพื่อนที่เคยเข้ามาท่องเที่ยว
 7. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

3. ท่านได้ติดต่อประสานงานเพื่อเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของศูนย์ฯ อย่างไร

1. ติดต่อโดยตรงกับหน่วยงานการท่องเที่ยวของศูนย์ฯ
 2. ติดต่อผ่านองค์การบริหารส่วนตำบล
 3. ติดต่อผ่านบริษัทนำเที่ยว
 4. ติดต่อผ่านหน่วยงานราชการในพื้นที่ เช่น โรงเรียน
 5. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

4. ระยะเวลาที่ใช้ในการท่องเที่ยวในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

1. น้อยกว่า 1 วัน 2. 1 วัน
 3. 2 วัน 4. มากกว่า 2 วัน ขึ้นไป

5. กิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่ท่านได้เข้าร่วม ได้แก่

(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

5.1 การเที่ยวชมแปลงสาธิตการเกษตรใช้ระยะเวลา

1. น้อยกว่า 2 ชั่วโมง 2. มากกว่า 2 ชั่วโมง - 1 วัน
 3. 2-3 วัน 4. มากกว่า 3 วันขึ้นไป

5.2 การชมและเลือกซื้อผลผลิตทางการเกษตรของศูนย์ฯใช้ระยะเวลา

1. น้อยกว่า 2 ชั่วโมง 2. มากกว่า 2 ชั่วโมง - 1 วัน
 3. 2-3 วัน 4. มากกว่า 3 วันขึ้นไป

5.3 การเดินป่าเป็นระยะเวลา

1. 1 วัน 2. 2-3 วัน
 3. มากกว่า 3 วันขึ้นไป

5.4 พักค้างแรมในป่าเป็นระยะเวลา

1. ไม่ค้าง 2. 1 คืน
 3. 2-3 คืน 4. มากกว่า 3 คืน ขึ้นไป

5.5 พักค้างแรมในบ้านพักนักท่องเที่ยวของศูนย์เป็นระยะเวลา (ถ้าไม่มีบ้านพักนักท่องเที่ยวในศูนย์ฯ
กรุณาข้ามไปตอบข้อ 5.6)

1. ไม่ค้าง 2. 1 คืน
 3. 2-3 คืน 4. มากกว่า 3 คืน ขึ้นไป

5.6 พักในที่พักรื่นๆในพื้นที่รับผิดชอบของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแห่งนี้เป็นระยะเวลา

1. ไม่ค้าง 2. 1 คืน
 3. 2-3 คืน 4. มากกว่า 3 คืน ขึ้นไป

5.7 การเที่ยวชมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนในพื้นที่รับผิดชอบของศูนย์พัฒนา
โครงการหลวงแห่งนี้เป็นระยะเวลา

1. น้อยกว่า 2 ชั่วโมง 2. มากกว่า 2 ชั่วโมง - 1 วัน
 3. 2-3 วัน 4. มากกว่า 3 วัน ขึ้นไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

1. สภาพเส้นทางที่ใช้ในการท่องเที่ยวภายในพื้นที่รับผิดชอบของศูนย์ฯ

1. สะดวก 2. ไม่สะดวก

2. ความปลอดภัยในการท่องเที่ยว

1. ปลอดภัย 2. ไม่มีความปลอดภัย (โปรดระบุ).....

3. บรรยากาศในพื้นที่รับผิดชอบของศูนย์ฯ

1. ประทับใจ 2. ไม่ประทับใจ (โปรดระบุ).....

4. การที่ท่านได้มาท่องเที่ยวครั้งนี้ ท่านได้รับความประทับใจ/ความรู้ในเรื่องต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด

ความประทับใจ/ความรู้	มาก	ปานกลาง	น้อย
1. ความประทับใจในกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตร			
2. ความประทับใจในกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ			
3. ความประทับใจในกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม			
4. ความประทับใจในธรรมชาติ			
5. ความรู้ในด้านการเกษตร			
6. ความรู้ในเวชวิทยา สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ			
7. ความรู้ในด้านวิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น			
8. อื่นๆ (โปรดระบุ).....			

5. ท่านสนใจที่จะกลับมาท่องเที่ยวที่ศูนย์ฯนี้อีกหรือไม่

กลับมาอีก (โปรดระบุเหตุผล).....

ไม่กลับมา (โปรดระบุเหตุผล).....

6. ท่านสนใจที่จะไปท่องเที่ยวยังศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแห่งอื่นหรือไม่

สนใจ (โปรดระบุเหตุผล).....

ไม่สนใจ (โปรดระบุเหตุผล).....

7. หากท่านสนใจที่จะไปท่องเที่ยวยังศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแห่งอื่น ท่านต้องการไปท่องเที่ยวในรูปแบบใด

- การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

8. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการจัดการท่องเที่ยวของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในตารางช่องที่ตรงกับความเห็นของท่านมากที่สุด

เกณฑ์การประเมิน 5 = ดีมาก 4 = ดี 3 = ปานกลาง 2 = พอใช้ 1 = ควรปรับปรุง

ความคิดเห็นของท่านต่อการจัดการท่องเที่ยว ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง	ไม่มี	มี				
		1	2	3	4	5
1. การแนะนำให้นักท่องเที่ยวเมื่อแรกเข้าพื้นที่						
2. การให้บริการข้อมูลด้านการท่องเที่ยวของเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ						
3. ศูนย์ข้อมูลแนะนำด้านการท่องเที่ยว						
4. การให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเดินป่า						
5. สถานที่ท่องเที่ยวมีสภาพเป็นธรรมชาติที่ดีและสามารถดึงดูด ใจสำหรับนักท่องเที่ยว						
6. การจัดเส้นทางเดินชมศึกษาธรรมชาติ						
7. เส้นทางเดินชมธรรมชาติ						
8. สภาพป่ายังคงความสมบูรณ์อยู่						
9. การรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม						
10. สถานที่ท่องเที่ยวเหมาะกับการท่องเที่ยว						
11. พื้นที่ท่องเที่ยวมีเพียงพอต่อการต้อนรับนักท่องเที่ยว จำนวนมาก						
12. สามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้ค่อนข้างสะดวก						
13. การจัดป้ายบอกทาง และแผนที่						
14. ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว						
15. มีพื้นที่สามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวได้อีกมาก						
16. ระบบป้องกันและกักยุงเงิน						
17. ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวที่พอรับได้						
18. ใช้วัสดุอุปกรณ์ในการก่อสร้างที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม						
19. การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวผ่านสื่อต่าง ๆ						

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการให้บริการของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

ความคิดเห็นต่อการให้บริการของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง	ไม่มี	มี		
		ดี	พอใช้	ควรปรับปรุง
1. การอำนวยความสะดวกในการเข้าชมสถานที่				
2. การบริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว				
2.1 ความสามารถของเจ้าหน้าที่ในการให้ข้อมูลด้านเกษตร				
2.2 ความสามารถของเจ้าหน้าที่ในการให้ข้อมูลด้านนิเวศ				
2.3 ความสามารถของเจ้าหน้าที่ในการให้ข้อมูลวิถีชีวิตและวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน				
2.4 คำแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวระหว่างการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของศูนย์ฯ				
3. การบริการในการจัดที่พักแก่นักท่องเที่ยว				
3.1 ความเพียงพอของสถานที่พัก				
3.2 การจองห้องพักล่วงหน้า				
4. สิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่พักของนักท่องเที่ยว				
4.1 ไฟฟ้า				
4.2 น้ำ				
4.3 ห้องสุขา				
4.4 อุปกรณ์อำนวยความสะดวกอื่นๆ				
5. การบริการศาลานั่งพักผ่อนในบริเวณศูนย์ฯ				
6. การบริการสุขาสาธารณะในบริเวณศูนย์ฯ				
7. การบริการโทรศัพท์สาธารณะ				
8. การบริการที่จอดรถ				
9. การบริการอาหารและเครื่องดื่ม				
10. การตั้งถังขยะหรือจุดให้บริการทิ้งขยะ				
11. ร้านขายของที่ระลึก				
12. ความปลอดภัยในการท่องเที่ยว				
13. การรับฟังความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว				
14. ความรวดเร็วในการให้บริการของเจ้าหน้าที่				
15. อื่น ๆ				

การได้รับข้อมูลด้านเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรมจาก แหล่งท่องเที่ยวของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง	ได้รับ	ได้รับแต่ ไม่เพียงพอ	ไม่ได้รับ
1. คำแนะนำเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศและวัฒนธรรม ในพื้นที่			
2. คำแนะนำเกี่ยวกับ กฎ ระเบียบ ในการปฏิบัติเพื่อรักษาความ สะอาดและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับแหล่งท่องเที่ยว			
3. คำแนะนำเกี่ยวกับธรรมชาติ พืชพรรณ สัตว์ป่า			
4. คำแนะนำเกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น			
5. ศูนย์วิชาการและนิทรรศการ			
6. การให้ข้อมูลข่าวสารของเจ้าหน้าที่เพิ่มเติม			

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงการจัดการท่องเที่ยวของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

1. ด้านบุคลากร ได้แก่
2. ด้านสถานที่ ได้แก่
3. ด้านอาคารและสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่
4. ด้านการบริการ ได้แก่
5. ด้านความปลอดภัย ได้แก่
6. ด้านกิจกรรม ได้แก่
7. ด้านอื่นๆ ได้แก่

ชื่อผู้สอบถาม.....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง.....

แบบสอบถามชุมชน

โครงการศึกษาและประเมินผลโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง

คำชี้แจง

แบบสอบถามชุดนี้จัดทำขึ้นเพื่อประกอบการวิจัยเรื่อง โครงการศึกษาและประเมินผลโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง ในฐานะที่ท่านเป็นผู้อาศัยอยู่ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามนี้จะประกอบเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย และจะไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่ประการใด จึงใคร่ขอความร่วมมือท่านกรุณาให้ข้อมูลตรงกับความเป็นจริงหรือตรงกับความเห็นของท่านมากที่สุด เพื่อจะได้นำข้อมูลไปใช้ประกอบการศึกษา โดยแบบสอบถามชุดนี้ได้แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

ส่วนที่ 2 ข้อมูลการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

ส่วนที่ 4 ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนภายหลังมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น

คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะสามารถนำผลการศึกษามาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาศูนย์พัฒนาโครงการหลวงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม ต่อไป

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม มา ณ โอกาสนี้

สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่อง หรือกรอกข้อความลงในช่องว่างที่กำหนดให้

1. เพศ

1. ชาย

2. หญิง

2. อายุ

1. ต่ำกว่า 15 ปี

2. 15 - 25 ปี

3. 26 - 40 ปี

4. 41 - 50 ปี

5. 51 - 60 ปี

6. มากกว่า 60 ปีขึ้นไป

3. ชาติพันธุ์

1. คนเมือง

2. คนไทย

3. ไทยใหญ่

4. ชนเผ่า (โปรดระบุ).....

5. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

3. ศาสนา

1. พุทธ

2. คริสต์

3. อิสลาม

4. นับถือผี

5. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

4. ระดับการศึกษาสูงสุด

1. ระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า

2. มัธยมศึกษา

3. ปวช.

4. ปวส./อนุปริญญา

5.ปริญญาตรี

6. สูงกว่าระดับปริญญาตรี

5. สถานภาพสมรส

1. โสด

2. สมรส

3. หย่าร้าง

4. ม่าย

6. จำนวนสมาชิกในครอบครัว..... คน

7. ลักษณะครอบครัว

1. ครอบครัวเดี่ยว

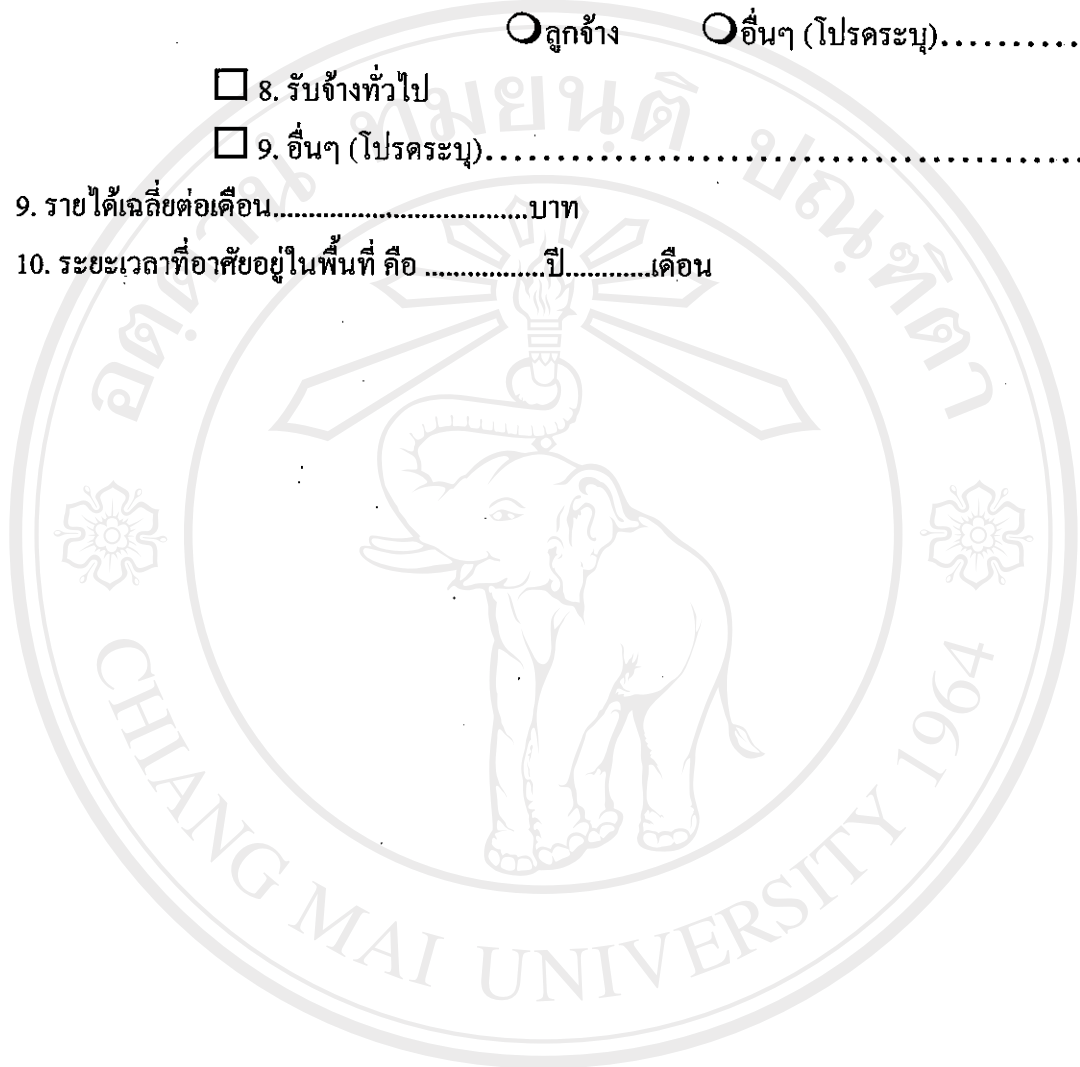
2. อยู่รวมกันหลายครอบครัว

8. อาชีพหลัก

- | | |
|---------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------|
| <input type="checkbox"/> 1. นักเรียน / นักศึกษา | <input type="checkbox"/> 2. รับราชการ |
| <input type="checkbox"/> 3. พนักงานรัฐวิสาหกิจ | <input type="checkbox"/> 4. ธุรกิจส่วนตัว |
| <input type="checkbox"/> 5. พนักงานบริษัท | <input type="checkbox"/> 6. พ่อบ้าน / แม่บ้าน |
| <input type="checkbox"/> 7. เกษตรกร | <input type="radio"/> ทำนา <input type="radio"/> ทำไร่ <input type="radio"/> ทำสวน |
| | <input type="radio"/> ลูกจ้าง <input type="radio"/> อื่นๆ (โปรดระบุ)..... |
| <input type="checkbox"/> 8. รับจ้างทั่วไป | |
| <input type="checkbox"/> 9. อื่นๆ (โปรดระบุ)..... | |

9. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน.....บาท

10. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ คือปี.....เดือน



ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ส่วนที่ 2 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

1. ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนประเภทใด

- | | |
|--------------------------------------------------------------|------------------------------------------------|
| <input type="checkbox"/> 1. ที่พัก/โฮมสเตย์ | <input type="checkbox"/> 2. ไกด์/นำเที่ยว |
| <input type="checkbox"/> 3. การรับส่งนักท่องเที่ยว | <input type="checkbox"/> 4. ขายของที่ระลึก |
| <input type="checkbox"/> 5. ขายอาหารและเครื่องดื่ม | <input type="checkbox"/> 6. นวดแผนโบราณ |
| <input type="checkbox"/> 7. บันเทิงและสันทนาการ เช่น การแสดง | <input type="checkbox"/> 8. การติดต่อประสานงาน |
| <input type="checkbox"/> 9. อื่นๆ (โปรดระบุ)..... | |

2. ท่านคิดว่าการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนของท่านควรเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใด

- | | |
|-------------------------------------------------------|----------------------------------------------------|
| <input type="checkbox"/> 1. การท่องเที่ยวเชิงเกษตร | <input type="checkbox"/> 2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ |
| <input type="checkbox"/> 3. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม | |

3. ท่านคิดว่าชุมชนของท่านมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใด

รายการ	ระดับการมีส่วนร่วม			
	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มีส่วนร่วม
1. การบริการหรือภายในชุมชนในเรื่องของการท่องเที่ยว				
2. การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน				
3. การสำรวจเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน				
4. การวางแผนจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน				
5. การกำหนดกฎเกณฑ์หรือมาตรการที่ใช้สำหรับการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น				
6. การจัดตั้งกลุ่มหรือคณะกรรมการคอยดูแลบริหารจัดการการท่องเที่ยว				
7. การจัดตั้งกลุ่มหรือคณะกรรมการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม				
8. การดูแลรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว				
9. การปรับปรุงกิจกรรมการท่องเที่ยว				
10. การประเมินผลกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จัดขึ้น				

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

รายการ	ระดับความคิดเห็น			
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็น ด้วย	ไม่แน่ใจ
1. คนในชุมชนเห็นด้วยกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน				
2. คนในชุมชนมีความเต็มใจที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน				
3. คนในชุมชนมีความยินดีที่จะมีการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนให้ดีขึ้น				
4. คนในชุมชนเต็มใจและพร้อมที่จะให้ความร่วมมือและเข้าร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน				
5. คนในชุมชนยินดีและเต็มใจที่จะให้คนภายนอกได้รับรู้และเรียนรู้ถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน				
6. คนในชุมชนเห็นว่า การเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี				
7. คนในชุมชนพอใจกับรายได้ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว				
8. คนในชุมชนพอใจกับการได้รับความช่วยเหลือและสนับสนุนการท่องเที่ยวจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน				
9. คนในชุมชนเห็นว่า การท่องเที่ยวเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ชุมชนมีชื่อเสียงและมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น				

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ส่วนที่ 4 ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนภายหลังมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น

รายการ	ระดับความคิดเห็น			
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็น ด้วย	ไม่แน่ใจ
1. ด้านสังคม				
1.1 คนในชุมชนมีความสามัคคีปรองดองกันมากขึ้น				
1.2 คนในชุมชนรักท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น				
1.3 คนในชุมชนมีน้ำใจต่อกัน/ช่วยเหลือกันมากขึ้น				
1.4 สภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชนดีขึ้นกว่าเดิม				
1.5 เกิดการพัฒนาสาธารณูปโภคต่างๆ ในชุมชนเพิ่มมากขึ้น เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา				
1.6 ชุมชนเป็นที่รู้จักของคนภายนอกมากขึ้น				
1.7 มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนมากขึ้น				
1.8 มีความแออัดเพิ่มมากขึ้น				
1.9 มีปัญหาอาชญากรรมเพิ่มมากขึ้น				
2. ด้านวัฒนธรรม				
2.1 วัฒนธรรมของชุมชนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม				
2.2 การท่องเที่ยวช่วยส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น				
2.3 ภาษาคำเดิมของท้องถิ่นสูญหายไป				
2.4 ค่านิยมในการแต่งกายของคนในท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไป				
3. ด้านเศรษฐกิจ				
3.1 คนในชุมชนมีรายได้อีกเพิ่มมากขึ้น				
3.2 คนในชุมชนมีงานทำเพิ่มมากขึ้น				
3.4 ค่าครองชีพของคนในชุมชนเพิ่มสูงขึ้น				
3.5 คนในชุมชนมีพฤติกรรมการใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น				
3.6 ช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนในชุมชนเพิ่มมากขึ้น				
4. ด้านสิ่งแวดล้อม				
4.1 คนในชุมชนเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นมากขึ้น				
4.2 คนในชุมชนเกิดความรู้สึกรักและหวงแหนธรรมชาติมากขึ้น				
4.3 เกิดการรวมกลุ่มเพื่อดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม				
4.4 การเข้ามาของนักท่องเที่ยวทำให้มีการบุกรุกทำลายสิ่งแวดล้อมมากขึ้น				
4.5 เกิดปัญหาปริมาณขยะเพิ่มมากขึ้นในชุมชน				
4.6 เกิดปัญหาทำลายความสงบสุขของชุมชน (นักท่องเที่ยวส่งเสียงดัง เสียงรถยนต์ หรือเสียงเรือ)				
4.7 เกิดปัญหามลพิษทางอากาศ (ควันรถยนต์ ควันบุหรี่ ฯลฯ)				

ท่านคิดว่าการพัฒนาพื้นที่ของศูนย์พัฒนา โครงการหลวงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์
กับชุมชนในด้านใดบ้าง

ท่านคิดว่าชุมชนในพื้นที่ศูนย์ฯ ควรมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวอย่างไร

ท่านคิดว่าองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ศูนย์ฯ ควรให้ความช่วยเหลือสนับสนุนการจัดการ
ท่องเที่ยวของศูนย์ฯ และชุมชนอย่างไร

ในอนาคตท่านต้องการให้มีการท่องเที่ยวในชุมชนของท่านต่อไปหรือไม่ เพราะเหตุใด

ต้องการให้มีต่อไป เพราะ.....

ไม่ต้องการให้มีต่อไป เพราะ.....

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการบริหารจัดการท่องเที่ยวในชุมชนของท่าน

แบบสังเกตการณ์

โครงการศึกษาและประเมินผลโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง

ชื่อ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง.....

สถานที่ตั้ง ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด.....

ขอบเขตรับผิดชอบของศูนย์ฯ

พื้นที่ทั้งหมด.....ไร่/ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมจำนวน.....ตำบล

จำนวน.....หมู่บ้าน ได้แก่

.....
.....
.....

อยู่ในความดูแลของ อบต.

.....

จำนวนประชากรทั้งสิ้นคน

พื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแห่งนี้จัดเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวประเภทใดบ้าง

- การท่องเที่ยวเชิงเกษตร
- การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

พื้นที่ที่สำคัญมากที่สุดสำหรับจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตร / นิเวศ / วัฒนธรรม

.....
.....

.....
.....

รายละเอียดผู้ให้ข้อมูล

ชื่อ-นามสกุล.....

วันที่ทำการประเมิน.....เดือน.....ปี.....พ.ศ.....

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย **X** ทับตัวเลขระดับคะแนน ในตารางที่ท่านคิดว่าตรงกับสภาพ

ความเป็นจริงในปัจจุบันมากที่สุด

ตารางที่ 1 ตัวชี้วัดด้านคุณค่าสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม

ตัวชี้วัด	คะแนนและความหมาย (S)	ความสำคัญของตัวชี้วัด (I)	คะแนน (S) x (I)
1. สภาพพื้นที่ตั้งของศูนย์ฯ มีรูปลักษณะ	(1) ไม่สวย (2) สวยน้อย (3) สวย (4) สวยมาก (5) สวยมากที่สุด	(1) สำคัญน้อย (2) สำคัญปานกลาง (3) สำคัญมาก	
2. ลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว (ที่เป็นจุดโดดเด่น ได้แก่)	(1) นำมาอ้างอิงมาก (2) นำมาอ้างอิงบ่อยๆ (3) นำมาอ้างอิงบ้าง (4) ไม่ค่อยนิยมนำมาอ้างอิง (5) นำมาอ้างอิงน้อย	(1) สำคัญน้อย (2) สำคัญปานกลาง (3) สำคัญมาก	
3. ความสูงจากระดับพื้นราบ	(1) ต่ำกว่า 50 เมตร (2) ประมาณ 100 เมตร (3) ประมาณ 500 เมตร (4) ประมาณ 800 เมตร (5) มากกว่า 800 เมตร	(1) สำคัญน้อย (2) สำคัญปานกลาง (3) สำคัญมาก	
4. สภาพป่าบนภูเขา	(1) เสื่อมโทรม (2) เป็นทุ่งหญ้า ต้นไม้ ต้นไผ่ ที่กำลังฟื้นสภาพ (3) เป็นป่าที่ฟื้นสภาพ พอสมควร (4) เป็นป่าค่อนข้างสมบูรณ์ (5) เป็นป่าสมบูรณ์มาก	(1) สำคัญน้อย (2) สำคัญปานกลาง (3) สำคัญมาก	
5. พรรณไม้	(1) ไม่มีความน่าสนใจ (2) มีพรรณไม้บ้างเล็กน้อย (3) มีพรรณไม้พอประมาณ (4) มีพรรณไม้หลากหลาย (5) มีพรรณไม้หายาก/ใกล้ สูญพันธุ์	(1) สำคัญน้อย (2) สำคัญปานกลาง (3) สำคัญมาก	

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	คะแนนและความหมาย (S)	ความสำคัญของตัวชี้วัด (I)	คะแนน (S) x (I)
6. นก	(1) มีน้อยมาก (2) มีน้อย (3) มีปานกลาง (4) มีมาก (5) มีชุกชุม / มีชนิดสวยงาม/ มีชนิดหายาก	(1) สำคัญน้อย (2) สำคัญปานกลาง (3) สำคัญมาก	
7. สัตว์ป่า	(1) แทบไม่พบ (2) มีน้อย (3) มีปานกลาง (4) มีมาก (5) มีชุกชุมและมีสัตว์ต่างๆ หลากหลายชนิด	(1) สำคัญน้อย (2) สำคัญปานกลาง (3) สำคัญมาก	
8. น้ำตก	(1) ไม่มีน้ำตก (2) สภาพเสื่อมโทรม/ไม่มีน้ำ (3) สวยพอประมาณ (4) สวย/มีน้ำมาก (5) สวยมากมีเอกลักษณ์พิเศษ	(1) สำคัญน้อย (2) สำคัญปานกลาง (3) สำคัญมาก	
9. ความชุ่มชื้นและแหล่งน้ำ	(1) พื้นที่แห้งแล้ง ขาดแคลนน้ำ (2) พื้นที่แห้งแล้ง แต่มีแหล่งน้ำ ไหลผ่านใกล้เคียง (3) พื้นที่ชุ่มชื้น แต่ขาดแหล่งน้ำที่ สำคัญ (4) พื้นที่ชุ่มชื้น มีแหล่งน้ำไหล ผ่านพอสมควร (5) พื้นที่ชุ่มชื้น มีแหล่งน้ำไหล ผ่านอุดมสมบูรณ์	(1) สำคัญน้อย (2) สำคัญปานกลาง (3) สำคัญมาก	

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	คะแนนและความหมาย (S)	ความสำคัญของตัวชี้วัด (I)	คะแนน (S) x (I)
10. ผลดีผลการเกษตรที่ โดดเด่น ได้แก่.....	(1) ไม่มี (2) ธรรมดา (3) พอใช้ได้ (4) แปลกและน่าสนใจ (5) แปลกและน่าสนใจมาก	(1) สำคัญน้อย (2) สำคัญปานกลาง (3) สำคัญมาก	
11. จุดเด่น (เอกลักษณ์) ของ ชุมชนในพื้นที่	(1) ไม่เด่น (2) เด่นน้อย (3) เด่นปานกลาง (4) เด่นมาก (5) เด่นเป็นเอกลักษณ์พิเศษ	(1) สำคัญน้อย (2) สำคัญปานกลาง (3) สำคัญมาก	
12. วัฒนธรรมประเพณีของ ชุมชนที่โดดเด่น ได้แก่.....	(1) ไม่มี (2) ธรรมดา (3) พอใช้ได้ (4) แปลกและน่าสนใจ (5) แปลกและน่าสนใจมาก	(1) สำคัญน้อย (2) สำคัญปานกลาง (3) สำคัญมาก	

ข้อมูลหรือข้อเสนอเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตารางที่ 2 ตัวชี้วัดด้านศักยภาพการรองรับการท่องเที่ยว

ตัวชี้วัด	คะแนนและความหมาย (S)	ความสำคัญของตัวชี้วัด (I)	คะแนน (S) x (I)
1. จุดเด่นของจุดท่องเที่ยว	(1) ไม่เด่น (2) เค้นน้อย (3) เค้นปานกลาง (4) เค้นมาก (5) เค้นเป็นเอกลักษณ์พิเศษ	(1) สำคัญน้อย (2) สำคัญปานกลาง (3) สำคัญมาก	
2. ตำแหน่งที่ตั้งของจุดท่องเที่ยว	(1) ไม่สวยงาม (2) มีภูมิทัศน์ไม่สวย (3) ดีปานกลาง (4) ดีทำให้เห็นชัดเจน (5) ดีมากที่สุดทำให้เห็นเอกลักษณ์	(1) สำคัญน้อย (2) สำคัญปานกลาง (3) สำคัญมาก	
3. การใช้พื้นที่โดยรอบเพื่อการท่องเที่ยว	(1) ใช้มากที่สุดจนไม่เสริมความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว (2) ใช้มาก (3) ใช้ปานกลาง (4) ใช้น้อย (5) ใช้น้อยมาก	(1) สำคัญน้อย (2) สำคัญปานกลาง (3) สำคัญมาก	
4. ความสำคัญทางประวัติศาสตร์	(1) ไม่มีความสำคัญ (2) มีความสำคัญน้อย (3) มีความสำคัญปานกลาง (4) มีความสำคัญมาก (5) มีความสำคัญมากที่สุด	(1) สำคัญน้อย (2) สำคัญปานกลาง (3) สำคัญมาก	
5. สภาพพื้นที่เหมาะสมเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร	(1) ไม่เหมาะสม (2) ไม่ค่อยเหมาะสม (3) เหมาะพอใช้ได้ (4) เหมาะมาก (5) เหมาะมากที่สุด	(1) สำคัญน้อย (2) สำคัญปานกลาง (3) สำคัญมาก	

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	คะแนนและความหมาย (S)	ความสำคัญของตัวชี้วัด (I)	คะแนน (S) x (I)
6. สภาพพื้นที่เหมาะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	(1) ไม่เหมาะสม (2) ไม่ค่อยเหมาะ (3) เหมาะพอใช้ได้ (4) เหมาะมาก (5) เหมาะมากที่สุด	(1) สำคัญน้อย (2) สำคัญปานกลาง (3) สำคัญมาก	
7. สภาพพื้นที่เหมาะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	(1) ไม่เหมาะสม (2) ไม่ค่อยเหมาะ (3) เหมาะพอใช้ได้ (4) เหมาะมาก (5) เหมาะมากที่สุด	(1) สำคัญน้อย (2) สำคัญปานกลาง (3) สำคัญมาก	
8. การเข้าถึงทางกายภาพ (สภาพถนน.....)	(1) ลำบากมาก (2) ค่อนข้างลำบาก (3) พอใช้ (4) ค่อนข้างสะดวก (5) สะดวกมาก	(1) สำคัญน้อย (2) สำคัญปานกลาง (3) สำคัญมาก	
9. การเข้าถึงทางวัฒนธรรม	(1) ลำบากมาก (2) ค่อนข้างลำบาก (3) พอใช้ (4) ค่อนข้างสะดวก (5) สะดวกมาก	(1) สำคัญน้อย (2) สำคัญปานกลาง (3) สำคัญมาก	
10. ความสะดวก ปลอดภัย	(1) มีน้อยมาก (2) มีน้อย (3) มีปานกลาง (4) มีมาก (5) มีมากที่สุด	(1) สำคัญน้อย (2) สำคัญปานกลาง (3) สำคัญมาก	

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	คะแนนและความหมาย (S)	ความสำคัญของตัวชี้วัด (I)	คะแนน (S) x (I)
11. กิจกรรมที่ศูนย์จัดให้กับ นักท่องเที่ยว ได้แก่	(1) มีแต่ไม่น่าสนใจ (2) มีแต่ไม่ดี (3) มีและดีปานกลาง (4) มีและดีมาก (5) มีและดีมากที่สุด	(1) สำคัญน้อย (2) สำคัญปานกลาง (3) สำคัญมาก	
12. กิจกรรมที่ชุมชนจัดให้กับ นักท่องเที่ยว ได้แก่	(1) มีแต่ไม่น่าสนใจ (2) มีแต่ไม่ดี (3) มีและดีปานกลาง (4) มีและดีมาก (5) มีและดีมากที่สุด	(1) สำคัญน้อย (2) สำคัญปานกลาง (3) สำคัญมาก	
13. ที่พักผ่อน/ที่พักค้างแรม (พักแรมค้างคืน พักผ่อน ประเภทเพียง Coffee Break)	(1) มีแต่ไม่น่าสนใจ (2) มีแต่ไม่ดี (3) มีและดีปานกลาง (4) มีและดีมาก (5) มีและดีมากที่สุด	(1) สำคัญน้อย (2) สำคัญปานกลาง (3) สำคัญมาก	
14. การเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ท้องถิ่นเป็นสิ่งจำเป็น	(1) ไม่มีความสำคัญ (2) มีความสำคัญน้อย (3) มีความสำคัญปานกลาง (4) มีความสำคัญมาก (5) มีความสำคัญมากที่สุด	(1) สำคัญน้อย (2) สำคัญปานกลาง (3) สำคัญมาก	
15. สิ่งดึงดูดใจ	(1) มีน้อยมาก (2) มีน้อย (3) มีปานกลาง (4) มีมาก (5) มีมากที่สุด	(1) สำคัญน้อย (2) สำคัญปานกลาง (3) สำคัญมาก	
16. ความพร้อมด้าน สาธารณูปโภค	(1) มีน้อยมาก (2) มีน้อย (3) มีปานกลาง (4) มีมาก (5) มีมากที่สุด	(1) สำคัญน้อย (2) สำคัญปานกลาง (3) สำคัญมาก	

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	คะแนนและความหมาย (S)	ความสำคัญของตัวชี้วัด (I)	คะแนน (S) x (I)
17. ความพร้อมด้าน การให้บริการ	(1) มีน้อยมาก (2) มีน้อย (3) มีปานกลาง (4) มีมาก (5) มีมากที่สุด	(1) สำคัญน้อย (2) สำคัญปานกลาง (3) สำคัญมาก	
18. ความพร้อมของชุมชน	(1) มีน้อยมาก (2) มีน้อย (3) มีปานกลาง (4) มีมาก (5) มีมากที่สุด	(1) สำคัญน้อย (2) สำคัญปานกลาง (3) สำคัญมาก	

ข้อมูลหรือข้อเสนอเพิ่มเติม.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตารางที่ 3 ตัวชี้วัดด้านความเสี่ยง

ตัวชี้วัด	คะแนนและความหมาย (S)	ความสำคัญของตัวชี้วัด (I)	คะแนน (S) x (I)
1. เสี่ยงต่อภัยธรรมชาติ (ได้แก่ เกิดอุทกภัย วาตภัย อัคคีภัย ดิน/ภูเขาถล่ม)	(1) ไม่มี (2) เสี่ยงน้อย (3) เสี่ยงปานกลาง (4) เสี่ยงมาก (5) เสี่ยงมากที่สุด	(1) สำคัญน้อย (2) สำคัญปานกลาง (3) สำคัญมาก	
2. เสี่ยงต่อภัยที่เกิดจากฝีมือ มนุษย์ (เกิดจากผู้คนในชุมชนและ เกิดจากนักท่องเที่ยว)	(1) ไม่มี (2) เสี่ยงน้อย (3) เสี่ยงปานกลาง (4) เสี่ยงมาก (5) เสี่ยงมากที่สุด	(1) สำคัญน้อย (2) สำคัญปานกลาง (3) สำคัญมาก	
3. ชุมชนโดยรอบบุกรุกใช้ พื้นที่บนแหล่งท่องเที่ยว	(1) ไม่มี (2) มีน้อย (3) มีปานกลาง (4) มีมาก (5) มีมากที่สุดจนบุกรุกหมดแล้ว	(1) สำคัญน้อย (2) สำคัญปานกลาง (3) สำคัญมาก	
4. ถูกบุกรุกทำรีสอร์ท (จำนวน.....แห่ง)	(1) ไม่มี (2) มีน้อย (3) มีปานกลาง (4) มีมาก (5) มีมากที่สุด	(1) สำคัญน้อย (2) สำคัญปานกลาง (3) สำคัญมาก	

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ตัวชี้วัด	คะแนนและความหมาย (S)	ความสำคัญของตัวชี้วัด (I)	คะแนน (S) x (I)
5. ถนนขึ้นพื้นที่ท้องเที่ยว (สภาพถนนที่มีบนภูเขา)	(1) มีเส้นทางจำลองขึ้นแต่ ไม่มีคนใช้/ไม่มีถนน (2) มีสภาพถนนแต่อยู่ในสภาพ ไม่ดีและมีผู้ใช้น้อย (3) มีสภาพถนนดี พอประมาณ แต่มีคนใช้พอ ประมาณ (4) มีสภาพถนนดีพอใช้และมี การใช้อุปกรณ์สมควรร (5) มีสภาพถนนดีและมีผู้คนใช้ มาก	(1) สำคัญน้อย (2) สำคัญปานกลาง (3) สำคัญมาก	
6. สิ่งก่อสร้างหรือเส้นทางหรือ มีการตั้งเสารับ-ส่งสัญญาณ วิทยุโทรทัศน์ หรือสายไฟฟ้า แรงสูงผ่าน	(1) ไม่มีสิ่งก่อสร้างหรือเส้นทาง ใดๆ บนพื้นที่ท้องเที่ยว (2) มีเส้นทางจำลองสำหรับ ชาวบ้านผ่านบนพื้นที่ ท้องเที่ยว (3) มีสายไฟแรงสูงผ่าน (4) มีเสารับส่งสัญญาณวิทยุ โทรทัศน์ (5) มีสายไฟแรงสูงผ่านเป็น แนวยาว		

ข้อมูลหรือข้อเสนอเพิ่มเติม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ประเด็นคำถามการประชุมกลุ่มย่อย
“โครงการศึกษาและประเมินผลโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการ

1. แนะนำโครงการฯโดยสรุป

2. แจ้งวัตถุประสงค์ของการประชุม

- เพื่อหาศักยภาพ โอกาส และข้อจำกัดในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม ของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงในปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต
- เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรมของพื้นที่โครงการหลวง

3. ประเด็นคำถามในการสนทนา

1) ท่านคิดว่าปัจจุบันกลุ่มศูนย์พัฒนาโครงการหลวงของท่านมีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม อย่างไร

1.1 ศักยภาพทางกายภาพ

- เส้นทางคมนาคมเข้าถึง (Accessibility)
- สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)
- กิจกรรม (Activities)
- สิ่งดึงดูดใจ (Attractions)
- ที่พัก (Accommodation)

1.2 ศักยภาพการบริหารจัดการด้านการตลาด

- ผลิตภัณฑ์แหล่งท่องเที่ยว (Product) ได้แก่ สินค้าและบริการ
- ราคา (Price)
- สถานที่/ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place)
- การส่งเสริมการตลาด (Promotion) ได้แก่ การโฆษณา การส่งเสริมการขาย การประชาสัมพันธ์ และการขายโดยบุคคล
- ลูกค้า (Customer)

1.3 แผนงานและโครงการด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง

1.4 ศักยภาพเชิงเกษตร นิเวศและวัฒนธรรมของศูนย์ฯและชุมชน

1.5 ศักยภาพในการรองรับการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม (ด้านงบประมาณ บุคลากรและการมีส่วนร่วมของชุมชน)

1.6 จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัดการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม

2) ในอนาคตหากโครงการหลวงต้องการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีการเตรียมการและดำเนินการอย่างไร

2.1 ศักยภาพทางกายภาพ

- เส้นทางคมนาคมเข้าถึง (Accessibility)
- สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)
- กิจกรรม (Activities)
- สิ่งดึงดูดใจ (Attractions)
- ที่พัก (Accommodation)

2.2 ศักยภาพการบริหารจัดการด้านการตลาด

- ผลิตภัณฑ์แหล่งท่องเที่ยว (Product) ได้แก่ สินค้าและบริการ
- ราคา (Price)
- สถานที่/ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place)
- การส่งเสริมการตลาด (Promotion) ได้แก่ การโฆษณา การส่งเสริมการขาย การประชาสัมพันธ์ และการขายโดยบุคคล
- ลูกค้า (Customer)

2.3 แผนงานและโครงการด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง

2.4 ศักยภาพเชิงเกษตร นิเวศและวัฒนธรรมของศูนย์และชุมชน

2.5 ศักยภาพในการรองรับการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม (ด้านงบประมาณ บุคลากรและการมีส่วนร่วมของชุมชน)

2.6 จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัดการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรม

3) รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรมในพื้นที่โครงการหลวงควรมีรูปแบบเป็นอย่างไร

3.1 รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

- การเข้าถึงพื้นที่และแหล่งท่องเที่ยว
- การใช้พื้นที่และการปรับปรุงภูมิทัศน์เพื่อการท่องเที่ยว
- การติดต่อสื่อสาร
- การให้บริการที่พักและอาหาร
- การให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกและความปลอดภัย
- การจัดกิจกรรม
- การประชาสัมพันธ์

- การเตรียมความพร้อมของชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมทั้งผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ และวัฒนธรรมท้องถิ่นในระยะสั้น และระยะยาว

3.2 รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชนในพื้นที่โครงการหลวง

- การเข้าถึงพื้นที่และแหล่งท่องเที่ยว
- การใช้พื้นที่และการปรับปรุงภูมิทัศน์เพื่อการท่องเที่ยว
- การติดต่อสื่อสาร
- การให้บริการที่พักและอาหาร
- การให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกและความปลอดภัย
- การจัดกิจกรรม
- การประชาสัมพันธ์
- การเตรียมความพร้อมของชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมทั้งผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ และวัฒนธรรมท้องถิ่นในระยะสั้น และระยะยาว

4) รูปแบบความร่วมมือเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวระหว่างศูนย์พัฒนาโครงการหลวง/มูลนิธิโครงการหลวง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควมมีรูปแบบเป็นอย่างไร

- ระหว่างศูนย์ฯ กับ ชุมชนในพื้นที่
- ระหว่างศูนย์ฯ กับ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
- ระหว่างมูลนิธิโครงการหลวง กับ หน่วยงานด้านท่องเที่ยวของจังหวัด/ภาครัฐ
- ระหว่างศูนย์ฯ/มูลนิธิโครงการหลวง กับ ภาคธุรกิจเอกชนด้านการท่องเที่ยว

5) แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ และวัฒนธรรมของพื้นที่โครงการหลวงในระยะสั้น และระยะยาวควมมีแนวทางอย่างไร

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved